

«ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ»

Συνεργαζόμενα Τμήματα:

ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΙΣΧΥΟΣ ΤΩΝ ΔΡΩΝΤΩΝ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΥΠΟΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Σύνταξη: Θεόδωρος Ντάφλος

Επιβλέπων Καθηγητής: Νικόλαος Βασιλειάδης, Επίκουρος Καθηγητής Τμήματος Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών Πανεπιστημίου Μακεδονίας

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2019

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απόκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Θεόδωρος Ντάφλος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ τη σύζυγό μου Χρυσούλα που επιφορτίστηκε αγόγγυστα όλα τα οικογενειακά βάρη από τα οποία απαλλάχθηκα κατά τη διάρκεια της έρευνας και της συγγραφής της διπλωματικής μου εργασίας.

Επίσης ευχαριστώ την Υπηρεσία μου που κρίνοντας ότι είμαι ικανός να την εκπροσωπήσω, χρηματοδότησε την προσπάθειά μου, επιστέγασμα της οποίας είναι η παρούσα μελέτη.

ΣΥΝΟΨΗ

Στην μελέτη που ακολουθεί επιχειρείται η εξέταση του ανταγωνισμού ισχύος στο Υποσύστημα Βαλκάνια – Κύπρος, σε δύο επίπεδα: σε τοπικό-περιφερειακό μεταξύ των κρατικών οντοτήτων που φιλοξενεί και σε Διεθνές μεταξύ των Συστημικών Πόλων, όπως αυτοί τείνουν να διαμορφωθούν μεταψυχροπολεμικά. Αρχικά, παρουσιάζεται συνοπτικά το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας το οποίο καταδεικνύει την αμφίδρομη διασύνδεση των μορφών των συντελεστών ισχύος με τη Στρατηγική, αφού σε αυτούς στηρίζονται οι Δρώντες, που ανταγωνιζόμενοι μεταξύ τους επιδιώκουν τελικά και την αύξηση τους. Έπειτα, παρουσιάζεται μία επιλεκτική ιστορική ανασκόπηση προκειμένου να καταστεί εφικτή η αιτιολόγηση των αδυναμιών των τοπικών Δρώντων, με τις οποίες τελικά θα εισέλθουν στη γεωπολιτική «αρένα» του 21 αιώνα, αλλά και το πόσο σημαντική είναι η περιοχή των Βαλκανίων διαχρονικά για τις εκάστοτε Μεγάλες Δυνάμεις. Στη συνέχεια αναλύονται περιγραφικά και ποσοτικά – απεικονιστικά τα επίπεδα συντελεστών ισχύος των τοπικών δρώντων, δηλαδή ο βαθμός εκδημοκρατισμού-φιλελευθεροποίησης, η Οικονομική Κατάσταση, οι μεταξύ τους σχέσεις και η διαδραστικότητα με το NATO και την ΕΕ και τέλος, η Αμυντική τους Επάρκεια. Ακολούθως, αναλύονται οι μεταψυχροπολεμικές ανταγωνιζόμενες στρατηγικές των Ισχυρών της Υψηλίου, δηλαδή της Ρωσίας, των ΗΠΑ, της ΕΕ και της Κίνας, στην περιοχή. Τέλος, η μελέτη καταλήγει σε συμπεράσματα, διαχρονικά και μη, από την εφαρμοζόμενη πολιτική των Τοπικών Δρώντων και των Μεγάλων Δυνάμεων.

Λέξεις-κλειδιά: ΑΕΠ, Αλληλεπίδραση, Αμυντική Ισχύς, Ανάπτυξη, Βαλκάνια, Γεωπολιτική, Διακυβερνησιμότητα, Διεθνές Σύστημα, Διπλωματία, Δρώντας, Έλλειμμα, Εξάρτηση, Εξωτερική Πολιτική, Εσωτερική Πολιτική, Ισχύς, Κατακερματισμός, Μεταψυχροπολεμικά, Μεγάλες Δυνάμεις, Οικονομία, Ολοκλήρωση, Πόλος, Στρατηγική, Τοπικός Δρώντας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
Ο ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ «ΦΑΙΝΟΤΥΠΟΣ»	1
Ιστορικό Προοίμιο	1
Η Γεωγραφία και οι Εξωτερικές Επεμβάσεις Δημιουργούν Ανταγωνιστικές Συνθήκες	2
Η Τοπικές Στρατηγικές στην Εποχή μας	4
Οι Πόλοι του Διεθνούς Συστήματος.....	5
ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ-ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ	6
ΣΚΟΠΟΣ	7
ΔΟΜΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΙΣΧΥ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΕΙ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ	10
Η ΙΣΧΥΣ	10
ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ	10
Οι Υλικοί Παράγοντες Ισχύος.....	10
Οι Λειτουργικοί Παράγοντες Ισχύος.....	13
Οι Υποκειμενικοί Παράγοντες Ισχύος	15
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΙΣΧΥΟΣ	18
Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ	18
Η Άνοδος και η Εδαφική Αναχαίτιση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.....	18
Το Καθεστώς Υποτέλειας Οδηγεί στη Βαλκανική Εθνεγερσία.....	19
Η Επαναστατική Αφύπνιση των Βαλκανικών Λαών Δημιουργεί Προβληματικά Κράτη.....	20
Οι Νεότουρκοι Πυροδοτούν τη Σύγκρουση.....	22
ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΔΥΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ	23

<i>Η Οριοθέτηση των Κρατών.....</i>	<i>23</i>
<i>Η Μεσοπολεμική Πορεία των Βαλκανικών Κρατών</i>	<i>24</i>
<i>Ο Β΄ΠΠ οδηγεί τα Βαλκάνια στις «αγκάλες» του Διπολισμού.....</i>	<i>26</i>
Ο ΨΥΧΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.....	28
<i>Η Αμερικανική Επιρροή στα Βαλκάνια</i>	<i>28</i>
<i>Η ΕΣΣΔ στα Βαλκάνια.....</i>	<i>29</i>
<i>Η Γιουγκοσλαβία του Τίτο.....</i>	<i>30</i>
<i>Ο Κατάσταση στην Τουρκία</i>	<i>31</i>
<i>Η ΕΟΚ στα Βαλκάνια.....</i>	<i>32</i>
<i>Το πέρασμα στη Νέα Εποχή.....</i>	<i>32</i>
Η ΜΕΤΑΨΥΧΡΟΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	33
ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: ΤΟ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ	
ΙΣΧΥΟΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΔΡΩΝΤΩΝ.....	38
ΑΛΒΑΝΙΑ	38
<i>Η Εσωτερική Πολιτική και Οικονομική Κατάσταση.....</i>	<i>38</i>
<i>Οι Διεθνείς Σχέσεις και τα Διμερή Προβλήματα.....</i>	<i>39</i>
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ.....	41
<i>Τα Εσωτερικά Προβλήματα της Μετάβασης</i>	<i>41</i>
<i>Η Προσπάθεια Οικονομικής Ανάκαμψης και η Ενεργειακή Εξάρτηση από τη Ρωσία</i>	<i>41</i>
<i>Η Αποφασιστική Στροφή προς τη Δύση και οι Σχέσεις με τους Γείτονες.....</i>	<i>43</i>
ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.....	43
<i>Τα Εσωτερικά Προβλήματα.....</i>	<i>43</i>
<i>Οι Αδυναμίες της Οικονομίας.....</i>	<i>45</i>
<i>Ο Φιλοδυτικός Προσανατολισμός και τα Διμερή Προβλήματα.....</i>	<i>45</i>
ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ.....	47
<i>Οι Εσωτερικές Δυσλειτουργίες.....</i>	<i>47</i>
<i>Μία Εξωτερικά Εξαρτώμενη Οικονομία.....</i>	<i>48</i>
<i>Οι Διμερείς Σχέσεις και η Αμυντική Αδυναμία</i>	<i>49</i>

ΕΛΛΑΔΑ	49
<i>Η Προβληματική Οικονομία και το Μεταναστευτικό Ζήτημα</i>	49
<i>Οι Διπλωματικές Αλληλεπιδράσεις</i>	51
<i>Οι Προσπάθειες Προβολής Ήπιας Ισχύος στα Βαλκάνια και οι Προοπτικές Ενεργειακής Συνεργασίας</i>	51
<i>Η Ελλάδα «Τείνει Χείρα Φιλίας» στην Αλβανία</i>	53
<i>Οι Ελληνοτουρκικές Διαφορές, το Διακύβευμα του Αιγαίου και η Στρατηγική Αντιμετώπισης της Τουρκικής Απειλής</i>	53
<i>Η Στρατιωτική Ισχύς</i>	55
ΚΟΣΟΒΟ	56
<i>Η Προβληματική Εσωτερική Κατάσταση</i>	56
<i>Μία Οικονομία Εξαρτώμενη από τη Διεθνή Βοήθεια</i>	57
<i>Οι Σχέσεις με τη Σερβία και το Ασθενές Διεθνές Αποτύπωμα</i>	57
ΚΡΟΑΤΙΑ	58
ΚΥΠΡΟΣ	59
<i>Η Οικονομική Κατάσταση και οι Ενεργειακές Προοπτικές</i>	59
<i>Ο Δικτυοκεντρικός Ρόλος της Κύπρου στην Περιοχή</i>	60
ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	62
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	63
ΣΕΡΒΙΑ	65
<i>Η Εδαφική Περιστολή και ο Εσωτερικός Διχασμός για το Μέλλον της Χώρας</i>	65
<i>Η Οικονομία</i>	66
<i>Οι Σχέσεις με τους Γείτονες και τη Ρωσία</i>	66
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	68
ΤΟΥΡΚΙΑ	69
<i>Ανησυχία στο Εσωτερικό και Συγκέντρωση Εξουσιών</i>	69
<i>Οι Οικονομικές Επιδόσεις</i>	71
<i>Αναθεωρητισμός και Επανεξέταση των Σχέσεων με τη Δύση</i>	72
<i>Η πολιτική ενός Νεοοθωμανικού Οράματος στα Βαλκάνια</i>	75
<i>Στρατιωτική Ισχυροποίηση και Αυτάρκεια στους Εξοπλισμούς</i>	78
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΟΣΟΤΙΚΗ – ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΠΙΚΩΝ ΔΡΩΝΤΩΝ	79

<i>Η Εσωτερική Πολιτική Κατάσταση, ως Λειτουργικός Παράγοντας Ισχύος</i>	79
<i>Γενικά</i>	79
<i>Φωνή και Λογοδοσία</i>	80
<i>Πολιτική Σταθερότητα και Απουσία Βίας</i>	81
<i>Αποτελεσματικότητα Διακυβέρνησης</i>	81
<i>Ρυθμιστική Ποιότητα</i>	81
<i>Κράτους Δικαίου</i>	82
<i>Έλεγχος της Διαφθοράς</i>	83
<i>Πληθυσμός, Έκταση και Οικονομικές Επιδόσεις ως Υλικοί Παράγοντες Ισχύος</i>	83
<i>Γενικά</i>	83
<i>Ο Πληθυσμός</i>	83
<i>Η Έκταση</i>	84
<i>Ρυθμός ανάπτυξης του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος</i>	85
<i>Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν των Βαλκανικών Κρατών</i>	85
<i>Το Κατά Κεφαλή ΑΕΠ των Βαλκανικών Κρατών</i>	86
<i>Δημόσιο Έλλειμμα</i>	86
<i>Το Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ</i>	87
<i>Διπλωματία και Συμμετοχή σε Διεθνείς Οργανισμούς ως Λειτουργικός Παράγοντας Ισχύος</i>	88
<i>Γενικά</i>	88
<i>Οι Σχέσεις του ΝΑΤΟ με τα Βαλκανικά Κράτη</i>	88
<i>Βαθμός Ολοκλήρωσης των Σχέσεων της ΕΕ με τα Βαλκανικά Κράτη</i>	88
<i>Το Στρατιωτικό Ισοζύγιο ως Υλικός Παράγοντας Ισχύος</i>	89
<i>Οι Αμυντικές Δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ</i>	89
<i>Δείκτης Δυνητικής Πολεμικής Ικανότητας στα Βαλκάνια</i>	89
ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΟΠΙΚΟΥΣ ΔΡΩΝΤΕΣ	90
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΙΣΧΥΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	98
ΡΩΣΙΑ: ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΝ ΕΠΙΡΡΟΗΣ	98
<i>Η Προσπάθειες για Αποκατάσταση του Κύρους</i>	98
<i>Η Πολιτική Επεμβατικότητα</i>	100
<i>Η Οικονομική Επεμβατικότητα</i>	102
<i>Τα Αποτελέσματα της Ρωσικής Πολιτικής στα Βαλκάνια</i>	103
ΟΙ ΗΠΑ ΕΝΣΩΜΑΤΩΝΟΥΝ ΑΜΥΝΤΙΚΑ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ	104

<i>Οι Βασικοί Στόχοι της Αμερικανικής Πολιτικής στα Βαλκάνια.....</i>	<i>104</i>
<i>Το ΝΑΤΟ Επεκτείνεται Εκμεταλλευόμενο το Γεωπολιτικό Κενό</i>	<i>105</i>
<i>Εκδημοκρατισμός δια της «Ισχύος».....</i>	<i>105</i>
<i>Οι ΗΠΑ Εξαναγκάζουν σε Συμβιβασμούς τους Τοπικούς Δρώντες.....</i>	<i>107</i>
<i>Η Ανάγκη για Μετακύλιση των Βαρών</i>	<i>107</i>
<i>Τα Αποτελέσματα της Αμερικανικής Πολιτικής στα Βαλκάνια.....</i>	<i>108</i>
<i>ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ: ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ.....</i>	<i>110</i>
<i>Η Ήπια Ισχύς Ενσωματώνει τις Βαλκανικές Χώρες</i>	<i>110</i>
<i>Τα Προβλήματα της Εξάπλωσης.....</i>	<i>110</i>
<i>Η Οικονομική Επιρροή.....</i>	<i>112</i>
<i>Η Προσπάθεια Ενεργειακής Τροφοδοτικής Διαφοροποίησης.....</i>	<i>114</i>
<i>Η Αδυναμία Επέμβασης Υπαγορεύει την Αμυντική Ολοκλήρωση.....</i>	<i>116</i>
<i>ΚΙΝΑ: Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ</i>	<i>118</i>
<i>«Ο Νέος Δρόμος του Μεταξιού».....</i>	<i>118</i>
<i>Η Σημασία της Περιοχής για τα Κινεζικά Σχέδια</i>	<i>119</i>
<i>ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΣΧΥΡΟΥΣ ΔΡΩΝΤΕΣ</i>	<i>121</i>
<i>Η Ρωσική Στρατηγική</i>	<i>121</i>
<i>η Στρατηγική των ΗΠΑ.....</i>	<i>122</i>
<i>Η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....</i>	<i>123</i>
<i>Η Στρατηγική της Κίνας.....</i>	<i>124</i>
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....</i>	<i>126</i>
<i>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΠΙΚΟΥΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥΣ</i>	<i>126</i>
<i>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΠΟΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ</i>	
<i>ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....</i>	<i>136</i>
<i>ΕΠΙΛΟΓΟΣ</i>	<i>142</i>
<i>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</i>	<i>145</i>
<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» : ΠΙΝΑΚΕΣ</i>	<i>A-1</i>

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Πολιτικός χάρτης της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, πηγή (mapmaker.nationalgeographic.org 2019)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ «ΦΑΙΝΟΤΥΠΟΣ»

Ιστορικό Προοίμιο

Τα Βαλκάνια αποτέλεσαν μία περιοχή όπου στην αρχαιότητα άφησαν έντονο το αποτύπωμα τους πολλοί πολιτισμοί. Ξεκινώντας από τον Ελληνορωμαϊκό που προέκυψε ως αποτέλεσμα της πολιτιστικής επιμειξίας κατακτητή και υπόδουλου, περνάμε στο Βυζαντινό που αποτέλεσε τη μετεξέλιξη του. Αυτοί πλαισιώθηκαν από πολιτισμούς αρχαίων λαών προγονικών των σημερινών Αλβανών και Ρουμάνων, όπως οι Ιλλύριοι και οι Δάκες, (Καστελλάν 1991, 35-41) ενώ κομβικό γεγονός στην ιστορία των Βαλκανίων αποτέλεσε η κάθοδος των Σλάβων τον 6ο αιώνα μΧ (Καστελλάν 1991, 41-44), προγονικού λαού των Σέρβων και σε κάποιο βαθμό των Βουλγάρων. Αυτοί παρά τις κατά καιρούς συγκρούσεις με το Βυζάντιο, δέχτηκαν από αυτό άμεση πολιτιστική επιρροή, αφού και η γλώσσα τους στηρίχθηκε στο αλφάβητο που τους μετέδωσε ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος και η θρησκεία που τελικά ασπάσθηκαν ήταν η Ορθόδοξη Χριστιανική (Καστελλάν 1991, 49-50).

Η Δύση κυρίως μετά το Σχίσμα (1054) προσπάθησε να θέσει υπό οικονομικό έλεγχο το Βυζάντιο και τελικά θα καταφέρει να υπονομεύσει το μέλλον του, επιφέροντας συντριπτικό πλήγμα με τη βάρβαρη κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης το 1204 από τους Σταυροφόρους (Καστελλάν 1991, 51-58). Αυτό θα διαμορφώσει τις συνθήκες παρακμής και αδυναμίας που θα επιτρέψουν την Οθωμανική κατάκτηση (Καστελλάν 1991, 114-121) στις 29 Μαΐου του 1453. Κατά τη διάρκειά της θα ενσωματωθεί βίαια και μία άλλη εθνολογική, πολιτιστική και θρησκευτική συνιστώσα στο γεωγραφικό χώρο των Βαλκανίων, οι προερχόμενοι από την Κεντρική Ασία νομάδες Μουσουλμάνοι Οθωμανοί (Καστελλάν 1991, 61-80), οι οποίοι θα επηρεάσουν βαθιά τη νοοτροπία, τον πολιτισμό και την κουλτούρα των λαών της περιοχής.

Η Γεωγραφία και οι Εξωτερικές Επεμβάσεις Δημιουργούν Ανταγωνιστικές Συνθήκες

Από το απώτατο λοιπόν παρελθόν ο υπόψη γεωγραφικός χώρος αποτέλεσε αιτία συνεχούς διαμάχης και ανταγωνισμού. Αυτό αναδεικνύει την από νωρίς αντιληπτή σημασία του. Παρατηρώντας το χάρτη σε οποιαδήποτε κλίμακα είναι εύκολο να αντιληφθούμε ότι η Ευρώπη εδώ, φαίνεται να σχηματίζει μία «χοάνη», στο στόμιο της οποίας στέκεται η Κωνσταντινούπολη, η οποία κρατά αμφίδρομα το κλειδί της μετάβασης από την Ασιατική Ανατολή στη Ευρωπαϊκή Δύση, καθώς και από το Ρωσικό Βορρά στο Μεσογειακό Νότο.

Επιπλέον, το ανάγλυφο του υπόψη χώρου είναι πολυπλοκότερο από αντίστοιχου μεγέθους περιοχές της υπόλοιπης Ευρώπης και επομένως σε συνδυασμό με το απρόσιτο των οροπεδίων του, οι κάτοικοί του είναι ταυτόχρονα ορεσίβιοι «άξεστοι» και παραθαλάσσιοι «κοσμοπολίτες». Η συνεπαγόμενη δυσκολία στην επικοινωνία και στις συγκοινωνίες, που ενισχύεται και από τις καιρικές διακυμάνσεις, δημιουργεί ένα διαχρονικό πολιτιστικό και οικονομικό χάσμα ανάμεσα στους κατοίκους των πόλεων και της υπαίθρου που υπονομεύει την κοινωνική συνοχή. Επιπρόσθετα, οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις που περιορίζονται στις αγόμενες από Βορειοανατολικά στενές κοιλάδες των ποταμών του, είναι «απελπιστικά» λίγες και εκτός από τους τοπικούς διεκδικητές αποτέλεσαν αντικειμενικό σκοπό πλήθους εισβολέων από το Βορρά, αφού το φυσικό όριο του ποταμού Δούναβη σε καμία περίπτωση δεν αποτέλεσε απροσπέλαστο εμπόδιο.

Τα παραπάνω δημιούργησαν εσωτερικές δυσαρμονίες και επηρέασαν και τη διαμορφούμενη κυρίως κατά την καταπιεστική Οθωμανική Περίοδο ψυχοσύνθεση των κατοίκων. Η οικονομική και πολιτιστική οπισθοδρόμηση στην περιοχή από το Μεσαίωνα και μετά, που αντικατοπτρίζεται στο χαμηλό, κατά το παρελθόν, μορφωτικό επίπεδο και που είναι αποτέλεσμα και των γεωγραφικών παραμέτρων που προαναφέρθηκαν, κατέστησε τους λαούς της περιοχής ιδανικό στόχο πολιτικών επιτήδειων και λαϊκιστών που καταφέρνουν να τον παρασύρουν. Αυτό όταν γίνεται αντιληπτό από τους ίδιους δημιουργεί δυσπιστία και άρα απουσία σε κάποιες περιπτώσεις υψηλών ιδανικών και πίστης στην έννοια του

κράτους ως πολιτειακό θεσμό, με αποτέλεσμα η διαφθορά να βασιλεύει (Rousek 1935, 292-293).

Συνακόλουθα, οι συνεχείς εναλλαγές στην κυριαρχία και οι περιορισμένες πηγές πλούτου συντέλεσαν στην υπανάπτυξη και στον εσωτερικό αναβρασμό. Αυτή η αναπτυξιακή υστέρηση επέβαλλε στους κατοίκους της περιοχής να στηριχθούν στη σωματική μέχρι πρόσφατα, εργασία της γης, δημιουργώντας ένα «μυστικιστικό» δεσμό με αυτή. Κατά συνέπεια, οι Λατίνοι, οι Τεύτονες, οι Έλληνες, οι Σλάβοι και οι Μουσουλμάνοι, που είτε ως τοπικοί διεκδικητές, είτε ως εισβολείς, είτε ως μετανάστες, επέβαλλαν το γενετικό τους αποτύπωμα, και κυρίως οι τρεις τελευταίες, επικρατούσες τελικά, πληθυσμιακές ομάδες, επειδή ακριβώς η καθημερινότητα ήταν δύσκολη, επικίνδυνη και απαιτούσε θυσίες, σε συνδυασμό με τον έντονο δεσμό με το έδαφος – πατρίδα, συνεχώς ανταγωνίζονταν και θυσιάζονταν με φανατισμό, για τη διατήρηση ή την επέκτασή της (Rousek 1935, 289).

Αυτός ο φανατισμός οδήγησε σε σειρά εναλλασσόμενων με κινήματογραφική ταχύτητα αντιπαραθέσεων και συμμαχιών, παραδόξως, χωρίς αυτές να επηρεάζονται πάντα, από τη βαθιά Ορθόδοξη Χριστιανική παράδοση που διαπνέει την πλειοψηφία των λαών της περιοχής. Τελικά αυτές δημιούργησαν μικρά κράτη με δαντελωτές γεωγραφικές αποτυπώσεις, εν αντιθέσει με τις ευμεγέθεις επικράτειες που δημιουργήθηκαν νωρίτερα στην Ευρώπη, χάρη στις κραταιές Μοναρχίες που είχαν επικρατήσει εκεί. Αυτή η χαρακτηριστική τυπολογία αναφορικά με το μέγεθος και το σχήμα των συνόρων δημιούργησε άλλωστε τον όρο Βαλκανιοποίηση που είναι συνώνυμος του κατακερματισμού (Rajak, και συν. 2019, 7-8).

Ο κατακερματισμός σε συνδυασμό με τη σημασία της περιοχής που ξεπερνά τα στενά γεωγραφικά όριά της, κίνησε το διαχρονικό ενδιαφέρον των Μεγάλων Δυνάμεων της Υψηλίου, που είτε με δυναμικό τρόπο (Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, Οθωμανική Αυτοκρατορία, Εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία), είτε με προσπάθεια πολιτικού επηρεασμού ή παρασκηνακών επεμβάσεων (Ιερά Συμμαχία, Αντάντ, ΗΠΑ, Σοβιετική Ένωση) μορφοποίησαν ένα από τα σταθερότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματά της. Αυτό είναι η πάντοτε μεγάλη και συνεχής εξάρτηση από εξωτερικούς παράγοντες και επιρροές (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016,

29), οι οποίες την καθιστούσαν σημείο τριβής και επομένως, πεδίο εφαρμογής της ισχύος τους σε όλες τις μορφές, καθώς και τρόπαιο της αναμεταξύ τους ανταγωνιστικής προσπάθειας.

Η Τοπικές Στρατηγικές στην Εποχή μας

Η σημερινή κατάσταση βρίσκει τη Βαλκανική να αποτελείται από συνολικά 12+1 κράτη: Αλβανία, Βουλγαρία, Βόρεια Μακεδονία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Ελλάδα, Κροατία, Κύπρος, Μαυροβούνιο, Ρουμανία, Σερβία, Σλοβενία, Τουρκία και Κόσσοβο που, αν και δεν έχει επιτύχει το βαθμό Διεθνούς Αναγνώρισης που ισχύει για τα υπόλοιπα, αποτελεί μία ακόμη, εκ των γεγονότων κρατική οντότητα.

Στα παραπάνω κράτη, ως αποτέλεσμα και του ιστορικού τους φορτίου, συνεχίζουν να επιβιώνουν στο εσωτερικό τους, οι παραδοσιακές Βαλκανικές παθογένειες της διαφθοράς, της ευνοιοκρατίας, της ανεπάρκειας του Κράτους Δικαίου, των αντιαναπτυξιακών οικονομικών συνθηκών, ενώ και στις αναμεταξύ τους σχέσεις υφίστανται ακόμα διμερείς αντιπαραθέσεις – διαφορές. Παράλληλα όμως, έχουν διαμορφώσει διαφορετικά επίπεδα θεσμικής, οικονομικής, διπλωματικής και αμυντικής ισχύος, ως αποτέλεσμα των στρατηγικών αντιμετώπισης αυτών των παθογενειών, που βασίζονται στις δυνατότητες που το καθένα διαθέτει, αλλά και στον τρόπο εκμετάλλευσής αυτών των δυνατοτήτων.

Κοινή συνισταμένη των προσπαθειών τους στο εσωτερικό, είναι η μερικώς επιβαλλόμενη, τις τελευταίες δεκαετίες, τάση για εκδημοκρατισμό και απελευθέρωση της οικονομίας. Παράλληλα, προσπαθούν να εκμεταλλευθούν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα, αν και πολλές φορές η εσωτερική τους διοικητική δυσλειτουργία δημιουργεί «αναχαιπιστικές» συνθήκες, ειδικότερα στη Δυτική Βαλκανική. Παράλληλα, στο εξωτερικό κοινός παρανομαστής αποτελεί η επιδίωξη για την κατά το δυνατό μεγαλύτερη ενσωμάτωση με τη Δύση, παρόλο που κάποια από αυτά, θεωρούν ότι είναι εφικτό αυτό να συμβεί με ελάχιστους συμβιβασμούς και με διατήρηση των ισορροπιών επιρροής από όλες τις Μεγάλες Δυνάμεις. Στους δεύτερους, συμπεριλαμβάνεται και η Τουρκία που επιπλέον επιδιώκει, όντας τοπικός βαλκανικός δρώντας και επίδοξος βαλκανικός τοποτηρητής, μία πολυδιάστατη πολιτιστική διείσδυση στους μουσουλμανικούς πληθυσμούς της περιοχής που συνεχώς αυξάνονται, τόσο λόγω υψηλού δείκτη γεννητικότητας, όσο

και λόγω των εισερχόμενων Μουσουλμάνων των μεταναστευτικών ροών από τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική.

Το αποτέλεσμα είναι το κάθε Βαλκανικό Κράτος να έχει διαμορφώσει ένα διαφορετικό προφίλ ισχύος στο σημερινό γεωπολιτικό περιβάλλον, το οποίο βέβαια επηρεάζεται και από τις ισχυρές Δυνάμεις με τις οποίες οι τοπικοί Δρώντες βρίσκονται σε ανοιχτή θεσμική, οικονομική και πολιτιστική επικοινωνία.

Οι Πόλοι του Διεθνούς Συστήματος

Εκ παραλλήλου, πέρα και πάνω από τους Τοπικούς Δρώντες, εξελίσσεται σήμερα με επίκεντρο τα Βαλκάνια ένας ανταγωνισμός που είναι αποτέλεσμα της φαινόμενης πολυπολικότητας του Διεθνούς Συστήματος, η οποία διαμορφώνεται σταδιακά.

Οι ΗΠΑ, όντας για κάποια χρόνια μετά την κατάρρευση του Υπαρκτού Σοσιαλισμού, η μοναδική Υπερδύναμη και ο ρυθμιστής των Βαλκανικών υποθέσεων, επιθυμούν αλλαγή των στρατηγικών τους προτεραιοτήτων, μιας και το καινούργιο περιβάλλον των ισχυρών συστημικών ανταγωνιστών που αναδεικνύεται με τη ραγδαία ενδυνάμωση της Κίνας και την υιοθέτηση μίας πολιτικής δυναμικής επανεμφάνισης της Ρωσίας, δεν τους επιτρέπει να επιβάλλουν ολοκληρωτικά τη θέλησή τους σε όλες τις περιοχές. Οπότε το γεωπολιτικό κενό που δημιουργείται αποτελεί ευκαιρία για έτερες μεγάλες και μεσαίες δυνάμεις να αυξήσουν την επιρροή τους στα Βαλκανικά «πράγματα».

Η Ρωσία προσπαθεί να διατηρήσει τη συναισθηματική επιρροή που ιστορικά έχει στους Βαλκανικούς λαούς, αποσκοπώντας η Βαλκανική να αποτελέσει μέρος ενός «φράγματος», που θα παρεμποδίσει τη Δυτική «Επέκταση» σε άλλους ζωτικούς της χώρους.

Η ΕΕ, αντιλαμβανόμενη ότι η περιοχή αποτελεί ανάμεσα στα άλλα το «κλειδί» για το ενεργειακό της μέλλον, προσπαθεί να μορφοποιήσει ένα διαφορετικό βαλκανικό περιβάλλον, πιο δημοκρατικό και πιο φιλελεύθερο, μην έχοντας όμως διαμορφώσει ακόμα το πλήρες συστημικό της στίγμα, λόγω της χαλαρής πολιτικής συνοχής της.

Τέλος, η γιγαντιαία πληθυσμιακά και παραγωγικά Κίνα προσπαθεί να διεισδύσει εμπορικά στο πλαίσιο μίας στρατηγικής καινοφανούς οικονομικού «Ιμπεριαλισμού».

ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ-ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Το πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας, λόγω των περιορισμών στην έκταση, αλλά και προς αποσαφήνιση της γεωγραφικής και χρονικής διάστασης αυτής, καθορίζεται από τις παρακάτω Παραδοχές-Προϋποθέσεις:

Πρώτον, ως Δρώντες του Διεθνούς Συστήματος θα μελετηθούν σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο μόνο οι κρατικοί δρώντες της Βαλκανικής στους οποίους θα συμπεριληφθεί και το Κόσσοβο, παρότι δεν έχει αναγνωριστεί επίσημα από όλους.

Δεύτερον, ο χώρος της Νοτιοανατολικής Ευρώπης ταυτίζεται σχεδόν με το γεωγραφικό χώρο των Βαλκανίων, οπότε οι δύο όροι θα θεωρούνται συνώνυμοι.

Τρίτον, η κύρια βαρύτητα στην μελέτη του θέματος θα δοθεί χρονικά στον ανταγωνισμό ισχύος, όπως αυτός διαμορφώθηκε μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ.

Τέταρτον, μέρος του Βαλκανικού χώρου θα θεωρηθεί και η Κύπρος, λόγω της ευρωπαϊκής και ελληνικής πολιτιστικής συνάφειας, παρόλο που γεωγραφικά διεκδικείται και από τη Μέση Ανατολή.

Πέμπτον, η Ιταλία, παρά το γεγονός ότι ανήκει στην ΝΑ Ευρώπη γεωγραφικά, δεν θα αποτελέσει αντικείμενο μελέτης.

Έκτον, η Μολδαβία θα εξεταστεί μόνο ως προς την ιστορική και εθνολογική της συνάφεια με τη Ρουμανία.

Έβδομον, οι μη Κρατικοί Διεθνείς Δρώντες δεν αποτελούν αντικείμενο της παρούσας μελέτης.

Όγδοον, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), λαμβάνοντας ως δεδομένο τον επιδιωκόμενο σκοπό της πλήρους πολιτικής ενοποίησης, θα θεωρηθεί ως ενιαίος Κρατικός Δρώντας και όχι ως Διεθνής Οργανισμός.

Ένατον, από τους ανταγωνιζόμενους στην περιοχή κρατικούς δρώντες που δεν ανήκουν γεωγραφικά στη Βαλκανική, θα μελετηθούν εκείνοι που η συνολική τους εικόνα από πλευράς ισχύος, τους καθιστά ικανούς να επηρεάζουν σημαντικά τα τεκταινόμενα σε μεγάλη γεωγραφική απόσταση.

Δέκατον, για την παρούσα μελέτη οι ισχυροί δρώντες που πληρούν το κριτήριο της ένατης παραδοχής και επομένως συντελούν στην Συστημική Πόλωση, είναι η Ρωσία, οι ΗΠΑ, η Ευρωπαϊκή Ένωση ως σύνολο και η Κίνα.

Ενδέκατον, οι ανταγωνιζόμενες Στρατηγικές των Συστημικών Πόλων θα μελετηθούν, προδίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στους τομείς όπου ο κάθε ένας έχει δώσει τη μεγαλύτερη βαρύτητα στρατηγικού επηρεασμού της περιοχής.

Δωδέκατον, ο όρος «Δύση» συνοψίζει περιεκτικά τις χώρες που απαρτίζουν το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο (NATO) και την ΕΕ.

ΣΚΟΠΟΣ

Έχοντας κατά νου τα προαναφερθέντα, ο **Σκοπός** της παρούσης διπλωματικής εργασίας, διαμορφώνεται στην **εξέταση του ανταγωνισμού ισχύος** μεταξύ των **Διεθνών Κρατικών Δρώντων** που απαρτίζουν το γεωγραφικό Υποσύστημα Βαλκάνια - Κύπρος, καθώς επίσης και του παράλληλα εξελισσόμενου ανταγωνισμού των **Συστημικών Πόλων** που αλληλεπιδρώντας μαζί τους, επιδιώκουν την αύξηση της επιρροής τους σε αυτή την περιοχή.

ΔΟΜΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στο **1ο Κεφάλαιο**, θα αναπτυχθεί το θεωρητικό υπόβαθρο της διπλωματικής εργασίας, όπου θα αναλυθούν οι υλικοί, λειτουργικοί και υποκειμενικοί παράγοντες ισχύος που δια της επιρροής τους διαμορφώνουν τον ανταγωνισμό των κρατών και αποτελούν τις βάσεις πάνω στις οποίες θα στηριχθούν οι προσπάθειες για την εκπλήρωση των επιδιωκόμενων σκοπών της στρατηγικής τους.

Στο **2ο Κεφάλαιο**, θα παρουσιαστεί συνοπτικά το ιστορικό παρελθόν του Ανταγωνισμού Ισχύος στην περιοχή, με έμφαση σε κομβικά γεγονότα της

περιόδου της Οθωμανικής κυριαρχίας, του Μεσοπολέμου, του Ψυχρού πολέμου και της Μεταψυχροπολεμικής εποχής, τα οποία εξηγούν την εσωτερική πολιτική και οικονομική κατάσταση, αλλά και τις διακρατικές σχέσεις των δρώντων στην περιοχή μέχρι και σήμερα, κάτι που θα συμβάλλει στην διαχρονικότητα μέρους των συμπερασμάτων της εργασίας.

Στο **3ο Κεφάλαιο**, αρχικά θα παρουσιαστεί μία ποιοτική ανάλυση των συντελεστών ισχύος και των αντικρουόμενων ή παράλληλων στρατηγικών των Βαλκανικών Κρατών, όπως αυτά διαμορφώνονται σήμερα, με έμφαση στους τομείς της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης, της οικονομίας, της διπλωματίας – ενσωμάτωσης στους Διεθνείς Οργανισμούς και της Αμυντικής Ικανότητας. Τα κράτη που θα εξεταστούν θα είναι η Ελλάδα, η Τουρκία, η Αλβανία, τα κράτη που προέκυψαν από τη διάσπαση της πρώην Γιουγκοσλαβίας (Σλοβενία, Κροατία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Σερβία, Βόρεια Μακεδονία και Κοσσυφοπέδιο), η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Κύπρος. Ιδιαίτερο βάρος κατά την ανάλυση, ως αποτέλεσμα του σημαίνοντα ρόλου που έχει για την περιοχή, θα δοθεί στην Τουρκία, γεγονός που έχει ιδιαίτερη σημασία και για τη Ελλάδα.

Έπειτα, η μελέτη θα επικεντρωθεί στην ποσοτική-απεικονιστική αποτύπωση των παραπάνω δεδομένων-συντελεστών ισχύος που διαμορφώνουν και το αποτέλεσμα της ανταγωνιστικής τους προσπάθειας. Απαραίτητο βοήθημα σε αυτό αποτελούν οι Πίνακες του Παραρτήματος που παρατίθενται στο τέλος της εργασίας. Εκεί συμπεριλαμβάνονται στοιχεία που αποτυπώνουν τα παρακάτω: Την εικόνα για την Ορθή Διακυβέρνηση ως μέτρο της εσωτερικής τους πολιτικής κατάστασης όπως αυτή αποτυπώνεται στους Παγκόσμιους Δείκτες Διακυβερνησιμότητας [Worldwide Governance Indicators (WGI)], τους Οικονομικούς Δείκτες που συντελούν στην κατανόηση της Οικονομικής τους Ισχύος, το επίπεδο των αναπτυσσόμενων σχέσεων και αλληλεπίδρασης με την ΕΕ και το ΝΑΤΟ που για την παρούσα μελέτη αποτελεί μέτρο της διπλωματικής τους ισχύος και τους δείκτες που αφορούν τις αμυντικές τους δαπάνες και τη δυνητική τους ικανότητα προς πόλεμο, δηλαδή την αμυντική τους ισχύ.

Στο **4ο Κεφάλαιο** θα αναλυθεί η στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων του Διεθνούς Συστήματος στο διαμορφούμενο στην εποχή μας ανταγωνισμό για την εξασφάλιση όσο το δυνατόν περισσότερης επιρροής στην περιοχή. Πρώτα θα

εξεταστεί η Ρωσία που προσπαθεί να διαφυλάξει την ιστορικά ευμενή στάση της βαλκανικής κοινής γνώμης έναντί της. Έπειτα, οι ΗΠΑ που επιδιώκουν την εξασφάλιση της αμυντικής επάρκειας των κρατών της περιοχής με την ένταξή τους στο NATO και παράλληλα την ενίσχυση της Ευρωπαϊκής συμμετοχής σε αυτή την προσπάθεια. Ακολουθως, η Ευρωπαϊκή Ένωση που επιθυμεί την εξυγίανση των Βαλκανικών οικονομιών, την εμπέδωση της Δημοκρατίας και του Κράτους Δικαίου στο εσωτερικό τους και την εξεύρεση ενός γεωγραφικού πεδίου που θα της επιτρέψει να αναπτύξει τις δική της αμυντική επάρκεια σε συντονισμό με το NATO και παράλληλα να καταπολεμήσει την ενεργειακή της εξάρτηση από τον μετεξελισσόμενο σε αντίπαλό της, τη Ρωσία. Τελευταία εξετάζεται η Κίνα που επιθυμεί να δημιουργήσει στα Βαλκάνια ένα «βατήρα» προώθησης των σχεδίων της για οικονομική εξάπλωση στην υπόλοιπη Ευρώπη.

Τέλος, στο **5ο Κεφάλαιο** θα διατυπωθούν τα συμπεράσματα της εργασίας τα οποία θα επιμεριστούν σε δύο υποκεφάλαια. Αυτά που τεκμαίρονται από την Στρατηγική των Τοπικών Δρώντων και εκείνα που αφορούν τις Μεγάλες Δυνάμεις που ενεργούν στην περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΙΣΧΥ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΕΙ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ

Η ΙΣΧΥΣ

Είναι εύκολα αντιληπτό ότι η διαμάχη, η διεκδίκηση, ο ανταγωνισμός προϋποθέτουν από τους συμμετέχοντες κρατικούς δρώντες την ύπαρξη ισχύος, αλλά και στρατηγικής που θα τη μορφοποιήσει σε επιρροή και θα οδηγήσει στην εκπλήρωση των επιδιώξεών τους. Έχοντας αυτό κατά νου η ισχύς θα μπορούσε να οριστεί ως η δυνατότητα να ενεργεί κανείς θετικά ή αρνητικά με διαταγή ή απαγόρευση πάνω σε κάποιον ή σε κάτι, αλλάζοντας το πιθανό αποτέλεσμα μίας προσπάθειας για αλλαγή που διαφορετικά θα συνέβαινε. Αυτό το επεμβατικό αποτέλεσμα της ισχύος στο επίπεδο των κρατών μπορεί να επιτευχθεί, είτε ως υλική αποτύπωση (δύναμη), είτε ως μορφή θεσμοθετημένης, ηθικά ή νομικά, εξουσίας, διαχωρίζοντας με αυτό τον τρόπο τις μορφές ισχύος ως προς τα μέσα άσκησής της σε δύο βασικές κατηγορίες. Τη σκληρή ισχύ η οποία συσχετίζεται με το μέγεθος των ενόπλων δυνάμεών και το αποτέλεσμα της πιθανής χρησιμοποίησής τους, και την ήπια ισχύ που αποτελεί την έκφραση της πνευματικής και συναισθηματικής επιρροής, καθώς και το επίπεδο των οικονομικών δυνατοτήτων και των διεθνών διασυνδέσεων μίας χώρας (Η. Κουσκουβέλης 2007, 139-142). Τέλος, οι συντελεστές ισχύος με βάση την πιο συνηθισμένη κατηγοριοποίηση είναι οι υλικοί, οι λειτουργικοί και οι υποκειμενικοί.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ

Οι Υλικοί Παράγοντες Ισχύος

Υλικοί παράγοντες ισχύος είναι η γεωγραφία, ο πληθυσμός, οι πηγές πλούτου και οι ένοπλες δυνάμεις (Η. Κουσκουβέλης 2007, 148).

Από αυτούς η Γεωγραφία μπορούμε να πούμε ότι συναρτάται με την έκταση του κράτους, τη μορφολογία του εδάφους και τη θέση του στο χώρο, δηλαδή τη γεινίαση με τα άλλα κράτη (Η. Κουσκουβέλης 2007, 149). Η έκταση προσδίδει στρατηγικό βάθος και δυσκολία κατακτήσεως από δυνητικό αντίπαλο (Η.

Κουσκουβέλης 2007, 150-151). Η μορφολογία της επιφάνειας ενός κράτους, το αν δηλαδή το έδαφος θα είναι ενιαίο ή διακοπτόμενο επίσης επηρεάζει την ισχύ αλλά και τις απαιτήσεις διατήρησης και ανάπτυξής της. Παράδειγμα αποτελεί, η αντιδιαστολή της χερσαίας και ενιαίας επιφάνειας της ηπειρωτικής Τουρκίας με το νησιωτικό σύμπλεγμα του Αιγαίου. Επίσης, η γειννίαση αποτελεί υλικό παράγοντα ισχύος, διότι εφόσον ένα κράτος συνορεύει με φιλικές και ανεπτυγμένες χώρες μπορεί να επωφεληθεί και να ισχυροποιηθεί με τη σειρά του, ενώ εάν γειτονεύει με εχθρικές και επεκτατικές να βρίσκεται σε ένα διαρκή αγώνα διατήρησής της αυτοτέλειάς του, έναντι του επιθετικού γείτονα που μπορεί να είναι δυνητικά εχθρός. Ας αναλογιστούμε πόσο τυχερές είναι οι Κάτω Χώρες που στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο γειτονεύουν με κράτη ανεπτυγμένα και φιλικά προς αυτές, όπως η Γαλλία και η Γερμανία και πόσο άτυχη είναι η Ελλάδα που η θέση της ως προμαχώνας του Ευρωπαϊκού πολιτισμού τη φέρνει αντιμέτωπη με φανερά εχθρικά κράτη όπως η Τουρκία ή άλλα που κεκαλυμμένα διατυπώνουν διεκδικήσεις και περιμένουν κάποιο γεωπολιτικό «στραβοπάτημά» της για να επωφεληθούν, όπως η Αλβανία και η Βόρεια Μακεδονία (Η. Κουσκουβέλης 2007, 155-158).

Επιπρόσθετα, ο πληθυσμός επιτρέπει σε ένα κράτος την ανάπτυξη πολυάριθμων ενόπλων δυνάμεων και επομένως μεγαλύτερες αμυντικές και επιθετικές δυνατότητες (Η. Κουσκουβέλης 2007, 158-159), ενώ δημιουργεί ευκαιρίες για πολλαπλασιασμό των εμπορικών, οικονομικών και πνευματικών αλληλεπιδράσεων στο εσωτερικό του, αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο και την ήπια ισχύ αυτού. Ο πληθυσμός αποτελεί ευρεία αναγνωρισμένη μεταβλητή ισχύος. Για παράδειγμα στο Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, ο αντικατοπτρισμός της επιρροής κάθε κρατικού δρώντα, που συνιστά την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι η κοινοβουλευτική του παρουσία που το πλήθος της εξαρτάται από τον πληθυσμό του (europarl.europa.eu 2019).

Αναφορικά με τις πηγές πλούτου ενός κράτους, αυτές συνιστώνται από το σύνολο της οικονομικής του δυνατότητας, του διεξαγόμενου εμπορίου, των υπάρχοντων υπό εκμετάλλευση πλουτοπαραγωγικών πηγών καθώς και των υπάρχοντων κινητών και ακίνητων περιουσιακών στοιχείων των πολιτών (Η. Κουσκουβέλης 2007, 162). Η οικονομική πολιτική καθορίζει τη διαχείριση αυτών των πηγών και επομένως μπορεί να τεθεί στην υπηρεσία της εθνικής πολιτικής

αύξησης της ισχύος μίας χώρας, όπως έχει ιστορικά αποδειχθεί από τα αρχαία χρόνια (CARR 1939, 159). Η σύνδεση πλούτου και ισχύος μπορεί να γίνει αντιληπτή εφόσον μελετηθούν οικονομικοί δείκτες με ενδεικτικά αναφερόμενους το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ενός κράτους, τον καταμερισμό αυτού κατά κάτοικο και το μέγεθος της αύξησής αυτού κάθε χρόνο. Ακόμη και το αποτέλεσμα των πολέμων είναι σε μεγάλο βαθμό απόρροια των οικονομικών δυνατοτήτων. Οι ΗΠΑ επικράτησαν στην πενταετή εμπλοκή τους στο Β΄ΠΠ, διότι ξόδεψαν σε εξοπλισμούς το τριπλάσιο του συνολικού ΑΕΠ που παράχθηκε το 1940 από αυτές, εξασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο τη μία από τις δύο θέσεις του διάδοχου διπολικού συστήματος, που δημιουργήθηκε με το πέρας αυτού (J. Mearsheimer 2011, 140).

Τέλος, οι Ένοπλες Δυνάμεις είναι ένας ακόμη υλικός παράγοντας ισχύος που βρίσκεται σε άμεση εξάρτηση με τους προαναφερθέντες. Αυτό αποτυπώθηκε γλαφυρά από το Γενικό Γραμματέα της ΕΣΣΔ Ιωσήφ Στάλιν: «...ο καθένας επιβάλλει το σύστημά του όσο μακριά μπορεί να φτάσει ο στρατός του. Δεν μπορεί να γίνει αλλιώς...» (J. Mearsheimer 2011, 93). Η οργάνωση όμως των ενόπλων δυνάμεων, το μέγεθός τους αριθμητικά και ποιοτικά, καθώς και το είδος των εξοπλιστικών τους παραμέτρων, που εμφανίζουν εξαιρετική ποικιλομορφία ανάμεσα στα κράτη, βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με την επιλογή που θα κάνει ο λαός και η επιλεγόμενη από αυτόν ηγεσία του κράτους, να επωμιστούν θυσίες. Η ανάπτυξη ισχυρών ενόπλων δυνάμεων, είτε ως αποτέλεσμα της ανάγκης, όπως για παράδειγμα η αντιμετώπιση ενός επιθετικού γείτονα, είτε ως απόπειρα επίδειξης φοβικού αποτελέσματος στο Διεθνές Σύστημα που εξασφαλίζει συναινέσεις των πιο αδύναμων κρατικών δρώντων, έχει κόστος, τόσο σε ατομικό επίπεδο μέσω της στρατολόγησης και άρα του αυτοπεριορισμού του ατόμου, όσο και σε οικονομικό επίπεδο, αν αναλογιστεί κανείς το πόσο ακριβά είναι τα σύγχρονα οπλικά συστήματα. Σε κάθε περίπτωση η βούληση ενός κρατικού δρώντα για ανάπτυξη ισχυρών ενόπλων δυνάμεων υποδεικνύει προσανατολισμό των επιδιώξεών του προς την κατεύθυνση της δύναμης και όχι της ευημερίας (Η. Κουσκουβέλης 2007, 166-168). Η σημασία της στρατιωτικής ισχύος εξηγεί και το λόγο για τον οποίο οι Δυνάμεις που μορφοποιούν τους Πόλους τους Διεθνούς Συστήματος, δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην στρατηγική ανάπτυξής της. Αυτό αναγνωρίζει ότι η ύπαρξη ισχυρών, τεχνολογικά ανεπτυγμένων και τεχνοκρατικά

άρτιων ενόπλων δυνάμεων σε ξηρά, θάλασσα και αέρα αποτελεί τεκμήριο διεθνούς κύρους, γιατί προκαλεί φόβο (J. Mearsheimer 2011, 104-105).

Οι Λειτουργικοί Παράγοντες Ισχύος

Στους λειτουργικούς παράγοντες της ισχύος ενός κράτους περιλαμβάνονται το πολιτικό του σύστημα, η διοίκησή του, η ικανότητα στρατιωτικής κινητοποίησής του και η θέση του στο διεθνές σύστημα (Η. Κουσκουβέλης 2007, 169).

Το Δημοκρατικό Πολίτευμα, ανεξάρτητα από τις επιμέρους διαφορετικές υλοποιήσεις του από τα κράτη, επιφέρει γενικά και σε βάθος χρόνου σταθερότητα και γαλήνη στο εσωτερικό τους. Αυτό επιτρέπει τη μορφοποίηση στρατηγικών αύξησης της ισχύος, διότι η κοινωνική ηρεμία επιτρέπει την στόχευση της ενεργητικότητας και δημιουργικότητας των πολιτών, αλλά και του εν γένι πολιτικοοικονομικού συστήματος ενός κράτους σε έργα που την αυξάνουν. Δημιουργούνται με αυτό τον τρόπο πλεονάσματα οικονομικά και πνευματικά που αποδίδονται πίσω στο κράτος με τη μορφή της αύξησης της πολιτιστικής, ηθικής και οικονομικής του επιρροής. Τα παραπάνω βρίσκονται σε απόλυτη αντιδιαστολή με τα αποτελέσματα από την εφαρμογή ενός απολυταρχικού πολιτικού συστήματος, που καταπνίγει την πρωτοβουλία, είναι επιρρεπές στη διαφθορά και την ευνοιοκρατία και που μπορεί μεν να επιτρέπει ευκολότερα τη λήψη αποφάσεων, αλλά συσσωρεύει έντονη δυσαρέσκεια σε αυτούς που αυτές οι αποφάσεις, τους επηρεάζουν δυσμενώς (Η. Κουσκουβέλης 2007, 170).

Επιπρόσθετα ο διοικητικός μηχανισμός (Διοίκηση) ενός κράτους, δηλαδή η συνεργασία των επιμέρους γραφειοκρατικών ελίτ, για την επίτευξη ενός σκοπού συναρτάται με την παιδεία των στελεχών τους, καθώς και με τους διατιθέμενους πόρους. Εφόσον παιδεία και πόροι εξασφαλίζουν την επίτευξη αποτελεσματικότητας, δηλαδή ταχύτητας στη λήψη αποφάσεων και τυποποίησης των ενεργειών αντιμετώπισης προβλημάτων και δυσχερειών, η Διοίκηση αποτελεί παράγοντα που διαμορφώνει αυξητικά την ισχύ ενός κράτους. Αυτό βέβαια προϋποθέτει άμιλλα και όχι ανταγωνισμό μεταξύ αυτών των γραφειοκρατικών μηχανισμών, διότι σε αυτή την περίπτωση το παραγόμενο αποτέλεσμα είναι χαμηλότερο του αναμενομένου (Η. Κουσκουβέλης 2007, 172-173). Παράδειγμα αποτελεί ο ανταγωνισμός των μυστικών υπηρεσιών των ΗΠΑ CIA και FBI, που

κρατά από την ίδρυση του πρώτου το 1947 και επέφερε πολλές φορές μείωση της αποτελεσματικότητάς τους (medium.com 2015).

Τέλος, η ικανότητα στρατιωτικής κινητοποίησης, όχι τόσο σαν απόλυτος αριθμός των διατιθέμενων στρατιωτικών μέσων και προσωπικού, αλλά με την έννοια της καθολικής συνεργασίας όλων των πυλώνων της εθνικής πολιτικής (Παιδεία, Οικονομία, Εξωτερική Πολιτική, Εσωτερική Οργάνωση – Διοικητικό Σύστημα) σε διαφορετικές συνθήκες (ειρήνη, πόλεμος, κρίση) (Η. Κουσκουβέλης 2007, 174-175) αποτελεί έναν λειτουργικό παράγοντα ισχύος, ο οποίος κατέστη εμφανής στην παλαιά κινητοποίηση της Ελλάδας το 1940 που δεν ήταν αποτέλεσμα μόνο της «συσπείρωσης γύρω από τη σημαία» που προκάλεσε η απρόκλητη ιταλική επιθετικότητα, αλλά προϊόν της εθνικής στρατηγικής της τότε ηγεσίας του κράτους, που έστω και με τρόπο μη συμβατό και σίγουρα κατακριτέο με τα σημερινά πολιτικά ήθη επέβαλλε συνεργατικό πνεύμα στην παιδεία, τις ένοπλες δυνάμεις και τα ΜΜΕ, ώστε και η στρατιωτική αποτελεσματικότητα να είναι αυξημένη και η κοινωνία να είναι ψυχολογικά και επικοινωνιακά προετοιμασμένη για την επερχόμενη σύγκρουση (Μελετόπουλος 2018).

Η θέση του κράτους στο Διεθνές σύστημα, είναι ένας ακόμα λειτουργικός παράγοντας. Η συμμετοχή σε διάφορους διεθνείς οργανισμούς στρατιωτικούς, οικονομικούς ή πολιτικούς αποτελεί στοιχείο γοήτρου και κύρους και επομένως αυξάνει λιγότερο ή περισσότερο την ισχύ του (Η. Κουσκουβέλης 2007, 176). Η εμμονή, ιδιαίτερα των μικρών κρατών, δηλαδή αυτών που η σχετική τους ισχύ με τα άλλα κράτη είναι μικρότερη, να ενταχθούν σε όσο το δυνατόν περισσότερους Διεθνείς οργανισμούς, αποδεικνύει το πόσο σημαντικό ρόλο παίζει αυτό στην αύξηση της επιρροής τους – ισχύος τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Κύπρος (Pedi and Kouskouvelis 2019, 157), αλλά και το σύνολο των κρατών που προέκυψαν στα μετακομμουνιστικά Βαλκάνια.

Ιδιαίτερα στο πλουραλιστικό περιβάλλον όπως αυτό ξεκίνησε να διαμορφώνεται από το 19ο αιώνα και μετά, ο ρόλος των διεθνών καθεστώτων, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών οικονομικών οργανισμών-συμμαχιών, δίνει την ευκαιρία ανάδειξης και σε κράτη που δε διαθέτουν συντριπτικά ισχυρές ένοπλες δυνάμεις (Η. Κουσκουβέλης 2007, 74). Η μικρή σχετική ισχύς και η προσπάθεια ανάδειξης αποτελούν τις αιτίες που το πολυδιασπασμένο κρατικό

μωσαϊκό των Βαλκανίων αναζήτησε, αλλά και ήταν επιρρεπές στη «θαλπωρή» Διεθνών Οργανισμών – Συμμαχιών, όπως η Αντάντ, ο Άξονας, το ΝΑΤΟ, το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, ο ΟΗΕ, η COMECON και εσχάτως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι οι Διεθνείς Οργανισμοί δεν δύνανται να αποτελούν εργαλεία στα χέρια των ισχυρών κρατών (Η. Κουσκουβέλης 2007, 61) για να μορφοποιήσουν τη συμπεριφορά αυτών που εντάσσονται σε αυτούς, αλλά οπωσδήποτε ειδικά στην τεχνολογικά και οικονομικά υπερανεπτυγμένη, σημερινή πραγματικότητα η συμμετοχή είναι προτιμότερη από τον απομονωτισμό.

Οι Υποκειμενικοί Παράγοντες Ισχύος

Οι υποκειμενικοί συντελεστές όπως η ηγεσία και το κύρος ενός κράτους αν και μπορούν να διαδραματίσουν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην ισχύ αυτού (Η. Κουσκουβέλης 2007, 177), επειδή δεν είναι μετρήσιμοι δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ποσοτικοποίησης. Είναι όμως, ως προς τα παραγόμενα αποτελέσματά τους, αιτία εξύψωσης ή καταβαράθρωσης της σχετικής ισχύος ενός κράτους. Ο Τίτο για τη Γιουγκοσλαβία, ο Βενιζέλος για την Ελλάδα, Ο Κεμάλ Ατατούρκ για την Τουρκία, ο Πούτιν για την Ρωσία και από την άλλη πλευρά ο Χίτλερ για τη Γερμανία και ο Μουσολίνι για την Ιταλία αποτελούν παραδείγματα ηγετών στη σχετικά σύγχρονη πολιτική ιστορία που έχουν καταφέρει να αποτελούν συνώνυμα στο συλλογικό υποσυνείδητο, των κρατών των οποίων ηγούνται ή ηγήθηκαν και αυτό σίγουρα έχει να κάνει με τα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά ως ηγέτες. Επιπλέον αναφορικά με το κύρος είναι αυταπόδειχτο ότι διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Για παράδειγμα οι ΗΠΑ και η ΕΕ στον πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας ή η Ρωσία στον εμφύλιο πόλεμο στη Σύρια, λαμβάνουν αυτόκλητα επιδιδαιτητικό ρόλο, εξαιτίας του κύρους που διαμορφώνει η πρόδηλη ισχύ τους σε όλους τους τομείς της διεθνούς δραστηριοποίησης, αλλά και εξαιτίας της συνολικής ιστορικής τους διαδρομής.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Αυτό όμως που μορφοποιεί την επιρροή κάθε κράτους και που έρχεται σε ανταγωνιστική ή συνθετική αλληλεπίδραση με τα υπόλοιπα, είναι η Στρατηγική που ακολουθείται και η οποία στο επίπεδο των κρατών ονομάζεται Υψηλή Στρατηγική. Η Υψηλή στρατηγική χρησιμοποιεί την ισχύ για την εκπλήρωση των

επιδιώξεών της, ενώ παράλληλα διαμορφώνει το πλαίσιο ανάπτυξής της, με προσπάθειες για βελτίωση της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης (πολιτικοί και νομικοί θεσμοί παιδεία, κουλτούρα), της οικονομίας, της εξωτερικής πολιτικής νομιμοποίησης - Διπλωματίας και των αμυντικών - στρατιωτικών δυνατοτήτων (Κολιόπουλος 2010, 44-45).

Οι στρατηγικές τόσο των τοπικών δρώντων, όσο και των Μεγάλων Δυνάμεων, προκειμένου να καταστεί εφικτή η αύξηση της επιρροής τους, θέτουν ως στόχους την αύξηση του κύρους και την ασφάλεια, γεγονός που δημιουργεί διαχρονικά ένταση και ανταγωνισμό σε ένα διεθνές σύστημα που παραμένει άναρχο ακόμα και στην εποχή μας που οι κανόνες διεθνούς συμπεριφοράς είναι λίγο ή πολύ τυποποιημένοι από τους μεγάλους Διεθνείς οργανισμούς (Spreo 2009, 147). Αυτή δηλαδή η «τριβή» μεταξύ των αντικρουόμενων Υψηλών Στρατηγικών των κρατών εκδηλώνεται ως ανταγωνιστικό φαινόμενο που απώτερο σκοπό έχει την επικράτηση ή την εξισορρόπηση με τα υπόλοιπα (Η. Κουσκουβέλης 2007, 339-341), χωρίς όμως να είναι απίθανο, ειδικά για τα μικρότερα σε ισχύ κράτη, να τεθεί ως στόχος της στρατηγικής τους, εξαιτίας της αλληλεξάρτησης με τα άλλα, η απώλεια της κρατικής τους αυτοτέλειας προκειμένου εντασσόμενα σε έναν υπερεθνικό οργανισμό να εξασφαλίσουν και πάλι αύξηση της ισχύος τους σε άλλους τομείς όπως είναι η εσωτερική ασφάλεια και η οικονομική ευμάρεια (Η. Κουσκουβέλης 2007, 115).

Ποιος είναι όμως ο υπεύθυνος που χαράσσει μία στρατηγική και αναπτύσσει τους συντελεστές ισχύος που προαναφέρθηκαν, οι οποίοι επιτρέπουν ή οδηγούν σε αποτυχία μία ανταγωνιστική προσπάθεια; Σύμφωνα με τον Kenneth Waltz οι κατηγορίες αιτιών πολέμου, δηλαδή ενός δυνητικού αποτελέσματος του ανταγωνισμού ισχύος μπορούν να περιγραφούν, ανάλογα με το αν προέρχονται από τον Άνθρωπο (Ηγετική Ικανότητα, Ψυχολογία), το Κράτος (Πολίτευμα, εσωτερική πολιτική κατάσταση) ή το Διεθνές Σύστημα (Εξωτερικές επιρροές από τη διαμόρφωση των διεθνών ισορροπιών), με τον όρο «οι Τρεις Εικόνες» (Waltz 2011, 9). Διασταλτικά ερμηνευόμενες οι «Τρεις Εικόνες» είναι «υπεύθυνες» για την αποδυνάμωση και ισχυροποίηση ενός κράτους που προηγείται της πολεμικής σύγκρουσης ή τελικά την αποτρέπει.

Συνοψίζοντας, η ισχύς οφειλόμενη σε υλικούς, λειτουργικούς και υποκειμενικούς παράγοντες και διαμορφωμένη από τον Άνθρωπο – Ηγέτη, το Κράτος και το Διεθνές Σύστημα, ως μέσο υλοποίησης, αλλά και ως απώτερος σκοπός που θα οδηγήσει στη μεγιστοποίηση της επιρροής, συνδέεται με τις Στρατηγικές των κρατών. Αυτές δρώντας ταυτόχρονα οδηγούν αντιθετικά σε συγκρούσεις ή συνθετικά σε συναινέσεις. Σε κάθε περίπτωση η ισχύς στηρίζει τη στρατηγική και η στρατηγική αποσκοπεί στην αύξηση της ισχύος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΙΣΧΥΟΣ

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ

Η Άνοδος και η Εδαφική Αναχαίτιση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

Το οθωμανικό κράτος υπό το Σουλτάνο Σουλεϊμάν το Μεγαλοπρεπή (1520-1566) απλώθηκε από τις παρυφές της Βιέννης και την Ουγγρική Βούδα μέχρι τον Κόλπο του Άντεν και τη Βόρεια Αφρική, αγγίζοντας τα όρια μίας κοσμοκρατορίας που απειλούσε την καρδιά της Ευρώπης (Καστελλάν 1991, 134-147). Η Δύση άρχισε να συνειδητοποιεί τον κίνδυνο και ο Πάπας Ιννοκέντιος συσπειρώνει τις δυνάμεις της Κεντρικής Ευρώπης, οι οποίες αντιμετωπίζουν με επιτυχία τη δεύτερη πολιορκία της Βιέννης από τους Τούρκους στις 15 Ιουλίου 1683, σηματοδοτώντας την αρχή της αποδυνάμωσής του (Καστελλάν 1991, 267-274).

Παράλληλα, αναδύεται ως υπερδύναμη στο ιστορικό προσκήνιο η Ρωσία που θα ξεκινήσει τον πρώτο Ρωσοτουρκικό πόλεμο το 1680 (Καστελλάν 1991, 239-252). Η ενδυνάμωση της Ρωσίας, η οποία εκδηλωνόταν με τις συνεχείς επεμβάσεις της στα Βαλκάνια, όπως η υποκίνηση των Ορλωφικών το 1770 και ο εξαναγκασμός του Σουλτάνου στην υπογραφή της ευνοϊκής για τους Χριστιανούς υπόδουλους Συνθήκης του Κιουτσούκ Καϊναρτζή το 1774 (Μέρτζος, και συν. 2012, 87), θα δημιουργήσουν ανησυχία στη Δύση, που ως αντιστάθμισμα, θα υποστηρίξει κατά περιόδους τον παραπαίοντα Σουλτάνο, προς αναχαίτιση της Ρωσικής επιρροής (Καστελλάν 1991, 274-281). Ενδεικτικό όμως του ευμετάβλητου των διεθνών σχέσεων του 19ου αιώνα είναι ότι η απειλή του Ναπολέοντα οδηγεί σε παράδοξες βραχυχρόνιες συμπλεύσεις Οθωμανών με Ρώσους και λοιπούς Δυτικούς (Καστελλάν 1991, 309-312), οι οποίες οδήγησαν στην υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου το 1812, οπότε για άλλη μία φορά δίνονταν πνοή ζωής στην ασθμαίνουσα στρατιωτικά Οθωμανική Αυτοκρατορία που επανακτούσε τον έλεγχο την παραδουνάβιων ηγεμονιών, έστω και μερικώς (Καστελλάν 1991, 313-315). Η ραγδαία όμως πτώση της, θα ξεκινούσε τελικά λίγο αργότερα με την απώλεια του θαλασσίου ελέγχου, εξαιτίας της επέμβασης της Ρωσίας και της Αγγλίας για το διαμοιρασμό με τη Συνθήκη του Λονδίνου της 12ης Ιουλίου 1841

του θαλάσσιου χώρου του «Μεγάλου Ασθενή». Τα Στενά έκλειναν αμφίδρομα για τα πολεμικά πλοία και η Ρωσία γινόταν κύριος της Μαύρης θάλασσας, ενώ η Αγγλία της Ανατολικής Μεσογείου (Καστελλάν 1991, 381-384).

Το Καθεστώς Υποτέλειας Οδηγεί στη Βαλκανική Εθνεγερσία

Η κατάκτηση των Βαλκανίων από τους Οθωμανούς καθιστούσε τους κατοίκους τους, υποκείμενα της πολιτικής του Σουλτάνου που για να εξασφαλίσει τον έλεγχο, τους διαχώρισε με θρησκευτικούς όρους (milliet). Το Rum millet αποτελούσε το Χριστιανικό κομμάτι του πληθυσμού που περιελάμβανε Έλληνες, Σέρβους, Βούλγαρους, Αλβανούς και Βλάχους και ο Πατριάρχης ήταν ο Αρχηγός του (millet bachi) (Καστελλάν 1991, 157-164). Από την άλλη, παρά το θρησκευτικό διαχωρισμό, η πολυετής συμβίωση δημιούργησε κάποιες φορές πολιτιστικές προσμίξεις, χωρίς αυτό να οδηγήσει στον εκφυλισμό της εθνικής ταυτότητας (Καστελλάν 1991, 302-306).

Οι πυλώνες του κράτους που διοικούσε το παραπάνω ποίμνιο (raya), ήταν τρεις. Πρώτος, το Κοράνι, το οποίο έκανε σαφείς διακρίσεις σε Πιστούς και μη Πιστούς, οι οποίοι έπρεπε να πληρώνουν τον κεφαλικό φόρο (djizya) ή να προσηλυτιστούν (Καστελλάν 1991, 147). Δεύτερος, ήταν η απόλυτη προσήλωση στο πρόσωπο του Σουλτάνου (Καστελλάν 1991, 147-148) και τρίτος ο Στρατός με προμετωπίδα το πλέον επίλεκτο στρατιωτικό σώμα των εξισλαμισμένων Γενίτσαρων (Καστελλάν 1991, 149-151). Η παραπάνω συγκεντρωτική και απολυταρχική διοίκηση γρήγορα έδειξε σημάδια εσωτερικής παρακμής, αφού καινοτόμα πρόταση δεν ευδοκίμούσε, ούτε ως προς τη λειτουργία της, ούτε αναφορικά με τον εκσυγχρονισμό των Ενόπλων Δυνάμεων (Καστελλάν 1991, 230-238). Επιπλέον, δημιουργούσε στους Σουλτάνους μία υποτιμητική εικόνα για την ευρύτερη σημασία διεθνών γεγονότων, όπως η Γαλλική επανάσταση (Καστελλάν 1991, 316-320).

Παράλληλα, η οικονομία επηρεαζόταν από τους διαρκείς πολέμους, ειδικά από το 18 αιώνα και μετά που πλέον έπαψαν να είναι μόνιμα νικηφόροι, ενώ ο σταδιακά αφικνούμενος αμερικανικός χρυσός αυξάνει τον πληθωρισμό, γεγονός που εξαθλιώνει ακόμα περισσότερο τους κατοίκους της υπαίθρου (Καστελλάν 1991, 282-283). Επιπρόσθετα, ο Καπιταλισμός και ο Διαφωτισμός που έρχονται στο προσκήνιο μέσω των εμπορικών επαφών των παραλιακών κυρίως πόλεων

της Μικράς Ασίας και της Ελλάδας με τη Δύση, δίνει την ευκαιρία ανάδειξης από τους υπόδουλους μίας νέας αστικής τάξης από το 19ο αιώνα, η οποία συνειδητοποιώντας την εθνική της ταυτότητα, θα προκαλέσει κλυδωνισμούς στην Αυτοκρατορία (Καστελλάν 1991, 321-326).

Η Επαναστατική Αφύπνιση των Βαλκανικών Λαών Δημιουργεί Προβληματικά Κράτη

Τελικά, οι συνεχείς συνοριακοί πόλεμοι, ο επεμβατισμός των Μεγάλων Δυνάμεων, η επαφή με τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό, οι διακρίσεις έναντι των υποτελών λαών και η ασφυκτική οικονομική κατάσταση, δημιούργησαν επαναστατικές συνθήκες. Πρώτοι οι Έλληνες καταφέρνουν να δημιουργήσουν ανεξάρτητο κράτος το 1832, αφού πρώτα η επανάστασή τους έφτασε λόγω εσωτερικών διενέξεων και της επέμβασης του Αιγύπτιου Μωχάμετ Άλη το 1826 στο χείλος της αποτυχίας. Η επέμβαση όμως, των ισχυρών της Ευρώπης ήταν καταλυτική. Αφού πρώτα ξεπέρασαν τις αρχικές τους επιφυλάξεις, λόγω της συμμετοχής στην Ιερά Συμμαχία, συνασπίστηκαν, και με τη Ναυμαχία του Ναβαρίνου το 1827, επιβάλλουν διά της ισχύος των όπλων τη δημιουργία του ελληνικού κρατιδίου (Καστελλάν 1991, 362-373).

Αυτό παρά το μικρό του μέγεθος διαπνεόταν από μεγάλα οράματα. Με τα δύο τρίτα των Ελλήνων να κατοικούν εκτός συνόρων και εξαιτίας της επιρροής από τον Ευρωπαϊκό Εθνικισμό, διαμόρφωσε τη Μεγάλη Ιδέα που αποτέλεσε μία επιδίωξη παλιννόστησης ενός κράτους που θα συνδύαζε το αρχαιοελληνικό και βυζαντινό μεγαλείο. Η τραγική πραγματικότητα της φτώχειας, της ευνοιοκρατίας και της οπισθοδρόμησης που επικρατούσε στην ελληνική ύπαιθρο δεν πτοούσε ονειροπόλους πρωθυπουργούς όπως ο Ιωάννης Κωλλέτης (Καστελλάν 1991, 402-411), που δε μεριμνούσαν για τη στρατιωτική προετοιμασία που θα ήταν αναγκαία για την εκπλήρωση αυτών των επιδιώξεων. Τελικά, το γενικότερο κλίμα πολιτικής ανυποληψίας θα ανατραπεί με την οργάνωση του Στρατιωτικού συνδέσμου που στις 15 Αυγούστου του 1909 θα εγκαταστήσει τον φέρελπι Ελευθέριο Βενιζέλο ως πρωθυπουργό προκειμένου να ηγηθεί της προσπάθειας της ελληνικής εξάπλωσης (Καστελλάν 1991, 462-468).

Η Σερβία, μετά από μία αποτυχημένη επανάσταση το 1812, κατά την οποία οι Ρώσοι δεν τήρησαν τις υποσχέσεις τους για υποστήριξη (Καστελλάν 1991, 336-348) κατάφερε υπό τον Μίλος Οβρένοβιτς να επιτύχει μία διευρυνόμενη αυτονομία (Καστελλάν 1991, 348-356), η οποία το 1867 μετατράπηκε σε πλήρη ανεξαρτησία. Η πολιτική ζωή του νέου κράτους ήταν παραχώδης με τους Καραγεώργη, Οβρένοβιτς και τους απογόνους τους να εναλλάσσονται στην εξουσία και να αλληλοκαταδιώκονται (Καστελλάν 1991, 411-419). Βάση της αντιπαράθεσης ήταν η διάσταση απόψεων των προοδευτικών φιλοαυστριακών και των ριζοσπαστών ρωσόφιλων, οι οποίοι όμως τελικά μοιραζόμενοι την εξουσία (Πρόεδρος ο ουγγροτραφής Καραγεώργεβιτς και Πρωθυπουργός ο Ρωσόφιλος Πάσιτς) καταρτίζουν το «Μεγάλο Σχέδιο» που προέβλεπε την ένταξη στη Σερβική επικράτεια της Μακεδονίας, της Κροατίας και της Βοσνίας (Καστελλάν 1991, 454-462).

Στη Βουλγαρία το 19ο αιώνα η ανάπτυξη μίας οικονομικά εύρωστης και υψηλού μορφωτικού επιπέδου τάξης, δημιούργησε τις συνθήκες για εθνική αφύπνιση, η οποία άρχισε να διαφαίνεται με την ανακήρυξη της Βουλγαρικής Εξαρχίας το 1870. Με πρωτεργάτη τον εθνικό ήρωα Βασίλ Λέφσκι, η Βουλγαρία κήρυξε επανάσταση, που για να αντιμετωπιστεί από τους Οθωμανούς σφαγιάστηκαν πάνω από 30000 άμαχοι, γεγονός που προκάλεσε διεθνή κατακραυγή και την έναρξη του Ρωσοτουρκικού πολέμου του 1877/1878. (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 65-66), που οδήγησε στην αυτονομία της. Η βοήθεια της Ρωσίας εδώ ήταν πολύ πιο έμπρακτη, αφού για 9 μήνες μετά την αυτονόμησή της η Βουλγαρία διοικήθηκε από Ρώσους που της μεταλαμπάδευαν βασικές αρχές οργάνωσης κράτους και δημόσιας διοίκησης (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 67).

Οι Αλβανοί από την άλλη, όντας κατά τα δύο τρίτα Μουσουλμάνοι αλλά κατά το ένα τρίτο Καθολικοί και Ορθόδοξοι, δεν διαμόρφωσαν ενιαία στάση έναντι της Οθωμανικής Διοίκησης. Η Μουσουλμανική ταυτότητα δεν επέτρεπε την απευθείας αντιπαράθεση με την Υψηλή Πύλη και τελικά μόλις το 1877, φωνές όπως του πολιτικού Αβδούλ Φρασιέρη, αρχίζουν να διατυπώνουν απόψεις για δημιουργία Αλβανικού κράτους (Καστελλάν 1991, 498-504).

Στη Βοσνία επίσης, δεν ακολουθήθηκε κάποια επαναστατική διαδικασία καθότι η περιοχή χαρακτηριζόταν από μεγάλο αριθμό Μουσουλμάνων

αλλαξόθρησκων. Παράλληλα όμως εκεί κατοικούσαν πολλοί Ορθόδοξοι Σέρβοι. Επιπλέον, η περιοχή αποτελούσε διαχρονικό πεδίο ενδιαφέροντος της Αυστροουγγαρίας η οποία τελικά κατάφερε και την προσάρτησε με τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου τον Ιούλιο του 1878 (Καστελλάν 1991, 439-447) Στην, υπό Αυστροουγγρική κατοχή Βοσνία, οι Καθολικοί Κροάτες που κατοικούσαν βορειότερα βρίσκουν την ευκαιρία να τονώσουν την εθνική τους ιδιαιτερότητα και να καταγγείλουν θεωρίες που τους ήθελαν μέλη της Σερβικής εθνικής ομάδας. Παράλληλα οργάνωσαν εποικισμούς σε διάφορες περιοχές της Βοσνίας και ενίσχυσαν τους δεσμούς με την Κεντρική Ευρώπη (Καστελλάν 1991, 482-486).

Στις παραδουνάβιες ηγεμονίες η καταστολή του κινήματος του Υψηλάντη σήμανε το τέλος της ανάθεσης της Διοίκησης αυτών των περιοχών στους Φαναριώτες και ουσιαστικά ξεκίνησε μία εθνεγερτική διαδικασία που θα οδηγούσε στη δημιουργία του Ρουμανικού κράτους (Καστελλάν 1991, 384-394). Στις 7 Αυγούστου του 1858 δημιουργήθηκαν οι Ηνωμένες Ηγεμονίες της Μολδαβίας και της Βλαχίας (Καστελλάν 1991, 395-401), αλλά τελικά η χώρα ανεξαρτητοποιήθηκε με το πέρας του Ρωσοτουρκικού πολέμου του 1878.

Οι Νεότουρκοι Πυροδοτούν τη Σύγκρουση

Τελικά, το εσωτερικό κύμα αμφισβήτησης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η εξωτερική πολιτική ανυποληψία, η δυσμενής οικονομική κατάσταση και η αδυναμία των Σουλτάνων να αντιληφθούν τις κοινωνικές αλλαγές που είχαν επέλθει, δημιούργησε στις αρχές του 20 αιώνα, μία ετερόκλητη ομάδα προσωπικοτήτων που άλλοι επιθυμούσαν εκδημοκρατισμό και άλλοι ήταν οπαδοί του Παντουρανισμού και υπέρ μίας πληθυσμιακής Τουρκοποίησης των πληθυσμών της παραπαίουσας αυτοκρατορίας. Τον Ιούλιο του 1908 αυτή λαμβάνει στρατιωτική διάσταση καθοδηγούμενη από αξιωματικούς της Μακεδονίας και εν ονόματι θολών υποσχέσεων για εκδημοκρατισμό επαναφέρει το Σύνταγμα του 1876, όμως η φιλοτουρκική πτέρυγα τελικά επικρατεί και αρχίζει να εφαρμόζει την εθνικιστική πολιτικής της. Οι αντιδράσεις ξεκίνησαν ήδη από το Μάρτιο του 1910 στο Κοσσυφοπέδιο και προετοιμάζαν το έδαφος για τη θύελλα των Βαλκανικών πολέμων που θα ακολουθούσε (Καστελλάν 1991, 504-513).

ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΔΥΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

Η Οριοθέτηση των Κρατών

Η επικράτηση των Νεότουρκων και η επακόλουθη προσπάθεια τους να ομογενοποιήσουν τον Οθωμανικό πληθυσμό εκλήφθηκε από της Βαλκανικές χώρες ως μία προσπάθεια «ανάρρωσης» του «Μεγάλου Ασθενούς». Κατά συνέπεια, το κοινό συμφέρον οδήγησε σε συνθήκες συμμαχίας μεταξύ Ελλάδας – Βουλγαρίας (Ιούνιος 1912), Σερβίας – Μαυροβούνιου (Οκτώβριος 1912) και Σερβίας – Βουλγαρίας (Μάρτιος 1912). Οι Βαλκανικοί λαοί, αγνοώντας τις παραινέσεις για αυτοσυγκράτηση της Ρωσίας, της Αυστροουγγαρίας και της Αγγλίας, επιτέθηκαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, αφήνοντας για αργότερα την επίλυση των μεταξύ τους διαφορών. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία ηττάται και πριν καλά-καλά καταλαγιάσει ο «κουρνιαχτός» αυτής της νίκης ξεκινά ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος, εξαιτίας της απληστίας της Βουλγαρίας που εναντιούμενη σε Ελλάδα και Σερβία τελικά βρέθηκε αντιμέτωπη και με τη Ρουμανία και με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στις 10 Αυγούστου 1913 στο Βουκουρέστι επιβάλλεται το τελικό εδαφικό καθεστώς το οποίο άφηνε στην Τουρκία μόνο την Ανατολική Θράκη, αλλά και τη Βουλγαρία σε μειονεκτική θέση αφού πρώτα είχε απειληθεί η ύπαρξη της. Τέλος, προκειμένου να μη δημιουργηθεί μία μεγάλη Ελλάδα ή Σερβία, δημιουργήθηκε η Αλβανική Ηγεμονία υπό την εγγύηση των Μεγάλων δυνάμεων, στις 29 Ιουλίου του 1913 (Καστελλάν 1991, 514-526).

Όμως η πολεμική περιπέτεια στα Βαλκάνια δεν σταμάτησε εκεί. Η δολοφονία του διαδόχου του θρόνου της Αυστροουγγαρίας Αρχιδούκα Φερδινάνδου στο Σεράγεβο την 28 Ιουνίου 1914, την επέτειο της ήττας των Σέρβων στο Κοσσυφοπέδιο (1389), ήρθε ως αποτέλεσμα της αντίδρασης που δημιούργησε η προσάρτηση από την Αυστροουγγαρία της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης, τόσο στους Κροάτες, όσο και στους Σέρβους και αποτέλεσε το έναυσμα του Α΄ΠΠ στις 28 Ιουλίου 1914. Η Ελλάδα προσπαθεί να παραμείνει ουδέτερη ενώ τα Βαλκανικά κράτη μοιράζονται στις Κεντρικές Δυνάμεις (Βουλγαρία, Οθωμανική Αυτοκρατορία, Αυστρο-Ουγγαρία) και στους Συμμάχους της Αντάντ (Σερβία, Ρουμανία) (Καστελλάν 1991, 527-545), οραματιζόμενα εδαφικές επεκτάσεις. Οι Γάλλοι επιβάλλουν στην βαθιά διχασμένη Ελλάδα τη συμμετοχή της στον πόλεμο στις 27 Ιουνίου 1917 και η πλάστιγγα γέρνει υπέρ των Συμμάχων, που τελικά

νικούν και με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών δημιουργούν τη Γιουγκοσλαβία, ως Βασίλειο των Σέρβων των Κροατών και των Σλοβένων που ενσωμάτωσε και το Μαυροβούνιο. Παράλληλα, ευνοούνται Ελλάδα και Ρουμανία (Καστελλάν 1991, 553-564) ενώ η Βουλγαρία πληρώνει το τίμημα του ηττημένου με απώλειες εδαφών (Καστελλάν 1991, 564-565) και αναγκαστική υποδοχή πλήθους προσφύγων (Rajak, και συν. 2019, 449). Η Συνθήκη των Σεβρών που ακολουθεί στις 10 Αυγούστου 1919 «κονιορτοποιεί» την Οθωμανική Αυτοκρατορία και δικαιώνει τους Ελληνικούς εθνικούς πόθους επιτρέποντας την απόβαση στη Σμύρνη (Καστελλάν 1991, 564-566). Η διεθνής όμως υποστήριξη δεν διαρκεί για πολύ. Στην επακόλουθη Μικρασιατική εκστρατεία η υπερεπέκταση της Ελλάδας, τιμωρείται από την αναδιοργανωμένη Τουρκία του Κεμάλ Ατατούρκ, ο οποίος σχεδόν υπαγορεύει τους όρους της Συνθήκης της Λωζάννης. Αυτή ενταφιάζει τη Μεγάλη Ιδέα (Καστελλάν 1991, 566-570) και αποδεικνύει ότι οι Διπλωματικές Συνθήκες, όπως των Σεβρών, αποτελούν «κενό γράμμα» όταν αυτά που αναφέρουν είναι διάφορα των πραγματικών συσχετισμών ισχύος.

Η Μεσοπολεμική Πορεία των Βαλκανικών Κρατών

Η διάλυση των μεγάλων αυτοκρατοριών της Αυστροουγγαρίας και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας μετά το πέρας του Α΄ΠΠ οδήγησε, όχι μόνο στη δημιουργία νέων κρατών στα Βαλκάνια, όπως το Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων και της Αλβανικής Ηγεμονίας, αλλά και στην ενίσχυση των ήδη υπαρχόντων που από προτεκτοράτα εξελίσσονται σε υπολογίσιμες δυνάμεις, όπως η Ρουμανία και η Ελλάδα. Παράλληλα Ιταλία, Αγγλία και Γαλλία διαγκωνίζονται για την απόκτηση μεγαλύτερης επιρροής στην περιοχή (Μέρτζος, και συν. 2012, 103).

Όμως, πέρα από την επίδραση των παραπάνω δυνάμεων, στη Βόρεια Βαλκανική αναπτύσσεται μία ιδιαίτερη έλξη στη Φασιστική και Ναζιστική ιδεολογία. Η ενισχυμένη εδαφικά Ρουμανία, όπως αυτή προέκυψε από τον Α΄ΠΠ δεν εκμεταλλεύθηκε ορθολογικά τις πλουτοπαραγωγικές πηγές που έθεσε υπό τον έλεγχό της. Αυτό, δημιούργησε επιπλέον οικονομικά προβλήματα, τα οποία σε συνδυασμό με τη μεγάλη οικονομική αλληλεξάρτηση της χώρας από το Γ΄ Ράιχ που εντωμεταξύ είχε αρχίσει να δημιουργείται, την οδήγησαν κοντά στο Χίτλερ (Καστελλάν 1991, 579-588). Ανάλογη εικόνα και στη Βουλγαρία, η οποία

επιτρέποντας στην Γερμανία να ελέγξει τα δύο τρίτα του εμπορικού της ισοζυγίου και επειδή «ορεγόταν» εδάφη στη Θράκη και τη Μακεδονία, μοιραία συνασπίζεται στο πλευρό της (Καστελλάν 1991, 593-598). Επίσης, τη συγκεκριμένη περίοδο στη Γιουγκοσλαβία έχουμε την εμφάνιση των πρώτων ρηγμάτων μεταξύ Σέρβων και Κροατών. Οι δεύτεροι, απομακρύνονται από τον κρατικό διοικητικό μηχανισμό και αναζητούν υποστήριξη με τη φασιστική οργάνωση Ustasa από ομοϊδεάτες τους στην Ιταλία και την Ουγγαρία. Η Ustasa το 1934 δολοφονεί των Βασιλιά Αλέξανδρο και ο διχασμός επιτείνεται (Καστελλάν 1991, 570-578).

Για την Ελλάδα ο Μεσοπόλεμος ξεκίνησε αργότερα υπό δυσμενέστερους όρους. Η χώρα μετά τη συντριπτική ήττα που υπέστη προσπάθησε να απαλύνει τις συνέπειες της αναγκαστικής ενσωμάτωσης πάνω από 1,5 εκατομμυρίων προσφύγων από τη Μικρά Ασία, τη Σερβική Μακεδονία και τη Βουλγαρία. Οι οικονομικές δυσκολίες που αντιμετώπιζε η χώρα ξεπερνιόνταν μόνο από την πολιτική αστάθεια. Αρκεί να αναλογιστούμε ότι 4 φορές επενέβει ο στρατός για να εγκαθιδρύσει πολιτικούς της επιλογής του στην εξουσία (1922, 1926, 1933 και 1936) (Καστελλάν 1991, 588-589). Παράλληλα συνεχιζόταν το καθεστώς φαυλότητας και ευνοιοκρατίας των πολιτικών ανδρών που *«όλο και περισσότερο αποκομμένοι από τα προβλήματα και τις ανησυχίες των ψηφοφόρων, αποδεικνύονταν τελικά σχεδόν αδιάφοροι για τα πραγματικά προβλήματα της χώρας»* (Καστελλάν 1991, 590).

Παρά όμως την εσωτερική αστάθεια σε αυτή την περίοδο επιδίωξε μία πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική συνεννόησης με τα Βαλκανικά κράτη και την Ιταλία που αρχικά φάνηκε ότι εξομάλυνε τις σχέσεις τους. (Μέρτζος, και συν. 2012, 122-123). Επιστέγασμα αυτών των προσπαθειών ήταν η υπογραφή του Βαλκανικού Συμφώνου στις 9 Φεβ 1934 από Ρουμανία, Γιουγκοσλαβία, Ελλάδα και Τουρκία, σε αρμονία με τις επιθυμίες της Γαλλίας και της Σοβιετικής Ένωσης. Παρά την αποχή της Βουλγαρίας, λόγω μειονοτικών διεκδικήσεων, με αυτό τέθηκαν οι βάσεις δημιουργίας μίας *«Μικράς Αντάντ»* στην περιοχή (Μέρτζος, και συν. 2012, 107). Αυτές οι προσπάθειες όμως τελικά δεν απέτρεψαν την Ιταλική εισβολή οδηγώντας τη χώρα στον Β΄ΠΠ (Καστελλάν 1991, 590-593).

Η Αλβανία κατά το μεσοπόλεμο παρέμενε με διαφορά η πλέον καθυστερημένη χώρα των Βαλκανίων, χωρίς αυτό να την εμποδίζει να καταπατά

τα δικαιώματα της Ελληνικής μειονότητας (Μέρτζος, και συν. 2012, 213). Εντάχθηκε άμεσα στη Ιταλική σφαίρα επιρροής και ουσιαστικά ο βασιλιάς Ζώγου ασκούσε τυπική κυριαρχία μέχρι το 1939 οπότε η χώρα του προσαρτήθηκε από το Μουσολίνι (Καστελλάν 1991, 598-604).

Η Τουρκία μετά την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την επικράτηση των Νεότουρκων, ουσιαστικά μετατράπηκε από ένα πολυφυλετικό γίγαντα με «πήλινα» πόδια, σε ένα κράτος γεωγραφικά μικρότερο, αλλά σε μεγάλο βαθμό εθνικά ομογενοποιημένο. Αυτό ήταν αποτέλεσμα της στρατηγικής του Κεμάλ να τουρκοποιήσει ότι περισώθηκε (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 181). Παράλληλα στις εξωτερικές της σχέσεις, εφαρμόζοντας καιροσκοπική τακτική, εξασφάλισε με τη Συνθήκη του Μοντρέ, το 1936, τον έλεγχο των Στενών (Μέρτζος, και συν. 2012, 109).

Ο Β΄ΠΠ οδηγεί τα Βαλκάνια στις «αγκάλες» του Διπολισμού

Το όραμα του Αμερικανού Προέδρου Ουίλσον για την δημοκρατική αυτοδιάθεση των λαών, λίγο πριν το ξέσπασμα του Β΄ΠΠ είχε οριστικά «πεθάνει». Ρουμανία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Αλβανία, Τουρκία και Ελλάδα είχαν όλες δικτατορικά καθεστώτα με βασιλικό ή στρατιωτικό «επίχρισμα» και με την έναρξη του πολέμου άρχισαν να επιλέγουν «στρατόπεδα».

Η Ρουμανία υπό το βάρος της οικονομικής αλληλεξάρτησης στον τομέα του πετρελαίου με το Γ΄ Ράιχ και φοβούμενη επιθετική ενέργεια της Σοβιετικής Ένωσης, η οποία εντωμεταξύ είχε υπογράψει σύμφωνο φιλίας με την Εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία στις 23 Αυγούστου του 1939, τελικά θα προσχωρήσει στο Τριμερές Σύμφωνο (Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία). Η Ιταλία επιτίθεται στην Ελλάδα αλλά ηττάται, με το Μεταξά να αιτείται επιπλέον μεραρχίες από την Αγγλία για να ενταχθεί επισήμως στους Συμμάχους. Η Βουλγαρία δεν αντιδρά αρχικά, αλλά το Δεκέμβριο του 1940 προσχωρεί στο Τριμερές Σύμφωνο έχοντας διαβεβαιώσεις ότι θα εξασφάλιζε εδαφική έξοδο στο Αιγαίο.

Η Γιουγκοσλαβία με τη σειρά της προσχωρεί στο τριμερές σύμφωνο στις 21 Μαρτίου του 1941 λαμβάνοντας υποσχέσεις για το λιμάνι της Θεσσαλονίκης, αλλά αμέσως αντιδρά η κοινή γνώμη και στις 25 Μαρτίου εκδηλώνεται πραξικόπημα που καταγγέλλει την προηγούμενη συμφωνία. Ο Χίτλερ έχοντας εξασφαλίσει την

υποστήριξη της Ουγγαρίας που εποφθαλμιά τη Σερβική Βοϊβοδίνα και υποσχόμενος την ανεξαρτησία της Κροατίας εφορμά εναντίον της Γιουγκοσλαβίας με αιτιολογία την τιμωρία της δολοφονίας του Αρχιδούκα Φερδινάνδου το 1914(!) (Μέρτζος, και συν. 2012, 142-143), αλλά και εναντίον της ελλειπώς υποστηριζόμενης από τους Άγγλους και ήδη εμπειπλεγμένης με την Ιταλία, Ελλάδα. Τελικά, μέχρι τον Μάιο του 1941 τα Βαλκάνια είναι είτε συνεργαζόμενα είτε υποδουλωμένα στον Άξονα και στους Συμμάχους του (Καστελλάν 1991, 609-622) Η Τουρκία παραμένει ουδέτερη αν και φάνηκε αρχικά ότι θα υποστήριζε τους Συμμάχους υπό το βάρος και των πιέσεων για απελευθέρωση του καθεστώτος ναυσιπλοΐας στα Στενά από τη Σοβιετική Ένωση (Μέρτζος, και συν. 2012, 112-113).

Η Ρουμανία και η Βουλγαρία θα δρέψουν τους προσωρινούς καρπούς της συνεργασίας τους με τον Άξονα. Η πρώτη θα προσαρτήσει τη Βεσσαραβία και θα συμμετάσχει με 30 Ταξιαρχίες στην εισβολή στη Σοβιετική Ένωση, όπου θα έχει βαρύτατες απώλειες. Η δεύτερη θα προσαρτήσει τη Θράκη. Η Γιουγκοσλαβία θα αντισταθεί με δύο ιδεολογικά αντίθετους πυρήνες. Τους Κομμουνιστές του Τίτο και τους εθνικιστές Τσέτνικ. Οι Κροάτες δημιουργούν τη Μεγάλη Κροατία προς ικανοποίηση Εθνικιστών Ουστάσι παραχωρώντας τη Δαλματία στην Ιταλία με αντάλλαγμα την αλλοεθνή Βοσνία. Μαυροβούνιο και Σλοβενία οργάνωσαν αντάρτικα σώματα. Το ίδιο και οι Αλβανοί που αντιδρούσαν στην πολιτική εξιταλισμού τους. Στην Ελλάδα η εικόνα της αντίστασης ήταν ανάλογη της Γιουγκοσλαβικής. Κομμουνιστές του ΕΛΑΣ και πρώην στρατιωτικοί και Εθνικιστές υπό τον Συνταγματάρχη Ναπολέων Ζέρβα (ΕΔΕΣ) συγκρούονται με τον κατακτητή αλλά από ένα σημείο και μετά και μεταξύ τους. Η Αγγλία υποστηρίζει την ανταρτική δράση και των δύο σωμάτων, εξασφαλίζοντας αγκίστρωση Γερμανικών και Ιταλικών δυνάμεων και εκτελώντας εξαιτίας αυτού υπό καλύτερες προϋποθέσεις την απόβαση στη Σικελία τον Ιούλιο του 1943. Τέλος, για την Ελλάδα ο πόλεμος όπως συνέβη και με το πέρας του Α΄ΠΠ, θα συνεχιστεί αυτή τη φορά με τη μορφή μίας εμφύλιας αντιπαράθεσης, που θα αποτελειώσει ότι άφησε όρθιο η τριπλή κατοχή (Καστελλάν 1991, 622-647).

Με το πέρας του Β΄ΠΠ, η νίκη των συμμαχικών δυνάμεων θα επέτρεπε να εφαρμοστεί η «Συμφωνία των ποσοστών» που στις 9 Οκτωβρίου 1944 συνομολόγησαν Τσόρτσιλ και Στάλιν, καθορίζοντας τη Δυτική - Αγγλική και

Σοβιετική επιρροή στις χώρες των Βαλκανίων πριν τη Συμφωνία της Γιάλτας το 1945 (Rajak, και συν. 2019, 34-38). Η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Αλβανία θα πέραναν στην Ρωσική σφαίρα επιρροής, η Ελλάδα στην Αγγλική και η Γιουγκοσλαβία θα αποτελούσε πεδίο ισόποσης επιρροής (Καστελλάν 1991, 647-660).

Ο ΨΥΧΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Η Αμερικανική Επιρροή στα Βαλκάνια

Ο προαναφερθέντας τρόπος διαπραγμάτευσης που θύμιζε «ανατολίτικο παζάρι» σε συνδυασμό με το αποικιοκρατικό παρελθόν της Βρετανίας, δρούσε σαν κόκκινο πανί για τα κομμουνιστικά κινήματα που γιγαντώνονταν στην περιοχή των Βαλκανίων και ιδιαίτερα στην Ελλάδα (Rajak, και συν. 2019, 34-38), όπου μεταφέρθηκαν και Βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις για υποστήριξη της κυβέρνησης. Οι ΗΠΑ από την πλευράς τους περιορίστηκαν αρχικά στη διάθεση οικονομικής βοήθειας στην καθημαγμένη χώρα μέσω του Οργανισμού Περίθαλψης και Αποκατάστασης των Ηνωμένων Εθνών (UNRRA).

Οι Σοβιετικοί όμως την 1 Φεβ 1946 καταγγέλλουν την ύπαρξη Αγγλικών στρατευμάτων στην Ελλάδα, με τους Άγγλους παράλληλα να αποκαλύπτουν την υποστήριξη που αρχικά παρείχε η ΕΣΣΔ στους Έλληνες κομμουνιστές αντάρτες του ΕΛΑΣ. Αυτή η προσπάθεια της Ρωσίας μέσω της υποστήριξης στα ανταρτικά σώματα, να ανατρέψει τα συμφωνηθέντα στα Βαλκάνια οδηγούν τις ΗΠΑ να αλλάξουν την πολιτική τους έναντι της ΕΣΣΔ και αφού διέκοψαν την οικονομική βοήθεια που της έδιδαν και απέρριψαν το αίτημα της για ελεύθερη ναυσιπλοΐα στα Στενά, απέστειλαν, παρά τους αρχικούς δισταγμούς, (Rajak, και συν. 2019, 39-50) στρατιωτική βοήθεια, διαρκούντος του Ελληνικού Εμφυλίου, καθορίζοντας εν πολλοίς και το αποτέλεσμα του υπέρ των κυβερνητικών δυνάμεων. Η Ελλάδα αποτέλεσε δηλαδή, την αρχή της πολιτικής της Ανάσχεσης έναντι της ΕΣΣΔ καθότι εδώ, εφόσον επικρατούσε ο Δημοκρατικός Στρατός, θα μπορούσε, σαν «*σάπιο μήλο*» να μολύνει το γεωπολιτικό «καλάθι» που περιελάμβανε την Τουρκία και το Ιράν (Rajak, και συν. 2019, 51-60). Η ένταξη της Ελλάδος και της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ το 1952 (Μέρτζος, και συν. 2012, 88-92) και η παροχή ακόμη μεγαλύτερης οικονομικής βοήθειας μέσω του σχεδίου Μάρσαλ (Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα

Ανάκαμψης), ήταν μία ακόμα κίνηση προς την κατεύθυνση (Rajak, και συν. 2019, 60-63) της αντιμετώπισης του Κομμουνιστικού κινδύνου.

Στη συνέχεια, οι ΗΠΑ και η Δύση γενικότερα εκμεταλλεύθηκαν τις αντιπαραθέσεις στο εσωτερικό του Συμφώνου της Βαρσοβίας και αναζήτησαν τρόπους, μέσα σε ένα περιβάλλον διεθνούς ύφεσης (Rajak, και συν. 2019, 298-321) που άρχισε να διαμορφώνεται από το 1960 και μετά, για οικονομική ενίσχυση της Ρουμανίας που είχε κάθε λόγο να αισθάνεται αδικημένη από την απώλεια της Βουκοβίνας και της Μολδαβίας καθώς και από τη μειονεκτική οικονομική θέση στην οποία βρέθηκε όταν εντάχθηκε στην οικονομική κοινότητα των χωρών του Συμφώνου της Βαρσοβίας, της COMECON το 1964 (Rajak, και συν. 2019, 298-321). Επιπλέον, η Γιουγκοσλαβία του Τίτο που πίστευε ότι *«όσο και να αγαπάει κανείς την πρώτη Σοσιαλιστική χώρα, δεν πρέπει να αγαπάει λιγότερο τη δική του χώρα»* (Rajak, και συν. 2019, 119)-δήλωση που προκάλεσε ρήξη με το Στάλιν το 1948, αποτέλεσε προορισμό όχι μόνο οικονομικής αλλά και στρατιωτικής βοήθειας.

Τέλος, οι ΗΠΑ ασκούσαν πίεση στα μέλη του NATO να είναι προσεκτικοί στις αντιδράσεις τους σε διμερείς διαφορές με τις κομμουνιστικές Βαλκανικές χώρες. Αποτέλεσμα ήταν η Ελλάδα και η Τουρκία να αντιδρούν χλιαρά στην καταπίεση της Ελληνικής μειονότητας από το καθεστώς Χότζα στην Αλβανία (Μέρτζος, και συν. 2012, 220-221) και της Τουρκικής μειονότητας στη Βουλγαρία (Rajak, και συν. 2019, 390-392) από το επίσης προσωποπαγές κράτος του Τοντόρ Ζίβκοβ, προφανώς λόγω του φόβου η μεταξύ τους αντιπαράθεση να προκαλέσει μία γενικότερη σύρραξη με τον Ανατολικό Συνασπισμό.

Η ΕΣΣΔ στα Βαλκάνια

Μετά την υπογραφή του Σύμφωνου της Βαρσοβίας το 1955, η Αλβανία, η Βουλγαρία και η Ρουμανία, από τις Βαλκανικές χώρες, ανέλαβαν συγκεκριμένους τομείς ευθύνης αναφορικά με την περιφερειακή ασφάλεια του Ανατολικού μπλοκ (Rajak, και συν. 2019, 207-213). Παράλληλα ο Στάλιν επιβάλλοντας υψηλές στρατιωτικές δαπάνες στις χώρες που συνόρευαν με τη Γιουγκοσλαβία περίμενε την κατάλληλη στιγμή που θα τις χρησιμοποιούσε για να τιμωρήσει την ανυπακοή του Τίτο (Rajak, και συν. 2019, 80-87).

Επιπλέον, η ΕΣΣΔ προκειμένου να επιτύχει στενότερο έλεγχο επί των συμμάχων της προχώρησε στην ίδρυση την 7 Ιανουαρίου 1949 του Συμβουλίου Αμοιβαίας Οικονομικής Βοήθειας (COMECON) το οποίο χρησιμοποιήθηκε από αυτή για την άσκηση περαιτέρω οικονομικών πιέσεων στις ενταγμένες στη Σοβιετική σφαίρα χώρες (Rajak, και συν. 2019, 74-78). Ενδεικτικά αναφέρεται η έντονη εξάρτηση της Βουλγαρίας από τις Σοβιετικές πρώτες ύλες που την καθιστούσε παράδειγμα «συντροφικής» νομιμοφροσύνης (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 67-68) Παράλληλα μέσω των κατά τόπους κυβερνητικών φερέφωνων της, η ΕΣΣΔ άσκησε πολιτικές διώξεις σε όσους αντιφρονούντες υποψιαζόταν ότι εισήγαγαν πολιτικές και ιδέες ανεξαρτητοποίησης ή παρέκκλισης των χωρών τους από το Σοβιετικό μπλοκ, με ενέργειες που θύμιζαν το ξεκαθάρισμα που έκανε ο Στάλιν στους αντιπάλους του, εντός αυτής, τη δεκαετία του 1930 (Rajak, και συν. 2019, 94-97). Τελικά η ρήξη μεταξύ Γιουγκοσλαβίας και Σοβιετικής Ένωσης έδωσε στον Στάλιν το πάτημα να δορυφοροποιήσει τις υπόλοιπες Ανατολικές χώρες επιτυγχάνοντας μία βαθύτερη «σοβιετοποίηση» τους (Rajak, και συν. 2019, 123).

Αναφορικά με τον Ελληνικό Εμφύλιο, η ΕΣΣΔ αρχικά υποστήριξε τον ΕΛΑΣ και τις προσπάθειες για αυτονόμηση των ενταγμένων σε αυτών Σλαβομακεδόνων. Όμως ο κίνδυνος ευρύτερης ανάφλεξης για το θέμα με τις ΗΠΑ, οι οποίες εκείνη την εποχή ήταν οι μόνες που διέθεταν πυρηνικά όπλα (Η. Κουσκουβέλης 2000, 75) οδήγησαν στην αλλαγή στάσης και στη διακοπή της υποστήριξης των Ανταρτών, που αποτέλεσε μία βασική αιτία της ήττας τους (Μέρτζος, και συν. 2012, 154-156).

Η Γιουγκοσλαβία του Τίτο

Η Γιουγκοσλαβία του Τίτο, αναπτύσσοντας μία στρεβλή και συμφεροντολογική ερμηνεία του Σοσιαλισμού, επιθυμούσε την ενοποίηση των Βαλκάνιων προλετάρων της Βουλγαρίας, της Αλβανίας και της Ελληνικής Μακεδονίας, γεγονός που θα την καθιστούσε μία τοπική υπερδύναμη. Αυτό ήταν και η αιτία που επέλεξε ένα δρόμο άλλοτε συγκλίνοντα και άλλοτε αποκλίνοντα με ΕΣΣΔ και Δύση (Μέρτζος, και συν. 2012, 114-116) προσπαθώντας να αποκομίσει και από τους δύο όσο το δυνατόν περισσότερα οφέλη. Παρά όμως τη διπλωματική του δεινότητα δεν κατάφερε να εξομαλύνει τις οικονομικές ανισότητες των ομόσπονδων δημοκρατιών της χώρας του. Για παράδειγμα η Σλοβενία από τη

δεκαετία του 1970 και μετά συνεισέφερε το 20% του Γιουγκοσλαβικού ΑΕΠ ενώ αποτελούσε μόλις το 8% του πληθυσμού (Rajak, και συν. 2019, 396). Αυτή η οικονομική ανισότητα δημιούργησε το πλαίσιο για τη δημιουργία δύο πολιτικών ρευμάτων μετά το θάνατό του, των Μεταρρυθμιστών που επιζητούσαν χαλάρωση της κεντρικής εξουσίας και των συντηρητικών που ήταν θεματοφύλακες του Τυποϊκού συγκεντρωτικού κράτους (Rajak, και συν. 2019, 270), θέτοντας κατά συνέπεια, τις βάσεις για την εκτόνωση αυτών των αντιθέσεων με βίαιο τρόπο την πρώτη μεταψυχροπολεμική δεκαετία.

Ο Κατάσταση στην Τουρκία

Η Τουρκία εντασσόμενη στο NATO το 1952, γνώριζε πολύ καλά τη στρατηγική αξία της θέσης της. Η χώρα παρείχε στη συμμαχία, εκτενή σύνορα με τη Μέση Ανατολή και γεωγραφική εγγύτητα με τα Βαλκάνια. Επομένως της προσέδιδε σημαίνοντα ρόλο στις σχέσεις του Συνασπισμού με τις περιφερειακές Μεσανατολικές χώρες, που φλέρταραν με την ΕΣΣΔ (Συρία, Αίγυπτος) (Rajak, και συν. 2019, 192-202) αλλά και με τις Βαλκανικές, από τις οποίες άλλωστε έλκονταν και από το κοινό ιστορικό οθωμανικό παρελθόν (Rajak, και συν. 2019, 178-180). Επιπλέον, αυτή η ένταξη αποτέλεσε προτεραιότητά της, διότι αφενός μεν αναγνώριζε έναν δυτικόστροφο προσανατολισμό, σύμφωνο με τον Κεμαλικό πολιτικό αναθεωρητισμό, αφετέρου την ενέτασσε στην προέκταση των ΗΠΑ, όπως οι Τούρκοι θεωρούσαν το NATO, γεγονός που εξασφάλιζε την κυριαρχία τους στα Στενά και την άμυνα έναντι της Σοβιετικής Απειλής που προέβαλλε συνεχώς απαιτήσεις για το καθεστώς αυτών (Rajak, και συν. 2019, 180-182).

Η περίοδος από το 1960 μέχρι και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου ήταν εξαιρετικά πολυκύμαντη στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Τα δύο πραξικοπήματα, η ημιτονοειδής καμπύλη στις σχέσεις της χώρας με το NATO και η απόφαση έναρξης ενταξιακού διαλόγου με την ΕΟΚ αποτελούν τα κύρια γεγονότα. Η Τουρκία αρχικά εξαγοράζει την είσοδο στο NATO με τη συμμετοχή στον Πόλεμο της Κορέας και αποδεικνύει την προσήλωσή της επιτρέποντας την εγκατάσταση πυρηνικών πυραύλων Jupiter στο έδαφός της. Στη συνέχεια όμως η εισβολή στην Κύπρο διαταράσσει τις σχέσεις με τη Δύση, ενώ προς το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η γεωπολιτική της αξία για το NATO αυξάνεται ιδιαίτερα μετά την ανατροπή του Σάχη στην Περσία το 1979. Παράλληλα η ΕΟΚ αποτελεί το κύριο

θέμα διαλόγου στη χώρα καθότι διχοτομεί κάθετα το πολιτικό φάσμα. Εθνικιστές και σοσιαλιστές αντιδρούν για διαφορετικούς λόγους στην προοπτική η Τουρκία να ενταχθεί σε ένα τόσο ευρύ σύνολο όπου μοιραία θα υποστούν αλλοιώσεις τα εθνικά χαρακτηριστικά της (Rajak, και συν. 2019, 479-507).

Η ΕΟΚ στα Βαλκάνια

Βασικός παράγων διαμόρφωσης των ισορροπιών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη από το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1970 και μετά ήταν η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Η Ελλάδα υπέβαλλε επίσημο αίτημα ένταξης τον Ιούνιο του 1975, σε μία περίοδο όπου οι τρεις βασικές προϋποθέσεις για αυτό, δηλαδή η εδραιωμένη δημοκρατική λειτουργία, ο αποτελεσματικός διοικητικός μηχανισμός και η νοικοκυρεμένη οικονομική κατάσταση απείχαν πολύ από το να θεωρηθούν αυτές μίας Δυτικοευρωπαϊκής χώρας. Επιπρόσθετα, αρνητικά επιδρούσε στην υποψηφιότητά της, η δυσμενής διεθνής συγκυρία καθότι τα «απόνερα» από την πετρελαϊκή κρίση του 1973 δεν ευνοούσαν οικονομικά ανοίγματα, αλλά και το ότι η χώρα βρισκόταν σε διαρκή εξωτερική ανησυχία με την Τουρκία, η οποία είχε εισβάλλει στην Κύπρο το 1974. Παρόλα αυτά όμως η Πολιτική οδήγησε την Οικονομία. Η Ελλάδα εισήλθε στην ΕΟΚ στις 28 Μαΐου 1979 και η αυτή με την ήπια ισχύ της, που πήγαζε από την οικονομική βοήθεια και την πολιτισμική συνάφεια, αναγόταν σε ρυθμιστικό παράγοντα στα πράγματα της νότιας Ευρώπης (Rajak, και συν. 2019, 330-336). Όμως, η διεύρυνση της ΕΟΚ στο νευραλγικό χώρο των Βαλκανίων σήμαινε και κάτι ακόμα. Ότι οι ΗΠΑ αποζητούσαν το μοίρασμα του φορτίου της άμυνας και της ασφάλειας στην περιοχή κάτι το οποίο θα αναδειχθεί πολύ περισσότερο στα επόμενα χρόνια και ιδιαίτερα στις μέρες μας (Rajak, και συν. 2019, 342).

Το πέρασμα στη Νέα Εποχή

Το τέλος του Ψυχρού πολέμου που συμβολικά τοποθετείται με την πτώση του Τείχους του Βερολίνου το Νοέμβριο του 1989, αποτέλεσε το «εναρκτήριο λάκτισμα» της διάλυσης του Ανατολικού Συνασπισμού. Μέχρι το 1991 είχε αποδομηθεί η COMECON και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας ενώ στα τέλη του 1991 η Σοβιετική Ένωση κατέρρευσε και το Διεθνές Σύστημα αποκτά μονοπολική χροιά, με τις ΗΠΑ να εξέρχονται νικήτριες του ακήρυχτου αυτού πολέμου. Μαζί όμως με τη Σοβιετική Ένωση κατέρρευσε και η συμφωνία της Γιάλτας και επομένως η

φιλελευθεροποίηση (κράτος δικαίου, δημοκρατικές διαδικασίες, σεβασμός στα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα), σε συνδυασμό με τον καπιταλισμό που βασίζεται στο ελεύθερο εμπόριο, βρήκε πρόσφορο έδαφος και στις χώρες που αποχώρησαν από το Ανατολικό μπλοκ. Παράλληλα άρχισε να αναπτύσσεται μία νέα αρχιτεκτονική ασφαλείας που βασίζεται στην επέκταση του NATO (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 30) στην Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια.

Η ΜΕΤΑΨΥΧΡΟΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Η μετάβαση των κρατών της Βαλκανικής από ένα καθεστώς πολιτικής διχοτόμησης το οποίο φάνταζε αδιαπέραστο, σε μία κατάσταση όπου το κάθε κράτος θα έπρεπε να βρει το ρόλο του στο Διεθνές Σύστημα αποτέλεσε πηγή κινδύνων αλλά και ευκαιριών. Προτού καλά-καλά καταλαγιάσει η σκόνη από το Τείχος του Βερολίνου το 1989, η Σλοβενία (25 Ιουνίου του 1991) κηρύσσει την ανεξαρτησία της και ο πόλεμος απλώνει το πέπλο του στην περιοχή έπειτα από 45 χρόνια. Η διπλωματική επέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα επιτύχει με τη συμφωνία του Μπριόνι (νησί της Αδριατικής) της 7ης Ιουλίου του 1991 τη διακοπή των συγκρούσεων, οι οποίες όμως μεταδίδονται στην Κροατία και αρχίζουν πλέον οι αψιμαχίες να μετατρέπονται σε ωμότητες, όπου ο υπεύθυνος καθορίζεται απλά και μόνο από την οπτική γωνία του παρατηρητή. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συσπειρώνεται πίσω από τη Γερμανία και ουσιαστικά υπονομεύοντας τη διπλωματική της επιρροή, τάσσεται υπέρ ενός από τους αντιμαχόμενους υποστηρίζοντας την ανεξαρτησία της Κροατίας στη Σύνοδο της 17ης Δεκεμβρίου 1991 (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 31-32).

Οι επιτυχημένες προσπάθειες Σλοβενίας και Κροατίας για υιοθέτηση αυτόνομης πορείας «γοητεύουν» και τη Βοσνία η οποία το Μάρτιο του 1992 αποσπάται από το Γιουγκοσλαβικό κορμό. Το Σερβικό στοιχείο εδώ όμως είναι ισχυρό και παρά τη διπλωματική κινητοποίηση του ΟΗΕ (Σάιρους Βανς) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Ντέιβιντ Όουεν), οι εχθροπραξίες εντείνονται σε σημείο που γεγονότα όπως η «σφαγή» της Σρεμπρένιτσα θα κινητοποιήσουν τα αμερικανικά αντανεκλαστικά, που χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του ΟΗΕ θα χρησιμοποιήσουν το NATO για να βομβαρδίσουν Σερβικούς στόχους και τελικά να επιβάλλουν, στις 12 Οκτωβρίου 1995, κατάπαυση του πυρός που οδήγησε στη

συμφωνία ειρήνευσης του Ντέϊτον (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 33) και τη δημιουργία του σύγχρονου κράτους της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης. Αυτή η συμφωνία βέβαια δεν απέτρεψε τη μεταφορά της αναταραχής από τη Βοσνία στο Κόσσοβο, όπου ο Αλβανικός Εθνικός Απελευθερωτικός Στρατός (UCK) θα κάνει την εμφάνισή του από το 1996. Τελικά και εκεί ο πόλεμος θα σταματήσει μετά από επέμβαση του ΝΑΤΟ εναντίον της μητροπολιτικής Σερβίας αυτή τη φορά (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 34), το 1999.

Μετά την επέμβαση στο Κόσσοβο, η ΕΕ δείχνει ότι επιθυμεί ακόμα ενεργότερη ανάμειξη στο Βαλκανικό περιβάλλον με την υπογραφή του Συμφώνου Σταθερότητας και Σύνδεσης για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη που παράμετροί του είναι ο εκδημοκρατισμός, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η οικονομική ανασυγκρότηση και η συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 43). Για αυτό το λόγο, έπειτα από μία δεκαετία μεταψυχροπολεμικών πολιτικών ζυμώσεων στο εσωτερικό της, αποδίδει το 2002 τον τίτλο του υποψήφιου προς ένταξη μέλους στις πρώην Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες της Ανατολικής Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένων της Σλοβενίας, της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας και της Κύπρου (Καραφωτάκης 2007, 788).

Η τελευταία έλαβε το χρίσμα του υποψήφιου μέλους, παρά το γεγονός ότι δεν είχε επιλυθεί το θέμα της κατοχής του εδάφους της, γεγονός που δυσαρέστησε την Τουρκία. Το «αβύθιστο αεροπλανοφόρο» του Ψυχρού πολέμου που κείται ανάμεσα στην Ευρώπη, την Αφρική και την Ασία, έχει δίπλα της τη Μέση Ανατολή, συνδέεται γεωπολιτικά και πολιτιστικά με την Ελλάδα και γεωγραφικά με την Τουρκία (Γιαλλουρίδης 2015), επρόκειτο τελικά να γίνει μέλος της ευρωπαϊκής «οικογένειας» και μαζί της η ΑΟΖ της, η οποία, όπως αποδείχθηκε, είχε εκτός από στρατηγική και οικονομική σημασία. Μαζί της το 2004 γίνεται αποδεκτή και η Σλοβενία, ενώ η Ρουμανία και η Βουλγαρία το 2007. Η τελευταία χώρα που εισήλθε στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν η Κροατία το 2013 (europa.europa.eu 2019).

Η ΕΕ συνεχίζει το 2017 να επιδιώκει περαιτέρω ενσωμάτωση των Βαλκανικών χωρών, εγκρίνοντας μία πολιτική διεύρυνσης και στα υπόλοιπα Δυτικά Βαλκάνια η οποία θα στηρίζεται στην παραδοσιακά εφαρμοζόμενη για νέα μέλη αρχή της αιρεσιμότητας. Η είσοδος θα επέλθει, όταν και μόνο όταν, οι χώρες

που είναι υποψήφιες προς ένταξη εκπληρώσουν συγκεκριμένα κριτήρια, δηλαδή υλοποιήσουν μη αναστρέψιμες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες θα είναι εναρμονισμένες με την Ευρωπαϊκή στάση σε τομείς όπως το κράτος δικαίου, η ασφάλεια, η μετανάστευση, η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, η συνδεσιμότητα μεταφορών και ενέργειας, η ψηφιακή ατζέντα και βέβαια η συμφιλίωση και οι σχέσεις καλής γειτονίας (ec.europa.eu 2018). Η Σερβία και το Μαυροβούνιο φαίνεται να έχουν προβάδισμα στη διαδικασία, καθότι ήδη έχουν ξεκινήσει ενταξιακές διαπραγματεύσεις, ενώ ακολουθούν, η Αλβανία, η Βόρεια Μακεδονία, η Βοσνία Ερζεγοβίνη και το Κόσσοβο που θα πρέπει να εφαρμόσει τη συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης, για να προχωρήσει στην ευρωπαϊκή του πορεία (ec.europa.eu 2018).

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Στα Βαλκάνια η πάντα επεμβατική Δύση, παρά τις παλινωδίες τελικά συνασπίστηκε εναντίον του «υπερεξαπλωμένου» Σουλτάνου, που ουσιαστικά το κυριότερο χαρακτηριστικό που κληροδότησε στην περιοχή ήταν ο αυταρχισμός, το συγκεντρωτικό και πελατειακό κράτος, η οικονομική καθυστέρηση και η κουλτούρα βίας. Επιπλέον, η προσπάθεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για ομαδοποίηση των λαών της περιοχής με βάση τη θρησκεία απέτυχε, και τελικά οι οικονομικές αδυναμίες και η χρόνια καταπίεση, τους οδήγησαν να επαναστατήσουν και να συνειδητοποιήσουν την εθνική τους υπόσταση, επηρεαζόμενοι από τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό, έστω και με χρονική διαφορά φάσης.

Η πολιτιστική επιμειξία τα χρόνια της Οθωμανικής κατοχής δεν οδήγησε σε συνθήκες Βαλκανικής ομογενοποίησης. Αντιθέτως, ο εθνεγερτικός παλμός μερικών από τους Βαλκανικούς λαούς, υποβοηθούμενος σε κάποιες περιπτώσεις από τη Δύση και τη Ρωσία, αφού δημιούργησε Βαλκανικά κρατίδια με ταραχώδη και διαιρεμένη εσωτερική πολιτική κατάσταση, έστρεψε τελικά το ένα εναντίον του άλλου, καθότι σε κάποιες περιπτώσεις πήρε τη μορφή ανεδαφικών μελαγοϊδεατικών οραματισμών. Αυτές οι προσπάθειες υπερεπέκτασης τοπικών δυνάμεων στην περιοχή, όπως της «άπληστης» Βουλγαρίας και της ιστορικά δικαιούμενης, αλλά απροετοίμαστης Ελλάδας αντιμετώπιζονταν από το τοπικό και διεθνές σύστημα με στρατιωτικές και διπλωματικές συσπειρώσεις εναντίον τους

και τελικά με την καταβάρθρωση τους, επιφέροντας μία εδαφική ισορροπία με το πέρας και της Μικρασιατικής Εκστρατείας του 1922.

Στο Μεσοπόλεμο πραγματοποιούνται αποτυχημένες διπλωματικές και μεταρρυθμιστικές προσπάθειες για να θεραπευθούν οι αντιπαραθέσεις του παρελθόντος. Αίτια της αποτυχίας αποτελούν η διαχρονική ροπή των Βαλκανικών χωρών προς τον πολιτικό αυταρχισμό, η επιλογή ανταγωνιζόμενων συμμάχων και η καιροσκοπική στάση μερικών κρατών που όταν το διεθνές περιβάλλον αναταράσσεται βρίσκουν την ευκαιρία αναμόχλευσης παλαιών εδαφικών διαφορών, όπως το ζήτημα του διαμοιρασμού των εδαφών της Μακεδονίας ή εθνοτικών αντιπαραθέσεων, όπως οι ενδογιουγκοσλαβικές έριδες. Τελικά, το διαιρεμένο πολιτικό περιβάλλον αποτέλεσε ευκαιρία για τον Άξονα να επιτύχει την προσωρινή του εξάπλωση έχοντας πριν αλώσει οικονομικά τα Βαλκάνια και η περιοχή μετατρέπεται σε θέατρο επιχειρήσεων ενός πολέμου που η λήξη του θα βρει τους ηττημένους να επωμίζονται τις συνέπειες των πράξεών τους και να εντάσσονται σε ένα ακόμα απολυταρχικό σύστημα με «ταξική» επίγευση, αλλά και τους νικητές Έλληνες επίσης να δοκιμάζονται εξαιτίας των, και εξωτερικά υποκινούμενων, εμφυλίων συγκρούσεων. Εξαιρέση, η Τουρκία που ενθουμούμενη τα πικρά παθήματα του Α΄ ΠΠ, άσκησε ουδετεροφανή πολιτική και κατάφερε χωρίς απώλειες να παραμένει στο προσκήνιο καθιστώντας εαυτόν πολύτιμο σύμμαχο του NATO, λόγω της στρατηγικής γεωγραφικής της θέσης.

Εν συνεχεία τα Βαλκάνια όπως και η Ευρώπη διαμοιράζονται ως Οθωμανικά «τιμάρια», ανάμεσα στην ΕΣΣΔ και τη Δύση με το αποτέλεσμα αυτού του διαμοιρασμού και της τάξης που δημιουργήθηκε να μην είναι προϊόν συνεργασίας για την ειρήνη μεταξύ των πόλων του Διεθνούς Συστήματος, αλλά απότοκο της προσπάθειας του καθενός να φτάσει ως εκεί που του επιτρέπει η ισχύς του. Παράλληλα, μετά το πέρας της ελληνικής εμφύλιας διαμάχης, ο επιβαλλόμενος διπολισμός του Ψυχρού Πολέμου επέφερε στα Βαλκάνια σχετική σταθερότητα, αφηφώντας το παρελθόν των εθνικιστικών ανταγωνισμών και συγκρούσεων, λόγω της επίγνωσης-φόβου των συνεπειών μίας σύγκρουσης μεταξύ των πόλων. Εξαιρέση αποτελούσαν οι ενδοσοσιαλιστικές αντιπαραθέσεις με κύρια αιτία, τις εγγενείς οικονομικές και πολιτικές αδυναμίες της Σοβιετικής επικυριαρχίας και το τεταμένο, λόγω της Τουρκικής εισβολής στην Κύπρο, των σχέσεων των Νατοϊκών Ελλάδας και Τουρκίας, που παράλληλα αποτελούσαν

συνεχή προορισμό της Δυτικής βοήθειας και στόχο της υπό σχεδιασμό Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Επιπλέον, ο διπλωματικός ρόλος της «ημικομμουνιστικής» Γιουγκοσλαβίας του Τίτο που προσπάθησε να ισοροπήσει ανάμεσα σε δύο κόσμους παρότι τελικά δεν επέφερε για αυτή προϋποθέσεις ομαλής μετάβασης στο νέο κόσμο που θα αναδυόταν το 1990, έδρασε καταφανώς αποσαθρωτικά στο Σοβιετικό οικοδόμημα θέτοντάς το συνεχώς υπό αμφισβήτηση.

Ως φυσιολογικό αποτέλεσμα μίας πολιτικής «ώριμου φρούτου» επήλθε τελικά η κατάρρευση της ΕΣΣΔ, η οποία δεν αποτέλεσε το εφελτήριο μίας αυτόνομης πολιτικής των Βαλκανικών κρατών. Για άλλη μία φορά αναζητήσαν καταφύγιο, αυτή τη φορά στη Δύση. Όμως, η προσαρμογή για τα περισσότερα κράτη στα νέα δεδομένα θα είναι αργή και με περιπέτειες που φθάνουν μέχρι την αιματοχυσία σε μία εποχή που κάποιοι ευαγγελίζονταν ότι επήλθε το τέλος των πολέμων. Αυτό οφείλεται στην ύπαρξη οπισθοδρομικών καθεστώτων μέχρι και τη δεκαετία του 1990, γεγονός που δημιούργησε μία διαφορετική βάση πολιτικής και οικονομικής εκκίνησης από την υπόλοιπη Ευρώπη. Σε αυτό το υπόβαθρο η ΕΕ και το ΝΑΤΟ επιδίωξαν να εκμεταλλευθούν την υποχώρηση της ΕΣΣΔ ασκώντας μία στρατηγική πολιτικοοικονομικής ενσωμάτωσης, πολλές φορές χωρίς να επιδείξουν αντικειμενικότητα έναντι των λαών της περιοχής. Παρόλα αυτά η ισχυρή πολιτική τους βούληση και δράση, κατάφερε να εντάξει σχεδόν όλες τις χώρες υπό την αιγίδα τους και να περιορίσει και εξομαλύνει σε κάποιο βαθμό τις τοπικές διενέξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: ΤΟ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΙΣΧΥΟΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΔΡΩΝΤΩΝ

ΑΛΒΑΝΙΑ

Η Εσωτερική Πολιτική και Οικονομική Κατάσταση

Η Αλβανία των 2,9 εκατομμυρίων κατοίκων και των 28750 τ. χλμ. υπέστη μία περιπετειώδη μετάβαση από έναν ιδιόρρυθμο ψυχροπολεμικό, κομμουνιστικό απομονωτισμό σε ένα καθεστώς Δημοκρατίας που θα έπρεπε να αντιμετωπίσει ένα πλήθος από εσωτερικά προβλήματα. Η αδυναμία εσωτερικού ελέγχου φάνηκε το 1997, όταν ξέσπασε το σκάνδαλο των οικονομικών «πυραμίδων» που έφτασε τη χώρα στο χείλος του εμφυλίου πολέμου. Τότε, 700000 όπλα βγήκαν από τις στρατιωτικές αποθήκες και τα χειρότερα απεφεύχθησαν χάρη στη διεθνή παρέμβαση ειρηνευτικής δύναμης 6000 ανδρών, στην οποία συμμετείχε και η Ελλάδα. Επίσης, η διαφθορά σε αυτή τη χώρα έχει βρει ένα από τα ισχυρότερα ερείσματα και εξαιτίας της και οι δικαιοδοτικοί μηχανισμοί επηρεάζονται δυσμενώς σε μεγάλο βαθμό. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω οι δημοκρατικές διαδικασίες υπολειτουργούν με τις εκλογές πολλές φορές να έχει καταγγελθεί ότι διενεργούνται υπό καθεστώς παρατυπιών (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 147). Τέλος, οι προσπάθειες ανατροπής του δυσμενούς εσωτερικού κλίματος με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2016, δεν έχουν ακόμα αποδώσει τόσο ώστε η Αλβανία να καλύψει το χαμένο έδαφος σε σχέση με άλλες Βαλκανικές χώρες (cia.gov 2019).

Η εκτεταμένη διαφθορά δημιουργεί και οικονομικό πρόβλημα στη χώρα, αφού επιτείνει ένα προβληματικό και αντιαναπτυξιακό οικονομικό περιβάλλον, στο οποίο δρα ανασταλτικά και το δαιδαλώδες αδειοδοτικό νομικό πλαίσιο, που συχνά απωθεί τις πρωτοβουλίες Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ). Επιπλέον, η αδυναμία των κρατικών ελεγκτικών μηχανισμών επιτρέπει στις εντόπιες επιχειρήσεις να λειτουργούν υπό καθεστώς παραοικονομίας. Σημαντικό επίσης πρόβλημα είναι το παρωχημένο ενεργειακό και οδικό δίκτυο που παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται για την αναβάθμισή του με πόρους προερχόμενους από διεθνή βοήθεια, υστερεί σημαντικά από τις υπόλοιπες Βαλκανικές χώρες. Παρόλα αυτά, ιδιαίτερα από το 2014 και μετά, έχουν

καταβληθεί προσπάθειες για μεταστροφή του οικονομικού κλίματος. Αποτέλεσμα είναι η οικονομία της χώρας να αναπτύσσεται με ρυθμό 3,8% κατά μέσο όρο, γεγονός που επιτρέπει συγκρατημένα αισιόδοξες προβλέψεις. Αυτή η περίοδος χαρακτηρίζεται από προσπάθειες εξορθολογισμού του φορολογικού και φοροδοτικού μηχανισμού προκειμένου να μειωθεί το έλλειμμα. Θα πρέπει όμως πρώτα να αντιμετωπισθεί το υψηλό δημόσιο χρέος που έφτασε το 72% του ΑΕΠ το 2016 (cia.gov 2019).

Οι Διεθνείς Σχέσεις και τα Διμερή Προβλήματα

Η βασική στοχοθεσία των Αλβανικών κυβερνήσεων μετά το 2000 ήταν η ένταξη στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ. Το πρώτο, κατέσται εφικτό το 2009, ενώ το δεύτερο βρίσκεται σε διαδικασία υλοποίησης αφού από το 2014 η χώρα αποτελεί υποψήφιο προς ένταξη μέλος, παρά την οικονομική δυσπραγία (cia.gov 2019). Τα παραπάνω όμως δε φαίνεται να αναιρούν τον αποσταθεροποιητικό ρόλο αυτής στο χώρο της Βαλκανικής.

Η εγγενής αδυναμία της χώρας από ιδρύσεώς της, την οδηγεί ιστορικά να αποζητά την προστασία ενός ισχυρού συμμάχου-«προστάτη». Το ρόλο αυτό κατά καιρούς έχουν διαδραματίσει η Ιταλία, η ΕΣΣΔ και η Κίνα. Κατά συνέπεια η Αλβανία φαίνεται να ασκεί πολύ επιτυχημένα τη στρατηγική τη σύμπλευσης με σκοπό το κέρδος («Bandwagoning for Profit»), όπως έπραττε και η Τουρκία με τις ΗΠΑ (Litsas 2014, 129) μέχρι το 2016. Ουσιαστικά επιλέγει να συμπλεύσει με τον ισχυρό όχι γιατί απειλείται από αυτόν, αλλά γιατί επιθυμεί δια της σύμπλευσης να κερδίσει περισσότερα. Επίσης, εκμεταλλεζόμενη το αιτιολογημένο ή υπερβολικό «αντισερβικό» μένος της Δύσης, έχει αναπτύξει εξαιρετικά προνομιακές σχέσεις με τις ΗΠΑ. Παράλληλα, σημαντικός περιφερειακός εταίρος για τη χώρα αποτελεί η Τουρκία, η οποία διατηρεί ναυτική βάση στην Αυλώνα και αποτελεί χώρα προέλευσης πάνω από 300 επιχειρήσεων των οποίων οι συνολικές ΑΞΕ φθάνουν στο ύψος των 2,7 δισεκατομμυρίων δολαρίων (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 145-148). Τα παραπάνω καταδεικνύουν μία διαχρονική ανάγκη «πατροναρίσματος» από διεθνείς και περιφερειακούς δρώντες η οποία δημιουργεί αρνητικό κλίμα με τις άμεσα γειτονικές χώρες.

Επιπλέον, ο τρόπος που το αλβανικό κράτος διαχειρίζεται την ελληνική μειονότητα (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 135-137), δρα ανασταλτικά στις διμερείς σχέσεις με

την Ελλάδα. Η καταπάτηση των δικαιωμάτων αυτής βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη κάτι που αποδεικνύεται από τα κατά καιρούς κύματα διώξεων μειονοτικών προσωπικοτήτων (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 145-148). Παράλληλα, η Αλβανία διατηρεί στην επιφάνεια οικονομικές και εδαφικές διεκδικήσεις. Παράδειγμα αποτελεί το θέμα των περιουσιών των εθελούσια-λόγω της συνεργασίας με τις δυνάμεις του Άξονα- αποχωρησάντων Μουσουλμάνων, Αλβανογενών Τσάμηδων το 1944 από τη Θεσπρωτία. Τέλος, δηλώσεις πολιτικών προσωπικοτήτων όπως του πρώην πρωθυπουργού της χώρας Σαλί Μπερίσα, δυναμιτίζουν το κλίμα με αλυτρωτικά υπονοούμενα: *«Από την Πρέβεζα μέχρι το Πρέσεβο, από το Τέτοβο μέχρι το Σαντζάκ και από τα Σκόπια μέχρι την Πρίστινα ορίζεται η έκταση της Μεγάλης Αλβανίας»*.

Παράλληλα, αποσταθεροποιητικά επιδρά η ύπαρξη μεγάλων αλβανικών πληθυσμών εκτός Αλβανίας, οι οποίοι αναδεικνύουν αλυτρωτικά οράματα συνένωσης της μητροπολιτικής Αλβανίας με τις περιοχές του Τετόβου και του Κοσσόβου (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 156). Αυτό εξηγεί και την παρόμοια κατάσταση καχυποψίας με τη γειτονική Βόρεια Μακεδονία, ιδιαίτερα μετά την εξέγερση της αλβανικής μειονότητας του Τετόβου και του Κισέβου, που υποδαυλίστηκε και υποστηρίχθηκε και από τον Απελευθερωτικό Στρατό Κοσσόβου (UCK), επιτυγχάνοντας τελικά, με τη Συμφωνία της Οχρίδας το 2001, τη διεύρυνση της αυτονομίας της (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 151-156). Αναφορικά με το Κόσσοβο από πολλούς Αλβανούς θεωρείται τμήμα του αλβανικού εθνικού κορμού, ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς ότι εκεί το Αλβανικό στοιχείο αποτελεί το 88% του πληθυσμού του. Αυτό το έντονα διεκδικητικό κλίμα στις σχέσεις της με τους γείτονες συντηρείται και από μη κυβερνητικούς οργανισμούς όπως η «Πλατφόρμα της Φυσικής Αλβανίας» υπό τον Αλβανό ιστορικό Κοζο Danaaj που έχει ως στόχο την πραγμάτωση της ειρηνικής (!) συνένωσης όλων των «αλβανοκατοικουμένων» περιοχών σε Κόσσοβο, Τέτοβο, Μαυροβούνιο και Ελλάδα, η οποία θα επιτευχθεί με *«διάλογο με όλους, διάλογο για τα πάντα»* (Danaaj 2011).

Τέλος, εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι οι παραπάνω υπέρμετρες επιδιώξεις δεν δύνανται σε καμία περίπτωση να υποστηριχθούν από το υπόβαθρο στρατιωτικής ισχύος της χώρας που η προς πόλεμο δυναμική ικανότητά της είναι 92η στον κόσμο [βλ. Πίνακα 17 (σελ. Α-13)] γεγονός που της επέβαλλε την ένταξη

στο NATO προκειμένου να εξασφαλιστεί από εξωτερικούς κινδύνους, με δεδομένη και την εύθραυστη εσωτερική κοινωνική ισορροπία που προαναφέρθηκε.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Τα Εσωτερικά Προβλήματα της Μετάβασης

Η Βουλγαρία των περίπου 7 εκατομμυρίων κατοίκων και των 111000 τ. χλμ μετά την αποδέσμευσή της από τη Σοβιετική σφαίρα επιρροής το 1990, ξεκίνησε την ιστορική της πορεία προς τη Δημοκρατία και την ελεύθερη οικονομία, στηριζόμενη σε ένα σαθρό εσωτερικό περιβάλλον που «αγκομαχούσε» από τον υψηλό πληθωρισμό, τη διαφθορά, την ανεργία και το οργανωμένο έγκλημα (cia.gov 2019). Στη συνέχεια, σημαντική πρόκληση αποτέλεσε και αποτελεί η διαχείριση του δημογραφικού προβλήματος, το οποίο γίνεται ολοένα και οξύτερο, λόγω της διαρροής του μορφωμένου επαγγελματικού δυναμικού (brain drain) σε ανεπτυγμένες επιστημονικά χώρες και του δείκτη γεννητικότητας που κυμαίνεται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα. Αυτό συνιστά πρόβλημα εθνικής συνοχής, εάν συνυπολογιστεί με τη συνεχή πληθυσμιακή αύξηση των μειονοτήτων της χώρας (Τούρκων και Ρομά) (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 70-80). Παράλληλα, αρνητικά επιδρά το γεγονός ότι θέση της αποτελεί πέρασμα λαθρεμπορίας ναρκωτικών (cia.gov 2019), ενώ πρόκληση τα τελευταία χρόνια συνιστά και το προσφυγικό μίας και όντας μαζί με την Ελλάδα οι μόνες χώρες που συνορεύουν με την Τουρκία, δέχονται εξαιτίας της θέσης τους τον κύριο μεταναστευτικό όγκο από αυτή (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 80-83).

Η Προσπάθεια Οικονομικής Ανάκαμψης και η Ενεργειακή Εξάρτηση από τη Ρωσία

Τα παραπάνω εσωτερικά προβλήματα σε σημαντικό ποσοστό είναι αποτέλεσμα της ταραχώδους περιόδου που ακολούθησε την πτώση του υπαρκτού Σοσιαλισμού στη χώρα και που οριοθετείται με την αποπομπή του Τοντόρ Ζίβκοφ από την εξουσία, στις 9 Νοεμβρίου 1989. Η μετάβαση στο καπιταλιστικό σύστημα ήταν απότομη και επιτεύχθηκε με εκτεταμένες ιδιωτικοποιήσεις οι οποίες πολλές φορές έγιναν υπό αδιαφανείς όρους, καθώς και μείωση των μισθών κατά 50% (Δουδούμης, και συν. 2018, 30-32). Παράλληλα, υπήρχε μια μαζική

διαφοροποίηση των παραγωγικών ικανοτήτων της χώρας. Η βιομηχανική παραγωγή από το 70% του ΑΕΠ το 1988 έφτασε στο 25% το 2012, ενώ ο τομέας των υπηρεσιών από το 12% στο 65%. Αυτές οι μεταπτώσεις σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα επέφεραν αναστάτωση στο εργατικό δυναμικό (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 69-70) και μία δραματική πτώση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων.

Παρόλα αυτά, μετά από αυτή την περίοδο αρχικών δυσχερειών, τα μέτρα που λήφθηκαν για την περιστολή του δημοσίου τομέα, την απελευθέρωση του εμπορίου και την ενδυνάμωση του φορολογικού συστήματος, οδήγησαν σε δυναμική προσέλευση Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη χώρα, γεγονός που πυροδότησε μία αύξηση του ΑΕΠ μεγαλύτερη του 6% από το 2000 έως το 2008. Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2009 ανέστειλε προσωρινά την οικονομική άνθιση, όμως, ιδιαίτερα από το 2015 και μετά, επήλθε νέα ανάκαμψη η οποία χάρη στην συνετή οικονομική διαχείριση, από το 2016 επιτυγχάνει και πάλι οικονομικά πλεονάσματα και ρυθμό ανάπτυξης πάνω από 3% (cia.gov 2019). Σημαντικό ρόλο στην εν γένει θετική εξέλιξη της οικονομίας της χώρας διαδραμάτισε η υψηλή απορροφησιμότητα των Ευρωπαϊκών κονδυλίων που έφτασε το 70 με 90% (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 70-80).

Επιπλέον, σημαντική οικονομική παράμετρος, με γεωπολιτικές «απολήξεις», αποτελεί η μεγάλη ενεργειακή εξάρτηση από την πατροπαράδοτα φιλική Ρωσία, που πυροδοτεί και εσωτερικές αντιπαραθέσεις μεταξύ εκείνων που υιοθετώντας τη ρωσική ατζέντα επιμένουν για την κατασκευή ενεργειακών αγωγών Ρωσικών συμφερόντων (Μέρτζος, και συν. 2012, 34) και εκείνων που πιστεύουν ότι η χώρα θα πρέπει να συμμετάσχει στις προσπάθειες ενεργειακής δικτύωσης με τη Δύση. Αυτό καθιστά τη χώρα ευάλωτη σε διεθνείς οικονομικές και γεωπολιτικές κρίσεις (cia.gov 2019). Παρόλα αυτά, ενώ δεν έχει μειωθεί ο όγκος των ενεργειακών συναλλαγών με τη Ρωσία, η χώρα φαίνεται ότι παραμένοντας συνεπής στον εθνικό στόχο για ενσωμάτωση στους ευρωπαϊκούς θεσμούς, που οριοθέτησε με σαφήνεια το 1997 η Κυβέρνηση Κόστωφ (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 70-80), δεν ευνοεί περαιτέρω πραγμάτωση των ρωσικών ενεργειακών επιδιώξεων, με αποτέλεσμα τα Ρωσικά σχέδια των αγωγών NABUCCO και SOUTH STREAM, που ήταν προγραμματισμένο να διέλθουν από το έδαφός της, να μην έχουν τελεσφορήσει.

Η Αποφασιστική Στροφή προς τη Δύση και οι Σχέσεις με τους Γείτονες

Στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων η Βουλγαρία επέτυχε σπουδαίες επιδόσεις και δεν επέτρεψε στα οικονομικά προβλήματα να εμποδίσουν την εξομάλυνση των σχέσεων με τους γείτονές της, όπως η Τουρκία. Σε αυτό συνετέλεσε και η ανεκτικότητα έναντι της Τουρκικής μειονότητας η οποία συμμετέχει και στην κυβέρνηση από το 2001 και μετά (Δουδούμης, και συν. 2018, 30-32). Οι σχέσεις της με τη Βόρεια Μακεδονία έχουν μεγάλο ενδιαφέρον. Από την ανακήρυξη του κράτους το 1991 η Βουλγαρία ακολούθησε μία πολιτική ταυτόχρονα φιλική και επιθετική έναντι των Σκοπίων. Αναγνώρισε τη χώρα ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας», διακηρύττοντας όμως την ύπαρξη αδιάρρηκτων εθνοτικών δεσμών με τους κατοίκους της. Παράλληλα έδωσε τη δυνατότητα σε όποιον το επιθυμεί να αποκτήσει Βουλγαρικό διαβατήριο, ενώ τις αναφορές των Σκοπίων για αρχαία Μακεδονική Καταγωγή, η βουλγαρική κοινή γνώμη και η ακαδημαϊκή κοινότητα τις αντιμετωπίζει σκωπτικά (Μέρτζος, και συν. 2012, 42-43).

Τελικά, η αποφασιστική οικονομική πολιτική και η προσπάθειά της να μην αποσταθεροποιήσει περαιτέρω το ήδη ασταθές πολιτικό περιβάλλον της Βαλκανικής τη δεκαετία του 1990 απέδωσε καρπούς και η χώρα κατάφερε να καλύψει γρήγορα το χαμένο έδαφος και να ενταχθεί στους ευρωατλαντικούς θεσμούς. Πρώτα στο NATO το 2004 και έπειτα στην ΕΕ το 2007 (cia.gov 2019). Παράλληλα διαθέτει παρά την απουσία εξωτερικών κινδύνων και τις πλήρως ομαλοποιημένες σχέσεις με τους γείτονες, ένοπλες δυνάμεις ικανοποιητικής αμυντικής επάρκειας που την κατατάσσουν στην 49η θέση στον κόσμο που είναι περίπου και ο βαλκανικός μέσος όρος [βλ. Πίνακα 17 (σελ. Α-13)].

ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Τα Εσωτερικά Προβλήματα

Η Βόρεια Μακεδονία διακήρυξε την αναίμακτα ανεξαρτησία της, τη 17η Σεπτεμβρίου του 1991 και αποτελεί ένα κράτος το οποίο δεσπάζει στη Μεσοβαλκανική περιοχή που αποτελείται επιπλέον από τη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, τη Σερβία, την Αλβανία, τη Βουλγαρία, το Μαυροβούνιο και το Κόσσοβο και η οποία σήμερα ανάγεται σε κρίσιμο γεωπολιτικό χώρο (Μέρτζος, και συν. 2012,

15). Η εσωτερική της κατάσταση χαρακτηρίζεται από δύο βασικές προβληματικές παραμέτρους. Την έλλειψη εθνικής συνοχής και επιβολής αποτελεσματικού κρατικού ελέγχου που δημιουργείται εξαιτίας της κατανομής του πληθυσμού της κατά εν τρίτο σε μειονότητες με αλυτρωτικές βλέψεις (cia.gov 2019) και της εν γένει ροπής προς τη διαφθορά, όπως ομολογήθηκε από ομάδες εμπειρογνομώνων της ΕΕ το 2015 (Δουδούμης, και συν. 2018, 69-81).

Η συνοχή της χώρας υπονομεύεται από την ακμάζουσα και πληθυσμιακά αυξανόμενη Αλβανική μειονότητα, η οποία αποτελεί επίσημα το 25,1% του πληθυσμού. Οι εντάσεις των Αλβανών με τους Σλαβογενείς κατοίκους την πρώτη δεκαετία της ιστορικής πορείας του κράτους εκτονώθηκαν μερικώς μετά τη συμφωνία της Οχρίδας. Με αυτή, οι Αλβανοί κατοχύρωσαν εκτεταμένες αρμοδιότητες στην παιδεία, τη γλώσσα και την τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά παρόλα αυτά δεν σταματούν να προσπαθούν να επιτύχουν ακόμη περισσότερα. Σε αυτό συντελούν και τα δύο μειονοτικά κόμματα, τα οποία σε συνεργασία με τα κύρια πολιτικά κόμματα VMRO και SDSM, επιτυγχάνουν δια της συμμετοχής στην κυβέρνηση, τη διεύρυνση των παραπάνω προνομίων, όποτε είναι εφικτό (Δουδούμης, και συν. 2018, 69-81).

Επιπρόσθετα, η χαλαρότητα άσκησης της κεντρικής εξουσίας σε μεγάλο μέρος των πολιτών, λόγω των παραπάνω αντικειμενικών δυσκολιών, καλλιεργεί ευνοϊκές συνθήκες για άνθηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, ενώ σπασμωδικές ενέργειες κρατικής επεμβατικότητας, δημιουργούν σοβαρές ενστάσεις αναφορικά με την ελευθερία του τύπου, όπως επισημαίνει σε έκθεσή της και η οργάνωση «Δημοσιογράφοι χωρίς Σύνορα», το 2010. Η διαφθορά κυριαρχεί παντού με καταγγελίες ακόμα και σε ανώτατο κυβερνητικό επίπεδο. Τα παραπάνω έχουν πολλές φορές «κολαστεί» από ανώτατους ξένους αξιωματούχους, όπως ο υφυπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ Κάντριμαν που παρότρυνε την κυβέρνηση να πάρει μέτρα εναντίον της διαφθοράς και υπέρ της κατοχύρωσης της ελευθερίας του Τύπου (Μέρτζος, και συν. 2012, 31-32), ενώ και έκθεση της ΕΕ το 2011 επισήμανε ότι στη χώρα επικρατεί κλίμα ανασφάλειας λόγω των παραπάνω αδυναμιών. Τέλος, η χώρα αποτελεί σημαντικό διαμετακομιστικό κέντρο ναρκωτικών ουσιών, ενώ και οι οικονομικές συναλλαγές που βασίζονται σε μεγάλο μέρος στη χρήση μετρητών, καθιστούν δύσκολη τη διεξαγωγή οικονομικών

ελέγχων και ευνοούν το «ξέπλυμα» των κεφαλαίων που αποκτούνται από την παραπάνω παράνομη δραστηριότητα (cia.gov 2019).

Οι Αδυναμίες της Οικονομίας

Η αδυναμία της Βόρειας Μακεδονίας να εφαρμόσει τις αρχές ενός Κράτους Δικαίου και η εκτεταμένη Διαφθορά δημιουργούν σημαντικά προβλήματα και στην οικονομική ομαλοποίηση, καθιστώντας τη χώρα, λόγω των «φτωχών» επιδόσεων, δέσμια των συνεισφορών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD), οι οποίες αποτελούν τις βασικές οικονομικές προσόδους, ιδιαίτερα στον τομέα της κατασκευής υποδομών (Δουδούμης, και συν. 2018, 69-81). Επιπλέον, οι εξωτερικές επενδύσεις αντιμετωπίζουν εμπόδια, λόγω της πολλές φορές ευνοιοκρατικής εφαρμογής του νόμου, παρά το γεγονός ότι η χώρα έχει κάνει σημαντικά βήματα για να καταστήσει το εγχώριο οικονομικό περιβάλλον πόλο έλξης για αυτές, με την επιβολή καθεστώτος χαμηλής φορολόγησης (cia.gov 2019). Σημαντικό πρόβλημα είναι και η ανεργία η οποία κυμαίνεται στο 23%, αν και πιθανόν αυτός ο δείκτης να μην ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα μίας οικονομίας όπου το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν παράγεται κατά ποσοστό έως και 45%, σύμφωνα με υπολογισμούς, υπό καθεστώς αδιαφάνειας και παραοικονομίας. Τα παραπάνω συντελούν στο να υφίσταται οικονομικό χάσμα μεταξύ αυτής και των περισσότερων από τους Βαλκάνιους γείτονές της (cia.gov 2019).

Ο Φιλοδυτικός Προσανατολισμός και τα Διμερή Προβλήματα

Η προσχώρηση στο NATO και την ΕΕ αποτέλεσε εθνικό στόχο από τα πρώτα χρόνια της ιστορικής της ύπαρξης. Η συμμετοχή της στο πρόγραμμα «Συνεργασία για τη Ειρήνη» το 1995 και στο «Πρόγραμμα Δράσης» του NATO («Membership Action Plan») από το 1999, αποτελούσε κεντρική επιλογή των εγχώριων πολιτικών κύκλων που εκτιμούσαν ότι η είσοδος στο NATO θα περιόριζε τις φυγόκεντρες δυνάμεις που αναπτύσσονται στο εσωτερικό της, αλλά και τις αποσταθεροποιητικές από το εξωτερικό (Αλβανία, Βουλγαρία) (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 98) και επομένως θα αποτελούσε μία ευτυχή κατάληξη για τη χώρα, που αντιμετώπιζε από αρχής σημαντικό πρόβλημα και με την Ελλάδα. Επιπρόσθετα και η ΕΕ την υποστήριξε σε περιόδους κρίσης και προσπαθεί να την καταστήσει

μέλος της, όμως ενστάσεις χωρών όπως η Γαλλία δεν επιτρέπουν προς το παρόν την άμεση ένταξή της στον Ευρωπαϊκό κορμό (tonima.gr 2019).

Στις διμερείς της σχέσεις πρωτεύοντα ρόλο διαδραμάτισε η χρόνια αντιπαλότητα με την Ελλάδα. Το επιλεγόμενο ιδρυτικό όνομα («Δημοκρατία της Μακεδονίας»), αλλά κυρίως οι δηλώσεις και οι γραφικές εκδηλώσεις εθνικιστικών και μη κύκλων της γειτονικής χώρας περί Αρχαίου Σλαβογενούς Μακεδονικού Πολιτισμού, συνοδευόμενες από εδαφικές και μειονοτικές διεκδικήσεις έναντι της Ελλάδας, δημιούργησαν αρνητικό κλίμα στις σχέσεις των δύο χωρών. Η πολυκύμαντη πορεία των μεταξύ τους σχέσεων που περιλάμβανε, ακόμα και επιβολή εμπάργκο το 1995 από την κυβέρνηση Παπανδρέου (Δουδούμης, και συν. 2018, 36-43), τελικά κατέληξε τον Ιούνιο του 2018 στην υπογραφή της συμφωνίας των Πρεσπών. Εκεί, η φιλοδυτική κυβέρνηση της χώρας (cia.gov 2019), εξασφάλισε ότι αυτή θα αναγνωριζόταν από την Ελλάδα με το σημερινό της όνομα, αναλαμβάνοντας τη δέσμευση αποκήρυξης αλυτρωτικών αναφορών σε όλους τους τομείς της πολιτικής δραστηριοποίησης και λειτουργίας. Αποτέλεσμα αυτής της συμφωνίας ήταν η απελευθέρωση του δρόμου προς την ένταξη στο NATO το Φεβρουάριο του 2019, με μόνο τις επικυρώσεις από τα τοπικά κοινοβούλια των κρατών-μελών του, να απομένουν για την επίσημη προσχώρηση (cia.gov 2019).

Η αντιπαράθεση με την Ελλάδα όμως φαίνεται ότι καλλιέργησε ευνοϊκό κλίμα συγχρωτισμού της Βόρειας Μακεδονίας με την Τουρκία, η οποία επιχειρεί να την καταστήσει άμεσα εξαρτώμενη σε όλους τους τομείς. Υποτροφίες σε επιστήμονες, χρηματοδότηση μεγάλων κατασκευαστικών έργων συμπεριλαμβανομένων και αεροδρομίων, επιβολή φθηνής αεροπορικής διασύνδεσης μεταξύ των δύο χωρών, πολιτιστικές εκδηλώσεις και αναστηλώσεις Μουσουλμανικών μνημείων και η ίδρυση κόμματος για το Διαφωτισμό των Τούρκων, είναι μερικές μόνο από τις δράσεις που αποσκοπούν σε αυτό το στόχο. Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με τις αλυτρωτικές βλέψεις καλλιεργούν μία διαρκή εστία ανησυχίας στο «μαλακό υπογάστριο» της Ελλάδας (Μέρτζος, και συν. 2012, 26-29), έστω και αν το δεκατριών χιλιάδων απαρχαιωμένο εξοπλιστικά στρατεύματος της γειτονικής χώρας δε συνιστούν υπολογίσιμη στρατιωτική απειλή (Δουδούμης, και συν. 2018, 69-81).

ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Οι Εσωτερικές Δυσλειτουργίες

Η Μουσουλμανική συνιστώσα της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης ανακήρυξε την ανεξαρτησία της τον Οκτώβριο του 1991 από τη Γιουγκοσλαβία. Ο Αλία Ιζετμπέκοβιτς, που ήταν ο πρώτος Πρόεδρος της χώρας, παρά το ότι εκπροσωπούσε μία εκκοσμικευμένη τάση του Ισλάμ (Μέρτζος, και συν. 2012, 177) δεν μπόρεσε να συσπειρώσει το μωσαϊκό εθνοτήτων που συνιστούσαν τον πληθυσμό της με αποτέλεσμα την επακόλουθη πολεμική σύγκρουση που τερματιζόμενη το Δεκέμβριο του 1995, οδήγησε στη δημιουργία του κράτους με τη σημερινή του μορφή. Σήμερα από τα 3,3 περίπου εκατομμύρια πληθυσμού της χώρας, οι μισοί είναι Μουσουλμάνοι, το 30% Ορθόδοξοι Σέρβοι και το 16% Καθολικοί Κροάτες (cia.gov 2019), γεγονός που με δεδομένη την πρόσφατη πολεμική αντιπαράθεση, ασκεί διαλυτική επίδραση. Κατά συνέπεια, τη σταθερότητα στη χώρα εξασφαλίζει από ιδρύσεως πολυεθνική δύναμη, καθότι το δυσλειτουργικό σύστημα με τις 2 κρατικές οντότητες (Ομοσπονδία Κροατών – Μουσουλμάνων και Σερβική Δημοκρατία), όπου η κάθε μία έχει δική της κυβέρνηση, αναδεικνύει συνεχώς λειτουργικές και πολιτικές αντιπαραθέσεις. Ρυθμιστής του πολιτειακού καθεστώτος είναι ο Ύπατος Εκπρόσωπος που διορίζεται από τη Διευθύνουσα Επιτροπή του Συμβουλίου Εφαρμογής της Ειρήνης και εγκρίνεται από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Η πολιτική του εξουσία [Πολιτικές εξουσίες της Βόννης –«Bonn Powers» (cia.gov 2019)] είναι τέτοια ώστε να του επιτρέπει να απομακρύνει πολιτικούς από το αξίωμά τους, εάν το κρίνει απαραίτητο (Δουδούμης, και συν. 2018, 50-58).

Παράλληλα η αδυναμία κεντρικού ελέγχου ασφαλείας, επιτρέπει την εμφάνιση εξτρεμιστικών Μουσουλμανικών στοιχείων που υπό την επίδραση γεγονότων όπως ο πόλεμος των Τζιχαντιστών στη Συρία και το Ιράκ ριζοσπαστικοποιούνται. Εκτιμήσεις των αρχών ασφαλείας κάνουν λόγο για 3000 περίπου πιθανούς τρομοκράτες που «φωλιάζουν» στη χώρα και συνιστούν κατά συνέπεια, απειλή για ολόκληρη την Ευρώπη.

Αυτός ο σχεδόν «τεχνητός» τρόπος δημιουργίας και συνέχειας του συγκεκριμένου κράτους, που σε καμία περίπτωση δε μπορεί να χαρακτηριστεί ως

πολιτιστικά ενιαίο, προδιαγράφει αποτυχημένη πορεία για κράτος των Βαλκανίων, όπου είναι γνωστό το πόσο σημαντικό είναι το πατριωτικό συναίσθημα. Παράλληλα, στη μεταπολεμική περίοδο, αναδείχθηκε και μία βαθύτερη ταξική διάσταση της κυβερνητικής δυσλειτουργίας, η οποία σε συνδυασμό με το διχασμό μεταξύ των εθνοτήτων καθιστά τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη ένα κράτος «ασθενή». Η διακυβέρνησή της ήταν πάντοτε στα χέρια μίας ολιγάριθμης πολιτικοοικονομικής ελίτ που οργάνωσε την κοινωνία σύμφωνα με το δικό της συμφέρον σε βάρος της μεγάλης πλειοψηφίας, συγκεντρώνοντας την εξουσία και χρησιμοποιώντας την για να αυξήσει τον πλούτο που ήδη κατείχε. Αυτό δεν είχε να κάνει με την εθνική καταγωγή. Οι καθυστερημένες πολιτικές παρατάξεις και των τριών εθνοτήτων, έχοντας επιτύχει το διαμοιρασμό της εξουσίας που συνεπάγεται προνόμια, θέσεις διοικήσεως - επιρροής και χρηματοδοτήσεις έργων, προτάσσουν μία σχεδόν εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία που δεν αντιλαμβάνεται τους υπόλοιπους ούτε καν ως ανθρώπους, προκειμένου να βαθαίνουν το χάσμα μεταξύ των κοινοτήτων και επομένως να διατηρείται αυτή η κατάσταση της μη ομογενοποίησης, που τους εξυπηρετεί (Mujkic 2015, 624-629). Φυσικά, ένα τέτοιο καθεστώς αδύναμης κεντρικής εξουσίας δεν μπορεί ούτε το νόμο να επιβάλλει αποτελεσματικά και επομένως η χώρα αποτελεί «παράδεισο» για τη διαμετακόμιση ναρκωτικών, το δουλεμπόριο, το ξέπλυμα «βρώμικου» χρήματος και την εν γένει διαφθορά (cia.gov 2019).

Μία Εξωτερικά Εξαρτώμενη Οικονομία

Παρά το γεγονός ότι επίσημοι βασικοί στόχοι της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης είναι η επιτάχυνση των διαδικασιών εισδοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση (στην οποία υπέβαλλε επίσημο αίτημα το 2016) και στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (cia.gov 2019), η κρατική ασυνεννοησία την έχει οδηγήσει, σε αντίθεση με τα περισσότερα Βαλκανικά κράτη, σε στασιμότητα αναφορικά με την εφαρμογή δυναμικών μεταρρυθμίσεων της αγοράς της, με αποτέλεσμα αυτή να παραμένει μεταβατική και μη ρυθμισμένη σε μεγάλο βαθμό (cia.gov 2019). Κατά συνέπεια παρά το γεγονός ότι η χώρα εξάγει μέταλλα, ενέργεια και έχει ανεπτυγμένο τον βιοτεχνικό κλάδο (ταπητουργία, κατασκευή επίπλων), στηρίζεται οικονομικά κυρίως στην εξωτερική βοήθεια. Ο τραπεζικός τομέας ελέγχεται από Ιταλικές και Γερμανικές τράπεζες, ενώ και η δανειοδότηση από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο δεν φαίνεται να βοήθησε τη χώρα τόσο ώστε να ανταποκριθεί στους στόχους που

είχαν τεθεί για το 2018 (cia.gov 2019). Τέλος, και εδώ, η παραοικονομία και η διαφθορά, ίσως σε μεγαλύτερο βαθμό από τα υπόλοιπα Βαλκάνια, δημιουργούν ένα αντιαναπτυξιακό περιβάλλον που γίνεται αντιληπτό από τις πτώσεις στις ΑΞΕ από το 2007 και μετά (cia.gov 2019).

Οι Διμερείς Σχέσεις και η Αμυντική Αδυναμία

Στη Βοσνία είναι αισθητή, η παρουσία της Τουρκίας που εκμεταλλεύεται τις προνομιακές συνθήκες που δημιουργεί για αυτή η Μουσουλμανική πλειοψηφία. Αντίθετα, με τη Σερβία οι σχέσεις δεν είναι πλήρως ομαλοποιημένες, αφού υπάρχουν διαφιλονικούμενες περιοχές (cia.gov 2019). Η ανασφάλεια επιτείνεται από την αδυναμία χάραξης αμυντικής πολιτικής από ένα κράτος που έχει δύο στρατούς που μέχρι πριν κάποια χρόνια πολεμούσαν μεταξύ τους (Δουδούμης, και συν. 2018, 50-58) και των οποίων η επικοινωνία εξασφαλίζεται από την παρουσία 600 εναπομεινάντων στρατιωτικών της ΕΕ (EUFOR) (cia.gov 2019). Τέλος, επισημαίνεται η ιδιαίτερη επιρροή που ασκεί ο Ρωσικός παράγοντας στη Σερβική συνιστώσα, που εξασφαλίζεται και με τις πολυάριθμες Ρωσικές επενδύσεις στη Μπάνια Λούκα (Μέρτζος, και συν. 2012, 77).

ΕΛΛΑΔΑ

Η Προβληματική Οικονομία και το Μεταναστευτικό Ζήτημα

Η Ελλάδα, όντας μία ώριμη Δημοκρατία με καθεστώς ελεύθερης οικονομίας, αποτελεί το κράτος της Βαλκανικής που έχει αναμφισβήτητα ένα γεωπολιτικό αποτύπωμα διαφορετικό από τα υπόλοιπα. Μέλος του ΝΑΤΟ από το 1952, της ΕΕ από το 1981 και της Ευρωζώνης από το 2002, είναι αναμενόμενο να θεωρήθηκε από τα κράτη των μεταψυχροπολεμικών Βαλκανίων ως μία χώρα με αξιοζήλευτο διεθνές στάτους. Η πορεία της οικονομίας όμως, ειδικά από το 2008 και μετά, απέδειξε πως η διεθνής συμμετοχή σε περισσότερους από 67 Διεθνείς οργανισμούς (cia.gov 2019) δεν αρκεί από μόνης της να χαρακτηρίσει μία ισχυρή χώρα.

Με αφορμή την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 και εξαιτίας μίας δεκαετίας υπερβολικών δαπανών, δομικών οικονομικών αδυναμιών, ανακριβών στατιστικών δεδομένων, κακοδιαχείρισης και πολιτικοοικονομικής

αναποτελεσματικότητας η χώρα καταγράφει το 2009 γιγαντιαίο έλλειμμα (15% του ΑΕΠ) που καθιστά απαγορευτική την δανειοδότηση από τις διεθνείς αγορές και επιτάσσει τη σύναψη, από το 2010, σταθεροποιητικών προγραμμάτων με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την ΕΕ. Μέχρι το 2015 έλαβε πάνω από 300 δισεκατομμύρια δολάρια ως δανειοδότηση από το εξωτερικό, περισσότερα από οποιαδήποτε χώρα στην παγκόσμια ιστορία, καταφέροντας τελικά να εξέλθει των προγραμμάτων διάσωσης μόλις το 2018, έστω και με την οικονομία της σε καθεστώς επιτήρησης (cia.gov 2019). Οι συνέπειες της κρίσης ήταν τρομακτικές και σχεδόν εφάμιλλες με αυτές που υφίστανται χώρες που βρίσκονται σε πολεμική αντιπαράθεση. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι από το 2007 έως το 2013 το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 26%. Από την άλλη όμως το φάσμα της χρεωκοπίας και η μεγάλη πίεση που ασκούσαν οι οργανισμοί που τη βοήθησαν, οδήγησε στη λήψη μέτρων που περιόρισαν τις σπατάλες και την κακοδιαχείριση, χωρίς βέβαια αυτό να κάμπτεται τη λαϊκή δυσαρέσκεια, που εκφραζόμενη σε διαδοχικές εκλογικές αναμετρήσεις ανέθεσε τη διακυβέρνηση της χώρας σε 6 κυβερνήσεις από το 2009 έως και σήμερα (cia.gov 2019).

Παρά τις μεγάλες θυσίες, οι προοπτικές δεν προδιαγράφονται ευοίωνες με δεδομένο το θέμα του τεράστιου χρέους που χρήζει αναδιάρθρωσης και των ημιτελών σε κάποιες περιπτώσεις οικονομικών μεταρρυθμίσεων. Επιπλέον πρόβλημα αποτελεί η παραοικονομία που κυμαίνεται σε ποσοστό 20-25% που είναι αδιανόητο για ανεπτυγμένη χώρα (cia.gov 2019). Παρόλα αυτά ελπίδες δημιουργεί η θετική τροχιά που έχει λάβει ο δυναμικά αναπτυσσόμενος τομέας των Τουριστικών Υπηρεσιών που ήδη συνεισφέρει το 18% του ΑΕΠ (cia.gov 2019) και που είναι πιθανό να αποτελέσει την αιχμή του δόρατος μίας μελλοντικής οικονομικής ανάκαμψης.

Επιπλέον σημαντικό εσωτερικό πρόβλημα αποτελεί η διαχείριση του μεταναστευτικού προβλήματος. Μόνο από τον Ιανουάριο του 2015 μέχρι τον Οκτώβριο του 2019 στην Ελλάδα εισήλθαν επισήμως περίπου 1,2 εκατομμύρια μετανάστες-πρόσφυγες (cia.gov 2019). Αποτέλεσμα αυτής της μαζικής εισδοχής είναι η περιθωριοποίηση και σε πολλές περιπτώσεις εκμετάλλευση των ίδιων των μεταναστών που εισήλθαν σε μία χώρα με μη επαρκείς υποδομές φιλοξενίας και οικονομία που ιδιαίτερα τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, δεν βρισκόταν σε καθεστώς αναζήτησης εργατικού δυναμικού [Η ανεργία στην Ελλάδα κυμαινόταν

στο 27,8% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού το 2014 (tonima.gr 2014)]. Επιπλέον, η πολιτισμική ενσωμάτωση όσων από τους μετανάστες επιλέγουν να παραμείνουν ή αδυνατούσαν να κατευθυνθούν στις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης δεν είναι πάντα εφικτή και δημιούργησε προβλήματα κοινωνικής συνοχής, ιδιαίτερα στις ακριτικές περιοχές υποδοχής τους, προκαλώντας πολλές φορές από δυναμικές μέχρι και ακραίες αντιδράσεις του τοπικού πληθυσμού (protothema.gr 2019).

Οι Διπλωματικές Αλληλεπιδράσεις

Η Ελλάδα ευρισκόμενη σε μια ιδιαίτερη γεωγραφική θέση, στην οποία εκτός των άλλων, σχεδιάζονται όλες οι μεγάλες οδεύσεις που θα εξασφαλίσουν την επάρκεια ενεργειακών πόρων για την Ευρώπη, προσπάθησε βασιζόμενη στην έντονη διεθνή διπλωματική της παρουσία και την οικονομική ανάπτυξη που εμφάνισε μέχρι το 2007 *«να αναπτύξει μια συνεκτική περιφερειακή πολιτική που απώτατο στόχο έχει την εμπέδωση της ειρήνης και της ασφάλειας και την επέκταση της ευημερίας σε όλη την άμεση περιφέρειά της»* (mfa.gr 2019). Αυτή όμως η ειλικρινής πολιτική διατήρησης του status quo, φαίνεται ότι δεν τυγχάνει εκτιμήσεως από όλες τις γειτονικές της χώρες.

Οι Προσπάθειες Προβολής Ήπιας Ισχύος στα Βαλκάνια και οι Προοπτικές Ενεργειακής Συνεργασίας

Η αποτίμηση της Ελληνικής παρουσίας, στη Βαλκανική την πρώτη μεταψυχροπολεμική δεκαετία που ήταν και η πλέον κρίσιμη για την πολιτική τους ιστορία, φαίνεται ότι καταλήγει σε αρνητικό πρόσημο. Η προσέγγιση του Γιουγκοσλαβικού Εμφυλίου έγινε με περισσότερο συναισθηματικά παρά ρεαλιστικά κριτήρια και τελικά η Ελλάδα συντασσόμενη με την πλευρά Μιλόσεβιτς, δημιούργησε αντιπάθειες στο σύνολο των Βαλκανικών χωρών και των Ευρωπαϊών εταίρων που δικαιολογημένα ή αδικαιολόγητα βρίσκονταν απέναντί του.

Στον οικονομικό τομέα, η προσπάθεια αύξησης της οικονομικής επιρροής που έλαβε επίσημη μορφή με το Πενταετές Ελληνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων αξίας 550 εκατομμυρίων δολαρίων, αποτέλεσε ένα πλάνο που δεν ευόδωσε τα αναμενόμενα, λόγω ανακολουθίας υποσχέσεων

και διατιθέμενων πιστώσεων και υπονόμεισε τελικά την αξιοπιστία της. Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι η ιδιωτική πρωτοβουλία είχε ως αποτέλεσμα την εγκατάσταση πάνω από 4000 επιχειρήσεων στα Βαλκανικά κράτη εξασφαλίζοντας κατά καιρούς στην Ελλάδα σημαντικά επενδυτικά μερίδια σε αυτές τις χώρες, τελικά δεν επέφερε τον επιδιωκόμενο γεωπολιτικό επηρεασμό. Η «οικονομική» διπλωματία δηλαδή, δεν απέτρεψε την ανακίνηση από την πλευρά μερικών γειτονικών χωρών ζητημάτων όπως των περιουσιών των Αλβανών Τσάμηδων ή των διεκδικήσεων από την πλευρά της Βόρειας Μακεδονίας (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 227-230) που παρά το ότι φαίνεται ότι οδεύουν προς το τέλος τους, θα πρέπει να αναλογιστούμε ότι για αυτό έχει πρώτα προηγηθεί ένας οδυνηρός συμβιβασμός, τουλάχιστον όσον αφορά την άποψη της ελληνικής κοινής γνώμης (protothema.gr 2019).

Από την άλλη, η συνεργασία στον ενεργειακό τομέα και συγκεκριμένα στο ζήτημα των ροών των υδρογονανθράκων, φαίνεται να έχει γίνει κατανοητό από την ελληνική πολιτική ηγεσία ότι αποτελεί ιστορική ευκαιρία της Ελλάδας να καλύψει το χαμένο έδαφος στη Βαλκανική και για αυτό προσπαθεί να εκμεταλλευθεί τη χρονική συγκυρία που επιβάλλει συνεννόηση των χωρών της Νοτιανατολικής Ευρώπης, στο πλαίσιο της προσπάθειας για τροφοδότηση με ενέργεια της ΕΕ από πηγές διάφορες των ρωσικών. Κατά συνέπεια, τα κυριότερα προγράμματα, την ολοκλήρωση των οποίων επιδιώκει η χώρα, προκειμένου να οδηγήσει σε αναβάθμιση τον ενεργειακό της ρόλο, αλλά και να «εξαναγκάσει» σε συνεργασία τις γειτονικές βαλκανικές χώρες, είναι κατά σειρά σπουδαιότητας ο υπό κατασκευή αγωγός φυσικού αερίου TAP που διέρχόμενος τη Μακεδονία θα συνδέσει Τουρκία, Ελλάδα και Αλβανία (Δουδούμης, και συν. 2018, 88-98), ο σχεδιαζόμενος αγωγός φυσικού αερίου, ο οποίος θα ξεκινά από τη Μεσημβρία και διέρχόμενος από το έδαφος των Σκοπίων θα καταλήγει στην Αυστρία (Δουδούμης, και συν. 2018, 98-102) και ο αγωγός IGB του οποίου ο θεμέλιος λίθος τοποθετήθηκε στις 22 Μαΐου του 2019 (Χαλάτση 2019) και ο οποίος θα συνδέει, διαμέσου της Κομοτηνής, τον πλωτό τερματικό σταθμό υγροποίησης φυσικού αερίου στην Αλεξανδρούπολη με τη Σταρά Ζαγορά της Βουλγαρίας (Δουδούμης, και συν. 2018, 102-106).

Η Ελλάδα «Τείνει Χείρα Φιλίας» στην Αλβανία

Οι σχέσεις της Ελλάδας με την Αλβανία μετά την κατάρρευση του υπαρκτού Σοσιαλισμού ξεκίνησαν από την ειλικρινή διάθεση της πρώτης να βοηθηθεί η συγκεκριμένη χώρα. Σε αυτό το πλαίσιο έχουμε την υπογραφή της συνθήκης 20ετους φιλίας και συνεργασίας την 21 Μαρτίου 1996. Επίσης η οικονομική αλληλεξάρτηση μεγιστοποιήθηκε, τόσο από την αθρόα είσοδο Αλβανών μεταναστών στην ελληνική επικράτεια όσο και από τις πολυάριθμες ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιήθηκαν στη γειτονική χώρα. Μαζί όμως με τη φιλελευθεροποίηση του πολιτικού καθεστώτος, η Αλβανία ανέσυρε νεοεθνικιστικές αλυτρωτικές απόψεις που δεν περιορίζονται στα όρια περιθωριακών εθνικιστικών κύκλων, αλλά αποτελούν πολιτική ατζέντα ακόμα και κυβερνητικών πολιτικών κομμάτων. Παράλληλα και η Ελληνική μειονότητα αντιμετωπίζει καταπιεστικές πολιτικές που υλοποιούνται με μέτρα που κυμαίνονται από την έμμεση φορολόγηση και φτάνουν στη δήμευση των περιουσιών της. Παρόλα αυτά η Ελληνική πλευρά υποστηρίζει τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της Αλβανίας, αρκεί η χώρα να λάβει μέτρα προς την καταπολέμηση της διαφθοράς, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, την εφαρμογή της αποποινικοποίησης της πολιτικής ζωής και την επιδίωξη σχέσεων καλής γειτονίας (Δουδούμης, και συν. 2018, 88-98). Σημαντικό βήμα προς την εξομάλυνση και τη βελτίωση των σχέσεων των δύο χωρών θα ήταν η συμφωνημένη χάραξη της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης μεταξύ τους, που βασιζόταν στην αρχή της μέσης γραμμής και που τελικά δεν κυρώθηκε από την αλβανική Βουλή το 2009, πιθανώς λόγω παρεμβάσεως της πανταχού παρούσας στην Αλβανία, Τουρκίας (energyexpress.gr 2018).

Οι Ελληνοτουρκικές Διαφορές, το Διακύβευμα του Αιγαίου και η Στρατηγική Αντιμετώπιση της Τουρκικής Απειλής

Το κομβικό σημείο που οριοθετεί την όξυνση των όλο και περισσότερο προβληματικών, όσο ξεθώριαζε ο Ψυχρός πόλεμος, σχέσεων Ελλάδας και Τουρκίας, αποτέλεσε το ψήφισμα του «Casus Belli» του 1995 που αμφισβητεί το δικαίωμα στα 12 ναυτικά μίλια ελληνικής Χωρικής Θάλασσας και αποτελεί την προμετωπίδα μίας διεκδικητικής συλλογιστικής που πλαισιώνεται και από έτερα ζητήματα διατυπωμένα πριν ή και μετά από αυτό. Οι διαφορές αυτές κυμαίνονται

από την αμφισβήτηση του δικαιώματος εξοπλισμού των νήσων του Λήμνου, Σαμοθράκης, Λέσβου, Χίου, Σάμου, Ικαρίας και Δωδεκανήσων (mfa.gr 2018), μέχρι την υιοθέτηση της πολιτικής των Γκρίζων Ζωνών, όπου ουσιαστικά αμφισβητούνται όσα νησιά και νησίδες δεν αναγράφονται ονομαστικά στη Συνθήκη της Λωζάννης (mfa.gr 2018). Παράλληλα η Τουρκία αμφισβητεί τον Εθνικό Εναέριο Χώρο (mfa.gr 2018) και την αρμοδιότητα Έρευνας και Διάσωσης στο Αιγαίο (mfa.gr 2018), ενώ ιδιαίτερη σημασία έχουν τα συναφή μεταξύ τους ζητήματα της χάραξης Υφαλοκρηπίδας και Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (mfa.gr 2018).

Αυτές οι διαφορές έχουν οδηγήσει σε έναν ανταγωνισμό ισχύος στην περιοχή του Αιγαίου που εκτός από το ότι μπορεί να αποδειχθεί με δεδομένη τη στρατιωτική ισχύ των δύο πλευρών και ο πλέον επικίνδυνος σε τοπικό επίπεδο, παράλληλα καταδεικνύει τη ιδιαίτερη σημασία του υπόψη χώρου, ο οποίος με μόνιμο πληθυσμό 1100902 κατ. και έκταση 240.000 τ.χλμ. (Γεώργιος Δουζίνας 1998, 338), η οποία είναι περίπου διπλάσια του χερσαίου χώρου της Ελλάδος (132.049 τ.χλμ.) (statistics.gr 2011), αποτελεί ένα χώρο με παγκόσμια γεωπολιτική σημασία. Από εκεί διέρχονται θαλάσσιες και εναέριες εμπορικές και μη δίοδοι από τη Μέση Ανατολή και την Αφρική στην Ευρώπη. Σημαντική επίσης είναι η θέση του για τις χώρες του Ευξείνου Πόντου και ειδικά για τη Ρωσική Ομοσπονδία, καθότι από εκεί περνά η συντομότερη διαδρομή προς τις «θερμές» θάλασσες, η οποία αποτελεί διαχρονική γεωπολιτική της επιδίωξη. Ακόμη το Αιγαίο αποτελεί το χώρο που αποδίδει στην Ελλάδα το στρατηγικό βάθος που δεν διαθέτει σε ικανοποιητικό βαθμό στο ηπειρωτικό τμήμα της. Επιπρόσθετα, η οικονομική σημασία του Αιγαίου Πελάγους είναι πολύ μεγάλη. Αυτό καταδεικνύεται μεταξύ άλλων από τις προοπτικές που διαγράφονται αναφορικά με την ύπαρξη υποθαλάσσιων πλουτοπαραγωγικών πηγών (energypress.gr 2010). Εκτός από το επιβεβαιωμένο κοίτασμα υδρογονανθράκων στην περιοχή της Θάσου από όπου εξορύσσεται πετρέλαιο από το 1981, η θαλάσσια περιοχή ανατολικά αυτής παρουσιάζει πολλές ισχυρές ενδείξεις ύπαρξης επιπλέον κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου. Επιπλέον, ενδείξεις υφίστανται με βάση γεωλογικές μελέτες στην περιοχή του Θερμαϊκού Κόλπου, στο θαλάσσιο χώρο μεταξύ Θράκης και Σαμοθράκης και στην περιοχή Νότια της Κρήτης (Καμπέρης 2010, 8,10-11). Τέλος, με δεδομένο ότι η περιοχή του Αιγαίου αποτελεί τμήμα της γεωλογικής λεκάνης της Ανατολικής

Μεσογείου που εκτείνεται από τη Νότια Αδριατική Θάλασσα μέχρι και τη περιοχή της Συρίας όπου έχουν επιβεβαιωθεί κοιτάσματα υδρογονανθράκων (Karakitsios, και συν. 1999, 581), καθίσταται αντιληπτή η αιτία της εμμονής της Τουρκίας για διεκδίκηση ΑΟΖ στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ Κύπρου και Κρήτης.

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι ο περιορισμός της ελληνικής κυριαρχίας στο Αιγαίο θα την αποδυναμώσει γεωπολιτικά. Για αυτό το λόγο, η Ελλάδα προκειμένου να αντιμετωπίσει τις παραπάνω διεκδικήσεις, ακολούθησε μία στρατηγική εξωτερικής ενδυνάμωσης που οδήγησε στην πλήρη ένταξη στην Ευρωζώνη, με προοπτική στο κοντινό μέλλον, εφόσον ευοδώσει η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΠΑΑ), να μετατραπεί και αμυντικά το ελληνικό έδαφος των 11 εκατομμυρίων Ελλήνων [ο Ελληνικός πληθυσμός παραμένει στάσιμος από το 1980 και μετά (data.worldbank.org 2018)] σε ευρωπαϊκό των 510 εκατομμυρίων Ευρωπαίων. Επιπλέον, αντίθετα με ότι θα περίμενε κανείς από μία απειλούμενη χώρα, η Ελλάδα έχει επιλέξει, ιδιαίτερα από το 1999 και μετά, μια πολιτική προσέγγισης έναντι της Τουρκίας, που συνίσταται στην υποστήριξη της ευρωπαϊκής της πορείας (mfa.gr 2019), στην αύξηση της οικονομικής αλληλεξάρτησης, με ανάπτυξη εκτεταμένων εμπορικών σχέσεων όπως προκύπτει από το εμπορικό ισοζύγιο μεταξύ τους (tradingeconomics.com 2018) και στην πολιτιστική αλληλεπίδραση που εκδηλώνεται κυρίως με την τουρκική διείσδυση στον τομέα του θεάματος (tgbnews.com 2014).

Η Στρατιωτική Ισχύς

Στρατιωτικά, η Ελλάδα αποτελεί μία ισχυρή δύναμη στη Βαλκανική [βλ. Πίνακα 17 (σελ. Α-13)]. Αυτό είναι κάτι που σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στη διαγραφόμενη τουρκική απειλή στο Αιγαίο, η οποία με το casus belli φαινόταν πλέον ότι θα οδηγούσε σε σύγκρουση, εάν η Τουρκία αντιλαμβανόταν ελληνική στρατιωτική αποδυνάμωση. Η στρατηγική που ακολούθησε αρχικά πρόβαλλε ως επιδιωκόμενο αποτέλεσμα το ισοδύναμο τετελεσμένο (Tit for Tat), σε περίπτωση τουρκικής επίθεσης, τόσο στον Ελλαδικό χώρο, όσο και στην Κύπρο (Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού χώρου). Κατά συνέπεια η Ελλάδα διατύπωνε με τη σειρά της ένα casus belli ως αντίδραση στο Τουρκικό (Χρήστου 2015). Για την εξασφάλιση δυνατότητας επαρκούς ανταποδοτικού πλήγματος, αποκτήθηκαν υψηλής τεχνολογίας εξοπλισμοί, που προσέδωσαν το ποιοτικό πλεονέκτημα σε κρίσιμους

τομείς (Αντωνόπουλος 2017). Δεν επιδιώχθηκε όμως στον απαιτούμενο βαθμό η μεταλαμπάδευση υψηλής τεχνολογίας με τη συμπαραγωγή τους (Τσιμπούκης 2017), ενώ το δυσβάστακτο οικονομικό κόστος απόκτησής τους που έφτανε συνολικά στο ύψος των 139 δισεκατομμυρίων δολαρίων από το 1995 (χρονιά διατύπωσης του casus belli) μέχρι το 2017 (data.worldbank.org 2018), αποτέλεσε μία από τις γενεσιουργές αιτίες της οικονομικής κρίσης. Τα παραπάνω φαίνεται να οδήγησαν στην ατόνηση της προαναφερόμενης στρατηγικής και την αντικατάστασή της από μία στρατηγική αποφυγής οποιασδήποτε περαιτέρω κλιμάκωσης και αντιμετώπισης στρατιωτικών κρίσεων με σημειακό τρόπο (militaire.gr 2018).

ΚΟΣΟΒΟ

Η Προβληματική Εσωτερική Κατάσταση

Το Κόσσοβο με έκταση μόλις 10887 τ.χλμ. και πληθυσμό 1,85 εκατομμύρια κατοίκους το 2013, αποτελεί μία περιοχή η οποία δεν έχει ακόμα αποκτήσει το στάτους του ανεξάρτητου κράτους, αφού ούτε καθολική διπλωματική αναγνώριση υπάρχει, ούτε ουσιαστική κυριαρχία στο σύνολο της επικράτειάς του ασκείται, λόγω του «de facto» αυτοδιοίκητου της σερβοκρατούμενης Μητρόβιτσα. Οι Κοσσοβάροι φαίνεται να ενστερνίζονται την Αλβανική εθνική ταυτότητα, η οποία όπως είναι λογικό διαμορφώνεται από τη συντριπτική πλειοψηφία των Αλβανών, έστω και αν οι ίδιοι θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους από τους περιχαρακωμένους για χρόνια από τα καθεστώτα Χότζα και Αλία ομοεθνείς τους (Μέρτζος, και συν. 2012, 22-23). Παράλληλα, σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η διαφθορά και η αδυναμία αποτελεσματικής εφαρμογής των αρχών του Κράτους δικαίου στο εσωτερικό του, τα οποία δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες άνθισης του Ισλαμικού Φονταμενταλισμού. Υπολογίζεται ότι 150 τρομοκράτες τζιχαντιστές έχουν βρει καταφύγιο στη χώρα. Επιπλέον, η δημοκρατική λειτουργία δεν ασκείται με όρους σύγχρονου δυτικού κράτους κάτι το οποίο διαφάνηκε με την καθυστέρηση ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων των εκλογών του 2010 κατά 2 μήνες. Τέλος, μπορεί ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός να αποτελεί εκπεφρασμένη προτεραιότητα για την πολιτική ηγεσία της χώρας, όμως οι δείκτες διαφθοράς και

εγκληματικότητας που προσεγγίζουν επίπεδα αφρικανικών κρατών δημιουργούν σοβαρά εμπόδια σε αυτή την προοπτική (Δουδούμης, και συν. 2018, 59-69).

Μία Οικονομία Εξαρτώμενη από τη Διεθνή Βοήθεια

Η οικονομία της χώρας βρίσκεται σε μεταβατικό στάδιο και στηρίζεται ουσιαστικά από τα εμβάσματα της κοσσοβαρικής διασποράς (17% του ΑΕΠ), τη διεθνή οικονομική και τεχνική βοήθεια με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα για την ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη να διαδραματίζει και εδώ σημαντικό ρόλο από το 2012 και μετά (cia.gov 2019), και την εξόρυξη μετάλλων και λιγνίτη (cia.gov 2019). Ενδεικτικά αναφέρεται η κατασκευή έργων υποδομής που βασίστηκε στην απορροφούμενη διεθνή βοήθεια, όπως ο αυτοκινητόδρομος που το ενώνει με την Αλβανία και το Τέτοβο των Σκοπίων, ο οποίος κατασκευάστηκε κατά απόλυτη προτεραιότητα καταδεικνύοντας την προσπάθεια μίας σε πρώτη φάση συγκοινωνιακής «ενοποίησης» των τριών κύριων Αλβανικών εστιών στα Βαλκάνια (Μέρτζος, και συν. 2012, 22-23).

Τα παραπάνω οικονομικά στηρίγματα όμως δεν διαφοροποιούν τη σκληρή οικονομική πραγματικότητα στο συγκεκριμένο κράτος. Οι πολίτες του είναι οι δεύτεροι φτωχότεροι μετά τους Μολδαβούς στην Ευρώπη με κατά κεφαλή εισόδημα μόλις 4281 δολάρια το 2018. Η ανεργία, που κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα, ουσιαστικά ωθεί τη νεολαία της χώρας να μετοικήσει στο εξωτερικό, ενώ οι ενεργειακές υποδομές βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο λειτουργικότητας (cia.gov 2019). Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια φαίνεται ότι η διακυβέρνηση από τον οικονομολόγο Πρωθυπουργό Μουσταφά έχει επιφέρει μία μικρή βελτίωση στα οικονομικά της χώρας, χάρη στη συνετή οικονομική διαχείριση και την υιοθέτηση ανεπίσημα του Ευρώ, ως αποδεκτού νομίσματος στις εσωτερικές οικονομικές συναλλαγές, κάτι το οποίο συγκρατεί τον πληθωρισμό (cia.gov 2019).

Οι Σχέσεις με τη Σερβία και το Ασθενές Διεθνές Αποτύπωμα

Η ανεξαρτησία του 2008, έπειτα από απόφαση του τοπικού κοινοβουλίου, δεν αναγνωρίστηκε από τη Σερβία με την οποία οι σχέσεις είναι πάντα λιγότερο ή περισσότερο τεταμένες. Παρόλα αυτά υφίστανται διερευνητικές επαφές μίας συμφωνίας ανταλλαγής εδαφών του Κοσσόβου, όπου πλειοψηφεί το Σερβικό

στοιχείο, με την σερβική κοιλάδα του Πρέσεβο, όπου πλειοψηφεί το Αλβανικό, που πιθανόν θα οδηγήσει στην επίλυση των διαφορών τους (Stevenson 2018, 1-2).

Το κράτος έχει αναγνωρισθεί από 111 χώρες διεθνώς (Δουδούμης, και συν. 2018, 59-69), αλλά ακόμα και η ΕΕ σαν ολότητα, παρά την οικονομική βοήθεια που του παρέχει, ούτε το έχει επίσημα αναγνωρίσει, ούτε φαίνεται διατεθειμένη σε πρώτη φάση να μπορεί να προσφέρει κάτι περισσότερο από μία αόριστη υπόσχεση για μελλοντική έναρξη ενταξιακών συνομιλιών, αν και εφόσον η χώρα εκπληρώσει κάποιες βασικές μεταρρυθμιστικές προϋποθέσεις. Σε αυτό συντελεί και η αρνητική στάση της Ελλάδας, της Κύπρου, της Σλοβακίας, της Ισπανίας και της Ρουμανίας, που δεν συμφωνούν με την αναγνώριση για τους δικούς τους λόγους (Μέρτζος, και συν. 2012, 59-60). Επιπλέον, το Κόσσοβο ελλείπει συνολικής διεθνούς αναγνώρισης δεν έχει καταφέρει να ενταχθεί ούτε στο ΝΑΤΟ, ούτε στον ΟΗΕ (cia.gov 2019).

Τέλος στον τομέα της ασφάλειας, λόγω απουσίας οργανωμένων ενόπλων δυνάμεων, αυτή εναποτίθεται στις ΗΠΑ, οι οποίες την παρέχουν καθότι θεωρούν την περιοχή, νευραλγικής σημασίας. Για αυτό έχουν εγκαταστήσει τη βάση BOND STEEL δυναμικότητας 7000 στρατιωτών που η χωροθεσία της υποδεικνύει ότι υφίσταται για να ελέγχει τα δυνητικά περάσματα αγωγών υδρογονανθράκων από την Κασπία στη Δυτική Ευρώπη (Δουδούμης, και συν. 2018, 59-69). Παράλληλα, το Κόσσοβο αποτόλμησε κάποια πρώτα βήματα στρατιωτικής αυτονομησης με την εξαγγελία το Δεκέμβριο του 2018 δημιουργίας δύναμης ασφαλείας που θα έχει την αρμοδιότητα φύλαξης των συνόρων, προκαλώντας τη σφοδρή αντίδραση της Σερβίας (cia.gov 2019).

ΚΡΟΑΤΙΑ

Η Κροατία, αφού κήρυξε την ανεξαρτησία της το 1991, μετείχε ενεργά στον Πόλεμο της Βοσνίας και δοκιμάστηκε από τα δεινά του πολέμου, ο οποίος τυπικά τελείωσε με την έξοδο της τελευταίας σερβικής φρουράς από τη χώρα μόλις το 1998. Επίσης, παρά το γεγονός ότι αποτελούσε μία από τις πιο πλούσιες πρώην Γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες, ο πόλεμος επέδρασε συντριπτικά στη μείωση της εθνικής παραγωγής, ενώ παράλληλα εμπόδισε το αρχικό κύμα ξένων επενδύσεων που δέχθηκαν οι υπόλοιπες χώρες του πρώην Ανατολικού μπλοκ. Παρόλα αυτά

από το 2000 και μετά επέτυχε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης (6%). Η διεθνής κρίση του 2008 αναχαίτισε προσωρινά την θετική πορεία της οικονομίας, η οποία ανέκαμψε έστω και με βραδύτερους αναπτυξιακούς ρυθμούς. Παρά τη βελτίωση όμως, η χώρα δεν επαναπαύεται και το 2019 ανακοίνωσε αναδιάρθρωση της φορολογικής της πολιτικής ελπίζοντας σε μεγαλύτερες επενδύσεις. Ο Τουρισμός αποτελεί τη βαριά βιομηχανία της χώρας και συνεισφέρει το 19,6% του ΑΕΠ, ενώ η Κροατία φιλοδοξεί να αποκτήσει ρόλο στην ενεργειακή διακίνηση της Νοτιοανατολικής Ευρώπης με την κατασκευή πλωτού σταθμού υδροποιημένου αερίου (LNG) από το 2020 (cia.gov 2019).

Στις διμερείς της σχέσεις παρά την σχετικά ομαλή κατάσταση με τις γειτονικές χώρες, έχει ακόμη εδαφικές διαφορές με τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη και διάσταση απόψεων με τη Σλοβενία στον καθορισμό των ορίων των ΑΟΖ τους. Στις σχέσεις της με τη Δύση η χώρα, πιστή στο φιλοδυτικό προσανατολισμό της, κατάφερε να εισέλθει στην ΕΕ το 2013, έστω και αν δεν πληροί ακόμα τις δεσμεύσεις της Συνθήκης Σένγκεν. Παράλληλα, οι προσπάθειες νοικοκυρέματος των οικονομικών της μετά τη διεθνή κρίση του 2008, της έχουν επιτρέψει να περιορίσει το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ από το 84% το 2014 στο 74,1% το 2017, χωρίς όμως αυτό να καθιστά την οικονομία της αρκετά ανθεκτική, όταν συντελούνται διεθνείς κρίσεις (cia.gov 2019). Αμυντικά, η εξασφάλισή της συντελέστηκε με την ένταξη της στο ΝΑΤΟ το 2009, ενώ η δυνητική ικανότητα προς πόλεμο βρίσκεται κάτω από το Βαλκανικό Μέσο Όρο [βλ. Πίνακα 17 (σελ. Α-13)].

ΚΥΠΡΟΣ

Η Οικονομική Κατάσταση και οι Ενεργειακές Προοπτικές

Η Κύπρος με πληθυσμό 1,2 εκατομμύρια κατοίκους και έκταση 9250 τ. χιλιομέτρα, αποτελεί το μικρότερο σε έκταση από τα εξεταζόμενα κράτη της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Παρά το ότι το 40% του εδάφους της τελεί υπό Τουρκική κατοχή, η χώρα αποτελεί μία ώριμη δημοκρατία με μία απελευθερωμένη σε μεγάλο βαθμό οικονομία [βλ. Πίνακες 1,2 και 4 (σελ Α-1, Α-2)], που βρίσκεται όμως συνεχώς σε μία διαπραγματευτική διαδικασία με την τουρκοκυπριακή πλευρά, έπειτα από την Τουρκική εισβολή του 1974. Οι διπλωματικές

προσπάθειες για δημιουργία διζωνικής δικαιοδικής ομοσπονδίας με το κατεχόμενο τμήμα έφτασαν στην κορύφωσή τους το 2004 με την υποβολή προς ψήφιση του Σχεδίου Ανάν, το οποίο απορρίφθηκε από τους Ελληνοκύπριους καθότι παρείχε στους Τουρκοκύπριους περισσότερα δικαιώματα, από ότι θα δικαιολογούσε η πληθυσμιακή τους ποσόστωση. Παράλληλα, την ίδια χρονιά το ελεύθερο τμήμα της χώρας έγινε μέλος της ΕΕ, αναγνωρίζοντας τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτή την ένταξη και σε όσους τουρκοκύπριους πολίτες έχουν την επίσημη Κυπριακή υπηκοότητα (cia.gov 2019).

Η Οικονομία της χώρας βασίζεται στον τριτογενή τομέα που παράγει τα τέσσερα πέμπτα του ΑΕΠ αυτής. Ο τουρισμός, οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, η ναυτιλία και ο κτηματομεσιτικός τομέας αποτελούν τα κυριότερα οικονομικά στηρίγματα του κράτους, το οποίο κατάφερε να εισέλθει και στην Ευρωζώνη το 2008. Η είσοδος στην ΕΕ σηματοδότησε σημαντική αύξηση στο ΑΕΠ μέχρι και την διεθνή οικονομική κρίση του 2008, η οποία όμως ανέδειξε τις παθογένειες του υπερεξαπλωμένου τραπεζικού συστήματος της Κύπρου και την εξανάγκασε το 2013 να επιζητήσει πρόγραμμα διάσωσης από την ΕΕ και το ΔΝΤ ύψους 13 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Τελικά, μετά από μία δυναμική αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα, που οδήγησε και σε απώλειες καταθέσεων, η χώρα βρήκε σταθερό οικονομικό βηματισμό και εξήλθε των προγραμμάτων σταθεροποίησης, επιτυγχάνοντας τελικά θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης από το 2015 και μετά (cia.gov 2019).

Ευτυχώς εξέλιξη που δημιουργεί προοπτικές οικονομικής ευμάρειας αποτέλεσε η εκτίμηση τον Οκτώβριο του 2013 ενός Αμερικανοϊσραηλινού κονσόρτσιουμ για ύπαρξη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων εντός της ΑΟΖ της (cia.gov 2019). Επιπλέον, το Μάρτιο του 2019 διατυπώθηκε από τις εταιρείες Exxon Mobil-Qatar Petroleum που έχουν αναλάβει την διεξαγωγή ερευνών στο θαλάσσιο οικόπεδο «ΓΛΑΥΚΟΣ», προκαταρκτική εκτίμηση για επιπλέον κοιτάσματα αξίας 30 έως και 40 δισεκατομμυρίων δολαρίων, δημιουργώντας περαιτέρω αισιοδοξία (iefimerida.gr 2019).

Ο Δικτυοκεντρικός Ρόλος της Κύπρου στην Περιοχή

Η στρατηγική της Κυπριακής Δημοκρατίας στις εξωτερικές τις σχέσεις φαίνεται να κινείται πάνω σε πέντε βασικές επιδιώξεις. Τη λύση του Κυπριακού

προβλήματος που θα συντελέσει στην τοπική σταθερότητα, τη δημιουργία ενός διεθνούς υποστηρικτικού πλαισίου που θα της επιτρέψει την εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου ο οποίος με τη σειρά του θα προσδώσει οικονομική ευημερία, την αύξηση της συμμετοχής στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση με ιδιαίτερη βαρύτητα στον τομέα της ασφάλειας, την προαγωγή του πνεύματος συνεργασίας με σκοπό την ενίσχυση της σταθερότητας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και τέλος την προσπάθεια η αναβάθμιση των διμερών σχέσεων με Ηνωμένες Πολιτείες, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισραήλ να μην οδηγήσει σε υποβάθμιση των αντίστοιχων με Ρωσία, Κίνα και αραβικές χώρες, κάτι το οποίο θα επιτρέψει ένα πλέγμα συμμαχιών για την υποστήριξη της εξωτερικής της πολιτικής και των οικονομικών της στόχων (Pedi και Kouskouvelis 2019, 154).

Τα παραπάνω δεν αποτελούν απλά μία θεωρητική διακήρυξη αλλά μία ενεργά εφαρμοζόμενη πολιτική δραστηριοποίηση. Σε αυτό συντελεί η έντονη διπλωματική κινητικότητα των τελευταίων ετών που πραγματώνεται με συναντήσεις κορυφής των Κυπριακών πολιτικών αρχών με ξένους ηγέτες των ΗΠΑ, της ΕΕ, της Ρωσίας, της Κίνας, της Αιγύπτου, του Ισραήλ και της Ιορδανίας (Pedi και Kouskouvelis 2019, 159), που ενισχύουν τη δημιουργία δικτύων υποστήριξης των πολιτικών της. Σε καθένα από τα παραπάνω κράτη η Κυπριακή Δημοκρατία τονίζει τις παραμέτρους στις οποίες μπορεί να του φανεί χρήσιμη, ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο τη φήμη του «καλού κράτους» («*good state*») στην περιοχή. Στις ΗΠΑ προσφέρει τη συνεργασία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Στη Ρωσία την επαύξηση της οικονομικής αλληλεξάρτησης και της εξασφάλισης των καλύτερων δυνατών πολιτιστικών, οικονομικών και εμπορικών συνδέσεων με τους 10000 ρωσόφωνους που διαβιούν στη χώρα. Στην Ευρωπαϊκή ένωση τη δυνητική ενεργειακή διασύνδεση μέσω του σχεδιαζόμενου Αγωγού EASTMED με τον κρίσιμο ενεργειακό χώρο της Ανατολικής Μεσογείου, αλλά και την προσφορά σε Ευρωπαϊκές εταιρείες ερευνών και εξόρυξης, μεριδίου στην εκμετάλλευση των δικών της κοιτασμάτων. Στην Κίνα τη διάθεση της κρίσιμης γεωγραφικής της θέσης και της πολιτικής υποστήριξης στην υλοποίηση του προγράμματος του «Νέου Δρόμου του Μεταξιού» (philenews.com 2019). Τέλος, στο Ισραήλ και στην Αίγυπτο μεσολαβητικές υπηρεσίες, για την ενεργειακή συνεργασία ανάμεσα σε δύο κράτη που το ιστορικό τους παρελθόν δεν επιτρέπει αυτή να διεξαχθεί απευθείας (Pedi και Kouskouvelis 2019, 154-157). Τα

παραπάνω επιτρέπουν σε μία μικρή χώρα όπως είναι η Κύπρος να επιτυγχάνει βαρύτητα διεθνούς στάτους πολύ μεγαλύτερη από το γεωγραφικό και οικονομικό μέγεθός της και παράλληλα διπλωματικό δυναμικό που της εξασφαλίζει την είσοδο στο διάλογο για την επίλυση του εθνικού της θέματος υπό ευνοϊκότερες συνθήκες. Η Κύπρος καθιστά δηλαδή εαυτόν εκτός από ενεργειακό και διπλωματικό κόμβο (hub).

Αμυντικά, η χώρα πέρα της δεδομένης υποστήριξης από την Ελλάδα επιδιώκει τη συμμετοχή στη Σταθερή Δομημένη Συνεργασία (PESCO) της ΕΕ, η οποία θα προσδώσει και στη δεύτερη την αμυντική πρόσβαση στο νευραλγικό γεωγραφικό χώρο της χώρα (Pedi και Kouskouvelis 2019, 156). Παράλληλα παρά το μικρό της μέγεθος διατηρεί σημαντική στρατιωτική επάρκεια με 10000 ενεργό στρατό και Ρωσικά άρματα μάχης υψηλής τεχνολογίας (armedforces.co.uk 2019) με σκοπό να αντισταθμίσει έστω και μερικώς τις 43000 τουρκικών στρατευμάτων (2014) που σταθμεύουν στο κατεχόμενο τμήμα της χώρας (strategy-cy.com 2014).

ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ

Το Μαυροβούνιο με πληθυσμό 600000 περίπου κατοίκους και έκταση 13810 τ. χιλιόμετρα, αποτελεί μία χώρα της Βαλκανικής που μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, δεν επέλεξε τον αυτόνομο δρόμο, αλλά σχημάτισε μαζί της ένα ενιαίο κράτος, προσφέροντάς της παράλληλα θαλάσσια διέξοδο στην Αδριατική. Παρόλα αυτά, το 2006 αποφάσισε μετά από δημοψήφισμα να ακολουθήσει ανεξάρτητη πορεία, γεγονός που του επέτρεψε να ξεκινήσει διαδικασίες για την εισδοχή του στην ΕΕ από το 2008, οπότε και επέβαλε επίσημο αίτημα (cia.gon 2019). Παρά όμως τη συνολική πρόοδο που σημειώνει τα χρόνια μετά την ανεξαρτητοποίησή του στη διαδικασία ένταξής του στην ΕΕ, το Μαυροβούνιο υστερεί σημαντικά στην εφαρμογή των αρχών ενός σύγχρονου κράτους δικαίου, την παροχή ελευθερίας στα μέσα ενημέρωσης, την καταπολέμηση της διαφθοράς, την αποτροπή νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της βίας που σχετίζεται με αυτό, όπως επισημάνθηκε και σε ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 2018 (europa.europa.eu 2019).

Η οικονομική του μετάβαση συντελέστηκε με ευρύτατες ιδιωτικοποιήσεις στον τραπεζικό, ενεργειακό και τηλεπικοινωνιακό τομέα. Επίσης σημαντικό μέρος στο ΑΕΠ του αποδίδει ο Τουρισμός (20%) καθώς επίσης και οι ενεργειακές δραστηριότητες, αφού η χώρα λόγω και της παρουσίας πετρελαίου αποτελεί καθαρό εξαγωγέα ενέργειας. Οικονομική παραδοξότητα, αλλά και αιτία οικονομικής σταθεροποίησης αποτέλεσε η ανεπίσημη υιοθέτηση του Ευρώ, ως νόμισμα της χώρας, ενώ στο πλαίσιο της προσπάθειάς τους για άντληση όσο το δυνατόν μεγαλύτερης διεθνούς υποστήριξης, έγινε το 2011 μέλος της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ. Ο χαμηλός φορολογικός συντελεστής ευνοεί τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις, στις οποίες τις πρώτες θέσεις καταλαμβάνουν η Ιταλία, η Ρωσία, η Νορβηγία και το Αζερμπαϊτζάν. Η χώρα καταβάλλει συστηματικές προσπάθειες αναβάθμισης των συγκοινωνιακών υποδομών της, σε προγράμματα που συμμετέχουν κυρίως Κινεζικές εταιρείες. Τέλος, οικονομική ανησυχία προκαλεί το μεγάλο για τα δεδομένα της χώρας δημόσιο χρέος που αναμένεται να ξεπεράσει το 80% του ΑΕΠ της το 2019, ως αποτέλεσμα και της Κινεζικής δανειακής χρηματοδότησης της κατασκευής των παραπάνω υποδομών (cia.gov 2019).

Στις εξωτερικές του σχέσεις, επιδιώκει την εποικοδομητική περιφερειακή συνεργασία και διμερείς σχέσεις καλής γειτονίας. Η κύρωση της συμφωνίας σχετικά με τα σύνορα μεταξύ Μαυροβουνίου και Κοσόβου αποτέλεσε βήμα προς αυτή την κατεύθυνση, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν απομένουν εκκρεμή ζητήματα συνοριακών διαφορών με την Αλβανία στην ευρύτερη περιοχή της Σκόδρας (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 156-157) και τη Βοσνία (europarl.europa.eu 2019). Τέλος η εξωτερική του ασφάλεια έχει εναποτεθεί στο ΝΑΤΟ, του οποίου αποτελεί μέλος από το 2017, μιας και οι περίπου 2000 στρατιώτες του δεν μπορούν να θεωρηθούν για κανένα υπολογίσιμος αντίπαλος (globalfirepower.com 2018).

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Η Ρουμανία των 20 εκατομμυρίων κατοίκων και των 238000 τ. χιλιομέτρων είναι η μεγαλύτερη σε έκταση αμιγώς Βαλκανική χώρα. Η επαναστατική μετάβαση της Ρουμανίας από Σοσιαλιστικό σε Δημοκρατικό καθεστώς που επήλθε με την εκτέλεση του δικτάτορα Τσαουσέσκου δεν σήμανε και το τέλος της σοσιαλιστικής

επιρροής αφού μέχρι το 1996, πρώην κομμουνιστές κατείχαν την εξουσία. Αυτό συντέλεσε στην καθυστέρηση στην υιοθέτηση μεταρρυθμίσεων που θα καταπολεμούσαν τη διαφθορά και τη γραφειοκρατία, κάτι που επιδρά σε κάποιο βαθμό στην μερικώς προβληματική εικόνα του κράτους σε αυτούς τους τομείς μέχρι και σήμερα (cia.gov 2019). Επίσης, σημαντικό εσωτερικό πρόβλημα αποτελεί η υπογεννητικότητα με τον πληθυσμό της να αναμένεται μέχρι το 2050 να μειωθεί κατά 22% (Stratfor Report 2019, 18)

Η οικονομία της χώρας έπρεπε αρχικά να αντιμετωπίσει την πρόκληση που συνιστούσε η κληροδότηση μίας τεχνολογικά ξεπερασμένης βιομηχανικής υποδομής και μίας παραγωγικά ασύμμετρης με τις ανάγκες της χώρας βιομηχανικής παραγωγής, που επέφεραν, κατά τη μετάβασή της, φτωχοποίηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού. Παρόλα αυτά, η συνετή οικονομική διαχείριση επέτρεψε, έστω και μόλις τα τελευταία χρόνια τη δημιουργία μίας ευμεγέθους μεσαίας οικονομικής τάξης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η οικονομία της δεν είναι ευάλωτη σε εξωγενείς παράγοντες, όπως αποδείχθηκε και από τη διεθνή κρίση του 2009, οπότε στράφηκε για βοήθεια στο ΔΝΤ. Η χώρα τα τελευταία χρόνια ασκεί μία επεκτατική οικονομική πολιτική που μπορεί να αυξάνει το έλλειμμα, όμως επιφέρει αναπτυξιακές επιδόσεις που είναι από τις υψηλότερες στη Βαλκανική (4,1% το 2018). Στήριγμα σε αυτή την επίδοση προσέφερε, η αύξηση της εσωτερικής κατανάλωσης, που ευνοήθηκε από τη μείωση της φορολογίας, την ανάκαμψη και εκσυγχρονισμό της βιομηχανικής παραγωγής, αλλά και την ευνοϊκή επίδραση των εμπορικών συναλλαγών της χώρας με την ΕΕ όπου φτάνει το 70% εξαγωγών της (cia.gov 2019).

Στον τομέα των Διεθνών Σχέσεων η Ρουμανία ακολούθησε μία Δυτικόφιλη πολιτική με φιλοευρωπαϊκό και φιλονατοϊκό προσανατολισμό, που της επέτρεψε να επιτύχει την είσοδο στο NATO το 2004 και στην ΕΕ το 2007, με ιδιαίτερη βαρύτητα να αποδίδεται στο πρώτο. Ενδεικτικό του έντονου φιλοαμερικανισμού, αποτελεί η συμφωνία «European Phased Adaptive Approach», σύμφωνα με την οποία στη Ρουμανία θα εγκατασταθούν αντιβαλλιστικά συστήματα, κάτι που προκαλεί τη μήνη της Ρωσίας (stratfor.com 2013). Παράλληλα έδωσε την άδεια δημιουργίας Αμερικανικής στρατιωτικής βάσης στο έδαφός της με 3500 στρατιώτες. (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 170-172).

Στον τομέα των διμερών σχέσεων, άξια αναφοράς αποτελεί η αμφισβήτηση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος του Ουκρανικού νησιού Zmiyinyy/Serpilor, στο πλαίσιο ευρύτερων διαφωνιών για τα κυριαρχικά δικαιώματα στη Μαύρη θάλασσα με τη συγκεκριμένη χώρα (cia.gov 2019). Επιπλέον σημείο τριβής με την Ουγγαρία αποτελεί η προοπτική αυτονόμησης της Ουγγρικής μειονότητας στην Τρανσυλβανία (Μέρτζος, και συν. 2012, 60). Στον αμυντικό τομέα, η χώρα διαθέτει αυξημένες δυνατότητες, διατηρώντας έναν αξιόμαχο στρατό που το προσωπικό του αριθμεί τους 43000, αλλά και ανεπτυγμένα εγχώρια πολεμικά βιομηχανία που παράγει μεγάλο μέρος των χρησιμοποιούμενων στρατιωτικών μέσων (Γαϊτατζής 2018).

ΣΕΡΒΙΑ

Η Εδαφική Περιστολή και ο Εσωτερικός Διχασμός για το Μέλλον της Χώρας

Η Σερβία των 7 εκατομμυρίων κατοίκων και των 88360 τ. χιλιομέτρων αποτελεί πλέον μία μεσαία δύναμη της Βαλκανικής. Ο πόλεμος στιγμάτισε την πρώτη δεκαετία της μεταψυχροπολεμικής ιστορίας της χώρας, οδηγώντας όχι μόνο στην εδαφική περιστολή και στις τραυματικές πολεμικές μνήμες που επήλθαν ως αποτέλεσμα των στερούμενων ρεαλιστικού οράματος ηγετικών χειρισμών της κυβέρνησης Μιλόσεβιτς και προκάλεσαν την υπερβολική ίσως αντίδραση της Διεθνούς κοινότητας, αλλά και στον μετέπειτα εσωτερικό προβληματισμό της εναπομείνασας σερβικής κοινωνίας που διχαζόταν για το αν θα έπρεπε να εκδώσει τους πρώην ηγέτες της για να δικάστούν για εγκλήματα πολέμου ή όχι. Τελικά αυτό συνέβη μετά το βομβαρδισμό των 78 ημερών της μητροπολιτικής Σερβίας από το ΝΑΤΟ (Δουδούμης, και συν. 2018, 33-34). Αυτός ο διχασμός μετεξελίχθηκε αργότερα σε μία σύγκρουση μεταξύ Ρωσόφιλων, μιας και η Ρωσία στήριξε, έστω αναποτελεσματικά, τη Σερβία τα δύσκολα χρόνια των πολεμικών της περιπετειών και Ρωσοφοβικών Ευρωπαϊστών που θεωρούν εμφορούμενοι από πολιτικό ρεαλισμό ότι η θέση της χώρας είναι στη Δύση, ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς, τόσο τη «Νατοϊκή περικύκλωση» που έχει επέλθει με τα χρόνια, όσο και τα οικονομικά οφέλη της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Η πολιτική ηγεσία φαίνεται να συντάσσεται με τους δεύτερους, ενώ η κοινή γνώμη (61% σε δημοσκοπήσεις), με

τους πρώτους και αυτή η αντίφαση δημιουργεί ένα ακόμα αρνητικό φορτίο τη στιγμή που η χώρα έχει ανάγκη επίδειξης μίας ενιαίας στάσης, προκειμένου να λάβει κρίσιμες αποφάσεις για το μέλλον της (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 117).

Η Οικονομία

Η Σερβία είναι μία μεταβατική οικονομία η οποία στηρίζεται στη βιομηχανία της και στις άμεσες ξένες επενδύσεις, προκειμένου να «αναρρώσει» από το σοβαρό οικονομικό αντίκτυπο που είχε η πολεμική εμπλοκή της χώρας. Αρκεί να αναλογιστούμε ότι το 2015, 16 χρόνια μετά τους Νατοϊκούς Βομβαρδισμούς, το ΑΕΠ της Σερβίας παρέμενε κατά 27,5% χαμηλότερο από ότι ήταν το 1989. Από το 2000 η κυβέρνηση που προέκυψε μετά την αποπομπή Μιλόσεβιτς εφάρμοσε μέτρα οικονομικής σταθεροποίησης και η χώρα εντάχθηκε στο ΔΝΤ, την Παγκόσμια Τράπεζα και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη, γεγονός που επηρέασε την οικονομική πολιτική προς την κατεύθυνση υλοποίησης ευρύτατων ιδιωτικοποιήσεων, εσωτερικής αναδιοργάνωσης των εταιριών του δημοσίου τομέα και περιστολής των δαπανών. Οι παραπάνω θεσμικές αλλαγές οδήγησαν τελικά στην πολυπόθητη υποψηφιότητα για ένταξη στην ΕΕ και σε επίσημες συνομιλίες εισδοχής από το 2014. Επιπλέον, παρά το σχετικά χαμηλό δείκτη ανεργίας για κράτος της Δυτικής Βαλκανικής (16% το 2017), το δημόσιο χρέος (71% του ΑΕΠ το 2017), η υπογεννητικότητα και οι διαφυγόντες πόροι ως αποτέλεσμα της διαφθοράς αποτελούν αρνητικούς παράγοντες για το μακροοικονομικό της μέλλον. Από την άλλη η Ευρωπαϊκή προοπτική, το εξειδικευμένο και σχετικά «φθινό» εργατικό δυναμικό, και οι σχέσεις ελεύθερου εμπορίου με την ΕΕ, τη Ρωσία και την Τουρκία δημιουργούν θετικές προοπτικές (cia.gov 2019).

Οι Σχέσεις με τους Γείτονες και τη Ρωσία

Η Σερβία δεν έχει αναγνωρίσει την ανεξαρτησία του Κοσσόβου. Εντούτοις, η πίεση της ΕΕ για επίτευξη ομαλοποίησης στις γειτονικές σχέσεις προκειμένου να γίνει αποδεκτή στην ευρωπαϊκή οικογένεια αποδίδουν καρπούς και εξαιτίας αυτού από το 2013 Σερβία και Κόσσοβο βρίσκονται σε μία διαδικασία διπλωματικής επικοινωνίας, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της χώρας για είσοδο στην ΕΕ μέχρι το 2025, γεγονός που θα της προσδώσει πολλά οικονομικά οφέλη. Αυτό βέβαια ίσως απαιτήσει εκ νέου εδαφικούς διακανονισμούς με αυτό (Μέρτζος, και

συν. 2012, 20-21). Με την Ελλάδα οι σχέσεις βρίσκονται σε πολύ καλό επίπεδο με ισχυρή εμπορική αλληλεξάρτηση (Μέρτζος, και συν. 2012, 20-21), ενώ με τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη εκκρεμεί η πλήρης συνοριακή διευθέτηση, με τα διαφιλονικούμενα σημεία να εστιάζονται στην περιοχή του Δρίνα ποταμού (cia.gov 2019).

Οι σχέσεις της χώρας με τη Ρωσία βρίσκονται σε πολύ υψηλό επίπεδο, όμως οι υπάρχοντες συσχετισμοί ισχύος δεν επιτρέπουν μία πλήρη ένταξη στη Ρωσική σφαίρα επιρροής. Αυτό μερικώς οφείλεται στο γεγονός ότι η Ρωσία, ενώ είχε ταχθεί υπέρ της ακεραιότητας της Γιουγκοσλαβίας από την αρχή των διαδοχικών ανεξαρτητοποιήσεων, στερείται πλέον διπλωματικού και ηθικού βάρους στο ζήτημα της υπεράσπισης της εδαφικής ακεραιότητας των χωρών, καθότι η ίδια έχει επέμβει και διαμορφώσει εδαφικά τετελεσμένα σε άλλες χώρες, όπως η Γεωργία και η Ουκρανία. Κατά συνέπεια, η διπλωματική υποστήριξή της πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα δεν έχει πλέον την ίδια σημασία για τη Σερβία. Επιπλέον φόβοι υφίστανται στη Σερβική πλευρά ότι η Ρωσική διπλωματική απομόνωση, εξαιτίας του Ουκρανικού, που συνοδεύεται από οικονομικές κυρώσεις, είναι πιθανό να τη μετατρέψουν σε διαπραγματευτικό χαρτί. Θα αρνιόταν άραγε η Ρωσία μία προσφορά αναγνώρισης από τη Διεθνή Κοινότητα της προσάρτησης της Κριμαίας και την άρση των κυρώσεων από τη Δύση με αντάλλαγμα την αποδοχή χωρίς ενστάσεις της ανακήρυξης της ανεξαρτησίας του Κοσόβου; Εγχώριοι κύκλοι θεωρούν ότι θα το δεχόταν και για αυτό η πατροπαράδοτη αυτή φιλία δεν μπορεί να αποτελεί εγγύηση για την ακεραιότητα της Σερβίας, τιθέμενη σε μεγάλο βαθμό πλέον εν αμφιβόλω (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 107-113). Η σερβική οικονομία, από την άλλη, εξαρτώμενη από τη Ρωσία σε εισαγωγές φυσικού αερίου σε ποσοστό 80% και με τις ρωσικές εταιρείες Gazprom και Lukoil να ελέγχουν τη διανομή υδρογονανθράκων στη χώρα, έχοντας εξαγοράσει τις αντίστοιχες σερβικές, δύσκολα θα αντέξει την περιστολή των Σερβορωσικών δεσμών (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 114-115) και επομένως η στρατηγική της χώρας διαμορφώνεται στην κατεύθυνση της διατήρησης σε υψηλό επίπεδο των διμερών σχέσεων, χωρίς όμως περαιτέρω ενδυνάμωση αυτών, που θα εξέτρεπε από τον φιλοευρωπαϊκό δρόμο.

Οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας που πλέον έχουν μειωμένη αποτρεπτική ισχύ [(βλ. Πίνακα 17 (σελ Α-15)], εντάσσονται σε αυτή τη διπλή στρατηγική.

Εκτελούν από κοινού ασκήσεις με τις αντίστοιχες ρωσικές (vs.rs 2019), ενώ παράλληλα διατηρούν ανοιχτούς διαύλους και με το NATO μέσω συμβολικής έστω σημασίας συνεργασιών, όπως η κοινή άσκηση διαχείρισης περιβαλλοντικών καταστροφών που διεξάχθηκε το 2018 («SRBIJA 2018»). Ενδεικτικό βέβαια της βαρύτητας που δόθηκε από το NATO σε αυτή την άσκηση είναι ότι κατά την πανηγυρική τελετή έναρξής της, παρέστη στο Βελιγράδι ο ίδιος ο Γενικός Γραμματέας του NATO Γενς Στόλτενμπεργκ, ο οποίος είχε και συνάντηση με τον Πρωθυπουργό Βούτσιτς (tanea.gr 2018).

ΣΛΟΒΕΝΙΑ

Η Σλοβενία των 2 εκατομμυρίων κατοίκων και των 20675 τ. χιλιομέτρων αποτελεί μία χώρα που μπορεί γεωγραφικά να ανήκει στη Βαλκανική, αλλά σε όλους τους υπόλοιπους τομείς καταβάλλει φιλότιμες προσπάθειες να εκμεταλλευθεί το ιστορικό υπόβαθρο της Κεντρικής Ευρώπης με την οποία διατηρεί χρόνιους δεσμούς αφού ήταν μέρος της Αυστροουγγαρίας μέχρι το 1918 (cia.gov 2019) και να αποκηρύξει το αρνητικά φορτισμένο βαλκανικό της παρελθόν.

Έχοντας αυτό κατά νου, κατανοούμε γιατί οι οικονομικές επιδόσεις της Σλοβενίας δεν είναι αντιπροσωπευτικές Βαλκανικής χώρας. Άριστες υποδομές, καλά εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό και ένα ΑΕΠ κατά κεφαλή που είναι από τα υψηλότερα της Κεντρικής Ευρώπης, υποδεικνύουν αυτή τη διαπίστωση. Ενδεικτικό επίτευγμα της οικονομίας της είναι ότι αποτέλεσε το Μάρτιο του 2004 την πρώτη μεταβατική οικονομία που κατάφερε να μεταπέσει από δανειζόμενος σε δανειστής στην Παγκόσμια Τράπεζα. Συνακόλουθα, η αντιμετώπιση της Παγκόσμιας κρίσης του 2008-2009 έγινε σχετικά εύκολα και τελικά η χώρα σήμερα έχει καταφέρει να έχει μία ραγδαία αναπτυσσόμενη εξωστρεφή οικονομία με 4,5% αύξηση του ΑΕΠ κατά μέσο όρο από το 2017 και ανεργία που κυμαίνεται στο εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό του 5,5%. Για αυτούς του λόγους, ακούγεται απόλυτα λογικό να αποτελεί μέλος της Ευρωζώνης από το 2007 και άρα μία από τις 3 Βαλκανικές χώρες που χρησιμοποιούν επίσημα το ευρώ (cia.gov 2019). Το μόνο σημείο που δημιουργεί οικονομική ανησυχία είναι το ότι δε φαίνεται διατεθειμένη να ιδιωτικοποιήσει τις κρατικές τράπεζες, ενώ προβληματισμό προκαλεί και η

ανοιχτή διαφωνία που υπάρχει με τις υπόλοιπες χώρες που προέκυψαν από την πρώην Γιουγκοσλαβία, για το που ανήκουν τα συναλλαγματικά αποθέματα της Γιουγκοσλαβικής εποχής (cia.gov 2019).

Η χώρα παρόλα αυτά δεν στερείται διμερών ζητημάτων. Με την Κροατία έχει ανοικτές συνοριακές διαφορές και διαφιλονικούμενη ΑΟΖ στην Αδριατική Θάλασσα. Επίσης όντας μέλος της Συνθήκης Σένγκεν εφαρμόζει αυστηρά της προβλέψεις αυτής έναντι της δεύτερης με αποτέλεσμα και αυτό να αποτελεί σημείο τριβής μεταξύ των δύο χωρών (cia.gov 2019). Αμυντικά η Σλοβενία αποτελεί μέλος του NATO από το 2004 με εξαιρετικά δυναμική παρουσία στις ειρηνευτικές αποστολές που έχει διεξάγει ο οργανισμός σε 10 χώρες (slovenskavojska.si 2019), έστω και αν το συνολικό μέγεθος των ενόπλων δυνάμεών της, είναι από τα μικρότερα στη Βαλκανική, κάτι που εξηγείται από την παντελή έλλειψη εξωτερικών κινδύνων.

ΤΟΥΡΚΙΑ

Ανησυχία στο Εσωτερικό και Συγκέντρωση Εξουσιών

Η Τουρκία των 82,3 εκατομμυρίων κατοίκων και των 785350 τ. χιλιομέτρων μπορεί να εκτείνεται κατά 97% στην Ασία, αλλά κανείς δεν θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι δεν αποτελεί Βαλκανική χώρα αφού πέρα από τον ιστορικό δεσμό που τη συνδέει με την περιοχή, ο πληθυσμός που κατοικεί στο Βαλκανικό της τμήμα είναι μεγαλύτερος από το άθροισμα του πληθυσμού 6 Βαλκανικών κρατών (Ελλάδα, Βουλγαρία, Βόρεια Μακεδονία, Αλβανία, Κόσσοβο και Μαυροβούνιο) (Μέρτζος, και συν. 2012, 18). Παρά όμως και το πληθυσμιακό σφρίγος που επιβεβαιώνεται από εκτιμήσεις για αύξηση του πληθυσμού κατά 22% μέχρι το 2050 (Stratfor Report 2019, 26), η χώρα αντιμετωπίζει σημαντικά εσωτερικά προβλήματα.

Η Δημοκρατία λειτουργεί προβληματικά, όπως επιβεβαίωσε το πραξικόπημα του Ιουλίου του 2016 και η δυναμική αντιμετώπισή του που αδιάκριτα έθεσε εκτός κοινωνικού πλαισίου πάνω από 130000 δημόσιους λειτουργούς και δημοσιογράφους (cia.gov 2019). Αυτό το γεγονός, παρόλο που η επιτυχής εξουδετέρωσή του θα μπορούσε να αποτελέσει μία ευκαιρία για

ομαλοποίηση της πολιτικής ζωής στην Τουρκία, συντέλεσε στην εξέλιξη μίας προσπάθειας περαιτέρω συγκέντρωσης των εξουσιών στο πρόσωπο του Προέδρου Ερντογάν, που αποτελεί μία πολιτική φυσιογνωμία «κλειδί» στη σύγχρονη ιστορία της. Η ενίσχυση του ρόλου του συντελέστηκε και με το δημοψήφισμα της 16ης Απριλίου 2017 που μετέτρεψε την χώρα από Κοινοβουλευτική σε Προεδρική Δημοκρατία (cia.gov 2019). Με αυτό τον τρόπο το διοικόν κόμμα της Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP) έχει καταφέρει, μεταξύ άλλων, να μειώσει και τον έλεγχο που πατροπαράδοτα ασκούσαν οι Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας (cia.gov 2019) στην πολιτική ζωή εκμεταλλεόμενο και την αρνητική επίδραση στην κοινή γνώμη που είχε η προσπάθεια μέρους της στρατιωτικής ηγεσίας να ανατρέψει έναν ηγέτη που στο συλλογικό υποσυνείδητο έχει αποτυπωθεί σαν ο αναμορφωτής της Τουρκίας, ειδικά στον οικονομικό τομέα.

Παρόλα αυτά η παραπάνω υπερσυγκέντρωση των εξουσιών στο πρόσωπο του Προέδρου δεν τερμάτισε το θεμελιώδες πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Τουρκία με την επιθυμία μέρους του πληθυσμού των Κούρδων που διαβιούν στο έδαφός της να αυτονομηθούν και του οποίου η ένοπλη έκφραση (PKK) έχει από το 1984 οδηγήσει σε απώλειες πάνω από 40000 ανθρωπίνων ζωών (cia.gov 2019). Επίσης, δε φαίνεται να είχε σημαντική επίδραση στην ανατροπή του καθεστώτος ανομίας που επικρατεί στη χώρα και επιτρέπει αυτή να αποτελεί πύλη εισόδου ναρκωτικών ουσιών στην Ευρώπη, με εκτιμήσεις να αναφέρουν ότι υφίστανται ακόμα και εργοστάσια κατεργασίας οπίου στο εσωτερικό της (cia.gov 2019).

Επιπλέον, το μεταναστευτικό πρόβλημα αποτελεί τεράστια εσωτερική πρόκληση. Πάνω από 3 εκατομμύρια Σύριοι πρόσφυγες, έχουν κατακλύσει την Τουρκία, δημιουργώντας πέρα από οικονομικές δυσκολίες και προβλήματα κοινωνικής ενσωμάτωσης- συνοχής, και εσωτερικό διχασμό καθότι θεωρείται από κάποιους ότι πιθανόν αλλοιώνουν δημογραφικά και πολιτικά τη χώρα υπέρ των Σουνιτών. Οι περισσότεροι από αυτούς εκτιμάται ότι ανήκουν σε Σουνιτικές αντιπολιτευτικές ομάδες της Συρίας και επομένως όταν σε κάποια στιγμή θα αποκτήσουν την ιδιότητα του Τούρκου πολίτη, θα εκφράσουν την ευγνωμοσύνη του στον κυβερνών κόμμα με τη ψήφο τους (MERT 2018). Από την άλλη βέβαια η Κυβέρνηση της χώρας έχει καταφέρει να προβεί στην εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού και με συνεχείς εκβιασμούς και απειλές για άνοιγμα των συνόρων

της με τις Ευρωπαϊκές χώρες, προσπαθεί να επιτύχει ακόμη περισσότερη οικονομική υποστήριξη από την ΕΕ (naftemporiki.gr 2019).

Οι Οικονομικές Επιδόσεις

Η ύπαρξη μίας συγκεκριμένης ηγεσίας επί 17 χρόνια προσέδωσε στην Τουρκία μία χρονικά επαρκή διοικητική συνέχεια που επέτρεψε την εκπλήρωση των πιθέμενων στόχων στον οικονομικό τομέα. Η τουρκική οικονομία μέχρι και τη δεκαετία του 1990 χαρακτηρίζονταν από υψηλό πληθωρισμό, που το 1994 έφτανε στο 104% (data.worldbank.org 2018). Όμως χάρη στην εκρηκτική πληθυσμιακή αύξηση, την επιδίωξη ισχυροποίησης της βιομηχανίας και τη γιγάντωση του τριτογενούς τομέα που παρήγαγε το 2017 το 53% του ΑΕΠ (data.worldbank.org 2018), η Τουρκία πέτυχε τον τριπλασιασμό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, κάτι που την εντάσσει στις 20 πιο ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου (data.worldbank.org 2018). Ενδεικτικά στοιχεία της ισχυροποίησης της οικονομίας αποτελούν η εγχώρια παραγωγή αυτοκινήτων που κατατάσσει την Τουρκία στη 14η θέση παγκοσμίως (oica.net 2018) και η ανάπτυξη προσοδοφόρας τουριστικής οικονομίας με καταγεγραμμένα τουριστικά έσοδα 27 δισεκατομμυρίων δολαρίων το 2017 (data.worldbank.org 2018).

Παράλληλα οι αναμφισβήτητη επιτυχία των ασκούμενων πολιτικών στον οικονομικό τομέα έχει τροφοδοτήσει την ανάπτυξη εξαιρετικά φιλόδοξων στόχων για το μέλλον, όπως αυτοί καταγράφονται στο πρόγραμμα «2023-2053-2071» που η ονομασία του αναφέρεται σε χρονικά σημεία που αντιστοιχούν σε επετείους ορόσημων γεγονότων της Τουρκικής ιστορίας και συγκεκριμένα στα 100 χρόνια από τη θεμελίωση της σύγχρονης Τουρκικής Δημοκρατίας, στα 500 χρόνια από την Άλωση της Κωνσταντινούπολης και στα 1000 χρόνια από τη νίκη στη μάχη του Ματζικέρτ. Σε αυτές τις επετείους η Τουρκία οραματίζεται αντίστοιχα, την επίτευξη εισόδου στη δεκάδα των πρώτων σε ΑΕΠ χωρών μέχρι το 2023, στην 5αδα το 2053 και την ασαφώς διατυπωμένη αλλά γεμάτη υπονοούμενα επικράτηση της κληρονομιάς των Σελτζούκων το 2071 (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 188-190).

Βέβαια οι υψηλοί στόχοι δε εξασφαλίζουν εγγυημένα αποτελέσματα. Η οικονομική κρίση του 2009 καθώς και πρόσφατη σύγκρουση με τις ΗΠΑ, εξαιτίας της υποψίας του Προέδρου Ερντογάν ότι το πραξικόπημα του 2016 ήταν αμερικανοκινούμενο, υποδεικνύουν ότι οι στόχοι αυτοί είναι δύσκολο να

επιτευχθούν (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 188-190). Οι γεωπολιτικές επιλογές της Τουρκίας των τελευταίων ετών και κυρίως η συμμαχική σχεδόν σχέση με τη Ρωσία έχουν επιφέρει μία μεταβλητότητα στο προφίλ της οικονομίας της και δημιουργούν ανησυχία για το μέλλον αυτής (cia.gov 2019). Σε αυτή συντελούν και οι λαϊκίστικες πολιτικές παροχών που ακολουθεί τα τελευταία χρόνια η κυβέρνηση της χώρας. που πολλές φορές οπλοποιεί την οικονομία για να στοχοποιήσει τους πολιτικούς της αντιπάλους, γεγονός που γεννά αμφιβολίες για το κατά πόσο λειτουργούν οι κανόνες της ελεύθερης αγοράς και το κράτος δικαίου στη χώρα. Επιπλέον, ανησυχητικό λειτουργικό χαρακτηριστικό της Τουρκικής οικονομίας είναι το μεγάλο έλλειμμα που προκειμένου να εξισορροπηθεί απαιτεί συνεχείς άμεσες ξένες επενδύσεις και επομένως την καθιστά δέσμια των μεταβολών στην εμπιστοσύνη που έχουν οι επενδυτές σε αυτή (cia.gov 2019).

Επιπρόσθετα, η ενεργειακή της εξάρτηση από το εξωτερικό την καθιστά ευάλωτη των διεθνών εξελίξεων στην τιμή των υδρογονανθράκων. Αυτό καταβάλλεται προσπάθεια να αντιμετωπιστεί με την επιδίωξη η χώρα να καταστεί ενεργειακός κόμβος, χάρη στους σχεδιαζόμενους αγωγούς που θα διέρχονται από την επικράτειά της (cia.gov 2019) και με τη φιλοδοξία εφαρμογής ενός μεγαλεπήβολου προγράμματος κατασκευής 12 συνολικά πυρηνικών αντιδραστήρων (world-nuclear.org 2018) προς εξασφάλιση στρατηγικής ενεργειακής αυτονομίας. Τέλος προβληματισμούς γεννά και το χαλαρό καθεστώς ελέγχου της προέλευσης των επενδυόμενων στην οικονομία της χρημάτων (cia.gov 2019). Τα παραπάνω συντέλεσαν στην υποβάθμιση της οικονομικής της αξιοπιστίας από το 2016 και μετά, από τρεις διεθνείς οικονομικούς οίκους (cia.gov 2019).

Αναθεωρητισμός και Επανεξέταση των Σχέσεων με τη Δύση

Η Τουρκία διαχρονικά δεν αρέσκεται στη διατήρηση του status quo, αλλά ως αναθεωρητική δύναμη επιθυμεί την ανατροπή του προς όφελός της. Από την εποχή όμως ανάληψης της πρωθυπουργίας από τον Τουργκούτ Οζάλ διαφοροποιήθηκαν οι βάσεις του ιδεολογικού «άρματος» πάνω στο οποίο θα επιτυγχάνονταν αναθεωρητικοί στόχοι. Από το δυτικοποιημένο ρεπουμπλικανισμό του Ατατούρκ που βασιζόταν στις ένοπλες δυνάμεις, ο Οζάλ κατευθύνθηκε σε μία επιστροφή στην επιρροή της θρησκείας, εκκινώντας τη στρατηγική της εδραίωσης

του Μουσουλμανικού «Τόξου» στα Βαλκάνια και τη Μέση Ανατολή. Για αυτό το λόγο, προσπάθησε να αυξήσει πολύπλευρα την εξάρτηση με όλες τις γειτονικές χώρες μέσω σύναψης μεγάλων οικονομικών συμφωνιών με Ιράκ, Σοβιετική Ένωση, Ιράν και Βουλγαρία, ιδιαίτερα στον τομέα της ενέργειας, αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο, το ειδικό βάρος της Τουρκίας σε τοπικό – περιφερειακό επίπεδο. Μετέπειτα, ο Νετσεμεντίν Ερμπακάν σαν πρωθυπουργός επεδίωξε έστω και προσεγγίζοντας ένα βαθμό γραφικότητας, τη συσπείρωση του Μουσουλμανικού κόσμου γύρω από την Τουρκία. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι εισηγήθηκε μέχρι και τη δημιουργία μίας κοινής Μουσουλμανικής Αγοράς με την ονομασία «D-8».

Ο Ερμπακάν τελικά δεν κατάφερε να ολοκληρώσει το Μουσουλμανικό μετασχηματισμό της χώρας, όμως ο Ερντογάν συνέχισε σε αυτό το δρόμο της «εκμουσουλμανοποίησης» της πάντα αναθεωρητικής τουρκικής εξωτερικής πολιτικής (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 184-188), εξασφαλίζοντας στο εσωτερικό, πολιτική ομοφωνία αναφορικά με τις επιδιώξεις της. Πλέον, το διαμορφωμένο αντιπολιτευτικό πολιτικό φάσμα διατυπώνει ακραίες εθνικιστικές απόψεις, που κάνουν τις επίσημες κυβερνητικές θέσεις της Τουρκίας να φαντάζουν μετριοπαθείς, με όλες τις αντίθετες φωνές να έχουν περιθωριοποιηθεί ή να υφίστανται ακόμα και διώξεις (Κουρουπάκη 2016).

Επιπλέον, στην Τουρκική κοινωνία καλλιεργείται ένα πολεμικό και άρα επεκτατικό ήθος, το οποίο στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης έχει τεθεί στο χρονοντούλαπο της ιστορίας. Αυτό είναι απότοκο σύγχρονων γεγονότων, όπως η στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας στη Συρία, όπου η κοινωνία έχει υποστεί την κατάλληλη ψυχολογική προετοιμασία προκειμένου να αποδεχτεί την πιθανότητα διεξαγωγής στρατιωτικών επιχειρήσεων με νεκρούς και οικονομικές επιπτώσεις (Karadag 2018), αλλά και της συλλογικής ιστορικής παιδείας του λαού της. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η αρπαγή και η οικειοποίηση αγαθών και εδαφών άλλων χωρών, ενώ για χώρες όπως η Γερμανία αποτελεί αιτία συλλογικής εθνικής ντροπής, για την Τουρκία συνιστά το υπερήφανο ιστορικό παρελθόν της, το οποίο εδράζεται στο FETIH (Άλωση). Ο Πρόεδρος Ερντογάν, άλλωστε δήλωσε την 29 Μαΐου 2013 ότι ο Μωάμεθ άφησε το πνεύμα της Κατάκτησης (FETIH) ως κληρονομιά των μελλοντικών γενεών (Recep Tayyip Erdoğan 2013). Με βάση τα παραπάνω, η επιθετική νοοτροπία του «άρπαγα» έχει στη συλλογική συνείδηση του τουρκικού λαού εξιδανικευτεί. Παράλληλα έχει καλλιεργηθεί η θυματοποίησή

του, λόγω της εκτεταμένης εδαφικής περιστολής που επιβλήθηκε από τις Μεγάλες Δυνάμεις προσωρινά με το πέρας του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου και οριστικά με τη Συνθήκη της Λωζάννης. Αυτός είναι ο λόγος καταβολής προσπάθειας αναπροσδιορισμού της, ως συνθήκη ήττας η οποία χρήζει αναθεώρησης. Αυτό δεικνύει και ο Πρόεδρος Ερντογάν σε ομιλία του: «*Το 1920 μας έδειξαν τη Συνθήκη των Σεβρών για να μας πείσουν το 1923 για τη Συνθήκη της Λωζάννης. Και κάποιοι προσπάθησαν να μας το παρουσιάσουν αυτό ως νίκη. Με τη Συνθήκη της Λωζάννης δώσαμε στους Έλληνες τα νησιά, που αν φωνάξεις από τις ακτές του Αιγαίου, θα ακουστείς απέναντι. Είναι αυτό νίκη;*» (Μισέλ 2018).

Το ιστορικό παρελθόν του επιβαλλόμενου διαμελισμού της Οθωμανικής αυτοκρατορίας από τη Δύση, καλλιεργεί και μία δυσπιστία για το ρόλο που επιφυλάσσει η ΕΕ στην Τουρκία. Ο Πρόεδρος Ερντογάν έχει διατυπώσει την άποψη ότι η ΕΕ είναι μία λέσχη χριστιανικών κρατών και επομένως οι ενταξιακές δεσμεύσεις που καταβάλλεται προσπάθεια από αυτή να επιβληθούν στην Τουρκία, αποτελούν μέρος ενός σχεδίου αποδυνάμωσής της. Παράλληλα γνωρίζει ότι η τεράστια και ραγδαία αναπτυσσόμενη αγορά της χώρας του αποτελεί ευκαιρία για οικονομική επέκταση των Ευρωπαϊκών χωρών. Επομένως προσπαθεί να αντλήσει τα περισσότερα δυνατά οφέλη μεταρρυθμίζοντας όσο λιγότερο γίνεται το κράτος του σύμφωνα με τα Δυτικά πρότυπα. Εξάλλου με δεδομένο ότι η Τουρκία διατηρεί στρατηγικά συμφέροντα στην Ανατολή που δεν συγκλίνουν με αυτά της Ευρώπης, όπως απέδειξαν οι επεμβάσεις στη Συρία, φαντάζει απίθανο να υιοθετήσει τις εκτενείς πολιτικές μεταρρυθμίσεις που θα επέτρεπαν την εισδοχή στην ΕΕ, τροποποιώντας υποχρεωτικά, ως αντάλλαγμα, τις παραπάνω κεφαλαιώδους σημασίας επιδιώξεις της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 181-184).

Επίσης, αναφορικά με τις σχέσεις της με το ΝΑΤΟ και κατά συνέπεια με την υπερδύναμη, η Τουρκία έχει πλήρη επίγνωση ότι αποτελεί μία δύναμη που η δημογραφική και οικονομική ανάπτυξη, της έχουν επιτρέψει να ξεφύγει από το τοπικό επίπεδο ανταγωνισμού και να κινείται σε κάτι ευρύτερο από απλά ένα κράτος – μέλος του που θα είναι πλήρως ελεγχόμενο από τις ΗΠΑ, αφού «*οι Μεγάλες Δυνάμεις τείνουν να φοβούνται κράτη με μεγάλους και ταχέως αναπτυσσόμενους πληθυσμούς ακόμη και αν αυτά τα κράτη δεν έχουν ακόμα μεταφράσει τον πλούτο τους σε στρατιωτική δύναμη*» (J. Mearsheimer 2011, 109).

Πάνω σε αυτό το δεδομένο «χτίζει» για τον εαυτό της το ρόλο ενός γεφυροποιού και ανεξάρτητου δρώντα ο οποίος μέσω της επιρροής του σε μικρότερα κράτη της περιοχής της Μέσης Ανατολής και των διασυνδέσεων με άλλες χώρες, θα μειώσει την ανασφάλεια των Παγκόσμιων Δυνάμεων, δηλαδή το φόβο η μία να ισχυροποιηθεί περισσότερο στην περιοχή σε βάρος της άλλης («Δίλημμα ασφάλειάς») (Spero 2009, 157,160,163). Με αυτόν τον τρόπο έχει καταφέρει, ενώ είναι μέλος του NATO, να έχει επεκταθεί εδαφικά σε δύο χώρες (Κύπρος και Συρία) και παράλληλα να παραγγέλνει στρατιωτικούς εξοπλισμούς από τη Ρωσία.

Παράλληλα, προκειμένου να καταστήσει σαφές ότι η φιλοδυτική της στάση δεν είναι δεδομένη, προέβει σε «ακροβατικές» διπλωματικές κινήσεις στη Μέση Ανατολή, αναφορικά με τη στάση της στο Συριακό Εμφύλιο. Αρχικά ευθυγραμμιζόμενη με το NATO και τη Δύση έβλεπε με επιφύλαξη τον ενεργό Ρωσικό ρόλο στη Συριακή κρίση (J.Brannen 2013). Απότοκο αυτής της στάσης αποτέλεσε η κατάρριψη Ρωσικού μαχητικού αεροσκάφους το 2015, λόγω παραβίασης του Εναέριου Χώρου μίας Τουρκικής εδαφικής εισέχουσας, στα σύνορα με τη Συρία (ert.gr 2015). Μετά όμως, από την πάροδο ενός μόλις έτους και επειδή θεώρησε ότι στο πραξικόπημα του Ιουλίου του 2016, είναι πιθανό να εμπλέκεται Δυτικός «δάκτυλος» (independent.co.uk 2016), προσεταιρίστηκε τη Ρωσία (foreignaffairs.gr 2016), κερδίζοντας την ανοχή της για τις σχεδιαζόμενες επεμβάσεις στο Συριακό έδαφος (newsdeerply.com 2018). Παράλληλα για να εξασφαλίσει ευνοϊκές συνθήκες ανοχής και από τη Δύση για τις παραπάνω επιχειρήσεις, εκμεταλλεύθηκε τη σχεδιαζόμενη αποχώρηση των ΗΠΑ από τη Συρία (npr.org 2018), που δημιουργούσε ανάγκες μετακύλισης του βάρους αντιμετώπισης των τζιχαντιστών σε κάθε πρόθυμο «εθελοντή».

Το τελικό αποτέλεσμα της πολιτικής της στη Μέση Ανατολή ήταν μία γεωπολιτική αναβάθμιση στην περιοχή που αποτελεί την κοιτίδα του Μουσουλμανικού κόσμου και επομένως αυτό καθιστά πιθανότερη, μέσω και της αύξησης του διεθνούς της κύρους, τη διεύρυνση της επιρροής της στους Μουσουλμανικούς πληθυσμούς των Βαλκανίων.

Η πολιτική ενός Νεοοθωμανικού Οράματος στα Βαλκάνια

«Δεν μπορούμε να σας ξεχάσουμε όσο ανάμεσά σας βρίσκονται εγγόνια της Οθωμανικής κληρονομιάς, αδέρφια μας ζουν στη Βοσνία, στην Πρίστινα, στο

Πρίζρεν, στα Σκόπια, στο Μοναστήρι, στο Τέτοβο», δήλωσε ο Ρετζεπ Ταγίπ Ερντογάν σε επίσκεψη σε Τζαμί του Τετόβου της Βόρειας Μακεδονίας το 2011 (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 139). Η παραπάνω δήλωση περικλείει τον πυρήνα της στοχοθεσίας της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής στα Βαλκάνια, όπου υφίστανται Τουρκικές και Μουσουλμανικές Μειονότητες. Συγκεκριμένα: στη Βουλγαρία 9,5% του πληθυσμού είναι Τουρκογενείς, στη Βόρεια Μακεδονία 4,5% και στο Κόσσοβο 1%. Σλαβόφωνοι Μουσουλμάνοι επίσης υπάρχουν στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, στη Σερβία, το Μαυροβούνιο και το Κόσσοβο. Αλβανόφωνοι Μουσουλμάνοι υπάρχουν στην Αλβανία, στο Κόσσοβο, στη Βόρεια Μακεδονία στη Σερβία και το Μαυροβούνιο. Τέλος, Τουρκόφωνοι Μουσουλμάνοι υφίστανται στη Δυτική Θράκη ως μίας συνιστώσα της Μουσουλμανικής μειονότητας στην Ελλάδα μαζί με τους Μουσουλμάνους Πομάκους και Ρομά (Μέρτζος, και συν. 2012, 82).

Για να επιτευχθεί λοιπόν η αύξηση επιρροής σε αυτούς τους πληθυσμούς έχουν επιστρατευθεί η ιστορία, η θρησκεία, η πολιτιστική - πνευματική επιρροή, η οικονομική αλληλεξάρτηση και η επιλεκτική στρατιωτικοδιπλωματική υποστήριξη.

Η ιστορική διασύνδεση προβάλλει στο μέλλον μία εικόνα του οθωμανικού παρελθόντος των Βαλκανίων δεικνύοντας ότι η Τουρκία ποτέ δεν έπαψε να πιστεύει ότι τα Βαλκάνια αποτελούν πρώην επαρχία της και επομένως έχει κάθε λόγο στο πολιτικό τους γίγνεσθαι. Επιπλέον η θρησκεία στο βαθμό που έχει επιβιώσει στα Βαλκάνια, με μόνο πλέον τη Βοσνία – Ερζεγοβίνη να αποτελεί κατά πλειοψηφία μουσουλμανική χώρα, αποτελεί ισχυρό και αυτονόητο έρεισμα διασύνδεσης με τη Μουσουλμανική Τουρκία (Μέρτζος, και συν. 2012, 19-20). Ο τουρκικός πολιτισμός αναδεικνύεται μέσα από ένα πλήθος δραστηριοτήτων, που ξεκινούν από την προβολή μέσω τηλεοπτικών σειρών (σαπουνόπερες) εξιδανικευμένων ατομικών προτύπων που προσπαθούν να καλλιεργήσουν μία νέα εικόνα της Τουρκίας στους Μουσουλμανικούς πληθυσμούς των Βαλκανίων, προσπαθώντας παράλληλα να περιορίσουν σε κάποιο βαθμό τις αρνητικές, στην πλειονότητά τους, ιστορικές μνήμες (Μέρτζος, και συν. 2012, 19-20), και φθάνουν μέχρι την έκδοση βιβλίων και εφημερίδων όπως η *Zaman* στη Βουλγαρία, την ίδρυση τουρκικών σχολείων στη Βοσνία Ερζεγοβίνη, τη Ρουμανία και τη Σερβία και την ίδρυση πανεπιστημίων όπως το Διεθνές Πανεπιστήμιο του Σεράγεβο και το Διεθνές Βαλκανικό Πανεπιστήμιο στα Σκόπια (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 211-213).

Επίσης οικονομικά, η Τουρκία επιδιώκει την αύξηση της οικονομικής διασύνδεσης με τις Βαλκανικές χώρες (Μέρτζος, και συν. 2012, 19-20) Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το εμπόριο της Τουρκίας με δέκα Βαλκανικές χώρες αυξήθηκε από 2,9 δισεκατομμύρια δολάρια το 2000 σε 17.7 δισεκατομμύρια δολάρια το 2008 (noia.gr 2014). Τέλος, στρατιωτικά και διπλωματικά η Τουρκία υποστηρίζει το ενοποιητικό όραμα των Αλβανόφωνων των Βαλκανίων εξασφαλίζοντας την πολιτική σύμπλευση της Αλβανίας και του Κοσσυφοπεδίου (Γιώργος Μουζουρίδης 2017). Ειδικότερα με την Αλβανία υφίσταται στενότερη αμυντική συνεργασία με το ύψος της στρατιωτικής βοήθειας να φθάνει τα 160 εκατομμύρια δολάρια από το 1998 έως το 2016 (e-amyna.com 2016).

Οι παραπάνω πολιτικές αποτελούν προϊόν μίας στρατηγικής ολοκληρωμένης προσέγγισης, όπου κρατικοί και μη κρατικοί οργανισμοί και δρώντες συνεργάζονται συστηματικά για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών. Η Τουρκική Υπηρεσία Συνεργασίας και Συντονισμού (TIKA) προσπαθεί να εξασφαλίσει λαϊκή υποστήριξη στα Βαλκάνια. Για να επιτευχθεί αυτό αναλαμβάνει την επιχορήγηση διαφόρων έργων όπως σχολεία και πολιτιστικά μνημεία μουσουλμανικής ιστορικής σημασίας στο Κόσσοβο, στη Βοσνία, στην Βουλγαρία και στο Μαυροβούνιο. Άλλος δημόσιος οργανισμός, υπαγόμενος απευθείας στον Πρωθυπουργό της Τουρκίας, είναι η Προεδρία για τους Τούρκους του Εξωτερικού και των Συναφών Κοινοτήτων (YTB), που προωθεί κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές και εκπαιδευτικές σχέσεις με μουσουλμανικές και τουρκογενείς κοινότητες των Βαλκανίων. Έτερος Οργανισμός είναι η Διεύθυνση Θρησκευτικών υποθέσεων (Diyamet) που ασχολείται με την υποστήριξη του Σουνιτικού Ισλάμ στο εξωτερικό, με την αναπαλαίωση τζαμιών και τη διάδοση μέσω μεταφράσεων του Κορανίου, ενώ παράλληλα χορηγεί και ακαδημαϊκές υποτροφίες. Επιπλέον, το Ινστιτούτο Yunus Emre (YEE) με παραρτήματα στη Βουλγαρία, τη Σερβία και την Κροατία ασχολείται με τη διάδοση της Τουρκικής γλώσσας. Τέλος, σε αυτή την προσπάθεια διεύρυνσης της διπλωματικής και πολιτισμικής επιρροής, εμπλέκονται και η τοπική αυτοδιοίκηση με την οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και με αδελφοποιήσεις με άλλους δήμους του εξωτερικού, όπου οι κοινές ισλαμικές παραδόσεις αποτελούν το κύρια προβαλλόμενο στοιχείο (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 209-211)

Στρατιωτική Ισχυροποίηση και Αυτάρκεια στους Εξοπλισμούς

Πέρα όμως από τη στρατηγική οικονομικής ισχυροποίησης και προβολής ήπιας διπλωματικής και πολιτιστικής επιρροής, η Τουρκία επεδίωξε να πλαισιώσει τις παραπάνω προσπάθειες από επαρκή στρατιωτική ισχύ. Αυτό ήταν αποτέλεσμα μακροπρόθεσμα σχεδιασμένης στρατιωτικής στρατηγικής. Μέχρι και τη δεκαετία του 1990, η Τουρκία βασιζόταν σε έναν πολυπληθές στράτευμα, το οποίο καταβλήθηκε προσπάθεια να ελαττωθεί αριθμητικά. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το προσωπικό των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων (ΤΕΔ) από 841000 το 1999 μειώθηκε στις 512000 το 2016 (data.worldbank.org 2018). Όμως η στρατηγική αύξησης των στρατιωτικών δαπανών που ακολουθήθηκε φτάνοντας από τα 10 δισ. δολάρια το 1999 στα 18 δισ. δολάρια το 2017 (data.worldbank.org 2018), σε συνδυασμό με την κατανομή τους για εξυπηρέτηση αναγκών μικρότερου αριθμού στρατευμάτων, γεννά τη βάσιμη πεποίθηση ποιοτικής αναβάθμισής τους. Οι κυριότερες κινήσεις προς αυτή την κατεύθυνση αποτελούν η απόκτηση ή ο σχεδιασμός για απόκτηση πλήθους εγχώρια αναπτυσσόμενων οπλικών συστημάτων, ο προγραμματισμός εκτόξευσης 26 δορυφόρων και η στρατιωτική συνεργασία με το Πακιστάν που υποδεικνύει την ενδόμυχη φιλοδοξία για μετατροπή από συμβατική, σε πυρηνική στρατιωτική δύναμη (Παούνης 2018, 5-7).

Επιπλέον παράγων αμυντικής ισχυροποίησης αποτελεί το ότι η Τουρκική Αμυντική Βιομηχανία διάγει μία περίοδο «άνθισης», έχοντας επιτύχει την πρόσβαση σε τεχνολογίες αιχμής σε όλο το φάσμα των αμυντικών εξοπλισμών: Αεροναυπηγική, Ναυπηγική, Laser, Μεμακρυσμένος έλεγχος συσκευών και μέσων, Πυραυλική τεχνολογία, Κατασκευή οχημάτων και αρμάτων μάχης. Η απόκτηση αυτής της τεχνολογικής επάρκειας δεν ήρθε τυχαία. Η κρατική χρηματοδότηση της Αμυντικής Έρευνας και Ανάπτυξης (E&A) η οποία είναι διαρκώς αυξανόμενη, επέφερε το θετικό αποτέλεσμα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2017 η Τουρκία ήταν η 6η χώρα στον κόσμο σε επενδύσεις Αμυντικής E&A, διαθέτοντας 1,351 δισεκατομμύρια δολάρια (stats.oecd.org 2017). Παράλληλα όμως, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η απόφαση της Τουρκικής ηγεσίας να στηρίξει την εγχώρια παραγωγή οπλικών συστημάτων, όντας μία χώρα με πολύ υψηλές αμυντικές δαπάνες (data.worldbank.org 2018). Αρκεί να αναλογιστούμε ότι το 2018 οι Τουρκικές εξοπλιστικές ανάγκες καλύπτονταν σε ποσοστό 70% από εγχώριες παραγωγικές μονάδες (dailysabah.com 2019).

Όλα τα παραπάνω καταδεικνύουν ότι η Τουρκία είναι πιθανό να διαθέτει σε μεσομακροπρόθεσμο ορίζοντα συνολική επάρκεια μίας πολύ ισχυρής δύναμης που βρίσκεται στο μεταίχμιο μετασχηματισμού σε κάτι πολύ ευρύτερο από έναν ακόμα περιφερειακό δρώντα.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΟΣΟΤΙΚΗ – ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΠΙΚΩΝ ΔΡΩΝΤΩΝ

Η Εσωτερική Πολιτική Κατάσταση, ως Λειτουργικός Παράγοντας Ισχύος

Γενικά

Προκειμένου να διαμορφώσουμε μία εικόνα της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης στα Βαλκάνια θα πρέπει να εξεταστεί ο τρόπος διακυβέρνησής τους. Η διακυβέρνηση σε μία χώρα αποτελείται από τις παραδόσεις και τα θεσμικά όργανα από τα οποία ασκείται η εξουσία σε αυτή. Αυτό περιλαμβάνει τη διαδικασία με την οποία οι κυβερνήσεις επιλέγονται, παρακολουθούνται και αντικαθίστανται, την ικανότητα της κυβέρνησης να διατυπώνει και να εφαρμόζει αποτελεσματικά ορθές πολιτικές και το σεβασμό των πολιτών και του κράτους για τα θεσμικά όργανα που διέπουν τις οικονομικές και κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους. (info.worldbank.org 2019). Η αποτύπωση σε αριθμούς των ποιοτικών χαρακτηριστικών του τρόπου διακυβέρνησης, θα προσδώσει μία συγκριτική εικόνα της σχετικής τους ισχύος σε αυτό τον τομέα.

Με βάση τους Παγκόσμιους Δείκτες Διακυβερνησιμότητας [Worldwide Governance Indicators (WGI)], που έχουν διαμορφωθεί από το Ινστιτούτο Φυσικών Πληροφοριών Διακυβέρνησης [Natural Resource Governance Institute (NRGI)], το Ινστιτούτο Brookings και την Ομάδα Έρευνας και Ανάπτυξης της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank Development Research Group) η Διακυβέρνηση μπορεί να αναλυθεί σε 6 ευρείες διαστάσεις: **Φωνή και Λογοδοσία** (Voice and Accountability), **Πολιτική Σταθερότητα και Απουσία Βίας/Τρομοκρατίας** (Political Stability and Absence of Violence/Terrorism), **Αποτελεσματικότητα της Κυβέρνησης** (Government Effectiveness), **Ρυθμιστική Ποιότητα** (Regulatory Quality), **Κράτος Δικαίου** (Rule of Law) και **Έλεγχος της**

Διαφθοράς (Control of Corruption) (info.worldbank.org 2019). Τα στοιχεία για τους παραπάνω δείκτες προκύπτουν από συνεξέταση δημοσκοπικών ερευνών, απόψεων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, εκθέσεων παρόχων εμπορικών πληροφοριών και στατιστικών στοιχείων και εκθέσεων Δημόσιων Φορέων, τα οποία αναλύονται με ειδική μεθοδολογία των ερευνητών των παραπάνω ιδρυμάτων (info.worldbank.org 2019). Παρακάτω θα παρουσιασθούν αναλυτικά τα στοιχεία για κάθε μία από τις εξεταζόμενες χώρες

Φωνή και Λογοδοσία

Η Φωνή και Λογοδοσία αναφέρεται στην καταγραφή των αντιλήψεων σχετικά με το βαθμό στον οποίο οι πολίτες μιας χώρας μπορούν να συμμετάσχουν στην επιλογή της κυβέρνησής τους, καθώς και την ελευθερία έκφρασης, την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και την ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης (info.worldbank.org 2019). Η εικόνα το 2018 στις εξεταζόμενες χώρες σε αυτό τον τομέα φαίνεται στον Πίνακα 1 (σελ Α-1).

Η καλύτερη επίδοση σε αυτό τον τομέα είναι της Κύπρου που αβίαστα μπορεί να χαρακτηριστεί ως η πιο ελεύθερη θεσμικά χώρα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Από την άλλη η χειρότερη επίδοση είναι της Τουρκίας η οποία φαίνεται ότι έχει επηρεαστεί από την πολιτειακή κρίση του πραξικοπήματος του 2016, κάτι αδιανόητο για Ευρωπαϊκή χώρα στον 21ο αιώνα, ενώ σίγουρα ρόλο διαδραματίζει και η βίαιη και εκδικητική αντιμετώπισή του (protothema.gr 2019) από την κυβέρνηση. Επιπλέον αντιληπτό γίνεται ότι οι χώρες που δεν έχουν ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση όπως η Βοσνία και Ερζεγοβίνη, το Κόσσοβο, η Σερβία, Βόρεια Μακεδονία και η Αλβανία έχουν επίσης σχετικά χαμηλές επιδόσεις κάτι που δείχνει τη σημασία που έχει για την ελευθερία του λόγου η ένταξη σε έναν υπερεθνικό οργανισμό, όπου αυτό αποτελεί βασική προϋπόθεση. Οι Ευρωπαίοι των Βαλκανίων επιτυγχάνουν μία επίδοση η οποία είναι χειρότερη από αυτή της Ευρωπαϊκής ένωσης κάτι που υποδεικνύει ότι υπάρχει πολύ έδαφος για να καλυφθεί προκειμένου να χαρακτηριστούν όλες στην κοινή ευρωπαϊκή αντίληψη, ως χώρες του Δυτικού κόσμου.

Πολιτική Σταθερότητα και Απουσία Βίας

Η πολιτική Σταθερότητα και η Απουσία Βίας συνίσταται στην καταγραφή των αντιλήψεων σχετικά με την πιθανότητα πολιτικής αστάθειας και βίας με πολιτικό κίνητρο, συμπεριλαμβανομένης της τρομοκρατίας (info.worldbank.org 2019). Η εικόνα το 2018 για τις εξεταζόμενες χώρες, φαίνεται στον Πίνακα 2 (σελ A-1).

Η καλύτερη επίδοση σε αυτό τον τομέα ανήκει στη Σλοβενία. Η Τουρκία και εδώ καταγράφει πολύ χαμηλή επίδοση κάτι που αποδεικνύει την αντιδημοκρατική συμπεριφορά της κυβερνητικής μηχανής αλλά και τη γενικότερη ανασφάλεια που επικρατεί στους πολίτες (kathimerini.gr 2017). Εντύπωση προκαλεί η μέτρια επίδοση της Ελλάδας η οποία είναι πολύ μακριά από τις προηγμένες χώρες της Ευρώπης που αναφέρονται ενδεικτικά και που πιθανώς οφείλεται στην ανασφάλεια που προκάλεσε η οικονομική κρίση που διανύει (iefimerida.gr 2019).

Αποτελεσματικότητα Διακυβέρνησης

Ο επόμενος δείκτης, η αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης, συνίσταται στην κατανόηση της ποιότητας των δημόσιων υπηρεσιών, την ποιότητα της Δημόσιας Διοίκησης, το βαθμό της ανεξαρτησίας της από τις πολιτικές πιέσεις, την ποιότητα της χάραξης και εφαρμογής πολιτικής και την αξιοπιστία των πολιτικών κυβερνητικών δεσμεύσεων. Η αποτύπωση αυτού του δείκτη για τις Βαλκανικές χώρες φαίνεται στον Πίνακα 3 (σελ A-2).

Εδώ διαπιστώνουμε ότι υπάρχει πρόοδος στη Βαλκανική και ότι ακόμα και προηγμένες Ευρωπαϊκές χώρες έχουν ξεπεραστεί από τη Σλοβενία, την Κροατία και την Κύπρο. Αντιθέτως στο δύσκολο κυβερνήσιμο και δυσλειτουργικό κράτος της Βοσνίας Ερζεγοβίνης, δεν είναι εφικτή η επίτευξη υψηλών αποτελεσμάτων, αφού εκεί οι εθνικιστικές πολιτικές επιλογές βαθαίνουν το χάσμα μεταξύ των κοινοτήτων και επομένως διατηρούν τη δυσπιστία των πολιτών έναντι στην ομοσπονδιακή κρατική μηχανή (Mujkic 2015, 624-629).

Ρυθμιστική Ποιότητα

Ο τέταρτος Δείκτης είναι η Ρυθμιστική Ποιότητα, δηλαδή η καταγραφή των αντιλήψεων για το αν η διακυβέρνηση της χώρας εφαρμόζει υγιείς πολιτικές και

κανονισμούς που ρυθμίζουν τους κανόνες της αγοράς, προάγοντας με αυτό τον τρόπο, την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα (info.worldbank.org 2019). Η αντίληψη που είναι διαμορφωμένη για τις Βαλκανικές χώρες φαίνεται στον Πίνακα 4 (σελ Α-2).

Εδώ φαίνεται πάλι ότι ο τρόπος διακυβέρνησης της Κύπρου απολαμβάνει την εμπιστοσύνη των πολιτών αναφορικά με την τρόπο που εφαρμόζονται οι ρυθμιστικοί κανόνες της αγοράς. Ακολουθεί η Σλοβενία συνεχίζοντας τις υψηλές επιδόσεις, ενώ η Βοσνία και το Κόσσοβο αντιμετωπίζοντας θεμελιώδη προβλήματα διαφθοράς και ευνοιοκρατικής εφαρμογής των ρυθμιστικών κανόνων, καταλαμβάνουν τις τελευταίες θέσεις. Εντύπωση προκαλεί και η άσχημη επίδοση της Τουρκίας όπου το καθεστώς ανελευθερίας που στοχοποιεί οικονομικά πολιτικούς αντιπάλους της κυβερνώσας τάξης φαίνεται να επηρεάζει καταλυτικά τις επίδοσης της χώρας σε αυτόν τον τομέα, παρά τη γενικότερη οικονομική ανάκαμψη τα τελευταία 20 περίπου χρόνια. Τέλος, η Ελλάδα έχει πολύ αρνητικά αποτελέσματα σε αυτό τον τομέα ως αποτέλεσμα των μη ολοκληρωμένων οικονομικών μεταρρυθμίσεων, που ξεκίνησαν την περίοδο της κρίσης.

Κράτους Δικαίου

Ο επόμενος δείκτης αφορά την αντίληψη περί κράτους Δικαίου, δηλαδή το βαθμό εμπιστοσύνης που υπάρχει στους θεσμούς του κράτους σε επιμέρους τομείς όπως η εξασφάλιση της ποιότητας εκτέλεσης των συμβάσεων - συμφωνιών, η διαφύλαξη του δικαιώματος της ατομικής ιδιοκτησίας, η ποιότητα και δικαιοσύνη στη λειτουργία της αστυνομίας και των δικαστηρίων και τέλος η εξασφάλιση απαγορευτικών συνθηκών για την τέλεση εγκληματικών και βίαιων πράξεων (info.worldbank.org 2019). Ο Πίνακας 5 (σελ Α-3) δείχνει τη διαμορφωμένη πραγματικότητα στα Βαλκάνια.

Είναι εμφανές ότι πάλι έχουμε στις τελευταίες θέσεις χώρες που ταλανίζονται από διαφθορά και εγκληματικότητα με τους λειτουργούς του νόμου να διαπλέκονται με εγκληματικά στοιχεία. Η Αλβανία είναι σε χειρότερη μοίρα ακόμα και από το Κόσσοβο, ενώ αξιοσημείωτα χαμηλή είναι και η θέση της Τουρκίας. Αντιθέτως η Σλοβενία, η Κύπρος και η Κροατία έχουν καταβάλλει προσπάθειες να βελτιώσουν την διαδικασία απονομής δικαιοσύνης. Επίσης, η Ρουμανία χρήζει αναφοράς διότι είναι μία χώρα που προέρχεται από την εφαρμογή ενός σκληρού

και ανελεύθερου Κομμουνιστικού Καθεστώτος (Τσαουσέσκου) και φαίνεται ότι σε αυτόν τομέα έχει θεραπεύσει τις πληγές της.

Έλεγχος της Διαφθοράς

Ο τελευταίος Δείκτης είναι ο Έλεγχος της Διαφθοράς ο οποίος συνίσταται στην καταγραφή των αντιλήψεων για το κατά πόσο οι δημόσιοι λειτουργοί ασκούν την εξουσία με σκοπό το ιδιωτικό κέρδος, το βαθμό δηλαδή διαπλοκής των οικονομικών ελίτ και των διαφόρων μικρών και μεγάλων ιδιωτικών συμφερόντων με το κράτος (info.worldbank.org 2019).

Η εικόνα στη Βαλκανική παρουσιάζεται στον Πίνακα 6 (σελ Α-3) Η Σλοβενία και εδώ έχει την καλύτερη επίδοση ξεπερνώντας ακόμα και την ενταγμένη εδώ και πολλά χρόνια στην ΕΕ, Ιταλία, ενώ ακολουθεί η Κύπρος. Το πρόβλημα της διαφθοράς στα Βαλκάνια καθίσταται φανερό αφού 9 στις 13 χώρες λαμβάνουν αρνητική βαθμολογία, ενώ η διαφορά με τις προηγμένες χώρες της Δυτικής Ευρώπης είναι χαώδης.

Πληθυσμός, Έκταση και Οικονομικές Επιδόσεις ως Υλικοί Παράγοντες Ισχύος

Γενικά

Βασικοί Υλικοί παράγοντες ισχύος ενός κράτους αποτελούν ο Πληθυσμός, η Έκτασή του και οι οικονομικές επιδόσεις του. Ενώ τα πρώτα δύο είναι σχετικά εύκολο να προσδιοριστούν και να αποδώσουν σχετική ποσοτική αποτύπωση, για το τρίτο απαιτείται να μελετήσουμε τους κύριους οικονομικούς δείκτες που προσδιορίζουν την οικονομική ισχύ ενός κράτους. Τα βασικά οικονομικά μεγέθη των εξεταζομένων χωρών που θα μελετηθούν είναι ο Ρυθμός Ανάπτυξης του ΑΕΠ το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ), το Κατά Κεφαλή ΑΕΠ, το Δημόσιο Έλλειμμα (ή Πλεόνασμα) ως ποσοστό του ΑΕΠ και το Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Ο Πληθυσμός

Ο πληθυσμός ενός κράτους, είτε ως αποτέλεσμα μετανάστευσης, είτε ως αποτέλεσμα πλεονάσματος γεννήσεων έναντι των θανάτων επιδρά στην κοινωνική δομή και στη διαχείριση των φυσικών πόρων, εφόσον αυξηθεί απότομα. Από την άλλη η μείωσή του δημιουργεί προβλήματα στην εξεύρεση πόρων που θα

επιτρέψουν στη δέσμευση του κράτους να παρέχει αυτά που έχει υποσχεθεί από πλευρά υπηρεσιών, διότι ελαττώνονται οι πρόσοδοι (databank.worldbank.org 2018). Η εξέλιξη του πληθυσμού στα βαλκανικά κράτη φαίνεται στον πίνακα 7 (σελ A-4).

Αυτό που γίνεται άμεσα αντιληπτό από τη μελέτη του πίνακα είναι με την εξαίρεση της Τουρκίας τα Βαλκάνια αντιμετωπίζουν δημογραφικό πρόβλημα. Μέσα στην τελευταία δεκαετία ο πληθυσμός των υπολοίπων κρατών παρουσιάζει από μεγάλη μείωση (Βουλγαρία, Ρουμανία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη) έως ελάχιστη αύξηση (Κόσσοβο, Κύπρος, Σλοβενία). η πρόβλεψη ειδικά για τη Βουλγαρία είναι εξαιρετικά δυσμενής και προβλέπει επιπλέον μείωση κατά 28% μέχρι το 2050 (Stratfor Report 2019, 18). Από την άλλη ο πληθυσμιακός δυναμισμός της Τουρκίας μόνο ανησυχία μπορεί να προκαλέσει στην Ελλάδα με την οποία υπάρχουν πολλά ανοιχτά μέτωπα, αλλά και στη Βουλγαρία, όπου υφίσταται μεγάλη Τούρκικη μειονότητα η οποία κατά καιρούς έχει αποτελέσει εστία τριβής στις σχέσεις των δύο χωρών.

Η Έκταση

Η έκταση αποτελεί με τη σειρά της βασικό υλικό παράγοντα ισχύος μίας χώρας, διότι όσο μεγαλύτερη είναι, υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες ύπαρξης πλουτοπαραγωγικών πηγών που με τη σειρά τους μπορούν να υποστηρίξουν την αξιοπρεπή διαβίωση μεγαλύτερου πληθυσμού. Η επίδραση της έκτασης λοιπόν αλυσιδωτά συνδέεται με την οικονομία. Η έκταση των Βαλκανικών χωρών φαίνεται στον Πίνακα 8 (σελ A-5).

Η Τουρκία και εδώ έχει τα πρωτεία. Επαρκή γεωγραφική έκταση διαθέτει και η Ρουμανία. Οι υπόλοιπες χώρες όμως δεν έχουν το απαραίτητο στρατηγικό βάθος και επομένως φαντάζει εξαιρετικά λογική η προσπάθεια τους για ένταξη σε υπερεθνικούς οικονομικούς οργανισμούς αλλά και αμυντικούς συνασπισμούς που θα τους παρέχουν ασφάλεια. (databank.worldbank.org 2019).

Ρυθμός ανάπτυξης του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος

Σημαντικό οικονομικό μέγεθος το οποίο δεικνύει τις επιδόσεις αλλά και τις προοπτικές της οικονομίας είναι ο Ρυθμός ανάπτυξης του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος ως ποσοστό αυτού κάθε χρόνο. Ο ρυθμός Ανάπτυξης των Βαλκανίων φαίνεται στον Πίνακα 9 (σελ Α-6).

Η οικονομική ανάπτυξη στα Βαλκάνια την τελευταία δεκαετία πέρασε από πολλές διακυμάνσεις. Αρχικά όλες οι χώρες είχαν μείωση του ΑΕΠ ως αποτέλεσμα της Διεθνούς οικονομικής κρίσης που ξεκίνησε στις ΗΠΑ το 2008. Έπειτα σχεδόν όλες οι χώρες ανέκαμψαν με την εξαίρεση της Ελλάδας όπου δομικές οικονομικές αδυναμίες επέφεραν ακόμη μεγαλύτερες συνέπειες. Επίσης αξιοσημείωτη είναι και η οικονομική ανάπτυξη της Τουρκίας που τα πρώτα χρόνια μετά την κρίση, που οι υπόλοιπες Βαλκανικές χώρες αντιμετώπιζαν της συνέπειές της, αυτή κινούνταν με «εξωφρενικούς» ρυθμούς ανάπτυξης της τάξης του 11%, το 2011. Η οικονομική ανάπτυξη της Τουρκίας αν και επιβραδύνθηκε αποτελεί σημαντική παράμετρο ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε ότι είναι μία χώρα που έχει από το 2016 συνεχή εμπλοκή στον πόλεμο της Συρίας. Πάντως το σύνολο των Βαλκανικών χωρών παρουσιάζει το 2018 αναπτυξιακές τάσεις, έστω και αν στην περίπτωση της Ελλάδας δεν καθίσταται εφικτό να αναπληρώσουν τις απώλειες των προηγούμενων ετών.

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν των Βαλκανικών Κρατών

Οι παραπάνω ρυθμοί ανάπτυξης έχουν διαμορφώσει τα ΑΕΠ των Βαλκανικών χωρών στις τιμές που εμφανίζονται στον Πίνακα 10 (σελ Α-7).

Αυτό που γίνεται άμεσα αντιληπτό είναι ότι το μέγεθος του ΑΕΠ της Τουρκίας, που την καθιστά και μέλος των 20 πιο ανεπτυγμένων χωρών του κόσμου (G20), δημιουργεί από μόνο του προϋποθέσεις οικονομικής επιρροής και επομένως κατεπέκταση και πολιτικής. Καμία Βαλκανική χώρα δεν μπορεί να αγνοήσει στο οικονομικό και πολιτικό επίπεδο έναν γείτονα ο οποίος παράγει το μισό ΑΕΠ της περιοχής. Αξιοσημείωτη επίσης είναι και η επίδοση της Ρουμανίας που έχει ξεπεράσει την Ελλάδα και τίθεται δεύτερη στη Βαλκανική.

Το Κατά Κεφαλή ΑΕΠ των Βαλκανικών Κρατών

Το Κατά Κεφαλή ΑΕΠ αποτελεί επίσης ένα πολύ σημαντικό δείκτη. Ορίζεται ως το εισόδημα που αναλογεί κατά μέσο όρο σε κάθε κάτοικο μιας συγκεκριμένης χώρας ανεξάρτητα από τη συμμετοχή του στην παραγωγική διαδικασία και προκύπτει αν διαιρέσουμε το σύνολο του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος μιας χώρας με το συνολικό πληθυσμό της. Το Κατά Κεφαλή ΑΕΠ χρησιμοποιείται ως δείκτης του επιπέδου διαβίωσης και ευημερίας (euretirio.com 2019). Η διακύμανση του Κατά Κεφαλή ΑΕΠ στα Βαλκάνια φαίνεται στον Πίνακα 11(σελ Α-8).

Η μελέτη του Πίνακα καταδεικνύει το βελτιωμένο επίπεδο διαβίωσης των κατοίκων της Κύπρου και της Σλοβενίας που καταλαμβάνουν τις πρώτες θέσεις. Το Κόσσοβο, η Βόρεια Μακεδονία, η Αλβανία και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη επιτυγχάνουν τη χειρότερη επίδοση συμπληρώνοντας την εικόνα των πιο αδύναμων οικονομιών της περιοχής, η οποία έρχεται ως συνέχεια μειωμένης επίδοσης και στη θεσμική διακυβέρνηση. Η Ελλάδα παρά την οικονομική κρίση σίγουρα βρίσκεται σε καλύτερη μοίρα από τις περισσότερες χώρες των Βαλκανίων όμως θα πρέπει να συνυπολογιστεί ότι η γραμμή εκκίνησης ήταν διαφορετική. Η Ρουμανία και Βουλγαρία έχουν επιτύχει αξιοσημείωτη κατά κεφαλή αύξηση του ΑΕΠ την τελευταία δεκαετία. Αυτό βέβαια στην περίπτωση της Βουλγαρίας οφείλεται και στη ελάττωση του διαιρέτη του πληθυσμού και όχι μόνο στην οικονομική αναπτυξιακή πολιτική που ακολούθησε. Αντιθέτως η Τουρκία έχει περίπου την ίδια τιμή κατά κεφαλή εισοδήματος με το 2009, όμως αυτό αντιστοιχεί σε ένα πληθυσμό που αυξήθηκε κατά 11 εκατομμύρια στο υπόψη χρονικό διάστημα, όπως είδαμε στον Πίνακα 7(σελ Α-4).

Δημόσιο Έλλειμμα

Προκειμένου όμως να αποκτήσουμε μία συνολική εικόνα της οικονομικής κατάστασης στα Βαλκάνια θα πρέπει να μελετήσουμε το κατά πόσο τα κράτη των Βαλκανίων δύνανται να ξοδέψουν λιγότερα από όσα παράγουν, κάτι που εμφανίζεται στον Πίνακα 12(σελ Α-9).

Η μελέτη του Πίνακα δεικνύει «νοικοκυρεμένη» εικόνα στη Σλοβενία τη Βουλγαρία και την Κροατία, όπου καταγράφονται πλεονάσματα. Όλες οι άλλες χώρες έχουν ελλειμματικούς προϋπολογισμούς με πρωταθλητή το Μαυροβούνιο.

Εντύπωση επίσης προκαλεί η εικόνα του ελλείμματος της Ελλάδας το 2009-2011 που αποτέλεσε το βασικό δείκτη που την έκανε να προστρέξει στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς για βοήθεια. Οι ελλειμματικοί προϋπολογισμοί δεικνύουν ότι οι ανάγκες για δανεισμό, άρα εξωτερική υποστήριξη της οικονομίας είναι αυξημένες και επομένως οι οικονομίες των συγκεκριμένων κρατών απέχουν πολύ από το να χαρακτηριστούν ως αυτόνομες. Αυτό επίσης σημαίνει ότι οι οικονομίες τους είναι ευάλωτες σε διεθνείς κρίσεις που μεταβάλλουν τα επιτόκια δανεισμού. Επομένως, η ένταξη σε έναν ευρύτερο υπερεθνικό οργανισμό που θα παρέχει οικονομική προστασία φαντάζει ως ορθολογική οικονομικά επιλογή και εξηγεί την προσπάθεια εισόδου των περισσότερων στην ΕΕ, θυσιάζοντας σε κάποιο βαθμό την εθνική τους κυριαρχία.

Το Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ

Η μελέτη της απόλυτης τιμής του χρέους ενός κράτους έχει μικρή σημασία. Αυτό που μετράει περισσότερο είναι το κατά πόσο το μέγεθος της οικονομίας μπορεί να εξυπηρετήσει αυτό το χρέος. Ο δείκτης που μας παρέχει αυτή την εικόνα είναι η αποτύπωσή του ως ποσοστό του ΑΕΠ. Οι παραπάνω ως επί το πλείστον ελλειμματικοί προϋπολογισμοί έχουν διαμορφώσει την εικόνα του Πίνακα 13 (σελ Α-10) στο δημόσιο χρέος των χωρών της Βαλκανικής.

Εδώ γίνεται αντιληπτή η προβληματική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Ελληνική οικονομία η οποία θα πρέπει να αναζητήσει ρηξικέλευθες λύσεις προκειμένου να επιλύσει το πρόβλημα του χρέους. Παράλληλα πρόβλημα έχει και η Κύπρος η οποία μόλις εξήλθε από την ευρωπαϊκή οικονομική επιτήρηση. Οι υπόλοιπες χώρες δεν αντιμετωπίζουν αναλόγου μεγέθους δυσχέρεια σε αυτό τον τομέα, λαμβανομένου υπόψη και του Ευρωπαϊκού Μέσου όρου του οποίου, είτε αποτελούν μέρος, είτε στοχεύουν να ενταχθούν. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το πόσο μικρό ως προς το συνολικό ΑΕΠ της χώρας είναι το χρέος της Τουρκίας, κάτι που της παρέχει ιδιαίτερη ευελιξία στην άσκηση οικονομικής και εθνικής πολιτικής στις περιπτώσεις που η δεύτερη έχει οικονομικό αποτύπωμα. Τελικά η Τουρκία φαίνεται να διαθέτει μία οικονομική εφεδρεία χρέους που ακόμα δεν την έχει χρησιμοποιήσει, και η οποία της επιτρέπει να ασκεί αυτόνομη πολιτική και σε άλλους τομείς.

Διπλωματία και Συμμετοχή σε Διεθνείς Οργανισμούς ως Λειτουργικός Παράγοντας Ισχύος

Γενικά

Κοινή επιδίωξη των Βαλκανικών χωρών ήταν στη μεταψυχροπολεμική εποχή η αύξηση του βαθμού διπλωματικού εναγκαλισμού της Δύσης σε δύο βασικούς άξονες. Στον τομέα της ασφάλειας στόχος για όλες τις χώρες μετά την ολοκλήρωση της περιπέτειας στη Γιουγκοσλαβία ήταν η είσοδος στο ΝΑΤΟ, ενώ στον πολιτικοοικονομικό τομέα η ενδυνάμωση των σχέσεων και στη συνέχεια είσοδος στην ΕΕ.

Οι Σχέσεις του ΝΑΤΟ με τα Βαλκανικά Κράτη

Το καθεστώς των σχέσεων των Χωρών της Βαλκανικής με το ΝΑΤΟ φαίνεται στον Πίνακα 14 (σελ Α-11).

Αυτό που διαπιστώνουμε από τη μελέτη του Πίνακα είναι η καθολική επικράτηση της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας στον ευαίσθητο χώρο των Βαλκανίων. Οκτώ χώρες είναι πλήρη μέλη, μία θα είναι σε σύντομο χρονικό διάστημα και άλλες δύο βρίσκονται σε διαδικασία ένταξης. Σε κάθε περίπτωση η ισορροπία στο συγκεκριμένο χώρο αναφορικά με το ρυθμιστή της ασφάλειας της περιοχής δεν φαίνεται να μπορεί να ανατραπεί στο άμεσο μέλλον.

Βαθμός Ολοκλήρωσης των Σχέσεων της ΕΕ με τα Βαλκανικά Κράτη

Το καθεστώς των σχέσεων των Χωρών της Βαλκανικής με την ΕΕ φαίνεται στον ένθετο Πίνακα 15 (σελ Α-12).

Εδώ βλέπουμε ότι ο βαθμός ολοκλήρωσης των σχέσεων των Βαλκανικών χωρών με την ΕΕ είναι αρκετά αυξημένος. Έξι χώρες είναι πλήρη μέλη, ενώ όλες οι υπόλοιπες έχουν υποβάλλει αίτηση για ένταξη, ευρισκόμενες σε κάποια μορφή διασύνδεσης με αυτή. Βέβαια η οικονομική υστέρηση έχει επιτρέψει μόνο σε τρεις χώρες να είναι μέλη της Ευρωζώνης που χρησιμοποιεί επίσημα το ευρώ ως εθνικό νόμισμα.

Το Στρατιωτικό Ισοζύγιο ως Υλικός Παράγοντας Ισχύος

Οι Αμυντικές Δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ

Η επιθυμία των Βαλκανικών κρατών για στρατιωτική ισχυροποίηση αντικατοπτρίζεται από τους πόρους που διαθέτουν ποσοστιαία από το ΑΕΠ τους για αυτό το σκοπό. Η εικόνα το 2018 φαίνεται στον Πίνακα 16 (σελ. Α-13).

Αυτό, που καθίσταται εμφανές είναι ότι όλες οι χώρες εκτός από την Ελλάδα και την Τουρκία δεν αποδίδουν σε αμυντικές δαπάνες πόρους που να υπερβαίνουν το 2% του ΑΕΠ τους, που αποτελεί και το όριο που έχει τεθεί από το ΝΑΤΟ. Αυτό καταδεικνύει τη χαμηλή προτεραιοποίηση που έχει δοθεί στην αμυντική ισχυροποίησή τους, που δεν δικαιολογείται για καμία χώρα με δεδομένα τα ανοιχτά μέτωπα που υπάρχουν εσωτερικά και εξωτερικά για τους περισσότερους, με εξαίρεση εκείνες που είναι γεωγραφικά προφυλαγμένες και για το λόγο αυτό τους επιτρέπεται να διαχειριστούν τους οικονομικούς τους πόρους σε άλλες κατευθύνσεις, όπως η Σλοβενία και η Κροατία. Από την άλλη όμως αυτή η πραγματικότητα καθιστά επιτακτική την προσκόλληση τους σε έναν ευρύτερο αμυντικό σχηματισμό που θα εγγυηθεί την εξωτερική τους ασφάλεια και εξηγή την επιλογή ενσωμάτωσης στο ΝΑΤΟ. Βέβαια οι αυξημένες αμυντικές δαπάνες δεν είναι μόνο αποτέλεσμα προσπάθειας εξασφάλισης ασφάλειας. Ιδιαίτερες περιπτώσεις αποτελούν η Ελλάδα και η Τουρκία οι οποίες ποσοστιαία διαθέτουν πολύ περισσότερους πόρους σε σχέση με τους υπόλοιπους. Αυτό, εκτός από το ότι φαίνεται να τους επιτρέπει να διεκδικούν έναν ευρύτερο ρόλο στην περιοχή, οφείλεται στον ανταγωνισμό για τον έλεγχο της νευραλγικής περιοχής του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου.

Δείκτης Δυνητικής Πολεμικής Ικανότητας στα Βαλκάνια

Τα παραπάνω στοιχεία δικαιολογούν και την κατάταξη στρατιωτικής ισχύος στα Βαλκάνια με βάση το Δείκτη δυνητικής πολεμικής ικανότητας που αναφέρεται στην ιστοσελίδα globalfirepower.com. Τα στοιχεία που διαμορφώνουν το Δείκτη (PwrIdx) για τη Βαλκανική φαίνονται στον Πίνακα 17 (σελ Α-13). Η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν σαφή διαφορά στρατιωτικής ισχύος από τις υπόλοιπες Βαλκανικές χώρες με τη μεταξύ τους διαφορά όμως να είναι αισθητή τουλάχιστον σε περίπτωση αντιπαράθεσης ένα προς ένα. Οι υπόλοιπες χώρες με εξαίρεση τη

Ρουμανία και τη Βουλγαρία διατηρούν πολύ μικρή ικανότητα στρατιωτικής αντιπαράθεσης και είναι σίγουρο ότι από πλευράς αμυντικής ισχύος, θα αντιμετωπίσουν σοβαρό πρόβλημα, εάν τροποποιηθούν στο μέλλον τα γεωπολιτικά δεδομένα στην περιοχή.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΟΠΙΚΟΥΣ ΔΡΩΝΤΕΣ

Η **Αλβανία** είναι μία χώρα που έχει ανάγκη για λήψη μέτρων περαιτέρω εμβάθυνσης της δημοκρατίας, σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μειονοτήτων και ενίσχυσης της λειτουργικής αποτύπωσης του κράτους δικαίου. Επίσης, παρά τις μέχρι τώρα προσπάθειες οικονομικά οι επιδόσεις της βρίσκονται ακόμα μακριά από τις περισσότερες βαλκανικές χώρες, λόγω της συστημικής διαφθοράς και παραοικονομίας. Στις εξωτερικές σχέσεις γενικά η ασκούμενη πολιτική της σύμπλευσης με την ισχυρή Δύση έχει αποδώσει, όχι όμως τόσο ώστε να καταστήσει τη χώρα μέλος της ΕΕ. Στις διμερείς σχέσεις η χώρα έχει επιλέξει το στρατηγικό συντονισμό με την Τουρκία και όχι με τις άμεσα γειτονικές χώρες, διατηρώντας ενεργές διεκδικήσεις έναντί τους που δεν ταιριάζουν στο συναινετικό ευρωπαϊκό πνεύμα. Η εικόνα μίας προγονολατρικής εξωτερικής πολιτικής, ενισχύεται ακόμα περισσότερο από την ανάδειξη σοβινιστικών οραμάτων περί μεγάλης Αλβανίας και εμπρηστικών δηλώσεων επίσημων αξιωματούχων. Αυτή η εξωτερική πολιτική εκτός από αποσταθεροποιητική είναι και ανεδαφική με δεδομένη την στρατιωτική αδυναμία και την εξάρτηση που έχει η χώρα στο επίπεδο της αμυντικής ισχύος από το ΝΑΤΟ, δηλαδή και από τους συμμάχους έναντι των οποίων προβάλλει διεκδικήσεις.

Η **Βουλγαρία** έχοντας υποστεί με εξαιρετικά επώδυνο τρόπο τις συνέπειες μίας απότομης πολιτικοοικονομικής μετάβασης, έχει καταφέρει, παρά τις αντιξοότητες, να πετύχει σημαντική πρόοδο τόσο στον τομέα του εκδημοκρατισμού, όσο και στο οικονομικό επίπεδο και για αυτό δικαιωματικά αποτελεί μέλος της ΕΕ, από την οποία προσπαθεί να εκμαιούσει όσο το δυνατόν περισσότερα οφέλη. Ανησυχία προκαλεί το οξύ δημογραφικό πρόβλημα, το οποίο δρα απειλητικά για τη συνοχή της χώρας, ιδιαίτερα αν συνυπολογιστεί με την αποδήμηση εξειδικευμένου και ηλικιακά ακμαίου εργατικού δυναμικού και την πληθυσμιακή άνοδο της τουρκικής μειονότητας που μπορεί να αποτελέσει

αντικείμενο επηρεασμού από την πάντα αναθεωρητική Τουρκία στο μέλλον. Επιπλέον προβληματισμούς ασφαλείας γεννά λόγω της γεωγραφικής της θέσης η διέλευση του μεταναστευτικού ρεύματος και των κάθε λογής ενασχολούμενων με παράνομες δραστηριότητες. Επιπρόσθετα, η ενεργειακή της εξάρτηση από τη Ρωσία, η οποία αναμένεται να δημιουργήσει λειτουργικές δυσχέρειες αν χειροτερεύσουν οι σχέσεις αυτής με τη Δύση στο μέλλον, είναι στοιχείο που προκαλεί προβληματισμό. Από την άλλη εξισορροπητικά στα παραπάνω επιδρά το εξαιρετικά θετικό κλίμα που επικρατεί με τις γειτονικές της χώρες και τους Ευρωατλαντικούς θεσμούς και ο επιδέξιος τρόπος με τον οποίο χειρίστηκε το Μακεδονικό ζήτημα. Οι συγκεκριμένοι χειρισμοί καταδεικνύουν πέρα από διπλωματική οξυδέρκεια και επιθυμία για σταθερότητα στην περιοχή. Τέλος, η Βουλγαρία διατηρεί επαρκέστερη αμυντική ικανότητα, σε σχέση με τις άλλες Βαλκανικές χώρες, χωρίς όμως να τηρεί τις δεσμεύσεις του NATO(2% του ΑΕΠ).

Η **Βόρεια Μακεδονία** ευρισκόμενη σε στρατηγική γεωγραφική θέση προσπαθεί να την εκμεταλλευθεί προκειμένου εξαιτίας της να αντλήσει εξωτερική οικονομική και διπλωματική βοήθεια, η οποία θα συγκρατήσει τις Αλβανογενείς φυγόκεντρες δυνάμεις στο εσωτερικό της και θα τη βοηθήσει να κατοχυρώσει την εθνική της συνοχή. Ανασταλτικά σε αυτό δρα η ποιότητα της δημοκρατίας και της εσωτερικής διαφάνειας, η οποία υστερεί από το επιθυμητό για ευρωπαϊκή χώρα επίπεδο. Οικονομικά, λόγω του μικρού της εδαφικού μεγέθους και πληθυσμιακής βάσης, παραμένει πλήρως εξαρτώμενη από την εξωτερική βοήθεια και παρά την εφαρμοζόμενη πολιτική κινήτρων για ΑΞΕ δεν έχει επιτύχει ικανοποιητική δημοσιονομική εικόνα. Στις διμερείς σχέσεις, τα μεγαλοϊδεατικά οράματα και οι γραφικές αποτυπώσεις ενός κίβδηλου ιστορικού παρελθόντος, της προσέδιδαν ρόλο αποσταθεροποιητικού δρώντα από τις γειτονικές χώρες, τον οποίο μετά τη διπλωματική επιτυχία της αναγνώρισης από την Ελλάδα και εφόσον φανεί συνεπής στις δεσμεύσεις της, πιθανόν να της επιτραπεί να τον αποκηρύξει. Σε περιφερειακό επίπεδο η χώρα φαίνεται να επιθυμεί την πρόσδεση στο τουρκικό «άρμα», ενώ μετά την συμφωνία των Πρεσπών δημιουργούνται θετικές προοπτικές στις σχέσεις της με το NATO, του οποίου θα γίνει μέλος σε λίγους μήνες και επισήμως, αλλά και την ΕΕ η οποία φαίνεται πλέον περισσότερο πιθανό να ξεκινήσει μαζί της ενταξιακές διαπραγματεύσεις.

Η **Βοσνία και Ερζεγοβίνη** αποτελεί το πλέον δυσλειτουργικό και αναποτελεσματικό κράτος στα Βαλκάνια, όπως καταδεικνύεται και σε όλους τους δείκτες ισχύος, όπου καταλαμβάνει τις τελευταίες θέσεις. Οι επικρατούσες ελίτ όλων των εθνοτήτων που τη συγκροτούν δεν δείχνουν διάθεση συμφιλίωσης με αποτέλεσμα την οικονομική στασιμότητα, που καθιστά τη χώρα ευρισκόμενη σε διαρκή αναζήτηση εξωτερικής οικονομικής τροφοδότησης. «Συγκολλητική ουσία» του κράτους και δικλίδα ασφαλείας έναντι εξωτερικών κινδύνων, αποτελεί η διεθνής παρέμβαση. Οι φτωχές επιδόσεις στον οικονομικό τομέα και η μη ολοκλήρωση των μεταβατικών μεταρρυθμίσεων, έχουν ως αποτέλεσμα οι προοπτικές για το ευρωπαϊκό της μέλλον είναι «θολές». Επιπλέον η χώρα μπορεί λόγω της θρησκευτικής συνάφειας να έχει επιτύχει ένα ευνοϊκό καθεστώς στις σχέσεις της με την Τουρκία, όμως παράλληλα αυτή η προσήλωση στο μουσουλμανικό πολιτιστικό φορτίο, σε συνδυασμό με την προβληματική εσωτερική λειτουργία που επιδρά αρνητικά και στην εσωτερική τάξη και ασφάλεια, δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες δημιουργίας εστιών μουσουλμανικού εξτρεμισμού που την καθιστούν εστία πιθανής αποσταθεροποίησης. Τέλος, αρνητικά στη συνοχή της χώρας είναι δυνατόν να επιδράσει και η επιρροή που ασκεί στη Σερβική συνιστώσα ο ρωσικός παράγοντας.

Η **Ελλάδα**, παρά την δεδομένη διπλωματική αίγλη και την αναμφισβήτητη στρατιωτική ισχύ, οικονομικά δεν έχει καταφέρει να προσεγγίσει επιδόσεις Δυτικοευρωπαϊκής χώρας. Ο δρόμος για την οικονομική ανάκαμψη, παρά τις γενόμενες θυσίες και την προσπάθεια επανεκκίνησης της οικονομίας με εκμετάλλευση των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων όπως είναι οι τουριστικές υπηρεσίες, φαίνεται ότι θα είναι μακρύς, ιδιαίτερα εάν δεν επιλυθεί το θέμα του εξωτερικού της χρέους. Σημαντική πρόκληση αποτελεί και η διαχείριση του μεταναστευτικού προβλήματος το οποίο σε κάποιο βαθμό, λαμβάνει προεκτάσεις υβριδικής απειλής, ιδιαιτέρως εάν μελετηθεί ο τρόπος χειρισμού του από τη γείτονα Τουρκία. Στις εξωτερικές της σχέσεις, η Ελλάδα επιθυμεί τη σταθερότητα και όταν ήταν οικονομικά εφικτό επιχείρησε την προβολή ήπιας ισχύος στην περιοχή και την αύξηση της οικονομικής αλληλεξάρτησης με όλους, χωρίς να επιτυγχάνει τα προσδοκώμενα θετικά αποτελέσματα στον επηρεασμό της στάσης επί διμερών ζητημάτων κάποιων εκ των γειτονικών της χωρών, όπως η Αλβανία, η Βόρεια Μακεδονία και φυσικά η Τουρκία. Δυσμενώς επιδρά στην δοκιμαζόμενη

οικονομία και την ασφάλεια της και ο αναπόφευκτος ανταγωνισμός με την Τουρκική αναθεωρητική πολιτική, για το σημαντικότερο διακύβευμα της περιοχής που είναι το Αιγαίο Πέλαγος και ο έλεγχος που αυτό εξασφαλίζει στον κάτοχό του σε δυνητικές πηγές και ροές υδρογονανθράκων. Αυτός ο ανταγωνισμός δεν αφήνει περιθώριο περιορισμού της αμυντικής ικανότητας με δεδομένη και την στρατιωτική ισχυροποίηση του αντιπάλου, παρά μόνο τροποποίησης του στρατηγικού δόγματος αντιμετώπισής του. Η ευόδωση της προσπάθειας να καταστεί ενεργειακός κόμβος μέσω της διέλευσης αγωγών από την περιοχή της αποτελεί κύρια προτεραιότητα της εξωτερικής της πολιτικής, σε συνδυασμό με την επιδίωξη της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης στον τομέα της Άμυνας που θα επιφέρει αμυντική θωράκιση.

Το **Κόσσοβο** αποτελεί μία μικρή εδαφικά κρατική οντότητα με πολλά εσωτερικά προβλήματα και μειωμένη Διεθνή Αναγνώριση. Παρά την εθνική ομοιογένεια, η συστημική διαφθορά δημιουργεί συνθήκες ανομίας και για το λόγο αυτό στη χώρα ευδοκίμει το οργανωμένο έγκλημα, ενώ ενδεικτικό του βαθμού εσωτερικής ανασφάλειας αποτελούν οι υφιστάμενες ενδείξεις ύπαρξης μέχρι και πυρήνων Ισλαμικού φονταμενταλισμού. Οικονομικά, εξαιτίας του μεγέθους της η χώρα στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά στις εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό και παρά τις τελευταίες καταβαλλόμενες δημοσιονομικές προσπάθειες, οι προοπτικές δεν προδιαγράφονται θετικές. Παρόλα αυτά, οι διπλωματικές απόπειρες για βελτίωση των προβληματικών σχέσεων με τη Σερβία, καταδεικνύουν, ότι έχει γίνει αντιληπτό πως μόνο μέσω αυτής της εξομάλυνσης θα επιτευχθεί η διεθνής αναγνώριση και κατά συνέπεια η ενσωμάτωση με τους λοιπούς ευρωπαϊκούς θεσμούς, κάτι που θα οδηγήσει και στην αμυντική εξασφάλιση, με δεδομένη την στρατιωτική του ανεπάρκεια.

Η **Κροατία** αποτελεί μία από τις θετικές εξαιρέσεις των Δυτικών Βαλκανίων αναφορικά με τις επιδόσεις της στους τομείς της οικονομικής ανάπτυξης και εσωτερικής διαφάνειας, παρά το ότι ο πόλεμος συνετέλεσε στην καθυστέρηση έναρξης των μεταβατικών προσπαθειών. Η επιτευχθείσα ενσωμάτωση στο NATO και την ΕΕ σε συνδυασμό με τη δημοσιονομική τάξη, την καθιστά ικανή να αναζητά ευρύτερο ρόλο στην περιοχή που συμπεριλαμβάνει τον έλεγχο στη σχεδιαζόμενη όδευση των υδρογονανθράκων, ειδικά εφόσον επιτευχθεί η επίτευξη περαιτέρω ομαλοποίησης στις σχέσεις της με τη Σλοβενία.

Η **Κύπρος** αποτελεί ένα κράτος που παρά το μικρό μέγεθος και τον ανασταλτικό και μόνιμα απειλητικό παράγοντα, της τουρκικής κατοχής, έχει επιτύχει αξιοζήλευτη δημοκρατική πρόοδο και οικονομική ανάπτυξη που την έχουν πλήρως ενσωματώσει στην ΕΕ, παρά τις παροδικές οικονομικές δυσχέρειες που αντιμετωπίστηκαν με αποφασιστικότητα. Παράλληλα, στηριζόμενη στην αξιοζήλευτη γεωγραφική εγγύτητα με περιοχές γεωπολιτικά κρίσιμες σε παγκόσμιο επίπεδο, προσπαθεί να προβληθεί ως χρήσιμη δύναμη στην περιοχή, προσφέροντας αποτελεσματικά τις «καλές» της υπηρεσίες σε όλους τους δυνητικούς συμμάχους. Αυτό είναι απότοκο της εφαρμοζόμενης δικτυοκεντρικής διπλωματικής δραστηριοποίησης, η οποία δημιουργεί συνθήκες ανάδειξης της σε κεντρικό ενεργειακό κόμβο στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο με πάντα σταθεροποιητικό ρόλο. Η σημασία της εξόρυξης των υδρογονανθράκων, εφόσον επιτευχθεί στη θαλάσσια περιοχή της, προδιαγράφει ακόμη μεγαλύτερη οικονομική και διπλωματική ισχυροποίηση και ίσως μία επωφελέστερη κατάληξη στο Εθνικό θέμα.

Το **Μαυροβούνιο**, όντας το τελευταίο κράτος που προέκυψε από την πρώην Γιουγκοσλαβία, κατέβαλλε ταχύρυθμες προσπάθειες να αποκηρύξει των τίτλο του αποτυχημένου δυτικοβαλκανικού κράτους στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις και η προσπάθεια τουριστικής εκμετάλλευσης των φυσικών αξιοθέατων της χώρας εντάσσονται στην προσπάθειά του για οικονομική ομαλοποίηση, έχοντας όμως ακόμα αρκετό δρόμο να καλύψει μέχρι την επίτευξη των προαπαιτούμενων ένταξης στην ΕΕ, τόσο στον οικονομικό όσο και στον τομέα της εσωτερικής τάξης και διαφάνειας. Προβληματισμό δημιουργεί το υψηλό χρέος, ως αποτέλεσμα και της επιλογής του για οικονομική διαφοροποίηση των δανειοδοτικών του πηγών, που συντελέστηκε με τη χρηματοδότηση από την Κίνα της κατασκευής διαφόρων υποδομών, ενώ και η Ρωσία φαίνεται να έχει ισχυρά ερείσματα στη χώρα μέσω των ΑΞΕ. Παρόλα αυτά η χώρα εντασσόμενη στο NATO, φαίνεται να κατοχύρωσε την εξωτερική της ασφάλεια.

Η **Ρουμανία** αποτελεί μία χώρα που εν αντιθέσει με τις υπόλοιπες της Βαλκανικής, έχει την έκταση που απαιτείται για την επίτευξη ευρύτερων εθνικών επιδιώξεων. Παρά το καθυστερημένο ξεκίνημα της «αποκομμουνιστοποίησης» κατάφερε να προβεί στις περισσότερες από τις απαιτούμενες εσωτερικές

μεταρρυθμίσεις και θυσίες, ώστε σήμερα να αποτελεί μέρος της ΕΕ και να καρπώνεται τα οφέλη αυτής της επιλογής, συμπληρώνοντας μαζί με τη Βουλγαρία την εικόνα σχετικής ομαλοποίησης που έχουν τα τελευταία χρόνια τα Ανατολικά Βαλκάνια, έστω και αν υπάρχουν διμερείς διαφορές με χώρες που δεν ανήκουν σε αυτά, όπως η Ουκρανία και η Ουγγαρία. Επιπλέον, μεταρρυθμίζοντας τη βιομηχανική της υποδομή και στηριζόμενη στις ισχυρές, για χώρα της περιοχής, ένοπλες δυνάμεις, δημιουργεί συνθήκες, τόσο εσωτερικής δυναμικής ευημερίας, όσο και εξασφάλισης από εξωτερικές απειλές. Ανασταλτικά στη μελλοντική προοπτική της χώρας δρα το έντονο δημογραφικό πρόβλημα και η γεωγραφική εγγύτητα με τη Ρωσία, η οποία έχει αποτελέσει την αιτία εκδήλωσης ιδιαίτερης στρατιωτικής υποστήριξης από τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ του οποίου είναι μέλος.

Η **Σερβία** έχοντας εξέλθει «λαβωμένη» από έναν πόλεμο διάρκειας όπου αποτέλεσε και θύτης και θύμα, προσπαθεί να εκμεταλλευθεί τα δυνατά συγκριτικά της πλεονεκτήματα που είναι το κατηρτισμένο εργατικό της δυναμικό και η βιομηχανική παράδοση, προκειμένου να επανακτήσει τη θέση που θα κατείχε εάν δεν περνούσε αυτή την πολεμική περιπέτεια. Δυσχέρεια στην εκπεφρασμένη από την πολιτική της ηγεσία επιδίωξη ολοκλήρωσης με την ΕΕ, προκαλεί ο μεγάλος βαθμός οικονομικής και ενεργειακής αλληλεξάρτησης από τη Ρωσία που έχει τις ρίζες του στην υποστήριξη που τις παρείχε η τελευταία στις κρίσιμες ώρες του πολέμου, αλλά και το ανοιχτό διπλωματικό μέτωπο με το Κόσσοβο. Αυτά τα θέματα προκαλούν και έντονη διάσταση απόψεων μεταξύ της φιλορωσικής ως επί το πλείστον κοινής γνώμης και του φιλοευρωπαϊκού ηγετικού της πυρήνα. Τελικά, φαίνεται ότι η χώρα έχει επιλέξει προς το παρόν να δοθεί προτεραιότητα στην οικονομική ενσωμάτωση στη Δύση, και όχι στην αμυντική, έστω και αν υφίστανται σποραδικές «νηπιακού» επιπέδου συνεργασίες και με το ΝΑΤΟ για δευτερεύοντα θέματα ασφάλειας. Παράλληλα όμως, στο πλαίσιο της προσπάθειας διατήρησης των ειδικών Ρωσοσερβικών σχέσεων, συνεχίζει τη στρατιωτική συνεργασία των αποδυναμωμένων πλέον ενόπλων δυνάμεών της με τις αντίστοιχες Ρωσικές.

Η **Σλοβενία** αποτελεί ένα «φάρο» δημοκρατικής και οικονομικής ομαλοποίησης. Στηριζόμενη στην ακίνδυνη γεωγραφική της θέση και στην εκμετάλλευση της Κεντροευρωπαϊκής της κουλτούρας έχει επιτύχει να είναι δικαιωματικά μέλος της Ευρωζώνης, κάτι που είναι αποτέλεσμα διαρκούς

οικονομικής εγρήγορσης. Εντύπωση προκαλεί η αντιπαλότητα που υπάρχει με την Κροατία στο θέμα της ΑΟΖ.

Η **Τουρκία** αποτελεί μία χώρα με πρωταγωνιστικό ρόλο. Σε αυτό συντελεί η ικανή ηγεσία της, η οποία τα τελευταία 17 χρόνια εκμεταλλεύθηκε το δημογραφικό δυναμισμό, την εδαφική της έκταση και τις παραγωγικές της δυνατότητες, ώστε να καταστρώσει μία στρατηγική ισχυροποίησης σε όλους τους τομείς. Από την άλλη η δημοκρατική λειτουργία, ο σεβασμός των δικαιωμάτων των πολιτών και κατά συνέπεια το όραμα μίας Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, ιδιαίτερα μετά το αποτυχημένο στρατιωτικό πραξικόπημα του 2016, φαίνεται ότι δεν αποτελούν υψηλή προτεραιότητα. Στον οικονομικό τομέα, έχει καταφέρει να πολλαπλασιάσει το ΑΕΠ της και να έχει την περιφερειακή πρωτοκαθεδρία στην παραγωγή του, παρά την εξάρτηση των ρυθμιστικών κανόνων της αγοράς από της επιθυμίες της επικρατούσας πολιτικής τάξης. Πρόσκαιρα εμπόδια δημιουργούν οι διεθνείς κρίσεις ή οι κατά περιόδους κυρώσεις των ΗΠΑ, εξαιτίας των γεωπολιτικών της επιλογών, όπως ο προσεταιρισμός της Ρωσίας από το 2016 και μετά. Όμως το χαμηλό εξωτερικό χρέος της, προσδίδει περιθώρια ελιγμών.

Στο εξωτερικό πεδίο μεταψυχροπολεμικά, προσέδωσε στην πάντα αναθεωρητική στρατηγική της ένα πιο μουσουλμανικό στίγμα προβάλλοντας ήπια ισχύ, η οποία επιδιώκει να προσεταιριστεί τους ομόδοξους Βαλκανικούς πληθυσμούς και η οποία είναι προϊόν μίας πολιτικής σχεδιασμένης με βάση την αρχή της ολοκληρωμένης προσέγγισης. Παράλληλα, η υποστήριξη διπλωματικών επιδιώξεων της Αλβανίας και η στενή σχέση με τη Βόρεια Μακεδονία, δημιουργεί υποψία απόπειρας στρατηγικής «περικύκλωσης» της Ελλάδας. Επιπλέον, επιδιώκει δια της διπλωματικής και στρατιωτικής δράσης στη Μέση Ανατολή να αυξήσει το Μουσουλμανικό της κύρος, γεγονός που επιδρά στη δυνητική επιρροή της και στα Βαλκάνια. Ειδικά στη Συρία, τονίζοντας το γεφυροποιό της ρόλο και προσφερόμενη να αποτελέσει ταυτόχρονα την «πρώτη γραμμή» αντιμετώπισης των προβλημάτων της και περιφερειακό τοποτηρητή της κατάφερε, κινούμενη μερικές φορές στην «κόψη του ξυραφιού» και προβάλλοντας σκληρή ισχύ όπου είναι εφικτό από τις διεθνείς ισορροπίες, να βρίσκεται στο επίκεντρο των εξελίξεων, χωρίς καμία από τις μεγάλες δυνάμεις του Διεθνούς Συστήματος να μπορεί να θεωρήσει τη στάση της δεδομένη για οποιοδήποτε ζήτημα. Σε αυτό συντελούν επιδέξιες αλλαγές στρατηγικής και συμμάχων όποτε διαπιστώνει ότι τα

συμφέροντά της είναι αποκλίνοντα των δικών τους. Ίδια επιδεξιότητα επιδεικνύει κατά τον επιτυχή χειρισμό θεμάτων που για άλλα κράτη αποτελούν αιτία προβληματισμού, όπως το θέμα των μεταναστευτικών ροών, με το οποίο έχει καταφέρει να κρατά σε ομηρία τις γειτονικές της βαλκανικές χώρες και κατεπέκταση ολόκληρη την Ευρώπη.

Στρατιωτικά, η χώρα έχει επιτύχει σε μεγάλο βαθμό την αυτάρκεια στην παραγωγή Εξοπλισμών και σίγουρα οι υπέρογκες αμυντικές δαπάνες καταδεικνύουν την πρόθεση προετοιμασίας για αντιμετώπιση οποιασδήποτε πρόκλησης. Τέλος, η έστω υπερφίαλη σε κάποιο βαθμό στοχοθεσία της στο οικονομικό, στρατιωτικό και διπλωματικό πεδίο, εφόσον υλοποιηθεί έστω και μερικώς, θα την καταστήσει ρυθμιστή τουλάχιστον της τοπικής πραγματικότητας στα Βαλκάνια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΙΣΧΥΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

ΡΩΣΙΑ: ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΝ ΕΠΙΡΡΟΗΣ

Οι Προσπάθειες για Αποκατάσταση του Κύρους

Η Ρωσία των 142 εκατομμυρίων κατοίκων και των 17 εκατομμυρίων τετραγωνικών χιλιομέτρων (cia.gov 2019) αποτελεί ένα μέγεθος του οποίου η γεωπολιτική προβολή ήταν, είναι και θα είναι πάντα εμφανής στο χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Αυτό αποτελεί και ένας από τους λόγους της υπερχλιετούς αντιπαλότητας με τη Δύση που με υφέσεις και εξάρσεις διαρκεί από την εμφάνισή της ως Κιεβικής «Ρους» τον 9ο αιώνα (Stratfor Report 2019, 4).

Η μεταψυχροπολεμική πορεία της χώρας, μετά την περιπέτεια και την αστάθεια που προκάλεσε η κατάρρευση του Υπαρκτού Σοσιαλισμού χαρακτηρίζεται από μία προσπάθεια ενσωμάτωσης δημοκρατικών διαδικασιών που μετεξελίχθηκε όμως σε μία χαώδη οικονομική μετάβαση «διανθισμένη» με την ύπαρξη αντίρροπων και διασπαστικών εσωτερικών δυνάμεων, που δεν της επέτρεψαν να έχει ενεργό ρόλο στη Βαλκανική την τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα (Stratfor Report 2019, 5), παρά τις σποραδικές προσπάθειες επίδειξης του ηγετικού ορθόδοξου προφίλ της, όπως συνέβη με την επίσκεψη του Προέδρου Γιέλτσιν στην Αθήνα το 1993 (Μέρτζος, και συν. 2012, 91-96).

Η μειωμένη επιρροή αποδεικνύεται από την αρχική αδράνεια της Ρωσίας στην έναρξη της διάσπασης της Γιουγκοσλαβίας, λόγω της εσφαλμένης εκτίμησης από μέρους της, της σημασίας αυτού του γεγονότος για το ρόλο του NATO στην περιοχή. Η έμμεση όμως υποστήριξη της Δύσης στους Βόσνιους Μουσουλμάνους που εκδηλώθηκε στη συνέχεια με την μονομερή άρση του εμπάργκο όπλων υπέρ τους, αλλά και ο αποκλεισμός της από τις συνομιλίες ειρήνευσης που ακολούθησαν την οδήγησαν σε αλλαγή στάσης (Μέρτζος, και συν. 2012, 91-93). Το 1995 καταδίκασε τους Νατοϊκούς βομβαρδισμούς στη Βοσνία και ένα χρόνο αργότερα συμμετείχε με ειρηνευτική δύναμη, αναζητώντας ενεργότερο ρόλο στην περιοχή και δείχνοντας ότι είναι παρούσα, έστω και καθυστερημένα, στις εξελίξεις στα Βαλκάνια, που το Ρωσικό Δόγμα δόγμα θεωρεί ότι αποτελεί ένα «μέσο

εξωτερικό» δηλαδή ένα χώρο ενδιάμεσο με τη Δύση. Ταυτόχρονα όμως, φαινόταν να αποδέχεται την άποψη ότι εκεί δεν ήταν εφικτό να ηγεμονεύσει, γιατί απλά δεν είχε επαρκή ισχύ για να το επιτύχει. Σε κάθε περίπτωση η διπλωματική αντίδραση δεν μπόρεσε να αποτρέψει την επέμβαση στο Κόσσοβο το 1999 όπου πάλι η Ρωσία συμμετείχε με ειρηνευτικές δυνάμεις υπό την αιγίδα του NATO (Μέρτζος, και συν. 2012, 91-96). Το 2003 αποχωρεί από αυτό μετά από μία κάκιστα οργανωμένη επιχείρηση στρατιωτικής παρουσίας με εμφανή προβλήματα επιχειρησιακής λειτουργίας και λογιστικής υποστήριξης (Rhodes 2019, 1-3) και τελικά αποδέχθηκε τα τετελεσμένα των βομβαρδισμών του NATO στην περιοχή.

Όλα τα παραπάνω θα αλλάξουν την παραμονή της Πρωτοχρονιάς του 2000, όταν συντελείται η ανάληψη της εξουσίας από τον Βλαντίμιρ Πούτιν που είτε ως Πρόεδρος, είτε ως κινών τα νήματα Πρωθυπουργός, ουσιαστικά ηγεμονεύει της χώρας μέχρι και σήμερα. Από τότε σηματοδοτείται μία περίοδος όπου η ηγετική ικανότητα και η ατομική φιλοδοξία επίτευξης γεωπολιτικής επιρροής, σε αντιστοιχία με την Πρώτη Εικόνα του Waltz (Waltz 2011, 37), μπορεί να επηρεάσει τη μοίρα ενός έθνους. Ο ικανότατος αυτός ηγέτης εκμεταλλευόμενος την αχανή έκταση και τις τεράστιες πλουτοπαραγωγικές πηγές οδήγησε τη χώρα στην οικονομική ανάκαμψη, που με τη σειρά της επέφερε αύξηση της περιφερειακής επιρροής της σε σημείο που να γεννιούνται βάσιμες υποψίες ότι αναδύεται πλέον μία αυτοκρατορική ιδεολογία υπό την ηγεσία του, αυτή της «Μεγάλης Δύναμης» («Derzhavnost») η οποία θα αναχαιτίσει τη δυτική επιρροή σε χώρες που ανήκαν στην ΕΣΣΔ, έτσι ώστε να μην επαναληφθούν όσα συνέβησαν με τα Βαλκάνια που σχεδόν στο σύνολό τους ελέγχονται πλέον οικονομικά και αμυντικά από τη Δύση (Flenley 2008, 189-200).

Η Ρωσία υπό τη νέα ηγεσία είχε πλέον τεθεί σε εγρήγορση, τόσο από την επέκταση του NATO στα Ανατολικά η οποία το 2004 συμπεριέλαβε και τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες της Λεττονίας, Εσθονίας και Λιθουανίας, όσο και από την υιοθέτηση από την ΕΕ του προγράμματος Ανατολικής Συνεργασίας το 1999. Το δεύτερο πρόβαλλε την Ήπια Ευρωπαϊκή οικονομική ισχύ, που θεωρήθηκε ότι χρησιμοποιείται και από τις ΗΠΑ στην κλιμακούμενη αντιπαράθεση που έχουν με τη Ρωσία. Αυτή η εγρήγορση αποδείχθηκε περίτρανα με τον πόλεμο στη Γεωργία το 2008, και την υποδαύλιση της κρίσης στην Ουκρανία το 2014, όπου είχαμε και εδαφική μεταβολή με την προσάρτηση της ρωσόφιλης Κριμαίας το 2015 και που

έστω και οριακά έφερε τη Ρωσία εγγύτερα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη (Stratfor Report 2019, 4-7). Και στις δύο περιπτώσεις είχε προηγηθεί μία απότομη απόπειρα διπλωματικής προσέγγισης αυτών των χωρών με τη Δύση (gr.euronews.com 2018), κάτι που δεν μπορούσε να γίνει αποδεκτό από τη Ρωσία (J. J. Mearsheimer 2014).

Επίσης εν καιρώ προσπάθησε να εκμεταλλευθεί διπλωματικά την εξελισσόμενη αντίθετα με τα συμφέροντά της πορεία του θέματος του Κοσσόβου. Το δεδομένο της αυτονόμησης μίας περιοχής ενός κυρίαρχου κράτους το παρουσιάζει ως προηγούμενο που δικαιολογεί νομικά και τις αποσχιστικές τάσεις περιοχών της Γεωργίας στην Υπερκαυκασία που κατοικούνται από ρωσογενείς κατοίκους, όπως η Αμπχαζία και η Νότια Οσσετία, οι οποίες είναι δυνατόν καταναλογία να αποκτήσουν διεθνή αναγνώριση (Μέρτζος, και συν. 2012, 97-98).

Με αυτά τα δεδομένα, η Ρωσική εξωτερική πολιτική πλέον στα Βαλκάνια κινείται πάνω σε δύο άξονες. Αυτόν της «συνέχειας» και αυτόν της «αστάθειας». Η συνέχεια συνίσταται στο ότι η Ρωσία στοχεύει στη διατήρηση της παρουσίας της στην περιοχή με την υπενθύμιση του μύθου της «Μητέρας Ρωσίας» ή του «Ξανθού Γένους» το οποίο θα επέμβει να αποκαταστήσει τα δίκαια των φυλετικά συγγενών Σλάβων, αλλά και των ομόδοξων ορθοδόξων Ελλήνων. Η αστάθεια καλλιεργείται με την υπονόμηση των πολιτικών και των επεμβάσεων της Δύσης στη Βαλκανική που μοιραία επιφέρουν στις χώρες λειτουργικά προβλήματα προσαρμογής. Τα παραπάνω συντελούνται με βάση την αρχή της διάθεσης των ελάχιστα απαιτούμενων πόρων, με δεδομένη την χνώδη διαφορά στρατιωτικής ισχύος με το ΝΑΤΟ και οικονομικής με την ΕΕ (Φαλτάιτς 2019, 8). Παράλληλα εξελίσσεται μία προσπάθεια εξεύρεσης τρόπων μίας, έστω χαμηλού επιπέδου, διπλωματικής αλληλεπίδρασης με τη Δύση, που θα αποτρέψει μία πιθανή ανοιχτή σύγκρουση μεταξύ τους, για χάρη των Βαλκανικών χωρών (Φαλτάιτς 2019, 4). Η παραπάνω πολιτική υλοποιείται με προσπάθειες τόσο στον πολιτικό όσο και στον οικονομικό τομέα.

Η Πολιτική Επεμβατικότητα

Πολιτικά η Ρωσία επηρέασε με τις στάση της τις εξελίξεις σε διάφορα θέματα. Στο Μακεδονικό αυτό συνέβη με τη στάση της να αναγνωρίσει από το 1992 άμεσα τη γειτονική χώρα με το όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας».

Αργότερα ηγέτες με φιλορωσικές θέσεις όπως ο Νικολά Γκρουέφσκι της Βόρειας Μακεδονίας και Σέρβος Μίλορακ Ντόντικ, που ηγείται της Σερβικής Ομόσπονδης Δημοκρατίας στη Βοσνία, υποστηρίζονται ανοιχτά από τη Μόσχα. Επίσης, η απομονωμένη Σερβία καταβλήθηκε προσπάθεια να ενισχυθεί ως το μοναδικό αδιαμφισβήτητο έρεισμά της στην περιοχή το οποίο «σαγηνευμένο» από την επίκληση του Πανσλαβικού Οράματος θα τίθονταν υπό τις πτέρυγές της και θα πρόσφερε με τη στρατηγική της θέση ως πιθανός χώρος διέλευσης ρωσικών αγωγών ενέργειας, σημαντικές υπηρεσίες στην αύξηση της γεωπολιτικής της επιρροής (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 90-91). Αυτές οι πολιτικές θεωρήθηκε ότι θα αναχαιτίσουν την επιρροή της Δύσης στη Σερβία, αφού παραδοσιακά η Ελλάδα, αλλά και οι πρόσφατες αποδεδειγμένες από την Κομμουνιστική επιρροή Αλβανία και Βουλγαρία και Ρουμανία φάνηκε από νωρίς ότι είχαν επιλέξει το Δυτικό «στρατόπεδο».

Παράλληλα η Ρωσία προσπάθησε να αντισταθμίσει την απουσία της στρατιωτικής παρουσίας στην περιοχή με πρωτότυπες και υβριδικές μεθόδους επηρεασμού του εγχώριου πολιτικού κλίματος. Αρωγός σε αυτή την προσπάθεια είναι τα ελεγχόμενα από τη Ρωσική Κυβέρνηση Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, όπως ο τηλεοπτικός σταθμός Russia Today και το ειδησεογραφικό πρακτορείο Sputnik που διαθέτουν παραρτήματα σε Βαλκανικές χώρες (Σερβία, Ελλάδα) και προωθούν τις Ρωσικές θέσεις διακινώντας πολλές φορές ειδήσεις αμφισβητούμενης εγκυρότητας¹. Οι αναφορές αυτών των μέσων προσπαθούν να διατηρήσουν και επαυξήσουν μία θετική εικόνα στην κοινή γνώμη για τη Ρωσική Ομοσπονδία, αντισταθμίζοντας παράλληλα τις συνεχείς αναφορές των Δυτικών μέσων ενημέρωσης που παρουσιάζουν τη Ρωσία ως το απόλυτο κακό που προσπαθεί να «ρωσοποιήσει» τα Βαλκάνια. Επίσης, ειδικά στη Σερβία επιδιώκεται η «Κουβανοποίηση» με «πολιτιστικές» επιχειρήσεις όπως η λειτουργία κοινών κέντρων αναζήτησης και αξιολόγησης πληροφοριών, που λειτουργούν με προκάλυμμα Μη Κυβερνητικών θεσμών που υποτίθεται ότι προωθούν την ανθρωπιστική συνεργασία. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί το αυτοαποκαλούμενο Ρωσο – Σερβικό Ανθρωπιστικό Κέντρο στη Νις. (Rhodes 2019, 1-3).

¹ Όπως, ότι αυξήθηκαν τα περιστατικά καρκίνου λόγω των Νατοϊκών Βομβαρδισμών στη Σερβία, κάτι που αποδείχθηκε από Σέρβους ερευνητές ότι δεν ισχύει (Rhodes 2019, 1-3).

Η Οικονομική Επεμβατικότητα

Στον οικονομικό τομέα η ρωσική στρατηγική οικονομικού επεμβατισμού στα Βαλκάνια αποτελεί μέρος της ευρύτερης πολιτικής εκμετάλλευσης της σημασίας που έχουν οι υδρογονάνθρακες για την Ευρωπαϊκή οικονομία. Αυτή η πολιτική διευκολύνεται στην εφαρμογή της από τον κεντρικό έλεγχο, κατευθείαν από τον Ρώσο Πρόεδρο των υπερμεγεθών πηγών υδρογονανθράκων, που υπολογίζονται στα 80 δις βαρέλια πετρέλαιο και 48 τρις κυβικά μέτρα φυσικό αέριο, και της ροής αυτών, μέσω της κρατικής εταιρίας Gazprom. Αυτός έθεσε ως προτεραιότητα τη σύναψη και τη συνέχιση σειράς συμφωνιών με την Ευρωπαϊκή Ένωση για την τροφοδοσία της μέσω αγωγών που πέρα από το ότι συντέλεσε στην οικονομική ανάπτυξη της Ρωσικής οικονομίας από τις αρχές του αιώνα, έδωσε στα χέρια της ένα εργαλείο ήπιας ισχύος (Markovic 2011, 9-12) για τον επηρεασμό των κρατών της Ανατολικής Ευρώπης που εντάσσονταν στην Δυτική σφαίρα επιρροής, συμπεριλαμβανομένων και των Βαλκανικών.

Σε αυτό το πλαίσιο οι ρωσικοί ενεργειακοί γίγαντες Gazprom και Lukoil ενθαρρύνθηκαν να επενδύσουν στις Βαλκανικές αγορές ενέργειας. Προτάσεις για την κατασκευή ενεργειακών αγωγών υπήρχαν πολλές, με κυριότερες τον αγωγό South Stream, ο οποίος σχεδιαζόταν να συνδέσει τη Ρωσία με τη Βουλγαρία και από εκεί να διακλαδωθεί προς Σερβία – Αυστρία και προς Ελλάδα – Ιταλία και τον Αγωγό Μπουργκάς- Αλεξανδρούπολη που θα δημιουργούσε μία ενεργειακή ροή που θα συνέδεε το Αιγαίο με τον Υποθαλάσσιο Αγωγό Ρωσίας – Βουλγαρίας παρακάμπτοντας τα Στενά (Μέρτζος, και συν. 2012, 99-100). Τα παραπάνω θα αποτελούσαν μία ακόμη ενεργειακή αρτηρία της ΕΕ από τη Ρωσία συμπληρωματική των Drzhba (Φιλία) που μεταφέρει αέριο μέσω Ουκρανίας στη Δυτική Ευρώπη, Yamal που συνδέει απευθείας τη Γερμανία με τη Ρωσία, Nord Stream που από το 2011 μέσω της Βαλτικής καταλήγει πάλι στη Γερμανία και του υπό κατασκευή από το 2018 Nord Stream 2 (παράλληλος του Nord Stream).

Τα Βαλκανικά σχέδια δεν τελεσφόρησαν κυρίως λόγω της Ευρωπαϊκής αντίδρασης στις μονοπωλιακές τακτικές που επιδιώκει η Gazprom όταν εισέρχεται στην ενεργειακή αγορά ενός κράτους, ενδεικτική των οποίων είναι η απόρριψη από τη ρωσική εταιρία, της Συνθήκης για τη Χάρτα της Ενέργειας (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 54-57). Επιπλέον, η ενσωμάτωση της Κριμαίας φαίνεται ότι έδωσε τη

χαριστική βολή στους παραπάνω αγωγούς το 2015. Η ΕΕ ως αντιστάθμισμα πριμοδότησε την κατασκευή του αγωγού TANAP/TAP, που βρίσκεται στα τελευταία στάδια της υλοποίησης και που θα μεταφέρει φυσικό αέριο από το Αζερμπαϊτζάν, διαμέσου της Τουρκίας, της Ελλάδας και της Αλβανίας σε δύο κλάδους στην Ευρώπη, υποθαλασσίως από την Ιταλία και χερσαία από το Μαυροβούνιο και την Κροατία. Σε αυτή την κίνηση και η Ρωσία με τη σειρά της αντέδρασε ,προσδίδοντας ιδιαίτερο βάρος στην κατασκευή του Turk Stream, ο οποίος ολοκληρώθηκε το 2018, και αναμένεται να συνδεθεί χερσαία με τον TANAP το 2019. Ο Turk Stream ενισχύει τον ήδη υπάρχοντα ενεργειακό «εναγκαλισμό» της Τουρκίας από τη Ρωσία που συνιστά ο κατασκευασμένος από το 2005 υποθαλάσσιος αγωγός Blue Stream μεταξύ των δύο χωρών (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 57-59). Τελικά αμφότεροι ενίσχυσαν τον ρόλο της τελευταίας ως ενεργειακό κόμβο και παράλληλα την έφεραν εγγύτερα στη Ρωσία, λόγω της αύξησης της ενεργειακής αλληλεπίδρασης μεταξύ τους.

Τα Αποτελέσματα της Ρωσικής Πολιτικής στα Βαλκάνια

Η Ρωσική προσπάθεια γεωπολιτικής και γεωοικονομικής επέκτασης δεν έμεινε αναπάντητη από το NATO και την ΕΕ. Ακόμα και η Σερβία που πριν από 19 χρόνια βομβαρδιζόταν από το NATO, λόγω επιδέξιων πολιτικών χειρισμών και της μεγάλης διαφοράς ισχύος σε όλα τα πεδία, μεταξύ της Συνασπισμένης Δύσης και της Ρωσικής Ομοσπονδίας, τελικά αποτελεί υποψήφιο μέλος προς ένταξη στην ΕΕ και το 2018 παρά την εκπεφρασμένη άρνησή της να διεξάγει οποιαδήποτε συζήτηση για ένταξη στο NATO, διεξήγαγε κοινή άσκηση με αυτό. Παράλληλα οι πολιτικές ολοκλήρωσης που έχουν ως στόχο την αντιμετώπιση των παραδοσιακών παθογενειών των Βαλκανικών κρατών που είναι η ροπή προς τη διαφθορά και το πελατειακό κράτος, επηρεάζουν αρνητικά την υποδοχή των ρωσικών επενδύσεων, γιατί πολλές φορές αυτές δεν επέρχονται ως αποτέλεσμα του θεμιτού οικονομικού συμφέροντος, των αγνών προθέσεων και της γοητείας που ασκεί το κοινό ιστορικό παρελθόν, αλλά εξαιτίας των παραπάνω παθογενειών (Φαλτάιτς 2019, 8-9).

Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να τονιστεί ότι η φαινόμενη δυτική υπεροχή στον ανταγωνισμό ισχύος με τη Ρωσία στα Βαλκάνια δε θα πρέπει να αποτελεί στοιχείου εφησυχασμού. Εάν η κρίσιμη μάζα των συμφερόντων την Ρωσίας

απειληθεί αυτή θα χρησιμοποιήσει σκληρή ισχύ, την οποία διαθέτει ακόμα σε ικανοποιητικό βαθμό. Αυτό αποδείχθηκε τόσο στη Γεωργία (J. Mearsheimer 2011, 730), όσο και στην Ουκρανία, όπου ουσιαστικά πάγωσε ίσως για δεκαετίες τη φιλοδοξία του NATO και της ΕΕ για περαιτέρω προσεταιρισμό αυτών των χωρών. Εξάλλου και ο ίδιος ο Πρόεδρος Πούτιν έχει τονίσει αναφερόμενος στις στρατιωτικές επεμβάσεις του NATO στην περιοχή ότι η «στρατιωτική δύναμη και η βία παραμένουν σημαντικές πτυχές των διεθνών σχέσεων» (J. Mearsheimer 2011, 728,729) και επομένως είναι πολύ πιθανό να θελήσει κάποια στιγμή να υλοποιήσει τη δήλωσή του, εάν το κρίνει σκόπιμο.

ΟΙ ΗΠΑ ΕΝΣΩΜΑΤΩΝΟΥΝ ΑΜΥΝΤΙΚΑ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Οι Βασικοί Στόχοι της Αμερικανικής Πολιτικής στα Βαλκάνια

Οι ΗΠΑ αποτελούν τα τελευταία 100 χρόνια τη μοναδική δύναμη παγκόσμιας εμβέλειας που έχει επιτύχει τον πλήρη έλεγχο της δικής της γεωγραφικής ενότητας και που παράλληλα το δυναμικό ισχύος της, την καθιστά ικανή να επηρεάζει τις εξελίξεις και σε άλλες γεωγραφικές ενότητες. Στο πλαίσιο λοιπόν της προσπάθειάς τους να διατηρήσουν την κατά Mearsheimer θέση τους ως «Περιφερειακού Ηγεμόνα» (J. Mearsheimer 2011, 100-102) διατηρούν ζωηρό το ενδιαφέρον τους για την περιοχή των Βαλκανίων.

Εδώ, μεταψυχροπολεμικά οι βασικές στοχεύσεις της εξωτερικής τους πολιτικής φαίνεται ότι έχουν συμπυκνωθεί σε 4 βασικούς άξονες. Πρώτον, προσπάθησαν να εκμεταλλευθούν τη γεωστρατηγική αναδίπλωση της ΕΣΣΔ-Ρωσίας προκειμένου να διευρυνθεί το NATO όσο ανατολικότερα γίνεται και να δημιουργήσει τις απαραίτητες στρατιωτικές βάσεις που θα εξασφαλίζουν τον έλεγχο της περιοχής. Δεύτερον, επιδίωξαν τον εκδημοκρατισμό και την υιοθέτηση ελεύθερης οικονομίας από τις χώρες που προϋπήρχαν, αλλά και που προέκυψαν μετά την κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας, έστω και αν αυτό προϋπόθετε την προβολή στρατιωτικής ισχύος. Τρίτον, επέβαλλαν την ελαχιστοποίηση των τοπικών εντάσεων των σημαντικών χωρών στην περιοχή, όπως για παράδειγμα η Ελλάδα και η Τουρκία, εφαρμόζοντας πολιτικές ίσων αποστάσεων. Τέταρτον, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια προβαίνουν στην προσπάθεια μετακύλισης του

κόστους των παραπάνω πολιτικών στην ΕΕ με την οποία τα συμφέροντα ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό.

Το NATO Επεκτείνεται Εκμεταλλεύμενο το Γεωπολιτικό Κενό

Η κατάρρευση της ΕΣΣΔ δημιούργησε και στα Βαλκάνια ένα σύστημα κρατών χωρίς συνασπισμούς το οποίο θα έπρεπε με κάθε τρόπο να τιθασευτεί διότι όπως έχει αποδειχθεί σε διάφορες ιστορικές περιόδους που ένα σύστημα συνίσταται από πολλές μεσαίες δυνάμεις, η αστάθεια αυξάνεται. (Η. Κουσκουβέλης 2007, 273). Εργαλείο για αυτή την «τιθάσευση» θα αποτελούσε το NATO, του οποίου η κατανομή του προϋπολογισμού του δεν αφήνει περιθώρια αμφισβήτησης στο ποιος έχει την πρωτοκαθεδρία. Αρκεί να αναλογιστούμε ότι το 2017 το 70,1% του προϋπολογισμού του, το κάλυψαν οι ΗΠΑ (iiss.org 2018).

Κατά συνέπεια υπό την καθοδήγησή τους, ήδη το Δεκέμβριο του 1991 στη Σύνοδο Κορυφής στη Ρώμη εκφράστηκε ρητά η διάθεση για «επέκταση» και «εγγύηση της ασφάλειας» των κρατών που προήλθαν από την κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Στη συνέχεια δημιουργήθηκε το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο Συνεργασίας (NACC) που συμμετείχαν εκτός από τις χώρες του NATO, οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και 12 πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες. Το επόμενο βήμα ήταν η ο λεγόμενος «Συνεταιρισμός για την Ειρήνη» η οποία αποδίδει καρπούς με την ένταξη το 1999 της Πολωνίας, της Ουγγαρίας και της Τσεχίας. Η 11η Σεπτεμβρίου 2001 είναι το γεγονός που επιτάσσει επιπλέον τη διεύρυνση του NATO στα Βαλκάνια και το 2004 εντάσσονται η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Σλοβενία (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 41-42). Σήμερα μόνο η Σερβία έχει απομείνει εκτός, αφού ακόμα και η Βόρεια Μακεδονία μετά την επίλυση του ζητήματος της ονομασίας της με την Ελλάδα θα αποτελέσει επίσημα το 30 μέλος από το 2020. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι στις παραπάνω χώρες λειτουργούν αμερικάνικες στρατιωτικές αντιπροσωπείες ενώ υφίστανται και στρατιωτικές βάσεις με κυριότερη το στρατόπεδο Bond Steel κοντά στα σύνορα Κοσσυφοπεδίου και Βόρειας Μακεδονίας (Μέρτζος, και συν. 2012, 22).

Εκδημοκρατισμός δια της «Ισχύος»

Το NATO από ιδρύσεως μέχρι και την κατάρρευση της ΕΣΣΔ αποτελούσε κατά βάση έναν Στρατιωτικό Συνασπισμό. Από τα μέσα το 1993 όμως και μετά

απέκτησε και πολιτική χροιά (Fouskas 2007, 54) και υιοθέτησε την άποψη ότι προκειμένου μία χώρα να αποτελέσει μέλος του θα έπρεπε να προαγάγει την κοινωνική δικαιοσύνη στο εσωτερικό του, να λειτουργεί πολιτικά με βάση τις αρχές της δημοκρατίας και να έχει υιοθετήσει τις αρχές της ελεύθερης και άρα παγκοσμιοποιημένης οικονομίας. Αυτό εάν απαιτούνταν θα μπορούσε να επιβληθεί με την ισχύ των όπλων. Η ιδεαλιστική εξήγηση αυτής της πολιτικής βασίζεται στην άποψη ότι οι ΗΠΑ (επιχειρησιακός βραχίονας της οποίας είναι το NATO), χάραξαν στα Μετακομμουνιστικά Βαλκάνια μια στρατηγική ορμώμενη από το δικό τους ιστορικό παρελθόν, όπου η αρχική κατά βάση Βρετανική – Προτεσταντική πολιτιστική πραγματικότητα των πρώτων αποικιών που την αποτελούσαν, προέβει σε ένα δημοκρατικό συμβιβασμό, δεικνύοντας πολυπολιτισμική συγκατάβαση και ανοχή στους διαφορετικής καταγωγής κατοίκους, οι οποίοι συνέρρεαν με τα χρόνια έως ότου τελικά, όλοι να αποδέχονται ως κοινό εθνικό σημείο αναφοράς τη δημοκρατία και όχι την εθνική τους καταγωγή. Στην πραγματικότητα όμως, τελικά στα Βαλκάνια, η θεμελιωδώς αντιφατική με τη δημοκρατία εφαρμογή της στρατιωτικής ισχύος, είναι αυτή που επέφερε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα (Veremis 2008, 113), στη βάση της θεμελιώδους, κατά Wight «επαναστατικής» αρχής, ότι ο πόλεμος που διεξάγουν οι δημοκρατίες είναι πάντα ένας «δίκαιος» πόλεμος (Η. Κουσκουβέλης 2007, 365).

Τα παραπάνω καταδεικνύονται τόσο από το Συμφωνία του Ντέϊτον το 1995, όσο και από τη συμφωνία του Κουμάνοβο του 1999. Η πρώτη δημιουργούσε αφού είχαν προηγηθεί βομβαρδισμοί εναντίον της Σερβικής συνιστώσας του, το δημοκρατικό μεν, αλλά εξαιρετικά δυσλειτουργικό και ανομοιογενές κράτος της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, το οποίο για να λειτουργήσει απαιτεί την ύπαρξη του Ύπατου Εκπρόσωπου, ο οποίος είναι προικοδοτημένος με εξουσίες αρχηγού κράτους (Δουδούμης, και συν. 2018, 50-58). Η δεύτερη επήλθε ως αποτέλεσμα του τελεσιγράφου που έθεσαν οι Σύμμαχοι στη Σερβική Αντιπροσωπεία στο Rambouillet, αναφορικά με το θέμα του Κοσσόβου. Οι Σέρβοι θα έπρεπε να αποδεχθούν στα πλαίσια των αρχών του σεβασμού των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, να διεξαχθεί δημοψήφισμα εντός 3 ετών με το ερώτημα της ανεξαρτησίας του Κοσσόβου. Επιπλέον, θα έπρεπε να υιοθετήσουν μία ελεύθερη οικονομία Δυτικού τύπου και τέλος θα έπρεπε να αποδεχθούν τη στρατιωτική παρουσία του NATO σε όλη τη Σερβική Επικράτεια (Fouskas 2007, 61). Το

αποτέλεσμα μετά την αρχική Σερβική άρνηση ήταν η εφαρμογή σκληρής ισχύος έως ότου οι όροι τελικά έγιναν αποδεκτοί μετά από βομβαρδισμούς που είχαν ως αποτέλεσμα σύμφωνα με ανεξάρτητες πηγές περίπου 4000 θύματα (kathimerini.gr 2014).

Οι ΗΠΑ Εξαναγκάζουν σε Συμβιβασμούς τους Τοπικούς Δρώντες

Αναφορικά με τον περιορισμό των τοπικών εντάσεων χαρακτηριστικοί είναι οι χειρισμοί των ΗΠΑ στα θέματα των Ελληνοτουρκικών σχέσεων. Η κρίση στα Ίμια τον Ιανουάριο του 1996 έφερε στα πρόθυρα του πολέμου δύο συμμάχους των ΗΠΑ στην περιοχή. Η Τουρκία στο πλαίσιο της διεκδικητικής στρατηγικής της στην περιοχή του Αιγαίου και αμφισβητώντας θεμελιώδεις αρχές του Διεθνούς Δικαίου όπως το Δίκαιο της Θάλασσας και της Εδαφικής Κυριαρχίας, αποβίβασε τα ξημερώματα της 31 Ιανουαρίου του 1996 μία στρατιωτική ομάδα στην Ανατολική Ίμια. Η κρίση μετά από τη διπλωματική παρέμβαση των ΗΠΑ, αποκλιμακώνεται με την απόσυρση, τόσο των στρατευμάτων-ναυτικών πλοίων, όσο και των σημαιών που είχαν εντωμεταξύ τοποθετηθεί επί των νησίδων («*No Flags-No Ships-No Troops*»), ενώ την 8η Ιουλίου 1997 στη Μαδρίτη στη σύνοδο κορυφής του ΝΑΤΟ, εξαντλήθηκε όλη η διπλωματική επιρροή τους προκειμένου να συναντηθούν οι πρωθυπουργοί των δύο χωρών και να υπογράψουν το ομώνυμο ανακοινωθέν που προέβλεπε την αποκλιμάκωση της έντασης στη σχέση τους, το σεβασμό στη κυριαρχία τους και την αναγνώριση των ζωτικών συμφερόντων αμφοτέρων στο Αιγαίο (το τελευταίο, η Τουρκία το μεθερμηνεύει ως νομιμοποιητική βάση για τις διεκδικήσεις της και την πολιτική των «Γκρίζων Ζωνών» που ακολουθεί (iefimerida.gr 2018) τα τελευταία χρόνια). Τελικά δηλαδή, υιοθετήθηκε μία πολιτική ίσων αποστάσεων με εκμετάλλευση όλης της διπλωματικής επιρροής του ΝΑΤΟ-ΗΠΑ, για την αποσόβηση του κινδύνου τοπικής σύρραξης και άρα περιορισμό του ενδεχομένου αποσταθεροποίησής της, έστω και αν αυτό δεν ήταν σε αρμονία με το Διεθνές Δίκαιο.

Η Ανάγκη για Μετακύλιση των Βαρών

Επιπρόσθετα, μπορεί οι ΗΠΑ να αποτελούν τη σημαντικότερη οικονομία του κόσμου, όμως η διαφορά με τη δεύτερη Κίνα είναι διαρκώς μειούμενη (data.worldbank.org 2019). Επομένως και ιδιαίτερα μετά την έναρξη της Προεδρίας Τράμπ το 2016, αναδεικνύεται η ανάγκη επαναπροσδιορισμού των

προτεραιοτήτων της Εξωτερικής πολιτικής τους, με τη μεταφορά του στρατηγικού ενδιαφέροντος από την Ευρώπη στην Ασία. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να βρεθεί κάποιος τρόπος, είτε να μετακυληθεί το κόστος αντιμετώπισης των κινδύνων για την άμυνα και την ασφάλεια της Ευρώπης και επομένως και των Βαλκανικών κρατών, είτε να περιοριστούν αυτοί οι κίνδυνοι προκειμένου να μειωθεί αυτόματα και το κόστος αντιμετώπισης τους. Το πρώτο γίνεται εμφανές μετά τη συμφωνία στη Σύνοδο του NATO στην Ουαλία το 2014, όπου αποφασίστηκε οι αμυντικές δαπάνες όλων των μελών του να κυμανθούν τουλάχιστον στο 2% του ΑΕΠ τους μέχρι το 2024, σε συνέχεια του οποίου ο Γενικός Γραμματέας του NATO Στόλτενμπεργκ (tonima.gr 2019) εγκάλεσε τη Γερμανική κυβέρνηση για τη μη συμμόρφωση σε αυτή τη στόχευση το 2019. Το δεύτερο από την ενθάρρυνση από τις ΗΠΑ της ενσωμάτωσης στην ΕΕ των κρατών της Βαλκανικής, άσχετα με το αν μερικά από αυτά πληρούν ή όχι τις οικονομικές και πολιτικές προϋποθέσεις (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 234,235), προκειμένου όχι μόνο αυτή να επωμιστεί το κόστος υποστήριξης των μεταβατικών οικονομιών τους, αλλά και διαμέσου της πολιτικής ολοκλήρωσής τους να μειωθούν οι μεταξύ τους αντιπαλότητες και επομένως οι κίνδυνοι για τη σταθερότητα στην περιοχή (state.gov 2018, 14,15). Στο πνεύμα αυτό εντάσσεται με δεδομένο ότι η Ρωσία πλέον εκτιμάται ως απειλή σχεδόν ψυχροπολεμικής «υφής», η ενθάρρυνση και της αμυντικής ισχυροποίησης και αυτονομίας της ΕΕ μέσω πρωτοβουλιών αμυντικής ολοκλήρωσης, όπως η Μόνιμη Δομή Συνεργασίας (Permanent Structure Cooperation-PESCO), που ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 2017 (state.gov 2018, 3,11).

Τα Αποτελέσματα της Αμερικανικής Πολιτικής στα Βαλκάνια

Οι παραπάνω κεντρικοί άξονες της πολιτικής των ΗΠΑ στα μεταψυχροπολεμικά Βαλκάνια φαίνεται να έχουν επιτύχει την ενσωμάτωση όλων των Κρατών στη Δυτική Σφαίρα επιρροής, αφού από τα κράτη που δεν έχουν ενταχθεί στο NATO, μόνο η Σερβία δηλώνει κατηγορηματικά ότι δεν επιθυμεί την ένταξη σε αυτό.

Όμως τόσο η απόπειρα με τη συμφωνία του Ντέϊτον της δημιουργίας μίας ομοσπονδίας στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, όσο και η καταφανώς μεροληπτική προσπάθεια προστασίας της Αλβανικού στοιχείου στο Κόσσοβο εντός του Σερβικού κράτους στο όνομα των δημοκρατικών ιδεωδών και της

πολυπολιτισμικής ανεκτικότητας τελικά είχε αντίθετα αποτελέσματα. Στο Κόσσοβο δημιουργήθηκε ένα σχεδόν αμιγές Αλβανικό κράτος όπου οι Σέρβοι πλέον είναι οι καταπιεζόμενη σε κάποιο βαθμό μειονότητα και στο οποίο δεν έχει καμία θέση η ανεκτικότητα της διαφορετικής κουλτούρας. Στη Βοσνία συγκροτήθηκε ένα κράτος από τρεις περιοχές στις οποίες έχει συντελεστεί εθνοκάθαρση και το οποίο έχει μία δυτικά υποβασταζόμενη οικονομία, ενώ η πολιτική πίεση των Διεθνών οργανισμών διατηρεί την υποτυπώδη συνοχή του, χωρίς να διαφαίνεται στον ορίζοντα κάποια ομογενοποίηση όπως αυτή που συντελέστηκε στις ΗΠΑ μετά την Επαναστατική τους διακήρυξη αλλά και τον Εμφύλιο Πόλεμο. Αυτό που κατάφεραν οι ΗΠΑ κατά τη δική τους εθνογένεση, δηλαδή τη συγκρότηση ενός πολυφυλετικού κράτους με θεμέλιο τον από κοινού σεβασμό στη Δημοκρατία, το Κράτος Δικαίου και την Φιλελεύθερη οικονομία απέτυχαν να το επιβάλλουν στα Βαλκάνια, όπου τελικά δημιουργήθηκαν νέα αμιγώς εθνικά κράτη στα οποία και οι δημοκρατικοί θεσμοί αλλά και η οικονομική ανάπτυξη τίθενται εν αμφιβόλω αφού μαζί με αυτά αναδείχθηκαν οι παθογένειες που κληροδοτήθηκαν από την πολυετή οθωμανική κυριαρχία (Veremis 2008, 113,118,121).

Παράλληλα, με δεδομένο ότι οι ΗΠΑ υποστήριξαν κάθε προσπάθεια ανεξαρτητοποίησης λαών στα Βαλκάνια δημιουργείται η εντύπωση ότι αυτό γίνεται απλά για να μην υπάρχει κάποιος ισχυρός γεωπολιτικός δρώντας στην περιοχή. Όπως γλαφυρά περιγράφει ο Χένρυ Κίσινγκερ: *«Στα Βαλκάνια, οι Ηνωμένες Πολιτείες ουσιαστικά εκπληρώνουν τις ίδιες λειτουργίες με εκείνες που επιτελούσαν η Αυστριακή και η Οθωμανική Αυτοκρατορία στις αρχές του 20ού αιώνα, διατηρούν δηλαδή την ειρήνη ιδρύοντας προτεκτοράτα που παρεμβάλλονται ανάμεσα σε εμπόλεμες εθνότητες»* (Τσιριγώτης 2019). Τα κράτη αυτά με τη σειρά τους διατυπώνουν αλυτρωτικές πολιτικές όπως μεγάλο μέρος των πολιτικών κύκλων της Βόρειας Μακεδονίας, αλλά και η πολιτική οντότητα του Κοσόβου που από ότι φαίνεται δεν απορρίπτει το όραμα της Μεγάλης Αλβανίας (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 234,235), με αποτέλεσμα ο κίνδυνος αποσταθεροποίησης να υφίσταται έστω και μειωμένος σε σχέση με την πρώτη μεταψυχροπολεμική δεκαετία.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ: ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ

Η Ήπια Ισχύς Ενσωματώνει τις Βαλκανικές Χώρες

Η Εθνική ή στην περίπτωση της ΕΕ, η υπερεθνική, ενοποίηση αποτελεί έναν παράγοντα ισχύος (J. Mearsheimer 2011, 110). Η ΕΕ προσπαθεί δια της πολιτικής ενώσεως, η οποία βασίζεται σε κάποιες κοινές αρχές όπως η Δημοκρατία, ο Σεβασμός στα Ανθρώπινα Δικαιώματα και το Κράτος Δικαίου, να πολλαπλασιάσει την επιρροή της επιδιώκοντας μετά από αυτή και την εφαρμογή μίας Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτική Ασφαλείας (eur-lex.europa.eu 2019). Για να αποτελεί όμως εκείνο τον πολιτικό σχηματισμό που θα κάνει τα κράτη μέλη της να θέσουν τους εθνικούς τους θεσμούς σε δεύτερη μοίρα θα πρέπει να έχει εξασφαλίσει το στάτους μίας μεγάλης δύναμης και αυτό πρώτα από όλα απαιτεί εδαφικό έλεγχο σε εκτεταμένες περιοχές (Η. Κουσκουβέλης 2007, 149-150).

Η ευκαιρία για την εδαφική εξάπλωση της ΕΕ, δε θα δινόταν εξαιτίας κάποιου κατακτητικού πολέμου, όπως ιστορικά είναι το συχνότερο, αλλά με την πολιτική κατάρρευση του Ανατολικού μπλοκ. Η ΕΕ σύντομα μετά την κατάρρευση του Ανατολικού Συνασπισμού φαίνεται ότι προσπάθησε να εκμεταλλευθεί το ιστορικό μομέντουμ σχηματοποιώντας με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 και διαμορφώνοντας στην τελική τους μορφή στην Κοπεγχάγη το 1993, τα κριτήρια εισόδου μία χώρας στην ΕΕ (Καραφωτάκης 2007, 785). Έχοντας λοιπόν αποκρυσταλλώσει το θεσμικό πλαίσιο, στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990 με πολιτικές όπως η «Περιφερειακή Προσέγγιση» και η «Διαδικασία Ρουγιαμόν» επισημοποιεί την πρόθεσή της για μεγαλύτερη επιρροή στην περιοχή αναλαμβάνοντας παράλληλα και διπλωματικές πρωτοβουλίες για την εκτόνωση της κρίσης στις διάφορες φάσεις του Γιουγκοσλαβικού Εμφυλίου.

Τα Προβλήματα της Εξάπλωσης

Η επιδίωξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για εξάπλωση αποτέλεσε θεμελιώδη προτεραιότητα από ιδρύσεώς της και αιτιολογεί πως από τα 6 μέλη του 1960 έχουμε την Ευρωπαϊκή Ένωση των 28 σήμερα. Το πρόβλημα βέβαια είναι ότι στην ΕΕ η εξάπλωση είναι μία διαδικασία η οποία απαιτείται ομόφωνη απόφαση για να συντελεστεί και επομένως είναι στενά εξαρτώμενη από τις επιμέρους πολιτικές,

συμφέροντα και προτεραιότητες των κρατών-μελών. Ειδικότερα στην περίπτωση της Βαλκανικής εξάπλωσης η Γερμανία διατηρώντας ισχυρούς οικονομικούς δεσμούς στην περιοχή, μιας και η κοινότητα των μεταναστών πολιτών της, που κατάγεται από εκεί, φτάνει το ενάμισι εκατομμύριο, αποτελεί θερμό υποστηρικτή των πρωτοβουλιών εξάπλωσης στο συγκεκριμένο χώρο. Ήδη έχει επιτύχει την ένταξη της Κροατίας και της Σλοβενίας στην κεντροευρωπαϊκή «σφαίρα», ίσως ορμώμενη από την έννοια του ζωτικού χώρου της «*Mittleeuropa*» του Haushofer (H. Κουσκουβέλης 2007, 344), σε μία όχι γεωγραφικά, αλλά οικονομικά και πολιτιστικά «ιμπεριαλιστική» εκδοχή. Η Γαλλία, φαίνεται να αντιτίθεται, μιας και έχει μικρότερους οικονομικούς δεσμούς στην περιοχή. Τέλος, η Ιταλία έχει πάντα το γεωπολιτικό της αισθητήριο στραμμένο στην Ανατολική Μεσόγειο και ασκεί επιρροή στην Αλβανία, επικουρούμενη και από το Βατικανό με πολυεπίπεδες σχέσεις (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 236-237).

Επιπλέον, παράδειγμα μη κοινής πολιτικής στάσης αναφορικά με τη Βαλκανική εξάπλωση αποτελεί το ζήτημα της πολιτικής προσέγγισης του Κοσσόβου, όπου η Ισπανία, η Ελλάδα και η Κύπρος δεν το αναγνωρίζουν επισήμως. Η τελευταία δεν φαίνεται να δέχεται σε καμία περίπτωση την ένταξη του Κοσσόβου στην ΕΕ, λόγω του ότι μπορεί η αναγνώρισή του για κάποιους να αποτελέσει νομικό προηγούμενο αναγνώρισης του Τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους (Ker-Lindsay, Armakolas και Stratulat 2017, 511-512,518-519). Επιπρόσθετα και η προσέγγιση της Τουρκίας από την πλειονότητα των μελών της ΕΕ για μία μελλοντική ένταξή της (τουλάχιστον πριν την έναρξη της εφαρμογής των νεοοθωμανικών οραμάτων του Ερντογάν), έβρισκε την αντίθεση της Γαλλίας, η οποία στο Σύνταγμά της απαγορεύει στη Γαλλική κυβέρνηση να συγκαταθέσει στην είσοδο χώρας στην ΕΕ που ο πληθυσμός είναι μεγαλύτερος από 5% από το δικό της (Belloni 2009, 313-331).

Τέλος, σημαντικό πρόβλημα στην εξάπλωση δημιουργεί η ασυμφωνία επιδιώξεων των πολιτικών ηγεσιών των χωρών – μελών με την κοινή γνώμη στο εσωτερικό τους. Παράδειγμα αποτελεί η λαϊκή αντίδραση που προκαλεί το ενδεχόμενο εισόδου της Τουρκίας στην ΕΕ. Η σύγχρονη πολιτική πραγματικότητα στη χώρα δείχνει ότι η Δημοκρατία δεν ταιριάζει με τη στάση ζωής του μουσουλμάνου Ανατολίτη που στην πλειοψηφία τους είναι οι Τούρκοι, ενώ ο δημογραφικός δυναμισμός τη χώρας με δεδομένη την αναθεωρητική πολιτική της

εκλαμβάνεται ως απειλή για τις Ευρωπαϊκές κοινωνίες. Αρκεί να αναλογιστούμε ότι αν η Τουρκία εισέλθει στην ΕΕ θα έχει βάση του πληθυσμού της περισσότερους ευρωβουλευτές και άρα περισσότερη πολιτική επιρροή ακόμη και από τη Γερμανία. Οι παραπάνω αιτίες, παρά την επιθυμία των περισσότερων πολιτικών ηγεσιών των χωρών της ΕΕ, ανάμεσά τους και της Ελλάδας, να ενταχθεί η Τουρκία στην ΕΕ, δημιουργούν ένα εντελώς αντίθετο ρεύμα στην κοινή γνώμη των ευρωπαϊκών χωρών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 80% των Αυστριακών, το 74% των Γερμανών και το 70% των Ελλήνων και των Γάλλων αντιτίθενται σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 181-184).

Η διάσταση απόψεων των κρατών μελών και των κυβερνήσεων με τους πολίτες, αναφορικά με την περαιτέρω Βαλκανική εξάπλωση, καταδεικνύει ότι η προσπάθεια ενσωμάτωσης και πολιτικοοικονομικής ομογενοποίησης των Βαλκανικών Κρατών δημιουργεί προβλήματα στη συνοχή της ΕΕ. Παράλληλα αυτή η προσπάθεια εκτός από τις αλλαγές που έχει επιφέρει σε αυτά, ταυτόχρονα αποτελεί έναυσμα και για εσωτερικό μετασχηματισμό της (Belloni 2009, 313-331), ο οποίος περιλαμβάνει προτάσεις για αλλαγές στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, όπως η συζητούμενη κατάργηση του βέτο, προκειμένου να υπάρχει μεγαλύτερη ευελιξία στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της (enikos.gr 2018).

Η Οικονομική Επιρροή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να υποστηρίξει τη Στρατηγική της για επέκταση, πέρα από τις αποφάσεις καθορισμού του πολιτικού πλαισίου που θα πρέπει οι Βαλκανικές χώρες να ενστερνιστούν προκειμένου να αποτελέσουν μέλη της, έχει αναλάβει πρωτοβουλίες στους τομείς της οικονομικής ενίσχυσης, της ενεργειακής διασύνδεσης και της συνεργασίας στον τομέα της Άμυνας και της Ασφάλειας.

Εργαλείο για την αύξηση της οικονομικής επιρροής της ΕΕ στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης αποτελεί η Ευρωπαϊκή Τράπεζα για την Ανοικοδόμηση και την Ανάπτυξη (The European Bank for Reconstruction and Development), η οποία από το 1991 οπότε ιδρύθηκε με σκοπό την ενίσχυση των χωρών που τελούσαν υπό οικονομικό καθεστώς μετάβασης από την κεντρικά ελεγχόμενη στην ελεύθερη οικονομία, έχει χρηματοδοτήσει την κατασκευή πλήθους έργων υποδομής, αλλά και επενδύσεων ιδιωτικής πρωτοβουλίας από

άλλες Ευρωπαϊκές χώρες προς υποβοήθηση τους (Χατζηδημητρίου 2003, 290-295). Επιπλέον, σε αυτό το πλαίσιο επεδίωξε τη συνεργασία με ήδη υπάρχοντες οργανισμούς στην περιοχή όπως ο Οργανισμός για τη Συνεργασία των κρατών της Μαύρης Θάλασσας (Black Sea Economic Cooperation-BSEC). Οι παραπάνω κινήσεις ενισχύθηκαν από «γενναία» οικονομική βοήθεια, που ενδεικτικά για την υλοποίηση της πολιτικής διεύρυνσης μόνο στα Δυτικά Βαλκάνια, θα έχει από το 2007 μέχρι και το 2020 φθάσει στο ύψος των 10 δισεκατομμυρίων ευρώ (ec.europa.eu 2018).

Αυτή η οικονομικά υποστηρικτική προσπάθεια της ΕΕ δημιουργεί συνθήκες συγκατάθεσης των Βαλκανικών κρατών, τα οποία έλκονται από την οικονομική ευμάρεια της. Για παράδειγμα, το 2007 η άρνηση των Σέρβων της Βοσνίας να δεχθούν τον περιορισμό της δυνατότητας τους να υποβάλλουν βέτο άρθηκε με μία συμφωνία χρηματοδότησης και εκπαίδευσης της Αστυνομικής τους υπηρεσίας από την ΕΕ. Παρόμοια στη Βόρεια Μακεδονία ο σεβασμός από την κυβέρνηση, της συμφωνίας της Οχρίδας που σύναψε με την Αλβανική μειονότητα, αποτέλεσε όρο για την έναρξη συνομιλιών που θα οδηγούσαν στο χαρακτηρισμό της τότε FYROM, ως υποψήφιο προς ένταξη μέλος και επομένως αυτό αποτέλεσε τη βασική αιτία που εφαρμόστηκε (Belloni 2009, 313-331).

Πέρα όμως από την άμεση οικονομική βοήθεια η οποία αυξάνει την επιρροή, μεγάλη σημασία έχουν οι οικονομικές και εμπορικές συναλλαγές οι οποίες δημιουργούν ευνοϊκό κλίμα στις σχέσεις μεταξύ των κρατών και μάλιστα με κοινωνικά κάθετο τρόπο. Από τον παραγωγό, τον μεταφορέα, τον εισαγωγέα και τον πωλητή ενός προϊόντος μέχρι και τον Υπουργό Εμπορίου μιας χώρας που μπορεί να κληθεί να συνάψει μια εμπορική συμφωνία με μία άλλη χώρα, έχει μεγάλη σημασία να υπάρχει μία διαμορφωμένη βάση επιχειρηματικής και εμπορικής εμπιστοσύνης. Παράλληλα, η αρχική συνεργασία στον τομέα του εμπορίου, δημιουργεί ευκαιρίες για συνεργασία και σε άλλα πεδία. Τότε τα κράτη καλούνται να συναποφασίσουν κοινές αρχές που ρυθμίζουν τις σχέσεις τους πάνω σε αυτά τα ζητήματα, αρχικά σε τεχνοκρατικό επίπεδο και στη συνέχεια σε επίπεδο πολιτικών παραγόντων (δόγμα διακλαδώσεων- «ramifications») (Η. Κουσκουβέλης 2007, 442-445). Επομένως, η επιτυχής συνεργασία δύο κρατών στον τομέα της εμπορικής δραστηριότητας, δια της εμπιστοσύνης που εμπνέει σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, μπορεί να δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για

περαιτέρω συνεργασία και σε άλλους τομείς και άρα εμβάθυνση της ολοκλήρωσης. Στην περίπτωση της σχέσης ΕΕ – Βαλκανικών χωρών το κατά πόσο έχουν διαμορφωθεί ευνοϊκές συνθήκες υπέρ της συμμετοχής στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση των κρατών της Βαλκανικής, φαίνεται από τη μελέτη της εμπορικής σημασίας που έχουν τα κράτη – μέλη της ΕΕ, για τα Βαλκανικά κράτη και αντιστρόφως [(βλ. Πίνακα 18 (σελ Α-14)].

Αυτό που καθίστανται εμφανές από τη μελέτη του Πίνακα είναι ότι στις πρώτες θέσεις των εμπορικών εταίρων, από τους οποίους εισάγουν προϊόντα οι Βαλκανικές χώρες, βρίσκονται χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Κυανό Χρώμα). Εντύπωση προκαλεί ο ρόλος της Γερμανίας που είναι ο πρώτος εξαγωγέας στις 8 από τις 12 Βαλκανικές χώρες (Για το Κόσσοβο δεν υφίστανται οικονομικά στοιχεία) και μέσα στην πρώτη τετράδα σε 10 από αυτές. Επίσης σημαντικός είναι και ο ρόλος της Ιταλίας που πατροπαράδοτα έχει βρει ευνοϊκό πεδίο επιρροής στο Βαλκανικό χώρο, αφού βρίσκεται στην πρώτη τετράδα των εξαγωγέων σε 11 βαλκανικές χώρες. Επιπλέον φαίνεται ότι πέρα από την καταλυτική σημασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προέλευση των εισαγωγών των Βαλκανικών χωρών εντύπωση προκαλεί η προσπάθεια τόσο της Κίνας, όσο και της Ρωσίας να αποκτήσουν προνομιακό ρόλο στην περιοχή, αφού είναι μέσα στην πρώτη τετράδα εξαγωγικών χωρών για τέσσερις και πέντε αντίστοιχα χώρες. Η σημασία λοιπόν των Βαλκανικών χωρών για την ΕΕ είναι μεγάλη διότι αποτελούν σημαντικούς εξαγωγικούς προορισμούς των προϊόντων τους.

Από την άλλη η μελέτη των προορισμών εξαγωγής των Βαλκανικών προϊόντων μας αποδίδει ανάλογες διαπιστώσεις, όπως φαίνεται στον Πίνακα 19 (σελ Α-15). Και εδώ συμπεραίνουμε ότι οι Ευρωπαϊκές χώρες απορροφούν το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος των Βαλκανικών εξαγωγών, με τις Γερμανικές και Ιταλικές αγορές να βρίσκονται στις πρώτες θέσεις, σχεδόν σε όλες τις χώρες, αποδεικνύοντας τον υψηλό βαθμό εξάρτησης των Βαλκανικών Οικονομιών και επομένως και επηρεασμού αυτών από την ΕΕ.

Η Προσπάθεια Ενεργειακής Τροφοδοτικής Διαφοροποίησης

Όμως, παρά την ισχυρή της οικονομία, η οποία είναι σε θέση να επηρεάζει τις οικονομίες των Βαλκανικών κρατών, η ΕΕ δεν διαθέτει επαρκείς πρωτογενείς πηγές ενέργειας, με αποτέλεσμα το σύνολο των εισαγωγών ενέργειας να

ξεπερνάει κατά 904 εκατομμύρια Τόνους Ισοδύναμου Πετρελαίου (ΤΙΠ) την πρωτογενή παραγωγή της, κάτι που αντιστοιχεί σε περισσότερο από το μισό των ενεργειακών της αναγκών (ec.europa.eu 2019)

Ο κυριότερος εισαγωγέας είναι η Ρωσία από την οποία η ΕΕ κάλυπτε το 2012 το 40,8% των αναγκών σε φυσικό αέριο και το 30% των αναγκών σε πετρέλαιο. Παράλληλα όμως και για τη Ρωσική Ομοσπονδία έχει μεγάλη σημασία η αγορά των υδρογονανθράκων αφού το 65% των εξαγωγών της, την ίδια χρονιά, και το 30% του συνολικού της ΑΕΠ διαμορφώθηκε από αυτούς. Επομένως, η συνεργασία μεταξύ τους ήταν επιτακτική ανάγκη και αποτέλεσε το λόγο της ίδρυσης το 2002 από κοινού Κέντρου Τεχνολογίας όπου θα ανταλλάσσονταν πληροφορίες για τις ενεργειακές τεχνολογίες και θα λαμβάνονταν αποφάσεις για τη διαχείριση των ενεργειακών στρατηγικών, τις επενδύσεις και την ενεργειακή απόδοση. Αυτή η συνεργασία στην πορεία όμως συνάντησε προβλήματα, διότι οι προσεγγίσεις των επιμέρους ενεργειακών πολιτικών ήταν αποκλίνουσες, τόσο διαχειριστικά όσο και γεωπολιτικά. Οι εθνικοποιημένες πετρελαϊκές εταιρείες της Ρωσίας αντίκεινται στον ελεύθερο ανταγωνισμό, αφού ενεργούν σε ένα καθεστώς εσωτερικής πολιτικής τάξης που δρα προστατευτικά. Επιπλέον, το πολιτικό *mondo operandi* της Ρωσίας απέχει πολύ από το Ευρωπαϊκό κεκτημένο που συνίσταται στην Δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ελεύθερη οικονομία με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ερωτηματικά ως προς την ορθότητα της συνεργασίας μεταξύ τους. Επιπρόσθετα, η Ρωσία λόγω των κρίσεων στις σχέσεις της με την Ουκρανία, ακόμα και πριν την προσάρτηση της Κριμαίας, χρησιμοποιούσε την τροφοδοσία υδρογονανθράκων από τους αγωγούς που διέρχονται από εκεί για να αποκομίσει πολιτικά και οικονομικά οφέλη, όπως έγινε το 2006, το 2007 και το 2009 (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 47-50).

Επειδή λοιπόν απειλείται η ομαλότητα της διαμετακόμισης ενέργειας και με τις ανησυχίες σχετικά με την ασφάλεια του εφοδιασμού από τη Ρωσία να εντείνονται περαιτέρω, λόγω της σύγκρουσης στην Ουκρανία και την κρίση στην Κριμαία το 2015, σχεδιάστηκαν από την ΕΕ νέα μέτρα που αφορούσαν τις αγορές πετρελαίου και φυσικού αερίου με σκοπό, την αποτελεσματική αντιμετώπιση τυχόν σοβαρών διαταραχών στη λειτουργία τους (ec.europa.eu 2019), όπως η εξαγγελία το Φεβρουάριο του 2015 της «Ενεργειακής Ένωσης», καθώς επίσης και η επιδίωξη της διαφοροποίησης στην ενεργειακή τροφοδοσία της ΕΕ, αλλά και της

εκμετάλλευσης τυχόν υπαρχόντων ενεργειακών κοιτασμάτων (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 51-53).

Τα παραπάνω αιτιολογούν τη χρηματοδότηση από αυτή, της κατασκευής αγωγών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη με βασικότερους τον TAP που διέρχεται από τη Μακεδονία και τελεί υπό ολοκλήρωση (tap-ag.gr 2018) και τον EASTMED που θα συνδέσει Ισραήλ-Κύπρο-Ελλάδα-Ιταλία και θα της επιτρέψει να αποσβέσει το γεωπολιτικό ρίσκο που πήρε με την αποδοχή της υποψηφιότητας της Κύπρου. Το πρόγραμμα EASTMED χρηματοδοτείται από την ΕΕ με 35\$ εκατομμύρια ευρώ και βρίσκεται στη φάση της ανάπτυξης (ec.europa.eu 2017), με προοπτική ολοκλήρωσης το 2023 (cnn.gr 2018). Εφόσον ολοκληρωθούν οι δύο αυτοί αγωγοί ο χώρος της Ελλάδας και της Κύπρου θα λειτουργήσει ως η γεωπολιτική «βαλβίδα» της ενεργειακής «αρτηρίας» που θα τροφοδοτήσει την Ευρώπη, απαλλάσσοντάς την σε κάποιο βαθμό από την ενεργειακή εξάρτηση από τη Ρωσική Ομοσπονδία. Όλα τα παραπάνω, καταδεικνύουν την κεφαλαιώδη σημασία της Κύπρου και άρα την πραγματική αιτία που η χώρα έγινε, παρά τα ανοιχτά μέτωπα, αποδεκτή από την ΕΕ. Επιπλέον, λαμβανομένου υπόψη του στρατηγικού συντονισμού της Ρωσίας με την Τουρκία από το 2016 και μετά, ο αγωγός EASTMED, επιτυγχάνει τη μείωση της επιρροής της σταδιακά αναδεικνυόμενης σε ενεργειακό hub Τουρκίας, δημιουργώντας έναν ενεργειακό διάδρομο στα νότια αυτής (Φαλταίτς 2019, 4).

Η Αδυναμία Επέμβασης Υπαγορεύει την Αμυντική Ολοκλήρωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκίνησε ως ένας οικονομικός οργανισμός που εξελίχθηκε σε πολιτικό και επομένως επειδή βασικός πυλώνας ισχύος ενός κράτους αποτελεί η αμυντική του πολιτική, οι εταίροι συνειδητοποίησαν στο ευμετάβλητο γεωπολιτικό περιβάλλον που δημιουργήθηκε μετά την κατάρρευση του Ανατολικού μπλοκ, ότι θα πρέπει να αρχίσουν να διαμορφώνουν αμυντικές δομές. Αυτή η προσπάθεια που ξεκίνησε το 1992 με την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, προχωρώντας με εξαιρετικά βραδείς ρυθμούς φαίνεται να τελεσφορεί μερικώς, μόλις το 2017, με την επισημοποίηση της Σταθερά Δομημένης Συνεργασίας (Permanent Structured Cooperation- PESCO), η οποία προορίζεται να εμβαθύνει την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στον τομέα της άμυνας (consilium.europa.eu 2018).

Η παραπάνω προσπάθεια οφείλεται και στη διαπίστωση της ανεπάρκειας προσπαθειών άσκησης αμυντικής επιρροής στη Βαλκανική την πρώτη μεταψυχροπολεμική δεκαετία. Μπορεί το απόλυτο «όπλο» της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον ανταγωνισμό ισχύος στα Βαλκάνια να ήταν και να είναι το όραμα της ευημερίας που προσφέρει η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, όμως οι πολιτικοοικονομικές πρωτοβουλίες που συνεπάγεται δεν μπορούν από μόνες τους να επιφέρουν την ομογενοποίηση. Οι αδυναμίες των στρατιωτικών ικανοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η έλλειψη συνοχής λόγω των αντικρουόμενων πολιτικών των μελών της, αλλά και ο καθορισμός ως προαπαιτούμενου οποιαδήποτε στρατιωτικής δράσης της έγκρισης τόσο του NATO, όσο και των Ηνωμένων Εθνών, είχαν ως αποτέλεσμα την αναποτελεσματικότητα και την απραξία, η οποία επέτρεψε την κλιμάκωση του πολέμου στη Βοσνία, που τελικά σταμάτησε μόνο όταν το NATO επενέβη δυναμικά. Ακόμη και μετά το πέρας της κρίσης οι Ευρωπαϊκές δυνάμεις στη συγκεκριμένη σύγκρουση ασχολήθηκαν περισσότερο με την πολιτική συνιστώσα (εσωτερική πολιτική κατάσταση, ισχυροποίηση θεσμών, διατήρηση τάξης) της επέμβασης, ενώ οι ΗΠΑ με τη στρατιωτική, δεικνύοντας με αυτό τον τρόπο ελαττωμένο κύρος. Το ίδιο λάθος επαναλήφθηκε από πλευράς Ένωσης στην Κρίση του Κοσόβου το 1999, όπου η επέμβαση του NATO ήταν αυτή που επέβαλε την ειρήνη. Ακολούθως στην κρίση της Βόρειας Μακεδονίας που προκλήθηκε λόγω της εξέγερσης των Αλβανών το 2001, φαίνεται ότι οι Ευρωπαϊκοί θεσμοί βρέθηκαν πιο προετοιμασμένοι, με την επιτυχήστερη εξέλιξη της ευρωπαϊκής επέμβασης όμως, να είναι περισσότερο αποτέλεσμα της πρόθεσης των Αλβανών και της κυβέρνησης να συμβιβαστούν και όχι της αποτελεσματικότητας του ευρωπαϊκού πολιτικού σχεδιασμού (Belloni 2009, 313-331), που ούτως η άλλως αρχικά ήταν μόνο διπλωματικός.

Αυτές οι ανεπάρκειες μπορεί να κινητοποιήσαν τις προσπάθειες για οργανωτικό συντονισμό και ανάπτυξη στρατιωτικής δυνατότητας από μέρους της ΕΕ, όμως τα βήματα προόδου είναι μικρά, αφού οι αμυντικές αποφάσεις και συμφωνίες στο πλαίσιο αυτής, συμπεριλαμβανομένης και της έσχατης εξέλιξης που είναι η Δομημένη Συνεργασία (PESCO), λόγω της μη ύπαρξης κοινών θέσεων και επιδιώξεων έχουν καθαρά βουλευσιαρχική εφαρμογή από τα κράτη-μέλη (Μπέλλου 2006, 132-140), με αποτέλεσμα να είναι αναγκαία η επέμβαση του

NATO για επίλυση κρίσεων στη γεωπολιτική γειτονιά της ΕΕ, αφού η ίδια δεν είναι ικανή να προβάλλει ισχύ αυτόνομα (Belloni 2009, 313-331).

ΚΙΝΑ: Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ

«Ο Νέος Δρόμος του Μεταξιού»

Η Κίνα, παρά το ότι έχει υιοθετήσει ένα ιδιόμορφο και κατά πολλούς καταπιεστικό Κομμουνιστικό καθεστώς (CAMPBELL 2016), κατάφερε να δημιουργήσει τις βάσεις μίας επικείμενης παγκόσμιας οικονομικής υπεροχής από το 2020 και μετά (JOHNSON 2019). Παρά όμως και την αδιαμφισβήτητη στρατιωτική της ικανότητα (3η ισχυρότερη στρατιωτική δύναμη) (globalfirepower.com 2019), δεν αποφάσισε στις πρώτες μεταψυχροπολεμικές δεκαετίες να εμπλακεί δυναμικά στις κρίσεις στις Βαλκανικές χώρες, λόγω της θεμελιώδους αντίθεσής της, σε επεμβάσεις στα εσωτερικά τεκταινόμενα άλλων χωρών (mediterraneanaffairs.com 2014).

Αυτός ο εγγενής απομονωτισμός φαίνεται στο οικονομικό επίπεδο να αποκηρύσσεται υπό την ηγεσία του προέδρου της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, Xi Jinping, ο οποίος σε μια επίσκεψή του στην Astana του Καζακιστάν, το Σεπτέμβριο του 2013 ανακοίνωσε την πρόθεσή του για την υλοποίηση ενός μεγαλεπήβολου σχεδίου, του «Νέου δρόμου του Μεταξιού» («One Belt, One Road» ή «Belt and Road Initiative»). Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής είναι να διασυνδεθούν εμπορικές συναλλαγές και έργα υποδομής στην Ασία, την Ευρώπη, την Αφρική και τον Ειρηνικό. Η περιοχή εφαρμογής τους εκτείνεται σε 68 χώρες και εμπλέκει έμμεσα ή άμεσα συνολικά 4,4 δισ. ανθρώπους. Βέβαια το οικονομικό κόστος θα είναι τεράστιο αφού για την υλοποίησή του η Κίνα θα πρέπει να επενδύει ετησίως 150 δισ. δολάρια σε έργα υποδομής, ενώ έκθεση του οίκου αξιολόγησης Fitch, που δημοσιεύτηκε στις αρχές του 2018, αναφέρει ότι τα ήδη προγραμματισμένα έργα έχουν συνολικό προϋπολογισμό άνω των 900 δισεκατομμυρίων δολαρίων (Κουτσουμπού 2017). Αυτό φαντάζει εφικτό αν αναλογιστούμε ότι η Κίνα έχει δείκτη βιομηχανοποίησης που πλησιάζει τα ποσοστά των ΗΠΑ και εξασφαλίζει επαρκή παραγωγικότητα, ώστε το ΑΕΠ της να είναι το δεύτερο στον κόσμο μετά το Αμερικανικό (Φιλόσογλου 2018).

Η Σημασία της Περιοχής για τα Κινεζικά Σχέδια

Η Βαλκανική σε αυτό σχέδιο, όντας γεωγραφικά η πύλη εισόδου της Ευρώπης, είναι επακόλουθο να αποτελεί πρωταρχικό στόχο οικονομικής διείσδυσης (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. 2016, 94). Αυτό κατέσπει εμφανές μέσω της πολιτικής και επενδυτικής πλατφόρμας «16+1», που εξαγγέλθηκε από την Κίνα το 2012 και στην οποία εμπλέκονται μεταξύ άλλων η Βουλγαρία, η Κροατία, η Ρουμανία, η Σλοβενία, η Αλβανία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Βόρεια Μακεδονία, το Μαυροβούνιο, η Σερβία και από τον Απρίλιο του 2019 και η Ελλάδα (eleftherostyros.gr 2019). Αυτή εξελίσσεται παράλληλα με πανευρωπαϊκές κινεζικές επενδυτικές κινήσεις σε μεγάλα ευρωπαϊκά λιμάνια, σιδηροδρομικούς σταθμούς και οδικά δίκτυα (emea.gr 2019).

Στην Ελλάδα σημαντική επένδυση αποτέλεσε η εξαγορά από την κρατική εταιρεία COSCO, το 2016 του λιμένα του Πειραιά έναντι 368,5 εκατομμυρίων ευρώ, που μαζί με τις επενδύσεις που έγιναν στην περιοχή, τελικά κυμάνθηκε στα 714 εκατομμύρια. Το επενδύόμενο ποσό δείχνει ότι ο Πειραιάς-που αποτελεί κλειδί για την είσοδο στην Ευρώπη- βρίσκεται πολύ ψηλά στην ιεράρχηση των Κινεζικών επενδυτικών προτεραιοτήτων. Επιπλέον, η συγκεκριμένη επένδυση, σε συνδυασμό με το γενικότερο επιχειρησιακό σχέδιο της COSCO που οι εκτιμήσεις της Εθνικής Τράπεζας και ξένων οίκων θεωρούν ότι οδηγεί σε αύξηση της διακίνησης εμπορευματοκιβωτίων, μπορεί να επιφέρει μακροπρόθεσμα έσοδα της τάξης 6.6 δισεκατομμυρίων ευρώ ετησίως στην ελληνική οικονομία και να προσθέσει 125000 θέσεις εργασίας (Μπέλλος 2016).

Στη συνέχεια, το Σεπτέμβριο του 2017 η China Railway Design Corporation εξέφρασε το ενδιαφέρον της κινεζικής πλευράς για την αναβάθμιση της σιδηροδρομικής γραμμής Πειραιάς-Αθήνα-Θεσσαλονίκη-Ειδομένη, ώστε αυτή να ενταχθεί σε ένα σύνολο ευρύτερων σιδηροδρομικών αναβαθμίσεων που θα τη διασυνδέσουν με τη Βουδαπέστη και την Ανατολική Ευρώπη, διακινώντας με αυτό τον τρόπο ταχύτατα τα Κινεζικά προϊόντα που φτάνουν στο λιμάνι του Πειραιά. Τέλος, ανάλογο ενδιαφέρον εκφράστηκε για τη γραμμή Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη, η οποία παρακάμπτει το Βόσπορο, συμπληρώνοντας πρόσφατη ελληνοβουλγαρική συμφωνία διασύνδεσης των λιμένων τους με τερματικό σταθμό τη Θεσσαλονίκη (Καραγιάννης 2017). Τα παραπάνω

αποδεικνύουν τη σημασία που έχει η Ελλάδα για τα κινεζικά σχέδια οικονομικής επέκτασης αφού η χώρα γεωγραφικά είναι το «κατώφλι» της πύλης (Βαλκάνια) της Ευρώπης.

Η Σερβία αποτελεί επίσης μία χώρα στην οποία οι Κινέζοι επενδυτές αποδίδουν βαρύνουσα σημασία. Ενδεικτικό των προθέσεων για ακόμα περισσότερες επενδύσεις είναι τα ήδη κατασκευασμένα έργα στα οποία έχουν εμπλακεί κινεζικές εταιρείες, και τα οποία δίνουν βάση στην ανάπτυξη και τη βελτίωση των υποδομών. Ενδεικτικά αναφέρεται η κατασκευή 2 γεφυρών στο Βελιγράδι το 2010 και το 2015 που ενώνουν τις συνοικίες της πόλης που βρίσκονται εκατέρωθεν του Δούναβη και η εξαγορά της μεγαλύτερης σερβικής χαλυβουργίας έναντι του ποσού των 46 εκατ. ευρώ από την κινεζική Hebei Iron and Steel Group Company Limited. Το παραπάνω ευνοϊκό οικονομικό κλίμα μεταξύ των δύο χωρών επιβεβαιώθηκε το Σεπτέμβριο του 2018 όταν σε διμερή συνάντηση των προέδρων Σερβίας και Κίνας, υπογράφηκαν εμπορικές συμβάσεις, αλλά και αμυντικά εξοπλιστικά προγράμματα συνολικού ύψους 3 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Η συμφωνία περιλαμβάνεται μια σύμβαση αξίας 900 εκατομμυρίων δολαρίων, για την κατασκευή, ενός εργοστασίου ελαστικών, μέχρι το 2025, ενώ η εξορυκτική εταιρία Zijin Mining Group, ως στρατηγικός εταίρος θα επενδύσει, σε βάθος 6 ετών, 1,46 δισεκατομμύρια στη αντίστοιχη σερβική εταιρεία εξόρυξης χαλκού. Ο οικονομικός εναγκαλισμός της Σερβίας από την Κίνα συμπληρώνεται από δανειοδοτικές συμβάσεις 298 εκατομμυρίων ευρώ το Μάιο του 2017, για τη χρηματοδότηση της ανακατασκευής του σιδηροδρόμου μεταξύ Βελιγραδίου και Stara Pazova που εντάσσεται στο κινεζικό στρατηγικό σχέδιο του «*Νέου δρόμου του Μεταξιού*» (Zivanovic 2018).

Στις υπόλοιπες Βαλκανικές χώρες αναπτύσσονται ανάλογες επενδυτικές πρωτοβουλίες. Η Αλβανία αποτελεί σημαντικό εταίρο της Κινεζικής προσπάθειας για αύξηση της οικονομικής επιρροής στα Βαλκάνια. Το 2017 η κινεζική Geo – Jade Petroleum Corporation, πραγματοποιώντας την εξαγορά ύψους 441 εκατομμυρίων δολαρίων канаδικής εταιρίας που κατέχει τα δικαιώματα εκμετάλλευσης πετρελαϊκών κοιτασμάτων σε διάφορες περιοχές της Αλβανίας, κατέστη ο πρώτος επενδυτής για τη γείτονα χώρα και απέκτησε πρόσβαση σε κοιτάσματα απόδοσης πλέον των 19 χιλιάδων βαρελιών την ημέρα. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη προσπαθεί να βρει τη θέση της στο χάρτη της στρατηγικής κινεζικής

πρωτοβουλίας με την επιδίωξη εξασφάλισης συμμετοχής της Κίνας στην κατασκευή 3 θερμοηλεκτρικών σταθμών και ενός αυτοκινητόδρομου, σε συνέχεια της από το 2018 επένδυσης σε έναν ακόμα θερμοηλεκτρικό σταθμό στο σερβικό τομέα της χώρας (Lakic 2015). Στη Βουλγαρία επίσης στον τομέα των σιδηροδρόμων η κινεζική εταιρία China Railway Rolling Stock Corp (CRRC) κατέθεσε πρόταση για την εξαγορά των υπερχρεωμένων Βουλγαρικών Σιδηροδρόμων η οποία προβλέπει την αναχρηματοδότηση δανείου 130 εκατ. ευρώ, την προμήθεια τροχαίου υλικού αξίας 170 εκατ. ευρώ και την κατασκευή μονάδας συναρμολόγησης βαγονιών (emea.gr 2019).

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΣΧΥΡΟΥΣ ΔΡΩΝΤΕΣ

Η Ρωσική Στρατηγική

Η Ρωσία της πρώτης μεταψυχροπολεμικής δεκαετίας δεν πέτυχε, λόγω αρχικής διπλωματικής αδράνειας, εσωτερικών οικονομικών προβλημάτων και αδυναμιών στην στρατιωτική προβολή ισχύος, να έχει το ρόλο που θα άρμοζε στην ιστορία και το μέγεθός της, στις διαμορφούμενες εξελίξεις στη Γιουγκοσλαβία και τα υπόλοιπα Βαλκάνια. Σταδιακά όμως, υπό την καθοδήγηση μίας χαρισματικής ηγετικής προσωπικότητας που φαίνεται ότι προσπαθεί να διαμορφώσει τις συνθήκες μίας «τσαρικής» παλινόρθωσης, και στηριζόμενη στους αστείρευτους ενεργειακούς πόρους που διαθέτει οι οποίοι είναι απαραίτητοι για την ενεργειακή επάρκεια ολόκληρης της Ευρώπης, κατάστρωσε μία προσεκτική και όσο το δυνατόν λιγότερο προκλητική στρατηγική διατήρησης της επιρροής της στη Βαλκανική. Στηρίγματα αυτής αποτέλεσαν η δεδομένη θρησκευτική και εθνολογική συγγένεια, η εργαλειοποίηση των ΜΜΕ, οι Κρατικές Εταιρείες Υδρογονανθράκων, η επιλεκτική διπλωματική επιρροή σε θέματα όπως το Μακεδονικό, η πολιτική υποστήριξη σε τοπικούς ηγέτες φιλορωσικών απόψεων και οι οικονομικές επενδύσεις κυρίως στον τομέα της ενέργειας. Η στρατηγική αυτή αποσκοπούσε αφενός μεν να περισώσει ότι μπορούσε να περισωθεί από τη Σοβιετική αίγλη στην περιοχή και αφετέρου να καταδείξει emphaticά και υπερβολικά τις προσαρμοστικές περιπέτειες των Βαλκανικών κρατών, λόγω της αρχικής οικονομικής μετάβασης και στη συνέχεια της πολιτικής ολοκλήρωσης με την ΕΕ.

Οι πόροι για την υλοποίηση αυτής της στρατηγικής χρησιμοποιήθηκαν με φειδώ, λόγω του ότι η Ρωσία δεν διαθέτει τα αποθέματα ισχύος που διαθέτει η Δύση, ενώ εντύπωση προκαλεί ο χειρισμός των διπλωματικών και επενδυτικών αποτυχιών της. Η επίτευξη της de facto ανεξαρτητοποίησης του Κοσσόβου τις προσδίδει νομικά επιχειρήματα για την προάσπιση των συμφερόντων της σε άλλες περιοχές, ενώ η αποτυχία στα κατασκευαστικά προγράμματα αγωγών στη Βαλκανική αντιμετωπίστηκε με τη Ρωσοτουρκική προσέγγιση η οποία κατέστησε πάλι τη Ρωσία πάροχο της Τουρκίας σε υδρογονάνθρακες και πιθανόν στο μέλλον, μέσω της διασύνδεσης με τον αγωγό TANAP, και της Ευρώπης. Τέλος, πέτυχε να καταστήσει σαφές ότι τα Βαλκάνια είναι ο ενδιάμεσος χώρος μεταξύ αυτής και της Δύσης και όχι οι πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες όπου τυχόν προκλήσεις θα αντιμετωπίζονται δυναμικά.

Η Στρατηγική των ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ αποκτώντας το στάτους της μοναδικής υπερδύναμης τουλάχιστον κατά την πρώτη μεταψυχροπολεμική δεκαετία, χρησιμοποίησαν το ΝΑΤΟ του οποίου είναι ο θεμέλιος πυλώνας, προκειμένου να ενσωματώσουν αμυντικά τον κενό χώρο που προέκυψε και στα Βαλκάνια μετά την κατάρρευση του Υπαρκτού Σοσιαλισμού. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού επιδίωξαν την επιλεκτική στρατιωτική παρουσία με τη δημιουργία στρατιωτικών βάσεων σε στρατηγικά σημεία. Παράλληλα όμως με την αμυντική ενσωμάτωση σκοπός ήταν και η πολιτική αναδόμηση των νέων κρατικών οντοτήτων, μέσω της επιδίωξης εφαρμογής μίας επαναστατικής διάδοσης της δημοκρατίας και της ελεύθερης οικονομίας, συνδυάζοντας παραδόξως τα ιδεαλιστικά κίνητρα με τη χρήση σκληρής ισχύος. Αυτό οδήγησε στην εγκατάσταση δημοκρατικών καθεστώτων σε καινούργιες πολιτικές οντότητες που προέκυψαν από αυτή την επέμβαση, όπως η Βοσνία - Ερζεγοβίνη και το Κόσσοβο, οι οποίες όμως απέχουν πολύ από το να χαρακτηριστούν πρότυπα κρατικής λειτουργικότητας, με αποτέλεσμα να αποτελούν πιθανούς υποψήφιους δρώντες για την τοπική αποσταθεροποίηση.

Παράλληλα χρησιμοποιώντας τη διπλωματική επιρροή τους επιδίωξαν να επιβάλλουν την ύφεση στις τοπικές διενέξεις, μην εξετάζοντας ποιου τοπικού δρώντα η θέση συνάδει με το Διεθνές Δίκαιο, αλλά μόνο αποζητώντας το

συμβιβασμό μεταξύ τους, προκειμένου να μην απειληθεί η σταθερότητα στην περιοχή.

Τα τελευταία χρόνια όμως η αύξηση της ισχύος του Κινεζικού «δράκου» επιβάλλει αναπροσδιορισμό των προτεραιοτήτων και επομένως της κατανομής των πόρων, ανά περιοχή της Υψηλίου. Κατά συνέπεια, οι νέες προκλήσεις για την αμερικανική εξωτερική πολιτική είναι η επίτευξη της μετακύλισης του οικονομικού βάρους της ενσωμάτωσης και της αμυντικής προστασίας της Βαλκανικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω της επιδίωξης αύξησης των αμυντικών δαπανών της τελευταίας και η παροχή υποστήριξης σε μία ελεγχόμενη αμυντική της αυτονομησης που θα βρει πεδίο εφαρμογής και στο συγκεκριμένο χώρο.

Η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η βασική διαπίστωση από τη μελέτη της Ευρωπαϊκής στρατηγικής είναι ότι αυτή άλλαξε τα Βαλκάνια, αλλά και το ότι τα Βαλκάνια αλλάζουν την ΕΕ. Αυτή επιδιώκοντας με ξεκάθαρο σκοπό την αύξηση της επιρροής της στη βάση μίας δημοκρατικής και οικονομικά φιλελεύθερης εξάπλωσης, άδραξε την ευκαιρία που προσέδωσε η αποδέσμευση των χωρών της Βαλκανικής από τον Κομμουνιστικό κλοιό, προκειμένου να τις εντάξει στο δυναμικό της, πάντα με βάση την αρχή της αιρεσιμότητας. Κίνητρο υπαναχώρησης από την εθνική κυριαρχία αποτέλεσε και αποτελεί για τις Βαλκανικές χώρες, η αφειδής οικονομική βοήθεια και η εμπορική αλληλεξάρτηση η οποία έχει αναπτυχθεί τόσο πολύ ώστε να προσομοιάζει τις αναπτυσσόμενες εμπορικές σχέσεις μεταξύ των διοικητικών περιφερειών στο εσωτερικό ενός κράτους και επομένως συντελεί στην περαιτέρω ολοκλήρωση. Παρόλα αυτά ιδιαιτέρως τα τελευταία χρόνια, η παραπάνω προσπάθεια, αναχαιτίζεται από τα αποκλίνοντα συμφέροντα και άρα την εσωτερική διάσταση απόψεων για το Βαλκανικό μέλλον αυτής, τόσο μεταξύ των κρατών – μελών, όσο και μεταξύ των ηγεσιών τους με την κοινή γνώμη. Οι παραπάνω δυσκολίες αποτελούν πρόκληση και για εσωτερικές αλλαγές στον τρόπο λήψης αποφάσεων από την ΕΕ, επιφέροντας ίσως στο μέλλον ακόμα μεγαλύτερο επίπεδο συνοχής, αφού εκκινούν συζητήσεις για κατάργηση του βέτο για θέματα διεύρυνσης, οπότε όλοι θα πρέπει να συμβιβάζονται με την άποψη της πλειοψηφίας.

Την αμοιβαία επωφελή επιρροή Βαλκανίων – ΕΕ επιτάσσει και το ενεργειακό ζήτημα. Η ΕΕ έχει αντιληφθεί ότι η εξάρτηση σε υδρογονάνθρακες από

τη Ρωσία και η προοδευτική επιδείνωση των μεταξύ τους σχέσεων επιβάλλει την ενεργειακή «υπερκέραση» που είναι εφικτή μόνο διαμέσου της διέλευσης ενεργειακών ροών από το Βαλκανικό Νότο. Αυτό εξηγεί και την οικονομική και πολιτική υποστήριξή της σε προγράμματα κατασκευής αγωγών, όπως ο EASTMED, τα οποία αναδεικνύουν για άλλη μία φορά την γεωπολιτική ακτινοβολία του Αιγαίου και της Κύπρου και άρα τη σημασία τους για αυτή.

Τέλος, η αμυντική αδυναμία που επέδειξε η ΕΕ κατά τις μεταψυχροπολεμικές κρίσεις στα Βαλκάνια βοήθησε να γίνει αντιληπτό ότι η δημιουργία μίας πραγματικά Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ικανότητας είναι προϋπόθεση για οποιοδήποτε περαιτέρω στάδιο ολοκλήρωσης και επομένως θα πρέπει να συντελεστούν σταθερά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση. Αυτό άλλωστε επιβάλλει η αλλαγή πολικότητας του Διεθνούς Συστήματος και η αδυναμία στο σύνολο τους των Βαλκανικών χωρών να υπερασπιστούν τον εαυτό τους στις υπό δημιουργία απειλές ασφαλείας. Ανασταλτικός παράγων στα παραπάνω βήματα αποτελεί, το ότι η εφαρμογή τους εξαρτάται από την εθελοντική συμμετοχή των κρατών μελών και παράλληλα ότι θα πρέπει να υπάρχει πάντα αρμονία με την άποψη των ΗΠΑ-NATO για την αντιμετώπιση των δημιουργούμενων ζητημάτων.

Η Στρατηγική της Κίνας

Η Κίνα φαίνεται ότι αντιλαμβάνεται το Βαλκανικό χώρο ως ευκαιρία για να εφαρμόσει την απόφασή της να διεκδικήσει το γεωπολιτικό ρόλο που αρμόζει στο πληθυσμιακό, εδαφικό και οικονομικό της μέγεθος, αφήνοντας στο παρελθόν τον εγγενή απομονωτισμό της. Αυτό σε πρώτη φάση θα επιτευχθεί με μία στρατηγική οικονομικού ιμπεριαλισμού που επιδιώκει με τη χρηματοδότηση του μεγαλεπήβολου σχεδίου του «Νέου Δρόμου του Μεταξιού» να διοχετεύσει και στην Ευρώπη το πλεόνασμα παραγωγικότητας που παρέχει το αδιανόητα πολυάριθμο εργατικό δυναμικό της. Σε αυτή τη κατεύθυνση προχωρά με σταθερά βήματα προς τη μεταμόρφωση των Βαλκανίων σε πύλη εισόδου των εμπορευμάτων της, παρέχοντας παράλληλα στις Βαλκανικές χώρες ευκαιρίες να διαφοροποιήσουν τις εμπορικές τους σχέσεις και επομένως την εξάρτηση από την ΕΕ. Οι κατασκευαστικές της εταιρείες έχουν τον πρώτο λόγο σε αυτή την προσπάθεια προσπαθώντας να δημιουργήσουν πολυετείς δανειοδοτικές δεσμεύσεις με τις τοπικές κυβερνήσεις για την εκτέλεση κυρίως συγκοινωνιακών έργων και την

κατασκευή ενεργειακών υποδομών, τα οποία θα επιτρέψουν μεταξύ άλλων και την υλοποίηση του παραπάνω σχεδίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΠΙΚΟΥΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥΣ

Ένα διαχρονικό συμπέρασμα από τις κατά καιρούς ανταγωνιστικές αναβιώσεις των τοπικών εθνικισμών, καταδεικνύει ότι σε κάθε χρονική περίοδο όπου υφίσταται μεταβολή της πολικότητας του Διεθνούς Συστήματος στο συγκεκριμένο χώρο είναι πολύ πιθανό να υφίσταται μία τάση αναβίωσής τους, κάτι που κατέσται εμφανές από τους Βαλκανικούς Πολέμους, που αποτελούσαν το προοίμιο του Α΄ΠΠ, μέχρι και τις μεταψυχροπολεμικές συγκρούσεις στη Γιουγκοσλαβία. Παράλληλα η διχασμένη εσωτερική κατάσταση που υφίσταται στο εσωτερικό ορισμένων κρατών αποτελεί γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη των παραπάνω ανταγωνισμών μεταξύ τους και τις περιόδους που βρίσκεται σε έξαρση τείνει να εξωτερικεύεται και στις εξωτερικές τους σχέσεις δημιουργώντας εστίες έντασης σε τοπικό επίπεδο, όπως φαίνεται με την επιθετική εξωτερική πολιτική που ασκούνε κράτη που η συνοχή τους τίθεται υπό αμφισβήτηση όπως η Αλβανία και η Βόρεια Μακεδονία. Ουσιαστικά καταδεικνύεται η διασύνδεση των συστημικών διακυμάνσεων με τις τοπικές εθνικιστικές εξάρσεις, αλλά και της εσωτερικής αντιπαλότητας και έλλειψης συνοχής με την εξωτερική επιθετική πολιτική πρακτικών που διαταράσσουν την τοπική σταθερότητα. Τα παραπάνω αποτελούν μία αμφίδρομη διασύνδεση της Δεύτερης με την Τρίτη Εικόνα του Waltz.

Οι ιστορικά πολυάριθμες διαφορές - ανταγωνισμοί - διαμάχες των χωρών σε τοπικό επίπεδο, που είναι αποτέλεσμα της σύγκρουσης των στρατηγικών τους συμφερόντων καταδεικνύει μία τάση προδιαγεγραμμένης αποτυχίας των τοπικών προσπαθειών συνεννόησης και καθορισμού από κοινού στρατηγικών, ακόμα και σήμερα. Επίσης, αυτή η τοπική ασυνεννοησία που από το απώτατο παρελθόν και ιδιαίτερα σε περιόδους συστημικών αλλαγών δημιουργούσε γεωπολιτικό κενό στην περιοχή, αφού καμία τοπική δύναμη δεν μπορούσε να συσπειρώσει τις τοπικές συνιστώσες, τελικά ευνοούσε τις προϋποθέσεις αυτό να «πληρωθεί» από το διαθέσιμο πλεόνασμα επιρροής που διαθέτει όχι ένας τοπικός διεκδικητής, αλλά πάντα μία Μεγάλη ή Μεγάλες δυνάμεις.

Επίσης, ακόμα και οι λίγες απόπειρες σύμπλευσης μεταξύ των Βαλκανικών χωρών δεν αποσκοπούσαν στην γενικότερη ομαλοποίηση. Αυτό καταδεικνύεται από το ότι τις περισσότερες φορές δεν συνάφθηκαν μακροχρόνιες συμμαχικές σχέσεις μεταξύ γειτονικών κρατών, αφού κάτι τέτοιο θα προϋπόθετε επίλυση των μεταξύ τους διαφορών. Αντιθέτως, προτίμησαν τη συνεννόηση με μη γειτονικά κράτη με τους οποίους όπως είναι αυτονόητο εδαφικές διαφορές δεν υπάρχουν, ενώ συνήθως αυτή αποσκοπούσε στην αποδυνάμωση ενός κοινού γείτονα. Η προβολή στο παρόν αυτού του ιστορικού συμπεράσματος είναι η εφαρμογή του λεγόμενου Μουσουλμανικού Τόξου, το οποίο συνίσταται και από την αποδεδειγμένη σύμπνοια μεταξύ Τουρκίας, Αλβανίας και Βόρειας Μακεδονίας.

Από την άλλη παρά το έντονα διχαστικό στο εσωτερικό των κρατών κλίμα, παραδόξως, η αίσθηση της Εθνικής ταυτότητας είναι πολύ ισχυρή στο Βαλκανικό χώρο και αυτό αποτελεί αιτία να υπάρχει δυσκολία στην αποδοχή αλλαγών στην ποιότητα αυτής. Κάθε φορά που απειλούνταν, αυτό αποτελούσε αιτία δυσαρέσκειας και αντιδράσεων, αφού ακόμη και σε συνθήκες υποδούλωσης η πολιτιστική αφομοίωση δεν ήταν τελικά μία δεδομένη διαδικασία. Αυτό καταδεικνύουν οι αποτυχημένες απόπειρες ομαδοποίησης των Βαλκανικών λαών από τους Οθωμανούς με θρησκευτικά και του Τίτο με «ταξικά» κριτήρια. Αυτό οδηγούσε όταν οι συνθήκες το επέτρεπαν, οι λαοί να αποζητούν την εθνική συσπείρωση. Παράλληλα εξηγεί τη δυσκολία στην αποδοχή των αλλαγών που επιβάλλει και στην εθνική ταυτότητα η Ευρωπαϊκή Ένωση, τουλάχιστον σε ορισμένες χώρες.

Η παραπάνω εικόνα της εσωτερικής αντιπαράθεσης αλλά και του διεθνούς επεμβατισμού επέδρασε αρνητικά στις επιδόσεις των Βαλκανικών χωρών οδηγώντας τους να ξεκινούν από μία υποδεέστερη πολιτισμική, θεσμική και οικονομική – τεχνολογική αφετηρία από την αρχή της συγκρότησης των κρατικών τους μορφωμάτων, μέχρι και την κατάρρευση του Υπαρκτού Σοσιαλισμού. Σε όλες τις μεγάλες ιστορικές μεταβάσεις, υστερούν σημαντικά εάν συγκριθούν με τις αντίστοιχες βάσεις εκκίνησης των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών. Ακόμα όμως και μεταψυχροπολεμικά η καταστρωθείσα φιλοδυτική στρατηγική τους όπου βασικές επιδιώξεις ήταν η ενσωμάτωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το NATO, στηρίχθηκε σε προβληματικούς συντελεστές ισχύος, όπως αυτοί κληροδοτήθηκαν από την ιστορική πορεία τους, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα δυσκολίες στην προσαρμογή

και ενσωμάτωσή τους, που ακόμα δεν έχουν ξεπεραστεί στο σύνολό τους, ιδιαίτερα στον οικονομικό τομέα. Το αποτέλεσμα είναι η σύγκλιση με τις Δυτικές χώρες που θα επιτρέψει και την ομογενοποίηση μαζί τους μέσω της ένταξης στην ΕΕ, ιδιαίτερα στα Δυτικά Βαλκάνια, να είναι μία διαδικασία που φαίνεται ότι θα διαρκέσει ακόμα αρκετά.

Επιπλέον, με δεδομένα τη διαχρονική υπαγωγή των Βαλκανικών χωρών σε συμμαχικές σχέσεις με μία ή περισσότερες Μεγάλες Δυνάμεις και τις καταστροφές που έχουν υποστεί όταν συμμετείχαν σε αποτυχημένες συμπορεύσεις, φαίνεται οι ηγεσίες τους σήμερα, με εξαίρεση την Τουρκία, να έχουν αντιληφθεί ότι δεν μπορούν να έχουν την πολυτέλεια διατήρησης συμμαχικών σχέσεων με όλους. Αυτό εξηγεί γιατί σε οποιοδήποτε σοβαρό ζήτημα ανακύπτει, όλα αντιμετωπίζονται από τη σκοπιά της θεσμικής και πολιτικής ευεργέτιδας ΕΕ και του παρόχου ασφαλείας NATO - ΗΠΑ. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ανοιχτοί δίαυλοι επικοινωνίας με όλους τους ισχυρούς δρώντες, αλλά οι Βαλκανικές προτεραιότητες είναι καθορισμένες. Παράδειγμα αποτελεί η στάση της Βουλγαρίας και της Ελλάδας όταν τέθηκαν έμμεσα ή άμεσα τα διλήμματα διέλευσης ρωσικών ενεργειακών αγωγών από το έδαφός τους, όπου τελικά αυτά δεν τελεσφόρησαν. Δηλαδή στο Βαλκανικό περιβάλλον καθίσταται εμφανές ότι δεν υφίστανται ιστορικοί συναισθηματισμοί στις διεθνείς τους σχέσεις. Και εδώ όλα ανάγονται σε ισχύ και αυτή σε επιρροή σε όλους τους τομείς της διεθνούς κρατικής δραστηριοποίησης. Αυτός ο ρεαλισμός στην επιλογή των συμμάχων δείχνει ότι οι περισσότερες χώρες έχουν αντιληφθεί τη διαφορά ισχύος μεταξύ Ρωσίας και Δύσεως και για αυτό το λόγο στο σύνολό τους, έχουν επιλέξει το δεύτερο.

Εξάλλου, αυτή η επιλογή των Βαλκανικών κρατών οδηγείται και από την ιστορική αποτύπωση της βούλησης των ισχυρών του Διεθνούς Συστήματος που ποτέ δεν ανέχονταν την ουδετερότητα στη Βαλκανική. Ο ουδέτερος είναι πολύ πιθανό να αποτελέσει αποδέκτη τηλεσιγράφων για θέματα ιδιαίτερης σημασίας και να αντιμετωπιστεί ως παράγων σε ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος του τύπου: «Ή είσαι μαζί μου ή εναντίον μου». Αυτό εξηγεί γιατί ακόμα και η φορτισμένη από το πρόσφατο ιστορικό παρελθόν των Νατοϊκών βομβαρδισμών, Σερβία τελικά επέλεξε να υποβάλλει αίτηση ένταξης στην ΕΕ, αντιλαμβανόμενη ότι αυτή είναι η ρεαλιστική επιλογή που επιβάλλουν οι υπάρχοντες συσχετισμοί.

Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι η αλλαγή θέσεων και συμμαχιών δεν είναι θεμιτή όταν εξυπηρετείται το εθνικό συμφέρον, αλλά για να μην επηρεάζεται η αξιοπιστία του δρώντα και να μην υπάρχει περίπτωση εφαρμογής επαπειλούμενων συνεπειών πρέπει να συνοδεύεται από την ανάλογη ισχύ. Αυτό αποδεικνύει η στάση της Τουρκίας η οποία με τον προσεταιρισμό της Ρωσίας, καταδεικνύει ότι αποτελεί στοιχείο διπλωματικής ισχύος η ικανότητα αλλαγής θέσεων, πολλές φορές εκτελώντας στροφή 180 μοιρών. Οι ιδεολογικές βάσεις δεν είναι απαραίτητο να μένουν ακλόνητες για την επίτευξη των στόχων. Πρέπει να υπάρχει ευελιξία. Αυτή η ευελιξία όμως είναι αποτέλεσμα του ότι κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει μία χώρα με μεγάλη έκταση, αυξανόμενο πληθυσμό και μεγάλου μεγέθους οικονομία, ακόμα και αν οι ενέργειές της δεν είναι πάντα σύνομες με το Διεθνές Δίκαιο. Τέλος επιπρόσθετο στοιχείο διπλωματικής ισχύος αποτελεί ο επιδέξιος χειρισμός από τη γείτονα, προβλημάτων ώστε από μειονεκτήματα να καταστούν πλεονεκτήματα, κάτι που γίνεται αντιληπτό από τον χειρισμό του μεταναστευτικού σε σχέση με την ΕΕ και τις γειτονικές χώρες.

Ακόμα και η μικρή θεωρητικά Κύπρος που ασκεί μια εξαιρετικά πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική η οποία την καθιστά σημείο αναφοράς στην περιοχή, δεν αποτελεί εξαίρεση της παραπάνω θέσης, μιας και εκτός από το ότι είναι πλήρως ενσωματωμένο μέλος της ΕΕ, το έλλειμμα ισχύος που έχει στο συντελεστή εδαφική έκταση και στρατιωτική ισχύς, το συμπληρώνει η «ευλογημένη» γεωγραφική θέση, που παραείναι στρατηγική για να αφεθεί υπό τον πλήρη έλεγχο μόνο μίας Μεγάλης ή Περιφερειακής δύναμης. Παράλληλα, από τη στάση της Κύπρου συμπεραίνουμε ότι ένας τρόπος αναβάθμισης του διεθνούς στάτους μίας μικρής χώρας είναι ο σχεδιασμός μίας πολύπλευρης εξωτερικής πολιτικής που εκμεταλλεύεται τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα. Με αυτό τον τρόπο, μικρά κράτη επιτυγχάνουν μεγαλύτερη επιρροή από ότι θα δικαιολογούσε το γεωγραφικό και πληθυσμιακό τους αποτύπωμα.

Επίσης, η γεωγραφική θέση πέρα από συγκριτικό γεωπολιτικό πλεονέκτημα, διασυνδέεται έμμεσα με την οικονομική ευημερία, όπως προκύπτει από τη μελέτη του χάρτη και των οικονομικών δεικτών των κρατών. Η εξοικονόμηση πόρων από την άμυνα που επιτρέπει η γεωγραφική ασφάλεια και η απουσία επιθετικών γειτόνων στην περίπτωση της Σλοβενίας τη βοηθά να αναδειχθεί σε μία από τις πιο ευημερείς χώρες της Βαλκανικής που προσεγγίζει

Δυτικοευρωπαϊκές επιδόσεις. Την παραπάνω θέση καταδεικνύει και το αντίστροφο. Το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα ήταν σε κάποιο βαθμό αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων και του κόστους των αμυντικών της δαπανών λόγω της διαχρονικής διεκδικητικής πολιτικής της Τουρκίας.

Επιπρόσθετα, μεγάλη σημασία και σήμερα έχει η ηγετική προσωπικότητα μίας χώρας η οποία εφόσον επιτύχει πολυετή διακυβέρνηση επιτυγχάνει διοικητική συνέχεια. Μπορεί οι δημοκρατικοί θεσμοί, αλλά και η ανάπτυξη έντονα γραφειοκρατικών συστημάτων και μηχανισμών να έχει περιορίσει το ρόλο του «αρχηγού» στις κεφαλές των κρατών, όμως το παράδειγμα της Τουρκίας καταδεικνύει ότι η προσωπικότητα του Ηγέτη έχει σημασία. Η διοικητική συνέχεια επίσης εξασφαλίζει ευνοϊκότερες προϋποθέσεις για την εκπλήρωση των τεθέντων στόχων. Το δύσκολο όμως είναι η πολυετής διακυβέρνηση από το ίδιο πρόσωπο να συνδυαστεί με προώθηση μέτρων εκδημοκρατισμού. Ιδιαίτερα στην περίπτωση της Τουρκίας τα τελευταία χρόνια κάτι τέτοιο φαίνεται ότι δεν ισχύει κάτι που είναι εμφανές και από τις χαμηλές επιδόσεις της στους Παγκόσμιους Δείκτες Διακυβερνησιμότητας, «Φωνή και Λογοδοσία», «Πολιτική Σταθερότητα και απουσία Βίας», «Κράτος Δικαίου» και «Έλεγχος της Διαφθοράς».

Επιπλέον, αναφορικά με τους παραπάνω δείκτες και σε συνδυασμό με τη μελέτη των οικονομικών δεικτών προκύπτει μία εντυπωσιακή διασύνδεση μεταξύ υψηλών επιδόσεων στους Παγκόσμιους Δείκτες Διακυβερνησιμότητας και επιτυχούς οικονομικού αποτελέσματος. Δεν υπάρχει ούτε μία χώρα που να χαρακτηρίζεται από υψηλή επίδοση στους πρώτους και να μην πρωτοπορεί στο Βαλκανικό χώρο στον οικονομικό τομέα. Παραδείγματα η Κύπρος και η Σλοβενία. Κατά συνέπεια, είναι εμφανές ότι ο δρόμος προς την οικονομική ευημερία περνά πρώτα από την δημοκρατική διακυβέρνηση σε όλα τα λειτουργικά επίπεδα της δημόσιας ζωής καθώς και τη λήψη μέτρων ρύθμισης της αγοράς ώστε να καλλιεργείται πνεύμα επιχειρηματικής και εμπορικής εμπιστοσύνης. Ο ρόλος της Διακυβέρνησης είναι τόσο κομβικός, ώστε η κακή εικόνα στους δείκτες αυτής να αντικατοπτρίζεται σε αντίστοιχα κακή εικόνα και στους άλλους πυλώνες ισχύος, με την εξαίρεση της Τουρκίας, όπου ισχύουν όμως ειδικές συνθήκες με δεδομένο τον ασύμβατο με Βαλκανική χώρα πληθυσμό και έκτασή της.

Εξάλλου και η ιστορία της Βαλκανικής απέδειξε ότι τα καταπιεστικά συστήματα διακυβέρνησης, που περιορίζουν την ατομική ελευθερία και ρυθμίζουν κατά βούληση την οικονομική δραστηριότητα, έχουν ημερομηνία λήξης, ενώ παράλληλα τείνουν να παρασύρουν τις χώρες σε άσκηση επιθετικής πολιτικής. Αποσταθεροποιητικά επίσης στο εσωτερικό δρα, με ενδεικτικά παραδείγματα την Αλβανία και τη Βόρεια Μακεδονία και η διαφθορά, η οποία συνδέεται με κράτη που έχουν προβληματική κρατική λειτουργία και μειωμένες οικονομικές επιδόσεις και στα οποία μεταξύ των άλλων υφίσταται προβληματικός χειρισμός των μειονοτήτων, όταν βέβαια αυτές δεν αποτελούν αποδέκτες προσπαθειών υποδαύλισης αλυτρωτικών αντιπαραθέσεων.

Επιπρόσθετα, η θεσμική και λειτουργική αναποτελεσματικότητα, που καταδεικνύεται από τις χαμηλές επιδόσεις τόσο στους Δείκτες Διακυβερνησιμότητας, όσο και στους οικονομικούς δείκτες κρατών, όπως η Βοσνία και το Κόσσοβο, συμπίπτει με την ανάπτυξη στις συγκεκριμένες χώρες φαινομένων θρησκευτικού φονταμενταλισμού, καθιστώντας εξαιρετικά πιθανό αυτό να είναι απότοκο της υπολειτουργίας των εγχώριων δομών ασφαλείας και των δικαιοδοτικών μηχανισμών σε συνδυασμό με μία στρεβλή ερμηνεία του Ισλάμ. Τελικά η εσωτερική οικονομική και θεσμική κατωτερότητα ευνοούν την ανάπτυξη εξτρεμιστικών φαινομένων και καταστάσεων που δημιουργούν ανασφάλεια.

Επιπλέον, πέρα από την προβληματική εικόνα των εσωτερικών δεικτών ισχύος που υποδεικνύει προβληματική κρατική λειτουργία, αντίστοιχη διασύνδεση υπάρχει όταν υπάρχει έλλειψη Διεθνούς αναγνώρισης, δηλαδή μειωμένη διάδραση του κράτους με το Διεθνές Σύστημα. Μπορεί ως βασική προϋπόθεση ύπαρξης κρατικής οντότητας να θεωρείται η άσκηση κυρίαρχης εξουσίας σε μία συγκεκριμένη επικράτεια και το λαό που κατοικεί σε αυτή, όμως προκειμένου αυτή να έχει επιτυχημένη διεθνή παρουσία και εσωτερική σταθερότητα που αποτελούν προϋποθέσεις και για την οικονομική ανάπτυξη, είναι σημαντικό να τυγχάνει και διεθνούς αναγνώρισης. Συγκεκριμένα το Κόσσοβο πρωτίστως και η Βόρεια Μακεδονία σε ένα βαθμό, που αντιμετωπίζουν ή αντιμετώπισαν πρόσφατα προβλήματα στη εξασφάλιση αυτής της προϋπόθεσης, παράλληλα βρίσκονται πολύ χαμηλά στην ποσοτική απεικόνιση των συντελεστών ισχύος σε όλους τους τομείς. Αυτή η αλληλεπίδραση δεν αποδεικνύει ότι είναι ικανή και αναγκαία συνθήκη η διεθνής αναγνώριση για τη δημιουργία κράτους, αποτελεί όμως

απαραίτητο προαπαιτούμενο, ανάμεσα σε άλλα, για την επίτευξη υψηλών επιδόσεων και προόδου, καταδεικνύοντας άλλη μία διασύνδεση της Τρίτης με τη Δεύτερη κατά Waltz Εικόνα. Ειδικά για τη Βόρεια Μακεδονία η δρομολογημένη ένταξη στο NATO, ως αποτέλεσμα της Συμφωνίας των Πρεσπών, επιφέρει θετικό αποτέλεσμα στη συνοχή του κράτους. Η διεθνή αναγνώριση που επιτεύχθηκε με αυτή, συνδέεται αλυσιδωτά με την ένταξη σε περισσότερους Διεθνείς οργανισμούς, οι οποίοι θα αυξήσουν το κύρος της και άρα θα μειώσουν διά της υποστήριξης που θα παράσχουν την πιθανότητα αυτό το κράτος να αποτύχει.

Από την άλλη ο υψηλός βαθμός Διεθνούς αλληλεπίδρασης δεν αποτελεί «πανάκεια». Για παράδειγμα, η επαρκώς διεθνώς δικτυωμένη και παραδοσιακή διπλωματική δύναμη, Ελλάδα, απώλεσε την ευκαιρία που προσέφερε η κατάρρευση των Σοσιαλιστικών καθεστώτων, να καταστήσει εαυτόν ηγέτιδα δύναμη των Βαλκανίων. Τα εσωτερικά οικονομικά προβλήματα και παραδοσιακές παθογένειες που χαρακτηρίζουν όλα τα Βαλκανικά κράτη, τις οποίες δεν κατάφερε να περιστείλει στο βαθμό που θα δικαιολογούσε η πολυετής Ευρωπαϊκή συμμετοχή, οδήγησαν σε μέτριες οικονομικές επιδόσεις με αποτέλεσμα κάποιες βαλκανικές χώρες όπως η Σλοβενία και η Ρουμανία ήδη να υπερτερούν αυτής σε κάποιους οικονομικούς δείκτες.

Επιπλέον, απότοκο της πολλές φορές συγκρουσιακής κατάστασης στο εσωτερικό των Βαλκανικών κρατών είναι ότι δεν είναι πάντα εφικτός ο μακρόπνοος σχεδιασμός που προϋποθέτει συναινέσεις στο εσωτερικό για την πορεία που θα ακολουθήσουν στο μέλλον οικονομικά και διπλωματικά. Αυτό έχει οδηγήσει αναφορικά με το φλέγον θέμα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης να μην έχουν κινηθεί όλες οι χώρες με τον ίδιο ρυθμό υιοθέτησης των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων που θα τους φέρουν εγγύτερα στην ΕΕ. Η συνολική αποτίμηση της μέχρι τώρα επίδοσής τους καταδεικνύει ότι έχουν διαμορφωθεί τέσσερις ομάδες κρατών με βάση το επίπεδο των αναπτυσσόμενων σχέσεων ή το βαθμό ολοκλήρωσης με την ΕΕ. Στην πρώτη ομάδα ανήκουν η Ελλάδα, η Κύπρος και η Σλοβενία που ανήκουν στην Ευρωζώνη. Τη δεύτερη ομάδα αποτελούν η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Κροατία που έχουν ενταχθεί στην ΕΕ και έχουν επιτύχει αλματώδη πρόοδο θεσμικά και οικονομικά, χωρίς όμως ακόμα να είναι έτοιμες να εισέλθουν στην Ευρωζώνη. Η τρίτη ομάδα είναι η Σερβία, το Μαυροβούνιο, η Αλβανία και η Βόρεια Μακεδονία που επιδιώκουν την είσοδο στην

ΕΕ, παρά τα θεμελιώδη προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Και την τέταρτη ομάδα αποτελούν τα υπόλοιπα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων, δηλαδή η Βοσνία – Ερζεγοβίνη και το Κόσσοβο, που δεν έχουν καμία ελπίδα στο άμεσο μέλλον για ένταξη στην ΕΕ. Η Τουρκία δεν τοποθετείται σε καμία από τις παραπάνω κατηγορίες γιατί είναι η μόνη χώρα που τα τελευταία χρόνια φαίνεται να αποκλίνει από τον Ευρωπαϊκό δρόμο, όχι τόσο λόγω οικονομικής αδυναμίας, αλλά λόγω εφαρμογής εσωτερικών πολιτικών ασύμβατων με τις αρχές της ΕΕ και επίσης αμφιλεγόμενων γεωπολιτικών επιλογών, όπως η διαμόρφωση μίας συμμαχικής σχεδόν σχέσης με τη Ρωσία.

Παράλληλα, ενώ στον οικονομικό τομέα το σύνολο σχεδόν των Βαλκανικών χωρών έχει από ελάχιστη ως μεγάλη πρόοδο κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο δεν ισχύει το ίδιο με τον πυλώνα της στρατιωτικής ισχύος. Με εξαιρέσεις την Τουρκία, την Ελλάδα και ίσως σε κάποιο βαθμό τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία, όλες οι χώρες φαίνεται να μην προσδίδουν τη σημασία που θα αναλογούσε στην ισχυροποίηση των αμυντικών τους ικανοτήτων. Υπάρχει ένας «υφέρπων» εφησυχασμός, όπως αντικατοπτρίζεται από τις αμυντικές τους δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ, ο οποίος δεν δικαιολογείται, ούτε από το ταραχώδες ιστορικό παρελθόν της περιοχής, ούτε από τις εξελισσόμενες γεωπολιτικές ανακατατάξεις. Αυτό είναι απότοκο της υπερβολικής εμπιστοσύνης που έχουν αποδώσει στην στρατιωτική ικανότητα του ΝΑΤΟ και άρα των ΗΠΑ, που όμως, όπως φαίνεται βρίσκονται σε μία φάση αναπροσδιορισμού των Διεθνών τους προτεραιοτήτων. Επομένως, η διατήρηση χαμηλής δυναμικότητας ενόπλων δυνάμεων από τις περισσότερες Βαλκανικές χώρες, είναι πιθανό να αποβεί μοιραία απόφαση σε μία μελλοντική σύγκρουση, ακόμα και αν αυτή δεν φαντάζει πιθανή την τρέχουσα χρονική περίοδο. Η εσωτερική ενδυνάμωση, μία συνιστώσα της οποίας είναι η αμυντική ικανότητα αποτελεί σημαντική παράμετρο, που αθροιστικά με τη συμμετοχή σε διεθνείς συμμαχίες συμβάλλει στην ισχυροποίηση ενός κράτους και του προσδίδει ευελιξία. Εξάλλου η αξία της στρατιωτικής ισχύος είναι και στην εποχή μας καταλυτική, όπως απέδειξαν οι πρόσφατες πολεμικές περιπέτειες στη Γιουγκοσλαβία, αλλά και η δυναμική τους αντιμετώπιση από το ΝΑΤΟ που πέτυχε και τον τερματισμό τους. Παράλληλα αυτό τεκμαίρεται και από τη στρατηγική που ακολουθεί και η Τουρκία, όπου είναι σίγουρο ότι η επιδιωκόμενη αύξηση της

αυτονομίας στην Εξωτερική πολιτική της είναι μεταξύ άλλων και αποτέλεσμα της πρωτιάς που διαθέτει σε περιφερειακό επίπεδο αναφορικά με τη στρατιωτική ισχύ.

Επιπλέον, το αποτέλεσμα στην ισχυροποίηση από τους αμυντικούς εξοπλισμούς είναι πολλαπλασιαστικό, εφόσον αυτοί κατά μεγάλο μέρος είναι παραγόμενο προϊόν εγχώριας αμυντικής Έρευνας και Ανάπτυξης, κάτι που διαφοροποιεί σημαντικά την ικανότητα προβολής ισχύος από τους δρώντες, διότι εξασφαλίζει αυτάρκεια. Αυτή η αυτάρκεια στον κρίσιμο τομέα της άμυνας, που αποτελεί μέρος της στρατηγικής της αυτοβοήθειας, ενισχύει τις δυνατότητες ενός κράτους έστω και στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, είτε επιφέροντας την αποτροπή, είτε επιτρέποντας την χρήση σκληρής ισχύος με ευνοϊκότερους όρους και μικρότερη εξάρτηση από τη στάση των προηγμένων τεχνολογικά δυνάμεων. Η αυτάρκεια εξηγεί και την διαφορά ισχύος των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων από τις υπόλοιπες Βαλκανικές χώρες, κάτι που βέβαια εξισορροπείται από την πολυδιασπασμένη και πολλές φορές συγκρουσιακή από πλευράς στρατηγικών επιδιώξεων εξωτερική πολιτική της, που δημιουργεί εντάσεις με αρκετούς δυνητικούς αντιπάλους ταυτόχρονα και επιφέρει κατά περιόδους τη δυσaréσκεια των μεγάλων συστημικών «παικτών».

Βέβαια η επιδιωκόμενη υπερβολική ισχυροποίηση την οποία επιδιώκει η Τουρκία είναι πιθανό να κινητοποιήσει τα αντανάκλαστικά των τοπικών και ισχυρών Συστημικών Δυνάμεων. Αυτό έχει αποδειχθεί πολλές φορές στην ιστορία της περιοχής. Όσοι επιδίωξαν την απότομη υπερεπέκταση ενεργοποίησαν σε βάρος τους, το δίλημμα ασφάλειας των υπολοίπων αντιμετωπίζοντας άμεσα την αντισυσπείρωση, όπως η Βουλγαρία και η Ελλάδα πριν και μετά τον Α΄ΠΠ. Επιπρόσθετα, ακόμη όμως πιο ανεδαφικό από την επιδίωξη ταχείας επέκτασης μίας ισχυροποιημένης δύναμης φαντάζει αυτό να επιδιώκεται από χώρες που εφαρμόζουν και διακηρύττουν υπέρμετρα διεκδικητικές πολιτικές, ενώ δεν έχουν το υπόβαθρο ισχύος για να τις υποστηρίξουν, όπως η Αλβανία και η Βόρεια Μακεδονία. Το μόνο που καταφέρνει ένας διεκδικητικός δρώντας δίχως επαρκή ισχύ είναι να δημιουργεί προβλήματα στη διεθνή του εικόνα και πιθανή αποσταθεροποίηση.

Σημαντικό συμπέρασμα επίσης που καταδεικνύεται από τον πολιτικό σχεδιασμό της πολιτικής ισχυροποίησης της Τουρκίας είναι ολοκληρωμένη

προσέγγιση πάνω στην οποία αυτός στηρίζεται, που αποτελεί σημαντική αιτία του υψηλού βαθμού αποτελεσματικότητας της εξωτερικής πολιτικής και επομένως συντελεί στην ενδυνάμωση. Η ισχυροποιητική προσπάθεια στους τομείς της οικονομίας, της άμυνας, της εξωτερικής πολιτικής και της επιδίωξης ελέγχου της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης, συνδυάζεται με πρωτότυπες πολιτιστικές και υβριδικές επιχειρήσεις στις χώρες της Βαλκανικής που στοχεύουν ακόμα και στη διασκέδαση των πολιτών του κράτους στόχο ή στη τόνωση του θρησκευτικού του συναισθήματος. Τελικά, η συνέργεια όλων των λειτουργικών φορέων του κρατικού μηχανισμού πολλαπλασιάζει τις πιθανότητες επιτυχούς προβολής της ήπιας και όταν απαιτηθεί της σκληρής ισχύος.

Επιπλέον, αναφορικά με τις οικονομίες της περιοχής που στην συντριπτική τους πλειοψηφία χαρακτηρίζονται από μεγάλα ελλείμματα και για μερικές χώρες από υψηλό χρέος, αναδεικνύεται η σύνδεση οικονομικής υστέρησης στο εσωτερικό και οικονομικής και κατεπέκταση γεωπολιτικής εξάρτησης από το εξωτερικό. Το συμπέρασμα είναι ότι τα Βαλκάνια δεν είναι οικονομικά αυτόνομα, οπότε επιβάλλεται ο προσεταιρισμός μίας οικονομικής Υπερδύναμης όπως η ΕΕ που θα συμπληρώσει της αδυναμίες τους. Βέβαια αυτό διαλύει οποιαδήποτε ψευδαίσθηση άσκησης εντελώς ανεξάρτητης πολιτικής στον οικονομικό, αλλά και σε άλλους τομείς, κάτι που είναι σε κάποιο βαθμό το τίμημα της προσδοκώμενης ευημερίας. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι κάθε χώρα δεν έχει τη δυνατότητα να κάνει τη διαφορά σε επιμέρους οικονομικούς τομείς. Όταν τα ισχυρά συγκριτικά οικονομικά πλεονεκτήματα αποτελούν προϊόν συστηματικής εκμετάλλευσης τότε τα αποτελέσματα είναι θετικά.

Επιπρόσθετα, αξίζει να αναφερθεί ότι η εμφανιζόμενη οικονομική πρόοδος ορισμένων κρατών αναχαιτίζεται από την υπογεννητικότητα, όπως αυτή φαίνεται στην πληθυσμιακή διακύμανση της τελευταίας δεκαετίας και μαζί με την μόχλευση του πληθυσμού εξαιτίας του μεταναστευτικού, ήδη δημιουργεί συνθήκες ευδοκίμησης προβλημάτων κοινωνικής συνοχής στις Βαλκανικές χώρες. Εξάλλου, διαχρονικά, η απότομη εισαγωγή διαφορετικής εθνικότητας πληθυσμού στη Βαλκανική, δημιουργεί συνθήκες αποσταθεροποίησης.

Τέλος, ο έλεγχος της ροής των υδρογονανθράκων αποτελεί υψηλή στρατηγική προτεραιότητα όλων των δρώντων στην περιοχή. Αυτό είναι λογικό

καθότι η απουσία επαρκών ενεργειακών πόρων από την ΕΕ και η υπερεξάρτηση της οικονομίας της Ρωσίας από αυτούς δημιουργούν συνθήκες αλληλεξάρτησης, που όμως το γενικότερο γεωπολιτικό κλίμα δεν ευνοεί να είναι αρμονικές. Ένα τέτοιας καίριας σημασίας ζήτημα για τις Μεγάλες Δυνάμεις, αποτελεί ευκαιρία για μικρότερες να αναδείξουν τη σημασία τους που πηγάζει από τη γεωγραφική τους θέση. Παράλληλα η στρατηγική προτεραιότητα που αποδίδεται στη υδρογονάνθρακες καταδεικνύει τον ουσιώδη ρόλο που θα διαδραματίζουν στις οικονομίες των κρατών για πολλά χρόνια ακόμα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΠΟΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το βασικό συμπέρασμα για τη Ρωσική στρατηγική είναι ότι, στην παρούσα χρονική περίοδο, δεν αποτελεί για τα Βαλκάνια τη ρυθμιστική εκείνη δύναμη που για κάποια χρόνια μετά το Β΄ΠΠ, ήλεγχε όλες τις χώρες εκτός από την Ελλάδα και την Τουρκία. Αυτό γίνεται άμεσα αντιληπτό από την εικόνα των πινάκων της ενσωμάτωσης στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ, όπου η συντριπτική πλειοψηφία των Βαλκανικών χωρών δείχνει να πορεύεται σε ένα δρόμο ολοκλήρωσης στο πλαίσιο αυτών των δύο υπερεθνικών οργανισμών που είναι σε θέση να τους παρέχουν αποτελεσματικότερα και την ευημερία και την ασφάλεια.

Ο στρατηγικός σχεδιασμός της όμως, μετά την ανάληψη του ελέγχου της χώρας από τον αναμφισβήτητα ικανό ηγέτη Βλαντίμιρ Πούτιν, δεν αποσκοπεί στη δημιουργία μίας ηγεμονικής συμμαχίας, αλλά με βάση τη θεώρηση της Βαλκανικής περιοχής ως «Ουδέτερης Ζώνης» (Buffer Zone) μεταξύ αυτής και της Δύσης, επιδιώκει να διαμορφώσει μία πολιτική που θα της επιτρέψει να διαφυλάξει το εγγύς εξωτερικό της, που απαρτίζεται από τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες. Αυτό καταβλήθηκε προσπάθεια να επιτευχθεί με βάση ένα επιχειρησιακό σχέδιο που με το μικρότερο δυνατό κόστος θα απασχολούσε στη Βαλκανική, όσο γίνεται περισσότερους στρατιωτικούς, οικονομικούς και διπλωματικούς πόρους της Δύσης, που διαφορετικά θα ήταν διαθέσιμοι για τον επηρεασμό του εγγύς γεωπολιτικού της περιβάλλοντος, το οποίο κατά τη χρονική περίοδο που η διεθνής της ακτινοβολία ήταν στο Ναδύρ «κινδύνεψε» να δυτικοποιηθεί. Επομένως, εφόσον αυτή τη στιγμή έχει αναχαιτιστεί, και από την Βαλκανική της στρατηγική, ο

προσεταιρισμός της Ουκρανίας, της Λευκορωσίας και των λοιπών Δημοκρατιών της Υπερκαυκασίας, από τη Δύση, δεν μπορεί να θεωρηθεί η Ρωσία του 21 αιώνα ως η ηττημένη του ανταγωνισμού στη ΝΑ Ευρώπη. Απλά διαπιστωμένα ασκεί σε αυτό το χώρο λιγότερη επιρροή από τους υπόλοιπους ισχυρούς συστημικούς «παίκτες». Τα παραπάνω καταδεικνύουν ότι οι στρατηγικές κρίνονται από το πόσο αποτελεσματικές είναι και αυτό εξαρτάται από το εάν εκπληρώνουν τους στόχους τους και όχι από το αν οδηγούν στην υπεροχή έναντι του αντιπάλου.

Η Ρωσική στρατηγική όμως προκύπτει από την αυτεπίγνωση των δυνατοτήτων της σε όλους τους υπόλοιπους πυλώνες ισχύος, που όντας ελαττωμένες στο στρατιωτικό και οικονομικό τομέα δεν της επέτρεψαν να εμπλακεί, όσο ενεργά θα αναμενόταν, ούτε καν για την υπεράσπιση της συμμάχου της Σερβίας, που η επέμβαση σε αυτή, αποτέλεσε ένα κομβικό γεγονός για τη μετάβαση όλων των Βαλκανίων προς το Δυτικό Συνασπισμό. Το κύρος της μειώθηκε από αυτή την αδυναμία, διότι μία πραγματικά μεγάλη δύναμη όταν απειλούνται οι σύμμαχοί της πρέπει να είναι σε θέση να προβάλλει ισχύ για την προστασία τους.

Σε μία τέτοια κατάσταση αδυναμίας, προκειμένου μία δύναμη να επιχειρήσει την αναδιάταξή της θα πρέπει αρχικά να αποσαφηνίζει τα ισχυρά και αδύναμα σημεία της και να ακολουθεί πολιτικές που δρουν πολλαπλασιαστικά στα πρώτα. Για αυτό το λόγο η Ρωσία εκμεταλλεζόμενη δύο ισχυρά συγκριτικά της πλεονεκτήματα, κατάφερε να διατηρήσει σε κάποιο βαθμό την επιρροή της. Πρώτον, τη δεδομένη ιστορική έλξη που ασκεί σε μέρος της Βαλκανικής κοινής Γνώμης, γνωρίζοντας ότι η παράδοση και η θρησκεία αποτελούν συντελεστές ήπιας ισχύος. Δεύτερον και ίσως το σημαντικότερο η ενεργειακή εξάρτηση της ΕΕ σε υδρογονάνθρακες που έχει καταστεί μοχλός πίεσης και για την οποία τα Βαλκάνια έχουν ιδιαίτερη σημασία.

Η αλήθεια βέβαια είναι ότι τον 21 αιώνα η θρησκεία και η παράδοση δεν μπορούν να αποτελέσουν το βασικό δομικό υλικό μίας συμμαχίας, αλλά μέρος και ενισχυτικό στοιχείο των συμφερόντων που αυτή εξυπηρετεί. Ακόμη και η προσπάθεια της Ρωσίας να επιτύχει τη διατήρηση της ιστορικής φήμης του «προστάτη» των Βαλκανίων, περισσότερο έχει να κάνει με την αδυναμία της να επηρεάσει σε άλλους τομείς παρά με την ταύτιση λαϊκού συναισθήματος και

άσκησης πολιτικής σε διεθνές επίπεδο. Εξάλλου περίτρανα αποδεικνύεται ότι αυτά έχουν δευτερεύοντα ρόλο με τη στροφή τη Ορθόδοξης Ρωσίας προς την Μουσουλμανική Τουρκία όταν δεν ευόδωσαν οι επιδιώξεις της στο ενεργειακό πεδίο, γεγονός το οποίο δείχνει επιπλέον την ευελιξία της εξωτερικής της πολιτικής που πηγάζει φυσικά από την επάρκεια ισχύος.

Οι ΗΠΑ στην περιοχή αποτελούν αδιαμφισβήτητα την πιο ισχυρή αμυντικά δύναμη η οποία μάλιστα έχει καταφέρει να εντάξει όλες σχεδόν τις δυνάμεις της περιοχής στον αμυντικό τομέα. Για να επιτευχθεί αυτό ακολούθησαν μία στρατηγική μεταλαμπάδευσης των αρχών μίας δυτικού τύπου Δημοκρατίας και της φιλελεύθερης οικονομίας. Η διάδοση άλλωστε του πολιτεύματος αποτελεί δείγμα ισχύος κάθε μεγάλης δύναμης που ηγεμονεύει σε μία Συμμαχία και επιβάλλεται γιατί οδηγεί στην ομογενοποίησή της και το συντονισμό των στρατηγικών.

Πριν από αυτό όμως σημαντικό ρόλο στην μελλοντική ενσωμάτωση των Βαλκανικών χωρών διαδραμάτισε η επέμβαση στη Γιουγκοσλαβία στην οποία συντελέστηκε με δεδομένη και τη διαφορά μαχητικής ικανότητας των αντιμαχομένων, επίδειξη ισχύος η οποία έθεσε το δίλημμα της συμμετοχής ή μη στη Νέα Τάξη που θα επικρατούσε στην περιοχή, Αυτό αποδεικνύει ότι μία Μεγάλη Δύναμη, ανεξάρτητα από τα ηθικά αίτια που μπορούν να την κινητοποιήσουν απαιτείται να επιδεικνύει την ισχύ της προκειμένου να αποσαφηνίζεται σε όλους η επάρκειά της και να ενισχύεται το κύρος της.

Παράλληλα όμως οι ΗΠΑ έπρεπε και στο εσωτερικό του NATO να αποτρέψουν οποιαδήποτε σύγκρουση η οποία θα αποσταθεροποιούσε την περιοχή. Η διαχείριση της κρίσης των Ιμίων κατέδειξε ότι πέρα από την στρατιωτική και η διπλωματική επιρροή μίας μεγάλης δύναμης μπορεί να επιβάλλει συμβιβασμούς μεταξύ υποδεέστερων συμμάχων. Επιπλέον, ο περιορισμός των φιλοδοξιών των τοπικών διεκδικητών όπως η Τουρκία και η επιβολή μορατόριουμ ήταν αναγκαίο να γίνει προκειμένου να μην εκληφθεί η αναταραχή στο εσωτερικό της Συμμαχίας από τους αντιπάλους αυτής, ως αδυναμία στη συνοχή της. Εξάλλου όπως αποδείχθηκε και στην περίπτωση της κατάρρευσης της ΕΣΣΔ, που οφειλόταν και στη διαβρωτική επιρροή που είχε η Δύση καταδεικνύοντας τις αδυναμίες του Σοσιαλιστικού συστήματος και επιτείνοντας την εκ των έσω αμφισβήτησή του, μία ηγεμονική συμμαχία βασίζει

την ύπαρξή της στη σύμπνοια. Εάν αυτή τίθεται υπό αμφισβήτηση, τότε είναι ευάλωτη σε εξωτερικές επεμβάσεις από μία άλλη ηγεμονική συμμαχία.

Τέλος η στρατηγική αυτή ήταν επιτυχής διότι εξασφαλίσθηκε και η σύμπλευση της Ευρωπαϊκής ένωσης η οποία ανέλαβε το οικονομικοπολιτικό τεχνοκρατικό βάρος της μετάβασης των Βαλκανικών κρατών και εσχάτως ενθαρρύνεται να αναλάβει και αμυντικό ρόλο. Αυτό ήταν αποτέλεσμα της ευρύτερης πολυπολικότητας που διαμορφώθηκε σχετικά γρήγορα μετά την έλευση της χιλιετίας με ανάδειξη της νέας Ρωσίας και της Κίνας που κατά τα φαινόμενα αντιμετωπίζεται ως ο κύριος γεωπολιτικός κίνδυνος για της ΗΠΑ. Στο σημερινό διεθνές περιβάλλον οι συμμαχίες είναι απαραίτητες ακόμη και από μεγάλες δυνάμεις και απαιτείται συνεχής επανεκτίμηση των συμφερόντων τους, των δυνατοτήτων τους και της διαμορφωμένης διεθνούς κατάστασης, προκειμένου να επιτυγχάνονται οι στρατηγικές επιδιώξεις.

Η ΕΕ αποτελεί επίσης έναν από τους κερδισμένους του ανταγωνισμού ισχύος στην περιοχή της Βαλκανικής. Αντιλαμβανόμενη την παραδοσιακή ροπή των κατακερματισμένων Βαλκανικών κρατών προς τις συμμαχίες οι οποίες σε αρκετές περιπτώσεις ήταν αποτέλεσμα εξαναγκασμού, αλλά και το έντονα διχαστικό περιβάλλον που υφίσταται στο εσωτερικό των κρατών αλλά και αναμεταξύ τους, από τη μια εκμεταλλεύθηκε την επιτακτική ανάγκη που έχουν ως μικρά κράτη να προσκολληθούν σε μεγαλύτερα για την εξασφάλισή τους, και από την άλλη υλοποίησε μία πολιτική εξάλειψης των παραδοσιακών τους παθογενειών που και εξαιτίας της ισχυρής επίδρασης που έχει η εθνική ταυτότητα ανέμεναν ευκαιρία να αναδειχθούν μετά τη γεωπολιτική αναστάτωση της πτώσης του Υπαρκτού Σοσιαλισμού. Δηλαδή, δεν στηρίχθηκε στον εξαναγκασμό για την επιβολή της επιρροής της, αλλά προσπάθησε με τεχνοκρατικά επιτυχή τρόπο και με την ανάπτυξη πολύπλευρης οικονομικής και εμπορικής αλληλεξάρτησης να συντελέσει στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των χωρών της Βαλκανικής, η οποία δικαίως θεωρήθηκε ότι θα είναι το κλειδί για την ομαλοποίηση και της ταραχώδους εσωτερικής κατάστασης και των συγκρουσιακών πολλές φορές εξωτερικών τους σχέσεων. Η ιστορική μνήμη που πολλές φορές δρα αποσταθεροποιητικά ιδιαίτερος όταν ερμηνεύεται στρεβλά υπαναχωρεί μπροστά στην ευημερία ή ακόμα και στην προοπτική επιτεύξεως αυτής, με αποτέλεσμα να είναι τελικά εφικτό να έρθει και η εθνική ταυτότητα σε δεύτερη μοίρα κάτι το οποίο

είναι απαραίτητο για την ένταξη ενός μικρού κράτους σε έναν υπερεθνικό οργανισμό. Αυτό φαίνεται να συμβαίνει, παρά το δεδομένο κατακερματισμό της περιοχής και μάλιστα με την αβίαστη θέληση των λαών της και για το λόγο αυτό αποτελεί στοιχείο επιτυχούς δράσης της ΕΕ.

Από την άλλη όμως και τα Βαλκάνια ανέδειξαν προκλήσεις που αλλάζουν την ΕΕ. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων για θέματα εξωτερικής πολιτικής και ειδικότερα αναφορικά με την επέκτασή της στη Δυτική Βαλκανική, που απαιτεί ομοφωνία δεν επιτρέπει την ανάδειξη μίας πλήρως δημοκρατικής, λειτουργικής και συνεκτικής κρατικής οντότητας που θα στηρίζεται στην αρχή της πλειοψηφίας και όχι στα τοπικά συμφέροντα όλων των κρατών μελών. Το δημοκρατικό πολίτευμα στην αυθεντική του μορφή επιβάλλει τη γρηγορότερη και αποτελεσματικότερη λήψη αποφάσεων καθότι οι μειοψηφίες συμβιβάζονται και διαδικαστικά πλέον συμπλέουν με την πλειοψηφία.

Ακόμη περισσότερο όταν ο δρώντας δεν είναι τοπικός, αλλά έχει αναχθεί σε πόλο παγκόσμιας ακτινοβολίας, δεν μπορεί να ειπωθεί ότι έχει επιτύχει την λειτουργική ολοκλήρωση, εάν δεν υπάρχει ισόρροπη ανάπτυξη όλων των πυλώνων ισχύος του, κάτι που είναι εμφανές από την ΕΕ, που παρά την αδιαμφισβήτητη οικονομική και θεσμική της ισχύ, δεν έχει ακόμη αναπτύξει αυτόνομη αμυντική πολιτική και για αυτό δεν μπορεί να ενεργήσει δυναμικά στο διεθνές γεωπολιτικό περιβάλλον εάν δεν στηριχθεί στην αμυντική δυνατότητα που προσδίδει το ΝΑΤΟ. Η ανάπτυξη όμως πρωτογενούς και ανεξάρτητης αμυντικής πολιτικής φαίνεται ότι αποτελεί πλέον αντικείμενο με βραχυπρόθεσμο ορίζοντα σχεδίασης, εφόσον ξεπεραστούν τα εμπόδια που προβάλλουν οι υφιστάμενες αποκλίνοσες επιδιώξεις των κρατών μελών.

Τέλος, η Κίνα με προσεκτικές και καλά σχεδιασμένες κινήσεις επιδιώκει το μεγάλο άλμα προς τη Δύση, και αυτό είναι κάτι λογικό διότι ο δημογραφικός δυναμισμός της και η ραγδαία βελτίωση των παραγωγικών της δυνατοτήτων επιβάλλει αύξηση των προσόδων για βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της. Η εφαρμοζόμενη εξωστρεφής οικονομική δραστηριοποίηση καταδεικνύει ίσως και μία απόπειρα ενίσχυσης της γεωπολιτικής επιρροής στην περιοχή έστω και αν αυτό δεν είναι εμφανές στο άμεσο μέλλον. Σε κάθε περίπτωση οι Βαλκανικές χώρες προσπαθούν να εκμεταλλευθούν αυτή την

ευκαιρία για να διαφοροποιήσουν τις οικονομικές τους πηγές και επομένως να διατηρούν κάποιο μικρό έστω βαθμό οικονομικής αυτονομίας, από τους έτερους ανταγωνιζόμενους στην περιοχή.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο χώρος της Νοτιοανατολικής Ευρώπης αποτέλεσε μία περιοχή όπου ο ανταγωνισμός της ισχύος ήταν κάτι διαχρονικά δεδομένο, ανεξάρτητα με το αν *«αυτό ήταν το αποτέλεσμα ενός εγγενούς πόθου των λαών για μεγιστοποίηση ή απλώς το αποτύπωμα της δομής του Διεθνούς Συστήματος»* (J. Mearsheimer 2011, 63). Αυτό εξηγεί, γιατί αποτελεί ένα κομβικό σημείο του παγκόσμιου χάρτη και δρα αθροιστικά στη στρατηγική σημασία του που είναι ήδη μεγάλη, αφού αποτελεί ταυτόχρονα απόληξη και τείχος προς την Ανατολική Μεσόγειο, αλλά και σημείο σύνδεσης των στενών Δαρδανελλίων και Σουέζ που χωρίζουν την Ευρώπη από την Ασία και την Αφρική.

Εξάλλου, εδώ η ιστορική κληρονομιά είναι βαριά, μιας και διαχρονικά *«τα Βαλκάνια παράγουν περισσότερη ιστορία από όση μπορούν να καταναλώσουν»* (Mcmillan 2001, 112). Πέρα από το ότι αδιαμφισβήτητα αποτελούν μία από τις κοιτίδες της πολιτισμένης ανθρωπότητας, έστω και αν η πολιτιστική εξελικτική τους πορεία επιβραδύνθηκε από την πολυετή υποδούλωση που επέβαλλε η οπισθοδρομική Οθωμανική Αυτοκρατορία, από εδώ ξεκίνησαν 6 πόλεμοι σε κάτι περισσότερο από μισό αιώνα, ανάμεσα στους οποίους δύο Παγκόσμιοι, από εδώ, ξεκίνησε πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία ενώ όλος ο κόσμος πανηγύριζε την πτώση του Τείχους του Βερολίνου και εδώ σήμερα εξελίσσεται μία συνεχής προσπάθεια της Δύσης να ενσωματώσει την περιοχή, στο βαθμό που θα δικαιολογούσε η γεωγραφική εγγύτητα μεταξύ τους, και της Ανατολής να τη καταστήσει μία *«ουδέτερη ζώνη»* η οποία θα τερματίσει την κατ' αυτή *«Δυτική επέκταση»*, με βασική αιτία αυτού του ανταγωνισμού να μην είναι τόσο οι πλουτοπαραγωγικές πηγές της, αλλά η στρατηγική της θέση και ο έλεγχος των ενεργειακών ροών που δυνητικά τη διαπερνούν.

Κάποιοι τοπικοί δρώντες κατέβαλλαν προσπάθεια, στηριζόμενοι στους πολιτικούς, οικονομικούς, διπλωματικούς και αμυντικούς συντελεστές ισχύος που κληρονόμησαν από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, να ξεφορτωθούν το ιστορικό βάρος των τοπικών ιδιοτροπιών και ανταγωνιστικών σχέσεων, επιλέγοντας παράλληλα μεταψυχροπολεμικά το δρόμο της φιλελεύθερης και δημοκρατικής τάξης. Αυτή η πορεία δεν ήταν εύκολη και απαίτηση, τη

δρομολόγηση μίας διαδικασίας περιορισμού της κρατικής αυτοτέλειας, την αντιμετώπιση της διαφθοράς και των οικονομικών προβλημάτων, τη διπλωματική αναδιάταξη και τους τοπικούς συμβιβασμούς, τη διακρατική λήθη, την επίσπευση μεταρρυθμίσεων σε όλους τους τομείς και τελικά την αναζήτηση μίας νέας εθνικής ταυτότητας η οποία προς το παρόν μπορεί για κάποια κράτη να φέρει τον όρο Ευρωπαϊκή, όμως έχει ακόμα πολύ δρόμο να καλύψει έως ότου δικαιολογήσει κατ'ουσία την ονομασία της.

Αυτή η πορεία όμως δεν ακολουθήθηκε από όλους το ίδιο πετυχημένα. Υπήρξαν χώρες που φαίνεται ότι συνετίστηκαν από τα ιστορικά παθήματα της παρελθούσας επικρατούσας κατάστασης που στηριζόταν στον αυταρχισμό, στην περιχαράκωση και την οπισθοδρόμηση και χάραξαν στρατηγικές που περιλαμβάνουν όλα εκείνα τα μεταρρυθμιστικά μέτρα που θα τους επιτρέψουν να αντιμετωπίσουν το πάντα αβέβαιο μέλλον υπό ευνοϊκότερες προοπτικές και υπήρξαν και εκείνες οι τοπικές δυνάμεις που δεν κατάφεραν να αντιληφθούν, στο βαθμό που θα ήταν λογικό, το πόσο έχουν τροποποιηθεί οι γεωπολιτικές συνθήκες. Ακόμα και σήμερα διεκδικητικά εθνικιστικά βαρίδια διατηρούν την αντιπαλότητα και όπως διαχρονικά συμβαίνει στα Βαλκάνια αναμένουν μία πιθανή γεωπολιτική αστάθεια για να αναδυθούν, ενώ μεμονωμένες περιπτώσεις θεωρούν ότι η περιοχή μπορεί να αποτελέσει το εφαλτήριο μίας πορείας αναβάθμισης του διεθνούς τους στάτους από τοπικό δρώντα σε περιφερειακή Υπερδύναμη.

Στην εποχή μας όμως, αυτή η πάντα επιρρεπής σε εξωτερικές επεμβάσεις και διαχρονικά ανασφαλής περιοχή φαίνεται ότι έχει κατασταλάξει, αναφορικά με το στρατηγικό της προσανατολισμό. Τα Βαλκάνια σήμερα έχουν επιλέξει το δρόμο της πολιτικοοικονομικής ολοκλήρωσης με την Ευρώπη, η οποία ενσωματώνοντας σταδιακά την περιοχή με το να αυξάνει το βιοτικό της επίπεδο, αντιμετωπίζει παράλληλα και τα δικά της προβλήματα συνοχής και σύμπνοιας, τα οποία αναζητούν λύση, προκειμένου να αναχθεί στο ύψος ενός δρώντα με τόση επιρροή όση δικαιολογεί η έκταση και η οικονομικές του δυνατότητες. Επιπλέον, οι Βαλκανικές χώρες φαίνεται να έχουν επιλέξει το δρόμο της αμυντικής εξασφάλισης που προσφέρει το NATO, δηλαδή της ηγεμονικής Συμμαχίας των ΗΠΑ, οι οποίες μπορεί να διάγουν μία δική τους περίοδο αναπροσδιορισμού των στρατηγικών προτεραιοτήτων, αλλά παρόλα αυτά παραμένουν δυναμικά παρούσες αμυντικά

στην περιοχή, έστω και αν πλέον δείχνουν ότι επιθυμούν να μοιραστούν το βάρος που συνεπάγεται αυτό με τη γεωπολιτικά συμβατή Ευρώπη.

Οι παραπάνω εξελίξεις όμως δεν μειώνουν το ενδιαφέρον της Ρωσίας για την περιοχή καθότι έστω και αν φαντάζει αδύνατο αυτή τη στιγμή αυτή να τεθεί υπό τον έλεγχο της, μπορεί να αποτελέσει μέσω μίας πολιτικής διατήρησης της ιστορικών καταβολών πολιτικής επιρροής της, η «ασπίδα» που θα την προφυλάξει από την Δυτική επέκταση στο ζωτικό της χώρο και ίσως η αφορμή εκκίνησης μίας νέας αυτοκρατορικής αναγέννησης. Παράλληλα, και η Κίνα αποφασίζοντας να εξέλθει από το γεωπολιτικό της «όστρακο», συγκεκριμενοποιεί πλέον τη φιλοδοξία της με το «Νέο Δρόμο του Μεταξιού» για συστηματικότερο και ευρύτερο οικονομικό έλεγχο των Βαλκανίων, αφού από εκεί θα μπορέσει να έχει την πρόσβαση στην πλούσια αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχοντας κατά νου ίσως στο απώτερο μέλλον και την επίτευξη μίας μεγαλύτερης πολιτικής επιρροής.

Τελικά, η περιοχή βρίσκεται στο μεταίχμιο μίας νέας εποχής που υπόσχεται να αφήσει στα ιστορικά κατάστιχα τους Τοπικούς και Διεθνείς ανταγωνισμούς Ισχύος που εξελίχθηκαν στην ιστορική της πορεία και που το τέλος της διαδρομής πιθανώς να οδηγήσει στην ομογενοποίησή της. Θα μπορούμε άραγε να μιλάμε για τα Βαλκάνια στο μέλλον όπως ένας ιστορικός για τα κρατίδια που προϋπήρχαν της Γερμανικής Ενοποίησης του 1871; Η απάντηση εξαρτάται από το κατά πόσο οι λαοί της περιοχής έχουν συνειδητοποιήσει την αναγκαιότητα προβολής των ενοποιητικών τους χαρακτηριστικών και έχουν τη βούληση να μεταρρυθμίσουν δομικά τα κράτη τους. Παράλληλα όμως αυτό είναι σε άμεση συνάρτηση με το κατά πόσο η κυρίαρχη οικονομικά και πολιτικά δύναμη στην περιοχή, που είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, καταφέρει να τερματίσει τη δική της πορεία ολοκλήρωσης προκειμένου να τα ενσωματώσει πλήρως και με αυτό τον τρόπο να τα βοηθήσει να αποκηρύξουν τον τίτλο της «*πυριτιδαποθήκης*» των κατά καιρούς ανταγωνιζόμενων Ισχυρών Συστημικών Δυνάμεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΒΙΒΛΙΑ

CARR, Edward H. Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939. 4η. Ποιότητα, 1939.

McMillan, Margaret. Paris 1919: Six Months That Changed the World. Random House Trade Paperback Edition, 2001.

Mearsheimer, John. Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων. ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2011.

Rajak, Svetozar, Κωνσταντίνα Μπότσιου, Ειρήνη Καραμούζη, και Ευάνθης Χατζηβασιλείου. Τα Βαλκάνια στον Ψυχρό Πόλεμο. Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2019.

Waltz, Kenneth. Ο Άνθρωπος, το Κράτος και ο Πόλεμος. Ποιότητα, 2011.

Δουδούμης, Γεώργιος, Χρήστος Κατσάνης, Κέλλυ Παναγιωτίδη, Αναστάσιος Ρεκλείτης, και Απόστολος Τσομπάνης-Νότιος. ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΕΥΘΡΑΥΣΤΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ. Αθήνα: Εκδόσεις Ηρόδοτος, 2018.

Δουζίνιας, Γεώργιος. ΘΕΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ, 1998.

ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ. ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΔΥΣΗΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ. ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2016.

Καραφωτάκης, Ευάγγελος. ΝΕΑΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ: ΟΙ ΔΙΕΥΡΥΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ. Μοντάζ: Ναπολέων Μαραβέγιας και Μιχάλης Τσινισιζέλης. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ, 2007.

Καστελλάν, Ζωρζ. Η Ιστορία των Βαλκανίων. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ, 1991.

Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος. Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα. ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2010.

Κουσκουβέλης, Η. Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις. Ε΄. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2007.

Κουσκουβέλης, Ηλίας. Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική. Εκδόσεις ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2000.

Μέρτζος, Νικόλαος, Μάνος Καραγιάνης, Σπυρίδων Σφέτας, και Ιωάννης Ζούκας. Βαλκάνια 1913 - 2011. Αδερφοί Κυριακίδη, 2012.

Χατζηδημητρίου, Ιωάννης. Διεθνείς Επιχειρηματικές Δραστηριότητες. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΙΚΟΥΛΑ, 2003.

2. ΕΡΓΑΣΙΕΣ – ΑΡΘΡΑ

Belloni, Roberto. «tandfonline.com.» www.tandfonline.com. 2009.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19448950903152177?journalCode=cjsb20> (πρόσβαση 2019).

CAMPBELL, CHARLIE. «time.com.» <http://time.com>. 2016.

<http://time.com/4519160/china-xi-jinping-cecc-human-rights-rule-of-law/> (πρόσβαση 2019).

Danaj, Κοζο. [nacionalalbania.al](http://www.nacionalalbania.al). 2011.

<http://www.nacionalalbania.al/2011/12/natural-albania-is-an-offer-for-peace-and-stability-dr-koco-danaj-leader-of-the-list-for-natural-albania/> (πρόσβαση 2019).

Flenley, Paul. «tandfonline.com.» www.tandfonline.com. 2008.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14782800802309805> (πρόσβαση 2019).

foreignaffairs.gr. «foreignaffairs.gr.» <https://www.foreignaffairs.gr>. 2016.

<https://www.foreignaffairs.gr/articles/70894/jeffrey-mankoff/i-epanaproseggisi-rosias-kai-toyrkias?page=show> (πρόσβαση 2019).

Fouskas, Vassilis. «tandfonline.com.»

www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662830108407505. 2007.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662830108407505> (πρόσβαση 2019).

J.Brannen, Samuel. «theatlantic.com.» <https://www.theatlantic.com>. 2013.

<https://www.theatlantic.com/international/archive/2013/05/turkey-fears-russia-too-much-to-intervene-in-syria/275571/> (πρόσβαση 2019).

JOHNSON, STEPHEN. «bigthink.com.»

<https://bigthink.com>. 2019. <https://bigthink.com/politics-current-affairs/china-worlds-biggest-economy-2020> (πρόσβαση 2019).

Karakitsios, Vassilis, Dermitzakis Michael, Rigakis Nikolaos, και Roussos Nikolaos.

«researchgate.net.» <https://www.researchgate.net>.

https://www.researchgate.net/profile/Vassilis_Karakitsios/publication/269332639

_Geographical_Distribution_and_Basin_Types_o_f_the_Hydrocarbon_Deposits_in_the_East_Mediterranean/links/5486de830cf289302e2cd54d/Geographical-Distribution-and-Basin-Types-o-f-t (πρόσβαση 2019).

Karadag, Kemal. «aa.com.tr.» <https://www.aa.com.tr>. 2018.

<https://www.aa.com.tr/en/turkey/turkey-neutralizes-over-4-500-terrorists-in-aftrin-army/1196627> (πρόσβαση 2019).

Ker-Lindsay, Jamew, Ioannis Armakolas, και Corina Stratulat. *tandfonline.com*. 2017.

(πρόσβαση 2019).

Lakic, Mladen. *balkaninsight.com*. 2015. <https://balkaninsight.com/2018/09/25/largest-china-shipping-company-opens-branch-in-bosnia-09-24-2018/#.W6opOBabiXc.twitter> (πρόσβαση 2019).

Litsas, Spyridon. «academia.edu.» <https://www.academia.edu>. 2014.

[https://www.academia.edu/attachments/32955238/download_file?st=MTU1MjU4OTM2OCw4Ny4yMDluMTQwLjE2MiwxMDQ0NjE0MjQ%3D&s=swp-](https://www.academia.edu/attachments/32955238/download_file?st=MTU1MjU4OTM2OCw4Ny4yMDluMTQwLjE2MiwxMDQ0NjE0MjQ%3D&s=swp-toolbar&ct=MTU1MjU4OTM3NywxNTUyNTg5NTE5LDEwNDQ2MTQyNA==)

[toolbar&ct=MTU1MjU4OTM3NywxNTUyNTg5NTE5LDEwNDQ2MTQyNA==](https://www.academia.edu/attachments/32955238/download_file?st=MTU1MjU4OTM2OCw4Ny4yMDluMTQwLjE2MiwxMDQ0NjE0MjQ%3D&s=swp-toolbar&ct=MTU1MjU4OTM3NywxNTUyNTg5NTE5LDEwNDQ2MTQyNA==)

(πρόσβαση 2019).

Markovic, Nina. «academia.edu.» www.academia.edu. 2011.

https://www.academia.edu/5244456/Russias_role_and_influence_in_the_Balkans_in_the_21st_century (πρόσβαση 2019).

Mearsheimer, John J. *Foreignaffairs.com*. 2014.

<https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-08-18/why-ukraine-crisis-west-s-fault> (πρόσβαση 2019).

MERT, NURAY. *hurriyetdailynews.com*. 2018.

<http://www.hurriyetdailynews.com/opinion/nuray-mert/facing-turkeys-migrant-problem-127130> (πρόσβαση 2019).

Mujkic, Asim. «tandfonline.com.» www.tandfonline.com. 2015.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14683857.2015.1126094> (πρόσβαση 2019).

Pedi, Revecca, και illias Kouskouvelis. «researchgate.net.» www.researchgate.net.

Ιανουάριος 2019.

https://www.researchgate.net/publication/325744756_Cyprus_in_the_Eastern_Mediterranean_A_Small_State_Seeking_for_Status (πρόσβαση 2019).

- Rhodes, Benjamin. «tandfonline.com.» www.tandfonline.com. 2019.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13567888.2019.1633094>
(πρόσβαση 2019).
- Roucek, Joseph Slabey. «tandfonline.com.» <https://www.tandfonline.com>. 1935.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00221343508987855>
(πρόσβαση 2019).
- Spero, Joshua B. «tandfonline.com.» <https://www.tandfonline.com>. 2009.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13523260902760355>
(πρόσβαση 2019).
- Stevenson, Jonathan. «tandfonline.com.» www.tandfonline.com. 2018.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13567888.2018.1557839>
(πρόσβαση 2019).
- Stratfor Report. «stratfor.com.» <https://store.stratfor.com>. 2019.
<https://store.stratfor.com/search?q=Russia+and+the+West+Collide>
(πρόσβαση 2019).
- stratfor.com. worldview.stratfor.com. 2013.
<https://worldview.stratfor.com/article/russias-view-iran-deal-and-us-plans-central-europe> (πρόσβαση 2019).
- Veremis, Thanos. «tandfonline.com.» <https://www.tandfonline.com>. 2008.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14683850108454641>
(πρόσβαση 2019).
- Zivanovic, Maja. balkaninsight.com. 2018.
<https://balkaninsight.com/2018/09/18/new-agreements-boost-china-role-in-serbia-09-18-2018/> (πρόσβαση 2019).
- Αντωνόπουλος, Νικόλαος. «dspace.lib.uom.gr.» <https://dspace.lib.uom.gr>. 2017.
<https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/21385>.
- Γαϊτατζής, Δολύκας. proelasi.org. 2018.
<http://www.proelasi.org/%CF%81%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%B8%CF%89%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CF%87%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CE%BC/> (πρόσβαση 2019).

- Γιαλλουρίδης, Χριστόδουλος Κ. «foreignaffairs.gr.» <http://www.foreignaffairs.gr>. 2015.
<http://www.foreignaffairs.gr/articles/70606/xristodoylos-k-gialloyridis/i-geopolitiki-yperaksia-tis-kyproy?page=show> (πρόσβαση 2019).
- Γιώργος Μουζουρίδης. «anixneuseis.gr.» <http://www.anixneuseis.gr>. 2017.
<http://www.anixneuseis.gr/?p=178769>.
- Καμπέρης, Ευάγγελος. «researchgate.net.» <https://www.researchgate.net>. 2010.
https://www.researchgate.net/profile/Evangelos_Kamperis/publication/290597640_PETRELAIOPIITHANES_PERIOCHES_STOCHOI_KAI_PEDIA_YDROGONANTHRAKON_STEN_ELLADA_KAI_TE_NA_MESOGEIO_PROOPTIKES/links/569a3fa508ae748dfb04edda/PETRELAIOPIITHANESPERIOCHES-STOCHOI-KAI (πρόσβαση 2019).
- Καραγιάννης, Νίκος. ypodomes.com. 2017.
<https://ypodomes.com/ependyseis-ston-elliniko-sidirodromo-theloun-oi-kinezoi/> (πρόσβαση 2019).
- Κουρουπάκη, Γεωργία. «cnn.gr.» <https://www.cnn.gr>. 2016.
<https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/53118/toyrkia-synelavan-igetetes-kai-voyleytes-toy-filokoyrdikoy-kommatos-hdp> (πρόσβαση 2019).
- Κουτσουμπού, Ανθή. news247.gr. 2017.
<https://www.news247.gr/kosmos/i-erotisi-ton-900-dis-dolarion-ti-einai-to-programma-mia-zoni-enas-dromos-tis-kinas.6507599.html> (πρόσβαση 2019).
- Μελετόπουλος, Μελέτης Η. huffingtonpost.gr. 2018.
https://www.huffingtonpost.gr/entry/poios-akrivos-etan-o-ioannes-metaxas_gr_5b655f01e4b0fd5c73d9f314 (πρόσβαση 2019).
- Μισέλ, Καρολίνα. newsit.gr. 2018. <https://www.newsit.gr/kosmos/entoli-vomva-erntogan-sti-dimosiotita-aporrta-eggrafa-tis-synthikis-tis-lozanis/2508561/> (πρόσβαση 2019).
- Μπέλλος, Ηλίας. kathimerini.gr. 2016.
<https://www.kathimerini.gr/846460/article/oikonomia/epixeirhseis/pwlhsh-olp-sthn-cosco-enanti-3685-ekat> (πρόσβαση 2019).
- Μπέλλου, Φωτεινή. «researchgate.net.» www.researchgate.net. 2006.
https://www.researchgate.net/publication/264001820_E_EE_sten_NA_Europe_A_po_ten_diacheirise_kriseon_sten_ensomatose (πρόσβαση 2019).

Παούνης, Νικόλαος. «*eliamep.gr.*» <http://www.eliamep.gr>. 2018.

http://www.eliamep.gr/wpcontent/uploads/2018/05/93_2018_WORKINGPAPER_%CE%9D%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BB%CE%B1%CE%BF%CF%82%CE%A0%CE%B1%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B7%CF%82.pdf (πρόσβαση 2019).

Τσιμπούκης, Γιώργος. «*viadiplomacy.gr.*»

<https://www.viadiplomacy.gr>. 2017. <https://www.viadiplomacy.gr/d-vitsas-stochos-mas-kalipsi-tou-20-ton-anagkon-ton-ellinikon-enoplion-dinameon-apo-tin-elliniki-amintiki-viomichania/>(πρόσβαση 2019).

Τσιριγώτης, Διονύσης. *huffingtonpost.gr*. 2019.

https://www.huffingtonpost.gr/entry/to-neo-yeopolitiko-paiynidi-sta-vaalkania_gr_5d08a73de4b0886dd15e75e3 (πρόσβαση 2019).

Φαλτάιτς, Αννα. «*euro2day.gr.*» *www.euro2day.gr*. 2019.

<https://www.euro2day.gr/specials/topics/article/1660488/o-antagonismos-ton-megalon-dynameon-sta-vaalkania-k.html> (πρόσβαση 2019).

Φιλόσογλου, Στέφανος. *powerpolitics.eu*. 2018.

<https://powerpolitics.eu/%CF%83%CF%84%CE%AD%CF%86%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%82%CF%86%CE%B9%CE%BB%CF%8C%CF%83%CE%BF%CE%B3%CE%BB%CE%BF%CF%85%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%B7%CE%BA%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B1-%CE%B2%CE%B1%CE%BB/> (πρόσβαση 2019).

Χαλάτση, Πένη. «*insider.gr.*» *www.insider.gr*. 2019.

<https://www.insider.gr/epiheiriseis/energeia/113633/ta-ofeli-apo-tin-kataskeyi-toy-ellino-boylgarikoy-agogoy-igb> (πρόσβαση 2019).

Χρήστου, Παύλος. *defenceline.gr*. 2015.

<http://defenceline.gr/index.php/component/k2/item/2670-eax> (πρόσβαση 2019)

3. ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

armedforces.co.uk. armedforces.co.uk. 2019.

*<http://www.armedforces.co.uk/Europeandefence/edcountries/countrycyprus.htm>
(πρόσβαση 2019).*

cia.gov. cia.gov. 2019.

*<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mk.html>
(πρόσβαση 2019).*

—. «cia.gov.» *<https://www.cia.gov>. 2019.*

*<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>
(πρόσβαση 2019).*

—. *cia.gov. 2019.*

*<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cy.html>
(πρόσβαση 2019).*

—. *cia.gov. 2019.*

*<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/al.html>
(πρόσβαση 2019).*

—. *cia.gov. 2019.*

*<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bk.html>
(πρόσβαση 2019).*

—. *cia.gov. 2019.*

*<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html>
(πρόσβαση 2019).*

—. *cia.gov. 2019. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kv.html> (πρόσβαση 2019).*

—. *cia.gov. 2019.*

*<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/si.html>
(πρόσβαση 2019).*

—. *cia.gov. 2019.*

*<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>
(πρόσβαση 2019).*

—. *cia.gov. 2019.*

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bu.html>
(πρόσβαση 2019).

—. *cia.gov*. 2019.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/hr.html>
(πρόσβαση 2019).

—. *cia.gov*. 2019.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mj.html>
(πρόσβαση 2019).

—. *cia.gov*. 2019.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>
(πρόσβαση 2019).

cnn.gr. «*cnn.gr*.» <https://www.cnn.gr>. Newsroom, CNN Greece. 2018.

<https://www.cnn.gr/oikonomia/story/156002/h-symfonia-gia-ton-agogo-eastmed-isxyropei-geopolitika-tin-ellada>.

consilium.europa.eu. *consilium.europa.eu*. 2018.

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/defence-security/defence-security-timeline/> (πρόσβαση 2019).

dailysabah.com. «*dailysabah.com*.» <https://www.dailysabah.com>. 2019.

<https://www.dailysabah.com/defense/2019/02/06/turkeys-growing-military-industry-contributes-to-economy-military-power> (πρόσβαση 2019).

data.worldbank.org. «*data.worldbank.org*.» <https://data.worldbank.org>. 2018.

<https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=TR>
(πρόσβαση 2019).

—. «*data.worldbank.org*.» <https://data.worldbank.org>. 2018.

<https://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TOTL.ZS?locations=TR&view=chart>
(πρόσβαση 2019).

—. «*data.worldbank.org*.» <https://data.worldbank.org>. 2018.

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=TR&view=chart>
(πρόσβαση 2019).

—. «*data.worldbank.org*.» <https://data.worldbank.org>. 2018.

https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.CD?contextual=region&locations=TR&view=chart&year_high_desc=true

(πρόσβαση 2019).

—. «*data.worldbank.org.*» <https://data.worldbank.org>. 2018.

<https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1?locations=TR>

(πρόσβαση 2018).

—. «*data.worldbank.org.*» <https://data.worldbank.org>. 2018.

<https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=TR>

(πρόσβαση 2018).

—. «*data.worldbank.org.*»

<https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=GR&view=chart>.

—. *data.worldbank.org*. 2018.

<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?end=2017&locations=GR&start=1960&view=chart>.

—. *data.worldbank.org*. 2019.

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=US-CN>

(πρόσβαση 2019).

databank.worldbank.org. *databank.worldbank.org*. 2018.

<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SP.POP.TOTL&country=#> (πρόσβαση 2019).

—. *databank.worldbank.org*. 2019.

<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.PCAP.KN&country=#> (πρόσβαση 2019).

—. *databank.worldbank.org*. 2019.

<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&country=#>.

—. *databank.worldbank.org*. 2019.

<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=AG.SRF.TOTL.K2&country=#> (πρόσβαση 2019).

—. *databank.worldbank.org*. 2019.

<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.CD&country=#> (πρόσβαση 2019).

- . *databank.worldbank.org*. 2019.
<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=BN.CAB.XOKA.GD.ZS&country=#> (πρόσβαση 2019).
- . «*databank.worldbank.org*.» *https://databank.worldbank.org*. 2018.
<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=MS.MIL.XPND.GD.ZS&country=#> (πρόσβαση 2019).
- e-amyna.com*. *e-amyna.com*. 2016.
<http://eamyna.com/%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CE%AC%CE%B8%CF%85%CE%BD%CF%83%CE%B7%CF%84%CE%B7%CF%82%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83/> (πρόσβαση 2019).
- ec.europa.eu*. «*ec.europa.eu*.» *https://ec.europa.eu*. 2019.
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/albania_en.
- . «*ec.europa.eu*.» *https://ec.europa.eu*. 2019.
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/montenegro_en (πρόσβαση 2019).
- . «*ec.europa.eu*.» *https://ec.europa.eu*. 2019.
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/north-macedonia_en (πρόσβαση 2019).
- . «*ec.europa.eu*.» *https://ec.europa.eu*. 2019.
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/serbia_en (πρόσβαση 2019).
- . «*ec.europa.eu*.» *https://ec.europa.eu*. 2019.
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/turkey_en (πρόσβαση 2019).
- . «*ec.europa.eu*.» *https://ec.europa.eu*. 2019.
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina_en (πρόσβαση 2019).
- . «*ec.europa.eu*.» *https://ec.europa.eu*. 2019.
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/kosovo_en (πρόσβαση 2019).

—. *ec.europa.eu*. 2018.

https://ec.europa.eu/commission/news/strategy-western-balkans-2018-feb-06_en
(πρόσβαση 2019).

—. *ec.europa.eu*. 2019.

https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/International_trade_in_goods_by_partner#Focus_on_EU28_trade_in_goods_for_selected_partners
(πρόσβαση 2019).

—. «*ec.europa.eu*.» <http://ec.europa.eu>. 2019.

<http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/13914.pdf>
(πρόσβαση 2019).

—. *ec.europa.eu*. 2017.

<https://ec.europa.eu/inea/en/connecting-europe-facility/cef-energy/7.3.1-0023-cyel-s-m-17> (πρόσβαση 2019).

eleftherostypos.gr. *eleftherostypos.gr*. 2019.

<https://www.eleftherostypos.gr/politiki/395717-ti-einai-i-protoboulia-161-pou-prosxorise-simera-i-ellada/> (πρόσβαση 2019).

emea.gr. *emea.gr*. 2019.

<https://emea.gr/one-belt-one-road-το-στρατηγικό-επενδυτικό-σχέδιο-τ/533430/533430/> (πρόσβαση 2019).

energypress.gr. «*energypress.gr*.» <https://energypress.gr>. 2010.

<https://energypress.gr/news/elkethe-ploysio-se-koitasmata-ydrogonanthrakon-aigaiο>.

—. *energypress.gr*. 2018.

<https://energypress.gr/news/kleidose-i-symfonia-me-tin-alvania-gia-ton-kathorismo-tis-aοz-apeleytheronetai-i-axiοpoiisi-gia> (πρόσβαση 2019).

enikos.gr. *enikos.gr*. 2018.

<https://www.enikos.gr/international/598009/handelsblatt-i-komision-prothei-tin-katargisi-tou-veto-se-arοfase> (πρόσβαση 2019).

ert.gr. «*ert.gr*.» <http://www.ert.gr>. 2015.

<http://www.ert.gr/eidiseis/diethni/katarripsi-rosikou-machitikou-orgismeni-antidrasi-poutin-tourkia-proaspizoume-ta-sinora-mas-vid/> (πρόσβαση 2019).

euretirio.com. *euretirio.com*. 2019.

<https://www.euretirio.com/kata-kefalin-eisodima/> (πρόσβαση 2019).

eur-lex.europa.eu. *eur-lex.europa.eu*. 2019.

https://eurlex.europa.eu/summary/glossary/foreign_security_policy.html?locale=el (πρόσβαση 2019).

europa.eu. «*europa.eu*.» <https://europa.eu>. 2019.

https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries_en (πρόσβαση 2019).

europarl.europa.eu. *europarl.europa.eu*. 2019.

<https://www.europarl.europa.eu/news/el/press-room/20181126IPR20157/dutika-valkania-apotimisi-tis-proodou-gia-to-2018-aro-to-ek> (πρόσβαση 2019).

—. *europarl.europa.eu*. 2019.

https://www.europarl.europa.eu/external/html/euenlargement/default_el.htm (πρόσβαση 2019).

—. *europarl.europa.eu*. 2019.

<https://www.europarl.europa.eu/news/el/faq/0/pos-eklegontai-oi-vouleutes-tou-euroaikou-koinovouliou> (πρόσβαση 2019).

globalfirepower.com. «*globalfirepower.com*.» <https://www.globalfirepower.com>. 2019.

https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=china (πρόσβαση 2019).

—. «*globalfirepower.com*.» <https://www.globalfirepower.com>. 2019.

<https://www.globalfirepower.com/countries-listing-balkans.asp> (πρόσβαση 2019).

—. *globalfirepower.com*. 2018.

https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=montenegro (πρόσβαση 2019).

gr.euronews.com. *gr.euronews.com*. 2018.

<https://gr.euronews.com/2018/08/08/polemos-rosias-georgias-deka-xronia-xroniko> (πρόσβαση 2019).

iefimerida.gr. *iefimerida.gr*. 2019.

<https://www.iefimerida.gr/news/482331/kypriaki-aoz-40-dis-i-axia-toy-koitasmatos-ikano-na-lysei-energeiako-tis-kyproy> (πρόσβαση 2019).

—. *iefimerida.gr*. 2018.

<https://www.iefimerida.gr/news/392439/hroniko-tis-krisis-ton-imion-i-simaia-oi-vatrahanthropoi-kai-i-ptosi-toy-elikopteroy> (πρόσβαση 2019).

—. *iefimerida.gr*. 2019.

<https://www.iefimerida.gr/news/184690/anisyhia-fovos-anasfaleia-pos-vlepoyn-ta-diethni-mme-tis-exelixeis-stin-ellada> (πρόσβαση 2019).

iiss.org. «*iiss.org*.» <https://www.iiss.org>. 2018.

<https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/07/us-and-nato-allies-costs-and-value> (πρόσβαση 2019).

independent.co.uk. «*independent.co.uk*.» <https://www.independent.co.uk>. 2016.

<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/erdogan-turkey-coup-latest-news-blames-us-west-terrorism-gulen-a7168271.html> (πρόσβαση 2019).

info.worldbank.org. *info.worldbank.org*. 2019.

<https://info.worldbank.org/governance/wgi/> (πρόσβαση 2019).

—. *info.worldbank.org*. 2019. <https://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/FAQ> (πρόσβαση 2019).

—. *info.worldbank.org*. 2018. <https://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/Reports> (πρόσβαση 2019).

kathimerini.gr. *kathimerini.gr*. 2017.

<https://www.kathimerini.gr/894970/article/epikairothta/kosmos/dixasmos-kai-anasfaleia-sthn-toyrkia> (πρόσβαση 2019).

—. *kathimerini.gr*. 2014.

<https://www.kathimerini.gr/759500/article/epikairothta/kosmos/servia-15-xronia-aro-toys-natoikoys-vomvardismoys-kata-ths-gioygoslaviat> (πρόσβαση 2019).

mapmaker.nationalgeographic.org. *mapmaker.nationalgeographic.org/*. 2019.

<https://mapmaker.nationalgeographic.org/> (πρόσβαση 2019).

mediterraneanaffairs.com. «*mediterraneanaffairs.com*.»

<http://mediterraneanaffairs.com>. 2014. <http://mediterraneanaffairs.com/the-role-of-china-in-syria-crisis/> (πρόσβαση 2019).

medium.com. *medium.com*. 2015. https://medium.com/@D_R_Farrell/resistance-to-cooperation-the-bureaucratic-conflict-between-the-cia-and-fbi-f0fb2bcf0344 (πρόσβαση 2019).

- mfa.gr*. «*mfa.gr*.» <https://www.mfa.gr>. 2018. <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/aidikotera-keimena/tourkiko-ishirismo-ipostratikopoiisis-nison-aigaiou.html> (πρόσβαση 2019).
- . «*mfa.gr*.» <https://www.mfa.gr>. 2018. <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/aidikotera-keimena/erevna-kai-diasosi.html> (πρόσβαση 2019).
- . «*mfa.gr*.» <https://www.mfa.gr>. 2018. <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/aidikotera-keimena/tourkikes-diekdikeseis.html> (πρόσβαση 2019).
- . «*mfa.gr*.» <https://www.mfa.gr>. 2019. <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/tourkia/>.
- . «*mfa.gr*.» <https://www.mfa.gr>. 2018. <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/aidikotera-keimena/ethnikos-enaerios-horos.html>.
- . *mfa.gr*. 2018. <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/aidikotera-keimena/oriothetisi-yfalokripidas.html> (πρόσβαση 2019).
- . *mfa.gr*. 2019. <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/periferiaki-politiki/> (πρόσβαση 2019).
- militaire.gr*. «*militaire.gr*.» <https://www.militaire.gr>. 2018. <https://www.militaire.gr/isodynamo-tetelesmeno-sto-dogma-toy-min-klmakonetai-ellada-strimogmeni-sti-gonia/> (πρόσβαση 2019).
- naftemporiki.gr*. *naftemporiki.gr*. 2019. <https://m.naftemporiki.gr/story/1535450/koumoutsakos-pros-tourkia-i-ergaleiopoisi-tou-metanasteutikou-den-apotelei-tropo-proseggisis-tis-europis> (πρόσβαση 2019).
- nato.int*. «*nato.int*.» <https://www.nato.int>. 2019. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49127.htm (πρόσβαση 2019).
- . «*nato.int*.» <https://www.nato.int>. 2019. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48830.htm (πρόσβαση 2019).
- . «*nato.int*.» <https://www.nato.int>. 2019. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm (πρόσβαση 2019).
- newsdeeply.com*. «*newsdeeply.com*.» <https://www.newsdeeply.com>. 2018. <https://www.newsdeeply.com/syria/articles/2018/01/26/deeply-talks-the-future-of-syria-is-female> (πρόσβαση 2019).

npr.org. «*npr.org*.» <https://www.npr.org>. 2018.

<https://www.npr.org/2018/12/19/678254016/after-u-s-troops-leave-syria-what-happens-next?t=1552517258872> (πρόσβαση 2019).

oica.net. «*oica.net*.» <http://www.oica.net>. 2018.

<http://www.oica.net/category/production-statistics/2017-statistics/> (πρόσβαση 2019).

philenews.com. *philenews.com*. 2019.

<http://www.philenews.com/oikonomia/kypros/article/646631/i-kypros-ston-dromo-toy-metaxioy> (πρόσβαση 2019).

protothema.gr. *protothema.gr*. 2019.

<https://www.protothema.gr/world/article/894794/tourkia-vasanistiria-se-tourkous-proin-diplomates-kataggelloun-oi-dikigoroi-tis-aguras/> (πρόσβαση 2019).

—. *protothema.gr*. 2019.

<https://www.protothema.gr/greece/article/941851/metanasteutiko-domino-oi-adidraseis-se-nisia-kai-endohora/> (πρόσβαση 2019).

—. *protothema.gr*. 2019.

<https://www.protothema.gr/politics/article/857064/galop-marc-66-ohi-sti-sumfonia-ton-prespon/> (πρόσβαση 2019).

Recep Tayyip Erdoğan. *twitter.com*. 2013.

https://twitter.com/RT_Erdogan/status/339676925603766272.

slovenskavojska.si. *slovenskavojska.si*. 2019.

<http://www.slovenskavojska.si/en/international-cooperation/> (πρόσβαση 2019).

state.gov. «*state.gov*.» <https://www.state.gov>. 2018.

https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/01/ICSUSEU_UNCLASS_508.pdf (πρόσβαση 2019).

statistics.gr. «*statistics.gr*.» <http://www.statistics.gr>. 2011.

http://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=2&documents_WAR_publicati (πρόσβαση 2019).

stats.oecd.org. stats.oecd.org. 2017.

https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=GBARD_NABS2007#

(πρόσβαση 2019).

strategy-cy.com. strategy-cy.com. 2014.

[http://strategy-cy.com/ccss/index.php/el/news-gr/item/227-oi-stratigtikes-](http://strategy-cy.com/ccss/index.php/el/news-gr/item/227-oi-stratigtikes-dynameis-stin-kypro-the-military-balance-in-cyprus-1974-2014)

[dynameis-stin-kypro-the-military-balance-in-cyprus-1974-2014](http://strategy-cy.com/ccss/index.php/el/news-gr/item/227-oi-stratigtikes-dynameis-stin-kypro-the-military-balance-in-cyprus-1974-2014) (πρόσβαση 2019).

tanea.gr. tanea.gr. 2018.

[https://www.tanea.gr/2018/10/08/world/srbija-2018-i-askisi-tou-nato-gia-ti-](https://www.tanea.gr/2018/10/08/world/srbija-2018-i-askisi-tou-nato-gia-ti-diaxeirisi-perivallontikon-katastrofon/)

[diaxeirisi-perivallontikon-katastrofon/](https://www.tanea.gr/2018/10/08/world/srbija-2018-i-askisi-tou-nato-gia-ti-diaxeirisi-perivallontikon-katastrofon/) (πρόσβαση 2019).

tap-ag.gr. «tap-ag.gr.»

<https://www.tap-ag.gr>. Φεβρουάριος 2018.

<https://www.tapag.gr/%CE%9F%CE%91%CE%B3%CF%89%CE%B3%CF%8C%CF%82>

[/%CE%A7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CE%B3%CF](https://www.tapag.gr/%CE%9F%CE%91%CE%B3%CF%89%CE%B3%CF%8C%CF%82)

[%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%BF%CF%85.](https://www.tapag.gr/%CE%9F%CE%91%CE%B3%CF%89%CE%B3%CF%8C%CF%82)

tgbnews.com. «tgbnews.com.» <http://www.tgbnews.com>. 2014.

<http://www.tgbnews.com/2014/12/o-20052014.html> (πρόσβαση 2019).

tovima.gr. tolima.gr. 2014.

[https://www.tovima.gr/2014/06/12/finance/elstat-sto-27-8-i-anergia-to-a-](https://www.tovima.gr/2014/06/12/finance/elstat-sto-27-8-i-anergia-to-a-trimino-2014/)

[trimino-2014/](https://www.tovima.gr/2014/06/12/finance/elstat-sto-27-8-i-anergia-to-a-trimino-2014/) (πρόσβαση 2019).

—. tolima.gr. 2019.

[https://www.tovima.gr/2019/10/18/world/epimenei-i-gallia-oxi-stin-enarksi-](https://www.tovima.gr/2019/10/18/world/epimenei-i-gallia-oxi-stin-enarksi-entaksiakon-diapragmateseyon-voreias-makedonias-alvanias/)

[entaksiakon-diapragmateseyon-voreias-makedonias-alvanias/](https://www.tovima.gr/2019/10/18/world/epimenei-i-gallia-oxi-stin-enarksi-entaksiakon-diapragmateseyon-voreias-makedonias-alvanias/) (πρόσβαση 2019).

—. tolima.gr. 2019.

[https://www.tovima.gr/2019/03/14/world/nato-na-tirisei-i-germania-tis-](https://www.tovima.gr/2019/03/14/world/nato-na-tirisei-i-germania-tis-desmeseis-tis-gia-tis-amyntikes-dapanes/)

[desmeseis-tis-gia-tis-amyntikes-dapanes/](https://www.tovima.gr/2019/03/14/world/nato-na-tirisei-i-germania-tis-desmeseis-tis-gia-tis-amyntikes-dapanes/) (πρόσβαση 2019).

tradingeconomics.com. tradingeconomics.com. 2018.

<https://tradingeconomics.com/country-list/government-debt-to-gdp>

(πρόσβαση 2019).

—. tradingeconomics.com. 2018.

<https://tradingeconomics.com/countries> (πρόσβαση 2019).

—. «tradingeconomics.com.» <https://tradingeconomics.com>. 2018.

<https://tradingeconomics.com/greece/exports/turkey>.

vorla.gr. «*vorla.gr.*» <http://www.vorla.gr>. 2014.

<https://www.vorla.gr/article/oi-emporikes-sxeseis-tis-tourkias-me-ta-balkanla>. (πρόσβαση 2019).

vs.rs.vs.rs. 2019.

<http://www.vs.rs/en/news/5B68DC46FD6C11E9AC980050568F5424/successfully-completed-bars-2019-exercise> (πρόσβαση 2019).

world-nuclear.org. «*world-nuclear.org.*» <http://www.world-nuclear.org>. 2018.

<http://www.world-nuclear.org> (πρόσβαση 2019).

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»: ΠΙΝΑΚΕΣ

ΦΩΝΗ ΚΑΙ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2018)			
A/A	ΧΩΡΑ	Επίδοση (-2.5 έως +2.5)	Ποσοστό Χωρών Παγκοσμίως από τις οποίες υπερέρχει (0 έως 100)
1	ΤΟΥΡΚΙΑ	-0.83	25.12
2	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	-0.24	37.44
3	ΚΟΣΟΒΟ	-0.12	39.90
4	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-0.01	45.32
5	ΣΕΡΒΙΑ	0.00	46.31
6	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	0.08	50.25
7	ΑΛΒΑΝΙΑ	0.21	53.20
8	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0.32	59.11
9	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0.46	61.58
10	ΚΡΟΑΤΙΑ	0.50	64.53
11	ΕΛΛΑΔΑ	0.86	75.37
12	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	0.99	79.31
13	ΚΥΠΡΟΣ	1.04	80.79
14	ΙΤΑΛΙΑ	1.05	81.77
15	ΓΑΛΛΙΑ	1.18	88.18
16	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	1.38	93.60
17	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1.42	95.07
18	ΣΟΥΗΔΙΑ	1.61	97.54

Πίνακας 1: Φωνή και Λογοδοσία στα Βαλκάνια (2018), πηγή (info.worldbank.org 2018)

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΥΣΙΑ ΒΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2018)			
A/A	ΧΩΡΑ	Επίδοση (-2.5 έως +2.5)	Ποσοστό Χωρών Παγκοσμίως από τις οποίες υπερέρχει (0 έως 100)
1	ΤΟΥΡΚΙΑ	-1.33	10.00
2	ΚΟΣΟΒΟ	-0.61	24.29
3	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	-0.39	30.95
4	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-0.20	39.52
5	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0.06	48.57
6	ΣΕΡΒΙΑ	0.08	49.52
7	ΕΛΛΑΔΑ	0.09	50.00
8	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	0.11	50.95
9	ΑΛΒΑΝΙΑ	0.38	58.57
10	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0.42	60.48
11	ΚΥΠΡΟΣ	0.54	64.76
12	ΚΡΟΑΤΙΑ	0.77	73.81
13	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	0.91	80.00
14	ΙΤΑΛΙΑ	1.05	81.77
15	ΓΑΛΛΙΑ	1.18	88.18
16	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	1.38	93.60
17	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1.42	95.07
18	ΣΟΥΗΔΙΑ	1.61	97.54

Πίνακας 2: Πολιτική Σταθερότητα και Απουσία Βίας στα Βαλκάνια (2018) , πηγή (info.worldbank.org 2018)

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2018)			
A/A	ΧΩΡΑ	Επίδοση (-2.5 έως +2.5)	Ποσοστό Χωρών Παγκοσμίως από τις οποίες υπερέρχει (0 έως 100)
1	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	-0.62	28.37
2	ΚΟΣΟΒΟ	-0.43	37.98
3	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	-0.25	43.27
4	ΤΟΥΡΚΙΑ	0.01	53.85
5	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0.09	55.77
6	ΣΕΡΒΙΑ	0.11	56.73
7	ΑΛΒΑΝΙΑ	0.11	57.69
8	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	0.13	58.17
9	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0.27	62.98
10	ΕΛΛΑΔΑ	0.34	65.87
11	ΙΤΑΛΙΑ	0.41	68.27
12	ΚΡΟΑΤΙΑ	0.46	69.23
13	ΚΥΠΡΟΣ	0.92	77.88
14	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	1.13	83.17
15	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	1.34	87.98
16	ΓΑΛΛΙΑ	1.48	91.83
17	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1.62	93.27
18	ΣΟΥΗΔΙΑ	1.83	96.15

Πίνακας 3: Κυβερνητική Αποτελεσματικότητα στα Βαλκάνια (2018) , πηγή (info.worldbank.org 2018)

ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2018)			
A/A	ΧΩΡΑ	Επίδοση (-2.5 έως +2.5)	Ποσοστό Χωρών Παγκοσμίως από τις οποίες υπερέρχει (0 έως 100)
1	ΚΟΣΟΒΟ	-0.28	41.35
2	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	-0.21	45.19
3	ΤΟΥΡΚΙΑ	-0.05	52.40
4	ΣΕΡΒΙΑ	0.01	56.25
5	ΑΛΒΑΝΙΑ	0.28	63.46
6	ΕΛΛΑΔΑ	0.30	64.42
7	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	0.36	65.87
8	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0.45	67.31
9	ΚΡΟΑΤΙΑ	0.45	68.27
10	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0.52	71.63
11	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0.58	72.60
12	ΙΤΑΛΙΑ	0.67	73.56
13	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	0.69	75.00
14	ΚΥΠΡΟΣ	1.02	81.25
15	ΓΑΛΛΙΑ	1.17	83.65
16	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1.75	94.71
17	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	1.76	96.15
18	ΣΟΥΗΔΙΑ	1.80	97.60

Πίνακας 4: Ρυθμιστική Ποιότητα στα Βαλκάνια (2018) , πηγή (info.worldbank.org 2018)

ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2018)			
A/A	ΧΩΡΑ	Επίδοση (-2.5 έως +2.5)	Ποσοστό Χωρών Παγκοσμίως από τις οποίες υπερέρχει (0 έως 100)
1	ΑΛΒΑΝΙΑ	-0.39	39.42
2	ΚΟΣΟΒΟ	-0.37	40.38
3	ΤΟΥΡΚΙΑ	-0.32	42.31
4	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-0.28	43.75
5	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	-0.23	46.63
6	ΣΕΡΒΙΑ	-0.15	49.04
7	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	-0.03	53.37
8	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	0.10	57.69
9	ΕΛΛΑΔΑ	0.15	59.13
10	ΙΤΑΛΙΑ	0.25	61.54
11	ΚΡΟΑΤΙΑ	0.32	62.98
12	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0.33	63.46
13	ΚΥΠΡΟΣ	0.75	75.96
14	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	1.06	82.69
15	ΓΑΛΛΙΑ	1.44	88.94
16	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1.63	91.35
17	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	1.64	91.83
18	ΣΟΥΗΔΙΑ	1.90	98.56

Πίνακας 5: Αντίληψη Περί Κράτους Δικαίου στα Βαλκάνια (2018) , πηγή (info.worldbank.org 2018)

ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2018)			
A/A	ΧΩΡΑ	Επίδοση (-2.5 έως +2.5)	Ποσοστό Χωρών Παγκοσμίως από τις οποίες υπερέρχει (0 έως 100)
1	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	-0.57	31.73
2	ΑΛΒΑΝΙΑ	-0.52	35.10
3	ΚΟΣΟΒΟ	-0.52	35.58
4	ΣΕΡΒΙΑ	-0.37	41.83
5	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-0.36	42.31
6	ΤΟΥΡΚΙΑ	-0.34	43.75
7	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	-0.15	50.96
8	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	-0.12	52.40
9	ΕΛΛΑΔΑ	-0.07	55.77
10	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	0.02	58.17
11	ΚΡΟΑΤΙΑ	0.13	60.10
12	ΙΤΑΛΙΑ	0.24	62.02
13	ΚΥΠΡΟΣ	0.64	74.04
14	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	0.87	80.77
15	ΓΑΛΛΙΑ	1.32	87.98
16	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	1.83	93.27
17	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1.95	95.19
18	ΣΟΥΗΔΙΑ	2.14	98.08

Πίνακας 6: Έλεγχος της Διαφθοράς στα Βαλκάνια (2018), πηγή (info.worldbank.org 2018)

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2009 - 2018)											
(Σε εκατομμύρια κατοίκους)											
A/A	ΧΩΡΑ	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	ΑΛΒΑΝΙΑ	2,93	2,91	2,91	2,90	2,90	2,89	2,88	2,88	2,87	2,87
2	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	3,74	3,71	3,66	3,60	3,54	3,48	3,43	3,39	3,35	3,32
3	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	7,44	7,40	7,35	7,31	7,27	7,22	7,18	7,13	7,08	7,02
4	ΚΥΠΡΟΣ	1,10	1,11	1,12	1,14	1,14	1,15	1,16	1,17	1,18	1,19
5	ΚΡΟΑΤΙΑ	4,31	4,30	4,28	4,27	4,26	4,24	4,20	4,17	4,12	4,09
6	ΕΛΛΑΔΑ	11,11	11,12	11,10	11,05	10,97	10,89	10,82	10,78	10,75	10,73
7	ΤΟΥΡΚΙΑ	71,32	72,33	73,44	74,65	75,93	77,23	78,53	79,82	81,10	82,32
8	ΣΕΡΒΙΑ	7,32	7,29	7,23	7,20	7,16	7,13	7,10	7,06	7,02	6,98
9	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	20,37	20,25	20,15	20,06	19,98	19,91	19,82	19,70	19,59	19,47
10	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	2,04	2,05	2,05	2,06	2,06	2,06	2,06	2,07	2,07	2,07
11	ΚΟΣΟΒΟ	1,76	1,78	1,79	1,81	1,82	1,82	1,80	1,82	1,83	1,85
12	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	0,62	0,62	0,62	0,62	0,62	0,62	0,62	0,62	0,62	0,62
13	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,07	2,07	2,07	2,07	2,08	2,08	2,08	2,08	2,08	2,08

Πίνακας 7: Η Εξέλιξη του πληθυσμού στα Βαλκάνια, πηγή (databank.worldbank.org 2018)

Η ΕΔΑΦΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ		
Α/Α	ΧΩΡΑ	ΕΚΤΑΣΗ (σε Τετραγωνικά Χιλιόμετρα)
1	ΑΛΒΑΝΙΑ	28750
2	ΤΟΥΡΚΙΑ	785350
3	ΚΟΣΟΒΟ	10887
4	ΚΥΠΡΟΣ	9250
5	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	111000
6	ΚΡΟΑΤΙΑ	56590
7	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	13810
8	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	238400
9	ΣΕΡΒΙΑ	88360
10	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	20675
11	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	25710
12	ΕΛΛΑΔΑ	131960
13	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	51210

Πίνακας 8: Η Έκταση των Βαλκανικών Χωρών, πηγή
(databank.worldbank.org 2019)

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2009 - 2018)											
A/A	ΧΩΡΑ	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	-7,80	1,24	0,65	-2,67	-1,13	2,95	2,30	3,07	4,88	4,49
2	ΣΕΡΒΙΑ	-2,73	0,73	2,04	-0,68	2,89	-1,59	1,78	3,34	2,05	4,30
3	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	-5,52	-3,90	2,01	2,08	3,51	3,41	3,87	4,80	6,99	4,10
4	ΤΟΥΡΚΙΑ	-4,70	8,49	11,11	4,79	8,49	5,17	6,09	3,18	7,44	2,57
5	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	-3,59	1,32	1,91	0,03	0,49	1,84	3,47	3,94	3,81	3,08
6	ΚΥΠΡΟΣ	-2,02	1,34	0,40	-2,88	-5,80	-1,31	1,96	4,81	4,47	3,88
7	ΚΡΟΑΤΙΑ	-7,29	-1,47	-0,34	-2,30	-0,49	-0,09	2,40	3,54	2,92	2,63
8	ΒΟΣΝΙΑ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	-3,00	0,87	0,96	-0,82	2,35	1,15	3,09	3,15	3,16	3,07
9	ΑΛΒΑΝΙΑ	3,35	3,71	2,55	1,42	1,00	1,77	2,23	3,35	3,84	4,00
10	ΕΛΛΑΔΑ	-4,30	-5,48	-9,13	-7,30	-3,24	0,74	-0,44	-0,19	1,51	1,93
11	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-0,36	3,36	2,34	-0,46	2,92	3,63	3,86	2,85	0,24	2,66
12	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	-5,80	2,73	3,23	-2,72	3,55	1,78	3,39	2,95	4,72	4,85
13	ΚΟΣΟΒΟ	3,34	3,31	4,81	2,90	3,43	1,20	4,09	4,06	4,23	4,15

Πίνακας 9: Η Ανάπτυξη ως Ποσοστό του ΑΕΠ στα Βαλκάνια, πηγή
(databank.worldbank.org 2019)

ΤΟ ΑΕΠ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2018)		
Α/Α	ΧΩΡΑ	ΤΙΜΗ ΑΕΠ ΣΕ ΔΙΣ. ΔΟΛΑΡΙΑ
1	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	54,24
2	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	12,67
3	ΕΛΛΑΔΑ	218,03
4	ΑΛΒΑΝΙΑ	15,06
5	ΣΕΡΒΙΑ	50,51
6	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	239,55
7	ΚΡΟΑΤΙΑ	60,81
8	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	5,45
9	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	19,78
10	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	65,13
11	ΚΥΠΡΟΣ	24,47
12	ΚΟΣΟΒΟ	7,90
13	ΤΟΥΡΚΙΑ	766,51
	ΣΥΝΟΛΟ	1.540,1

Πίνακας 10: Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν των Βαλκανικών Κρατών (2018), πηγή (databank.worldbank.org 2019)

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2009 - 2018)											
A/A	ΧΩΡΑ	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	ΑΛΒΑΝΙΑ	\$4.114	\$4.094	\$4.437	\$4.248	\$4.413	\$4.579	\$3.953	\$4.124	\$4.533	\$5.254
2	ΕΛΛΑΔΑ	\$29.711	\$26.918	\$25.916	\$22.243	\$21.875	\$21.761	\$18.168	\$18.116	\$18.883	\$20.324
3	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	\$4.544	\$4.543	\$5.064	\$4.698	\$5.211	\$5.468	\$4.840	\$5.129	\$5.418	\$6.084
4	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	\$24.634	\$23.437	\$24.985	\$22.532	\$23.358	\$24.195	\$20.888	\$21.618	\$23.450	\$26.234
5	ΚΡΟΑΤΙΑ	\$14.582	\$13.937	\$14.577	\$13.251	\$13.666	\$13.609	\$11.780	\$12.367	\$13.384	\$14.869
6	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	\$6.727	\$6.682	\$7.319	\$6.587	\$7.186	\$7.378	\$6.514	\$7.029	\$7.784	\$8.761
7	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	\$8.548	\$8.210	\$9.105	\$8.535	\$9.555	\$10.027	\$8.977	\$9.567	\$10.793	\$12.301
8	ΣΕΡΒΙΑ	\$6.169	\$5.735	\$6.809	\$6.016	\$6.755	\$6.600	\$5.585	\$5.756	\$6.284	\$7.234
9	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	\$4.715	\$4.636	\$5.093	\$4.779	\$5.131	\$5.330	\$4.727	\$4.995	\$5.395	\$5.951
10	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	\$6.970	\$6.843	\$7.814	\$7.378	\$7.647	\$7.865	\$6.994	\$7.469	\$8.228	\$9.273
11	ΚΥΠΡΟΣ	\$32.106	\$30.818	\$32.234	\$28.985	\$27.942	\$27.407	\$23.217	\$24.019	\$25.761	\$28.159
12	ΤΟΥΡΚΙΑ	\$9.039	\$10.672	\$11.336	\$11.707	\$12.519	\$12.096	\$10.949	\$10.821	\$10.500	\$9.311
13	ΚΟΣΟΒΟ	\$3.210	\$3.284	\$3.736	\$3.601	\$3.877	\$4.055	\$3.575	\$3.697	\$3.948	\$4.281

Πίνακας 11: Η Εξέλιξη του Κατά Κεφαλή ΑΕΠ στα Βαλκάνια, πηγή (databank.worldbank.org 2019)

ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ (-) ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2009 - 2018)											
Α/Α	ΧΩΡΑ	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	-1,07	-0,74	-0,82	1,32	3,31	5,12	3,82	4,83	6,17	5,67
2	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-6,48	-2,11	-2,49	-3,27	-1,64	-0,63	-1,91	-2,90	-0,83	-0,37
3	ΕΛΛΑΔΑ	-10,89	-10,11	-9,94	-2,51	-2,06	-1,58	-0,82	-1,67	-1,64	-2,92
4	ΑΛΒΑΝΙΑ	-15,38	-11,37	-12,93	-10,20	-9,27	-10,78	-8,60	-7,59	-7,54	-6,70
5	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	-6,45	-6,00	-9,48	-8,63	-5,33	-7,35	-5,29	-4,65	-4,71	-4,19
6	ΚΡΟΑΤΙΑ	-5,03	-1,49	-0,60	-0,37	0,97	0,78	5,03	2,69	5,43	2,40
7	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	-27,66	-20,59	-14,65	-15,63	-11,45	-12,43	-10,92	-16,17	-15,70	-17,29
8	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	-4,73	-5,10	-5,06	-4,79	-1,09	-0,69	-1,21	-2,10	-3,20	-4,49
9	ΣΕΡΒΙΑ	-6,20	-6,44	-10,33	-10,91	-5,77	-5,60	-3,46	-2,93	-5,26	-5,21
10	ΤΟΥΡΚΙΑ	-1,76	-5,78	-8,94	-5,49	-6,70	-4,67	-3,74	-3,84	-5,56	-3,56
11	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	-8,20	-1,91	0,47	-0,98	1,22	1,32	-0,04	2,65	3,17	4,54
12	ΚΥΠΡΟΣ	-7,66	-11,37	-4,01	-6,09	-4,95	-4,32	-1,42	-4,96	-8,37	-6,88
13	ΚΟΣΟΒΟ	-9,24	-11,62	-12,63	-5,84	-3,41	-6,79	-8,50	-7,90	-6,22	-8,03

Πίνακας 12: Η Εξέλιξη των Ελλειμμάτων του Προϋπολογισμού των Εξεταζόμενων Χωρών, πηγή (databank.worldbank.org 2019)

ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2018)		
Α/Α	ΧΩΡΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΤΟΥ ΑΕΠ
1	ΑΛΒΑΝΙΑ	63.63
2	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	26.00
3	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	20.30
4	ΚΡΟΑΤΙΑ	74.10
5	ΚΥΠΡΟΣ	102.50
6	ΕΛΛΑΔΑ	181.10
7	ΚΟΣΟΒΟ	17.12
8	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	40.70
9	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	62.27
10	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	35.10
11	ΣΕΡΒΙΑ	54.50
12	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	70.40
13	ΤΟΥΡΚΙΑ	30.40
14	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	85.10

Πίνακας 13: Η Εικόνα του Χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ στα Βαλκάνια (2018), πηγή (tradingeconomics.com 2018)

ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΣΧΕΣΕΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΜΕ ΤΟ ΝΑΤΟ (2019)				
Α/Α	ΧΩΡΑ	ΜΟΡΦΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΝΑΤΟ	ΕΤΟΣ ΣΥΝΑΨΗΣ ΜΟΡΦΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1	ΑΛΒΑΝΙΑ	Πλήρες Μέλος	Πλήρες Μέλος από την 1η Απριλίου 2009	
2	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Προσκληθέν Μέλος	Προσκληθέν Μέλος από το Ιούλιο του 2018	Με την ολοκλήρωση της Διαδικασίας Επικύρωσης του Πρωτοκόλλου Πρόσκλησής η χώρα θα γίνει πλήρες Μέλος του ΝΑΤΟ
3	ΒΟΣΝΙΑ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	Αποτελεί μέλος του Membership Action Plan	Έλαβε Πρόσκληση Συμμετοχής στο Membership Action Plan το 2010	
4	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	Πλήρες Μέλος	Πλήρες Μέλος από τις 29 Μαΐου 2004	
5	ΕΛΛΑΔΑ	Πλήρες Μέλος	Πλήρες Μέλος από τις 18 Φεβρουαρίου 1952	
6	ΚΟΣΟΒΟ	Δεν είναι Μέλος		
7	ΚΡΟΑΤΙΑ	Πλήρες Μέλος	Πλήρες Μέλος από την 1η Απριλίου 2009	
8	ΚΥΠΡΟΣ	Δεν είναι Μέλος		
9	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	Πλήρες Μέλος	Πλήρες Μέλος από την 5η Ιουνίου 2017	
10	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	Πλήρες Μέλος	Πλήρες Μέλος από τις 29 Μαΐου 2004	
11	ΣΕΡΒΙΑ	Δεν είναι Μέλος		
12	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	Πλήρες Μέλος	Πλήρες Μέλος από τις 29 Μαρτίου 2004	
13	ΤΟΥΡΚΙΑ	Πλήρες Μέλος	Πλήρες Μέλος από τις 18 Φεβρουαρίου 1952	

Πίνακας 14: Το ΝΑΤΟ στα Βαλκάνια, πηγές [(nato.int 2019), (nato.int 2019), (nato.int 2019)]

ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2018)		
Α/Α	ΧΩΡΑ	% Ποσοστό του ΑΕΠ
1	ΑΛΒΑΝΙΑ	1,18
2	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,95
3	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	1,11
4	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	1,69
5	ΕΛΛΑΔΑ	2,39
6	ΚΟΣΟΒΟ	0,80
7	ΚΡΟΑΤΙΑ	1,47
8	ΚΥΠΡΟΣ	1,57
9	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	1,55
10	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	1,93
11	ΣΕΡΒΙΑ	1,91
12	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	0,97
13	ΤΟΥΡΚΙΑ	2,50

Πίνακας 16: Οι Αμυντικές Δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ στα Βαλκάνια, πηγή (databank.worldbank.org 2018)

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ (2019)			
Α/Α	ΧΩΡΑ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΔΥΝΗΤΙΚΗΣ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ "PwrIndx" (0.000 είναι η μέγιστη δυνατή ικανότητα)	Παγκόσμια Κατάταξη ανάμεσα σε 137 χώρες
1	ΑΛΒΑΝΙΑ	1,5783	92
2	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,3838	121
3	ΒΟΣΝΙΑ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	2,5483	123
4	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0,7525	49
5	ΕΛΛΑΔΑ	0,4955	28
6	ΚΟΣΟΒΟ	ΔΕΝ ΥΦΙΣΤΑΝΤΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
7	ΚΡΟΑΤΙΑ	1,0067	70
8	ΚΥΠΡΟΣ	ΔΕΝ ΥΦΙΣΤΑΝΤΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
9	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	2,3173	119
10	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0,6461	40
11	ΣΕΡΒΙΑ	1,3041	79
12	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	1,5186	88
13	ΤΟΥΡΚΙΑ	0,2089	9

Πίνακας 17: Δείκτης Δυνητικής Πολεμικής Ικανότητας στα Βαλκάνια, πηγή (globalfirepower.com 2019)

Η ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΕ (2018)					
ΧΩΡΑ		ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΧΩΡΩΝ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΑΞΙΑ ΑΥΤΩΝ			
		ΠΡΩΤΗ	ΔΕΥΤΕΡΗ	ΤΡΙΤΗ	ΤΕΤΑΡΤΗ
1	ΕU-28	ΚΙΝΑ	ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ	ΡΩΣΙΑ	ΕΛΒΕΤΙΑ
2	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΚΙΝΑ	ΕΛΛΑΔΑ
3	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΑΓΓΛΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΣΕΡΒΙΑ
4	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΣΕΡΒΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ
5	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΡΩΣΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
6	ΕΛΛΑΔΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΡΑΚ	ΙΤΑΛΙΑ	ΡΩΣΙΑ
7	ΚΟΣΟΒΟ	ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΤΟΙΧΕΙΑ			
8	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	ΟΥΓΓΑΡΙΑ
9	ΚΥΠΡΟΣ	ΕΛΛΑΔΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΝΟΤΙΑ ΚΟΡΕΑ	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ
10	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	ΣΕΡΒΙΑ	ΚΙΝΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ
11	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	ΠΟΛΩΝΙΑ
12	ΣΕΡΒΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΚΙΝΑ	ΡΩΣΙΑ
13	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΑΥΣΤΡΙΑ	ΚΙΝΑ
14	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΡΩΣΙΑ	ΚΙΝΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Πίνακας 18: Η Προέλευση των Εισαγωγών στα Βαλκάνια και την ΕΕ (2018), πηγές [(tradingeconomics.com 2018), (ec.europa.eu 2019)]

ΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΕ (2018)					
ΧΩΡΑ		ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΧΩΡΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΑΞΙΑ ΑΥΤΩΝ			
		ΠΡΩΤΗ	ΔΕΥΤΕΡΗ	ΤΡΙΤΗ	ΤΕΤΑΡΤΗ
1	ΕU-28	ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ	ΚΙΝΑ	ΕΛΒΕΤΙΑ	ΡΩΣΙΑ
2	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΣΕΡΒΙΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ
3	ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΣΕΡΒΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΒΕΛΓΙΟ
4	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΣΕΡΒΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ
5	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ
6	ΕΛΛΑΔΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΚΥΠΡΟΣ
7	ΚΟΣΟΒΟ	ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΤΟΙΧΕΙΑ			
8	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ
9	ΚΥΠΡΟΣ	ΝΗΣΟΙ ΚΑΪΜΑΝ	ΛΙΒΥΗ	ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΡΒΗΓΙΑ
10	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	ΣΕΡΒΙΑ	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	ΣΛΟΒΕΝΙΑ
11	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΟΥΓΓΑΡΙΑ
12	ΣΕΡΒΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
13	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΑΥΣΤΡΙΑ
14	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ	ΙΤΑΛΙΑ	ΙΡΑΚ

Πίνακας 19: Οι Προορισμοί των Εξαγωγών των Βαλκανίων και της ΕΕ (2018), πηγές [(tradingeconomics.com 2018), (ec.europa.eu 2019)]